This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

R. STEFFEN

ISLÄNDSK
OCH
FORNSVENSK
LITTERATUR
I URVAL

Pris 3 kr. 25 öre

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Twin Cities Campus

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ISLÄNDSK
OCH
FORNSVENSK LITTERATUR
I URVAL

LÄSEBOK FÖR SKOLA OCH HEM

AF

RICHARD STEFFEN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Digitized by Google

STOCKHOLM 1905
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

Digitized by Google

TWILS, GEN
4918 098

FÖRORD.

Behofvet af en läsebok i den isländska litteraturen torde knappast ifrågasättas, i synnerhet som det från vederhäftigt håll är offentligen uttaladt. Beträffande det här gjorda urvalet må bemärkas, att utgifvaren mindre lagt an på att komma med nyheter än att på ett ställe samla redan förut kända stycken och låta dem framträda i en på samma gång autentisk och tidsenlig form.

De flesta här upptagna litteraturprofven finnas sålunda på spridda ställen redan förut i svensk öfversättning. Många af dem hafva emellertid lidit af det felet, att språket varit afsiktligt arkaiseradt och därför — hvad man för öfrigt må tänka om detsamma — för skolorna olämpligt. I andra fall har man framlagt mer eller mindre kortfattade referat i stället för verkliga öfversättningar. Utgifvaren har därför själf öfverflyttat samtliga isländska prosastycken till svenska, hvarvid den ledande grundsatsen varit att troget tolka den isländska texten på ett nutida svenskt språk. Beträffande eddaprofven har Gödeckes öfversättning, som fått en viss klassisk tradition, användts, dock med några få justeringar här och där, för hvilka närmare redogöres i anmärkningarna vid slutet af boken.

Äfven den fornsvenska litteraturen har utgifvaren ansett böra och kunna göras mera tillgänglig, än hvad som varit fallet i förekommande läseböcker. Förutsättningen härför är emellertid, att man i högre grad, än hittills skett, tillgriper *öfversättning*. Hufvudvikten vid läsningen måste naturligtvis läggas på innehållet, och detta kan endast med svårighet ske, då lärjungen skall trefva sig fram i den för honom oftast mycket besvärliga fornsvenskan, hvarvid

Digitized by Google

hans uppmärksamhet mera tages i anspråk af de enskilda ordens dechiffrering än af sammanhanget och andan i framställningen.

All fornsvenska borde enligt utgifvarens åsikt öfversättas, för så vidt medeltidslitteraturen skall med fördel kunna läsas i skolorna. För närvarande har detta emellertid ej varit möjligt i fråga om de versifierade styckena (riddarromaner och rimkrönikor), men däremot har utgifvaren sökt att i utsträckt grad förenkla stafningen till likhet med nysvenskans för att sålunda underlätta förståendet. I fråga om runinskrifter och lagar, hvilka äfven de äro delvis versifierade, har den vanliga metoden följts att återgifva både den fornsvenska texten och dess öfversättning. Medan det mesta föreligger i den lättfattligare nysvenska formen, finnas alltså äfven språkprof från olika perioder för dem, som möjligen intressera sig för själfva språket.

Det vore utgifvarens afsikt, att stora delar af läseboken därigenom skulle kunna användas också för yngre elever såsom lämplig läsning på lärorummet, då den upptager ett flertal prosastycken, som äfven utan samband med litteraturhistorien äga ett intressant och i kulturhistoriskt afseende värdefullt innehåll.

Urvalet har gjorts så pass rikt, att läraren ej nödvändigt skall behöfva genomgå samma saker hvarje år. I afseende på uppställningen sluter sig läseboken till utgifvarens Svenska Litteraturhistoria, där behöfliga litterära upplysningar kunna sökas.

Digitized by Google

UR DEN
FORNISLÄNDSKA LITTERATUREN

Digitized by Google

Digitized by Google

EDDAKVÄDEN

I.

UR VOLUSPA.

(Valans spådom.)

Voluspa utgör en sammanfattande framställning af världsutvecklingen, af gudarnes och människornas hela historia enligt nordisk eller åtminstone norsk-isländsk uppfattning. Diktaren har lagt sina ord i munnen på en vala (spåkvinna, sierska), som bjuder hela mänskligheten att lyssna till hvad hon på Valfaders befallning förkunnar. Dikten kan anses innefatta tre afdelningar. Den första behandlar urtiden, världens skåpelse och första lyckliga tillstånd, den andra skildrar samtiden med dess strider och olyckor, orsakade af det ondas framträdande, den tredje siar om världens undergång och förnyelse.

Stilen är öfverallt dunkel och högstämd. En mängd myter antydas, men ingen enda är utförligt behandlad, så att endast den kan förstå dikten, som på förhand känner dessa myter. Förr antog man, att Voluspa utgjorde en trogen framställning af grunddragen i den gamla fornnordiska trosläran, och vissa forskare fasthålla fortfarande vid denna åsikt. Andra återigen antaga, att den i dikten framställda världsbilden i betydlig mån färgats af kristna föreställningar. Voluspa har ej i sin ursprungliga form helt bevarats till eftervärlden. Om strofernas ordning och betydelse äro forskarne i flera fall af olika åsikter. Dikten är författad på 900-talet e. Kr.

1 Hören mig, alla
heliga släkten,
större som smärre
söner af Heimdal![1]
Du vill, Valfader,[2]
att jag förtäljer
urtidens sägner,
de äldsta jag minnes.

[1] *Heimdal*, en af hufvudgudarne, gudarnes väktare. I en eddadikt säges människosläktet härstamma från honom. [2] *Valfader*, 'de fallnes fader', Oden; ordet 'val' betyder 'de i striden fallna kämparne', 'de som af Oden på förhand utvaldes'. Ordet ingår i 'valplats', 'Valhall'.

Digitized by Google

2. Jättar, i början
borna, minns jag,
dem, som fordom
mig födt hafva;
jag minns nio världar,
nio himlar,
världsträdet,[1]
än ej vuxet ur mullen.

3. Det var åldrarnas ursprung,
då Ymer[2] byggde.
Ej fanns sand, ej sjö,
ej svala vågor;
ej höjde sig jorden,
ej himlen ofvan.
Gapande svalg fanns
men gräs icke.

4. Innan Burs söner[3]
bildade landen,
hofvo ur hafvet
härligt Midgård.[4]
Solen sken sunnan
på salens stenar;
då grodde i grunden
gröna örter.

5. Solen grep sunnan —
hon är sällskap åt månen —
med högra handen
himlens rand:
solen ej visste,
hvar en sal hon hade,
månen ej visste,
hvad makt han hade;
(stjärnorna ej visste,
hvar de skimra skulle).

6. Då drogo de mäktige
till sina domaresäten,
de heliga gudarne,
att hålla rådslag:
natt och nedan
namn de gåfvo;
de skilde morgon
och middag åt,
skymning och afton,
tiden att tälja.

7. Asarne möttes
på Idavallen,[5]
timrade höga
helgedomar,
smedjor byggde,
smycken smidde,
tänger hamrade,
härdade verktyg.

[1] *Världsträdet,* asken Yggdrasel, en sinnebild för världen. [2] *Ymer,* urjätten, af hvilken gudarne skapade jorden. Härom berättas närmare i en annan eddadikt, Vaftrudnesmal. [3] *Burs söner,* Oden, Vile och Ve. [4] *Midgård,* den af hafvet kringflutna jorden, människornas boning. [5] *Idavallen,* asarnes vistelseort under den första lyckliga åldern.

Digitized by Google

8. Tafvel[1] på gården
de glada spelte,
ingen brist på
guld de ledo,
tills de mäktiga
tursamöar[2]
kommo, trenne,
från jättevärlden.

9. Då drogo de mäktige
till sina domaresäten,
de heliga gudarne,
att hålla rådslag:
hvem dvärgars skara
dana skulle
af Brimers blod
och af Blaens läggar.[3]

— — — — — — — —

17. Tills ur skaran trädde
tre asar,
mäktiga, milda,
till Midgårds hus,
funno å marken
litet mäktande
Ask och Embla[4]
utan bestämmelse.

18. De ägde ej ande,
icke förstånd,
ej blod, ej rörelse,
ej blomstrande hy.
Oden gaf anden,
Höner förståndet,
blod gaf Lodor[5]
och blomstrande hy.

19. En ask vet jag stånda,
nämnd Yggdrasel;
den höga stammen
är stänkt med skum.
Dädan kommer daggen,
som i dalar faller;
hon grönskar evigt
öfver Urds brunn.[6]

20. Dädan komma möar,
som mycket veta,
tre från den sal,
som under trädet ståndar.
(Urd heter den ena,
den andre Verdande;
man skar på skid
Skuld som den tredje.)
De lagar lade,
de lif valde,
för mänskors barn
de öden säga.

[1] *Tafvel,* brädspel. [2] Nornorna. [3] *Brimer* och *Blaen*, för öfrigt okända varelser, möjligen jättar. I den isländska texten följer här en längre namnlista på de skapade dvärgarne. [4] *Ask* och *Embla*, det första människoparet. [5] *Höner* och *Lodor* tillhörde gudarne, för öfrigt föga kända. I Snorres Edda omtalas, att Asks och Emblas skapare voro Oden, Vile och Ve. 'Lodor' är ett af Lokes tillnamn, och förmodligen är det ock denne, som åsyftas. [6] Under Yggdrasel bodde de tre nornorna (se följande strof) vid den brunn, som hade namn efter Urd.

Digitized by Google

21. Hon vet Odens
öga förborgadt
i den märkvärdiga
Mimersbrunnen.
Mjöd dricker Mimer
hvarje morgon
af Valfaders pant.[1]
Veten I än, eller hvad?

22. Hon vet Heimdals
horn[2] förborgadt
under det himmelshöga
helga trädet;
en älf ser hon strömma
med strid fors
från Valfaders pant.
Veten I än, eller hvad?[3]

— — — — — — — —

32. Jag såg Balders,
härlige gudens,
Odens sons,
öde, det dolda:
uppvuxen stod
ståtlig på ängen
den mjuka, mycket fagra
misteltenen.

33. Detta späda
skott dock vardt ett
farligt vapen
i Hoders händer.
Men Frigg grät
i Fensalarna[4]
Valhalls ve.
Veten I än, eller hvad?

— — — — — — — —

38. En sal såg hon stånda
från solen fjärran
på Nastranden;[5]
mot norr vetter dörren.
Etterdroppar föllo
in genom ljoren,[6]
ty af ringlande ormars
ryggar är salen.

39. Där såg hon i strida
strömmar vada
menedare,
mordvargar;
där de döda
sugas af Nidhogg,[7]
slitas af ulfven.[8]

— — — — — — — —

[1] *Mimer* var en jätte, som var i besittning af en brunn, hvars vatten hade kraft att skänka vishet. 'Valfaders pant' var Odens ena öga, som han pantsatt hos Mimer för en dryck ur brunnen; uttrycket betyder här själfva brunnen. [2] *Gjallarhornet*, hvari Heimdal blåser, då det stundar till ragnarök, säges här vara doldt under Yggdrasel. [3] Om strofernas ordningsföljd i mellersta delen af dikten råder olika uppfattning. Denna del af kvädet är också särskildt fylld af mytologiska namn och anspelningar, som kräfva utförligare förklaringar. Därför äro ur det följande endast medtagna strofera om Balders död (32—33) samt om de ondas vistelseort efter döden (38—39). [4] *Fensalarna*, Friggs boning. Om Baldersmyten se i det följande (sid. 60), där den återgifves i Snorres framställning. [5] *Nastrand*, 'likstranden'. [6] Rökhålet i taket. [7] *Nidhogg*, en drake, som gnager på Yggdrasels rötter. [8] *Fenresulfven*, en afkomma af Loke.

Digitized by Google

43. Gol för asar
Gullenkambe,
som i Härfaders hus
hjältarne väcker.
En annan gal
under jorden,
en roströd hane
i Hels salar.[1]

44. Garm[2] tjuter gräsligt
vid Gnipahålan;
fjättrarna brista,
fri blir ulfven.
Jag ser längre fram,
har fullt upp att säga
om ragnarök,
om de rådandes kamp.

45. Bröder hvarandras
bane varda,
dråpslag ge systrars
söner hvarandra;
världen vändas,
vildt rasar otukt;
spjuttid, svärdtid,
sköldar klyfvas,
vindtid, vargtid,
sen störtar världen.
Jorden dånar,
jättekvinnor flyga,
ingen skall
en annan skona.

46. Mimers söner leka,
makternas kamp
bådas af det gälla
Gjallarhornet.
Högt blåser Heimdal
med hornet i skyn;
Oden mäler
med Mimers hufvud.

47. Då skälfver Yggdrasels
ask men står dock;
världsträdet knakar,
lös varder jätten;
vandrarne vändas
på vägen till Hel,
innan Surts släkting[3]
honom slukar.

48. Hur är det med asar?
Hur är det med alfvar?[4]
All jättevärlden gnyr,
gudarne hålla ting;
dvärgar stöna
vid stenporten,
bergväggens vise.
Veten I än, eller hvad?

[1] De följande strofera skildra tillståndet före världsundergången, ragnarök, samt förberedelserna därtill. [2] *Garm*, Hels (dödsgudinnans) hund, som i Gnipahålan bevakar ingången till Hels rike. [3] *Surt*, härskaren öfver Muspelheim, eldens värld; 'Surts frände' = Fenresulfven. [4] *Alfvar* voro ett slags lägre gudaväsen, som stodo i nära samband med människorna.

Digitized by Google

49. Garm tjuter gräsligt
vid Gnipahålan,
fjättrarna brista,
fri blir ulfven.
Jag ser längre fram,
har fullt upp att säga
om ragnarök,
om de rådandes kamp.

50. Hrym[1] kommer östan,
skölden på armen;
sig i vrede vrider
världsormen,[2]
skummet han piskar,
örnen skriar;
bleknäbben sliter i lik,
då lossnar Nagelfar.[3]

51. Skepp far från östan,
komma må Muspels
här[4] öfver hafvet
med Loke vid styret.
Allt jätteynglet
med ulfven kommer;
med dem är Byleipts
broder[5] på färden.

52. Surt kommer sunnan
med svedande lågor,
stridsgudars sol
på svärdet skimrar.
Bergen braka,
fram bryta häxor,
män trampa Hels väg,
och himlen rämnar.[6]

— — — — — — — —

57. Solen svartnar,
land segnar i hafvet,
falla från fästet
strålande stjärnor.
Eld fräser
mot flammande eld,
högt leker hettan
mot himlen själf.

58. Garm tjuter gräsligt
vid Gnipahålan;
fjättrarna brista,
fri blir ulfven.
Jag ser längre fram,
har fullt upp att säga
om ragnarök,
om de rådandes kamp.

59. Ser hon åter
ur hafvet stiga
jordens grund

[1] *Hrym*, Hrimtursarnes (frostjättarnes) anförare (enligt Snorre). [2] Vanl. kallad 'Midgårdsormen' en afkomling af Loke, egentligen en personifikation af världshafvet. [3] *Nagelfar* var ett skepp, gjordt af döda mäns naglar. När det var färdigt, tillstundade ragnarök. [4] *Muspel* var eldens värld; 'Muspels här' (ordagrant 'Muspels folk') är sålunda lågorna. [5] *Byleipts broder* är Loke. [6] De närmast följande, här uteslutna stroferna handla om enskilda gudars strider vid ragnarök.

Digitized by Google

evigt grönskande.
Forsar falla,
örn flyger däröfver
och falkar efter fisk
vid fjällbranten.

60. Asarne mötas
på Idavallen
att om världsomspännarn,[1]
den väldige, språka
och att minnas där
sina mäktiga verk
och Fimbultyrs[2]
forna runor.

61. Därefter varda
de underbara
guldtaflorna
i gräset funna,
dem de i urtiden
ägt hade.[3]

62. Åkrar skola
osådda växa,
allt ondt bättras,
Balder komma;
och i Hropts segersalar[4]
bo samman och bygga
Balder och Hoder.
Veten I än, eller hvad?

— — — — — —

64. En sal ser hon
mer än solen fager,
guldtäckt,
på Gimle[5] stånda;
där skola dygdiga
skaror bo
och idel lycka
evigt njuta.

65. Då kommer den väldige
till världsdomen,
den starke ofvan,
som styr allt.
Han domar fäller,
frid stiftar,
stadgar hvad evigt
skall stånda i helgd.

II.

TRYMSKVIDA.

(Kvädet om Trym.)

1. Vred var då Vingtor,[6]
när han vaknade
och hammarn sin
han saknade;
han riste sitt skägg,
ref sitt hår,
Jordens son[7]
sökte kring sig.

[1] *Världsomspännarn*, kanske 'Midgårdsormen'. [2] *Fimbultyr* betyder 'den högste guden'. [3] Se strof 8. [4] *Hropt* är ett tillnamn till Oden. [5] *Gimle* är antingen den plats, på hvilken salen står, eller också är det själfva salens namn. [6] Tor. [7] Tor var son af Oden och Jord.

Digitized by Google

2. Sen fällde han först
och främst det ordet:
"Hör, Loke,
hör hvad jag säger,
och hvad ingen vet
hvarken på jorden
eller i himlen ofvan:
hammarn är från asen stulen."

3. De gingo till den fagra
Freyjas gårdar,
sen fällde han först
och främst det ordet:
"Låna mig, Freyja,
din fjäderhamn,
att jag hammarn min
hitta må."

4. "Den gåfve jag dig,
fast han af guld vore,
länte dig villigt,
fast han vore af silfver."

5. Då flög Loke,
fjäderhamnen hven,
tills han kom utom
asars gårdar
och ljungade in
i jättarnes värld.

6. Trym satt å högen,
tursadrottnen,
snodde guldband
åt sina hundar,
hyfsade manen
på hästarna sina.

7. "Hur är det med asar,
hur är det med alfvar,[1]
hvi har du gifvit dig in
i jättevärlden?"
"Illa är det med asar,
illa är det med alfvar,
håller du Hlorrides[2]
hammare gömd?"

8. "Jag håller Hlorrides
hammare gömd
åtta mil
under jorden;
ingen hämtar
honom upp,
om han ej för åt mig
Freyja till hustru."

9. Då flög Loke,
fjäderhamnen hven,
tills han ljungat utom
jättevärlden
och kommit inom
asars gårdar.
Mötte honom Tor
midt på gården
och fällde först
och främst det ordet:

[1] Se anm. 4 sid. 11. [2] Tor.

Digitized by Google

10. "Har du utfört
ärendet som resan?
Säg i luften
långa tidenden;
den sittande ofta
sviker minnet,
den liggande lätt
lögn brukar."

11. "Utfört har jag
ärendet som resan:
Trym har hammarn,
tursadrottnen;
ingen hämtar
honom åter,
som ej förer åt jätten
Freyja till hustru."

12. De gå att den fagra
Freyja träffa,
sen fällde han först
och främst det ordet:
"Bind dig, Freyja,
i brudelin;
vi två skola åka
till tursarnes värld!"

13. Vred vardt då Freyja,
frustade af harm,
hela asaborgen
bäfvade i grunden,
och i bitar brast
Brisingasmycket[1]:
"Jag månde bland kvinnor
mangalnast vara,
om jag åkte med dig
öfver till jätten."

14. Strax drogo alla
asar till tings,
och asynjorna
alla till samspråk;
och mycket rådslogo
de mäktiga gudar,
huru de skulle
få hammarn tillbaka.

15. Då sade Heimdal,
solhvite asen —
han var vis att varsko,
som vaner[2] pläga —:
"Låt oss då binda
Tor i brudelin,
han bäre det bålda
Brisingasmycket!

16. Låt ned på honom
nycklar skramla
och kvinnokläder
kring hans knän falla;

[1] Ett praktfullt halsband, förfärdigadt af dvärgar. [2] Bland gudarne funnos två skilda släkten, de egentliga 'asarne' och 'vanerna', hvilka senare upptagits i deras krets. Vaner voro äfven Njord, Frey och Freyja.

Digitized by Google

på bröstet binda vi
breda stenar,
och höfviskt hölja vi
hans hufvud i lin."

17. Då sade Tor,
starke asen:
"Mig mände asar
usling kalla,
om jag mig binda lät
i brudelin."

18. Då sade Loke,
Laufeys son:
"Tig du, Tor,
med det talet nu;
strax skola jättar
gästa Asgård,
hämtar ej du
hammaren åter!"

19. Då bundo de Tor
i brudelin
och i det bålda
Brisingasmycket;
läto ned på honom
nycklar skramla
och kvinnokläder
kring hans knän falla,
på bröstet de bundo
breda stenar,
och höfviskt de höljde
hans hufvud i lin.

20. Då sade Loke,
Laufeys son:
"Tillåt mig
din tärna vara;
vi två skola åka
till tursarnes värld!"

21. Hem drefvos båda
bockarna strax,
skulle snabba
vid skaklorna löpa;
bergen brusto,
jorden brann i lågor,
Odens son åkte
öfver till jättar.

22. Då sade Trym,
tursadrottnen:
"Ståndén upp, jättar,
halm strön på bänkarna!
Nu föra de mig
Freyja till hustru,
Njords dotter
från Noatun.

23. Gånga här på gården
guldhornade kor,
helsvarta oxar
sin herre till gamman;
många skatter har jag,
många smycken,
endast Freyja
fattas mig än."

Digitized by Google

24. Kommo strax
om kvällen gäster,
och öl på bordet
bars åt jättarne;
Sifs* man åt ensam en oxe,
åtta laxar
och jättehustrarnas
hela sluträtt,
drack så ur
tre ämbar mjöd.

25. Då sade Trym,
tursadrottnen:
"Hvar såg man brudar
bita hvassare?
Jag ej sett brudar
bita bredare
eller mera mjöd
en mö dricka."

26. Men sluga tärnan
satt framför dem
och tog vid jättens
tal till orda:
"Freyja åt intet
på åtta dagar,
så trängtade hon
till tursarnes värld."

27. Han lutade sig under linet,
lysten att kyssa,
men störtade tillbaka
längs den stora salen:
"Hvi äro Freyjas
ögon så vilda?
Det brinner ur hennes
blick likt eld."

28. Men den sluga tärnan
satt framför dem
och tog vid jättens
tal till orda:
"Freyja sof icke
på åtta nätter,
så trängtade hon
till tursarnes värld."

29. In kom jättens
arma syster
bruden att bedja
om brudgåfva:
"Lämna dina röda
ringar från händren,
om du vinna vill
vänskap af mig!"

30. Då sade Trym,
tursadrottnen:
"In bären hammarn
brud att viga,

* Tors maka hette Sif.

Digitized by Google

läggen Mjolner
i möns knä,
vigen oss samman
med Vars* hand!"

31. Men Hlorrides hjärta
log i bröstet,
när han, hård i hugen,
hammarn kände.
Trym drap han först,
tursadrottnen,
och slog jättens hela
släkt lam.

32. Sen drap han jättens
drakgamla syster,
henne som bedt
om brudgåfva;
slag fick hon
men slantar inga,
hugg af hammarn,
ej hoptals ringar.
Så kom hammarn åter
till Odens son.

III.

Ur HAVAMAL.

(Den höges sång.)

Havamal utgör till större delen en samling lefnadsregler och tänkespråk, hvilka ej med hvarandra äga något egentligt sammanhang men tänkas vara diktade eller framsagda af 'den höge', d. v. s. Oden. Dikten visar sig bestå af flera hufvuddelar, hvilka ursprungligen bildat särskilda dikter, som tämligen godtyckligt sammanställts. Såsom källa för kunskapen om nordiska seder och nordisk lefnadsvishet är dikten af ojämförlig vikt.

1. Träd öfver ingens
tröskel in,
förrn du spejat och spanat,
förrn du spejat och spårat;
ty ovisst är att veta,
hvar ovänner sitta
borta på salens bänkar.

2. Gifmilde, hell er!
Gäst är in kommen;
sägen, hvar han bänkas bör!
Oroligt brådskar
han, som vid andras dörrpost
skall sin framgång fresta.

* Var, löftets gudinna.

Digitized by Google

3. Värme tarfvar
vandrarn, som in kommit
frusen och kall om knäna;
mat och kläder
den man tarfvar,
som öfver fjällen farit.

4. Vatten tarfvar
vandrarn före målet,
handduk och en hälsning,
vänlig välkomst,
om han det värd är,
samspråk och svar på tal.

5. Vett tarfvar
han, som vida färdas;
frihet har du hemma.
Men åt den man blinkar,
som bortkommen är
och i höfviskt hus sig dummar.

6. Sök ej klyftigt
med din klokskap pråla;
var hellre i ditt väsen varsam!
När den sluge och slutne
in slipper på gårdar,
samkar han sig sällan men;
ty osvikligare vän
du aldrig finner
än mycket mannavett.

7. Varsam gäst
vid gilleborden
tiger vid hvarje hviskning.
Han lyss med örat,
han lurar med ögat;
så spanar en klok och spejar.

8. Säll är han,
som åt sig vinner
ryktets heder och hyllest;
allt är dock ovisst,
som vi äga må
buret i andras bröst.

9. Säll är han,
som har själf
heder och vett i sin vandel;
ty onda anslag
har man ymnigt rönt
bringas ur andras bröst.

10. Bättre börda
bär ingen med sig
än mycket mannavett;
mer än gods och guld
det gagnar en okänd,
slikt ger den vilsne värn.

11. Bättre börda
bär ingen med sig
än mycket mannavett;
värre vägkost
var ej på en vandring med
än för många mått öl.

Digitized by Google

12. Ej är så godt,
som godt man säger,
ölet för mänskors ätt;
ju mer du dricker,
dess mindre vet du,
hvar ditt vett tar vägen.

13. Yrans häger hotar
öfver upprymdt lag,
han söfver männens sans;
med den fågelns fjädrar
jag fjättrats äfven
uti Gunnlods[1] gård.

14. Drucken vardt jag,
väldeliga drucken,
fordom hos fintlige Fjalar[2];
gille är ypperst,
om hvar gäst går hem
med sinnen i full sans.

15. Klok och sluten
vare konungason
och djärf, när strid står;
glad och munter
bland män enhvar,
medan han sin bane bidar.

16. Feg slyngel
hoppas slippa att dö,
om för kamp han sig väl vaktar;
men ålderdomen gifver
honom ingen frid,
fast honom spjuten sparat.

17. En gäck stirrar,
när han till gille kommer,
han mumlar eller drönar drumlig;
men vid första klunken
i klar dag
hela hans lynne ligger.

18. Han allena vet,
som vida ströfvar
och har fjärran farit,
hur strängt enhvar
styr sitt lynne,
som vet hvad vett är.

19. Håll ej på hornet,
drick dock hofsamt själf,
tala vettigt eller tig!
Dig till last
lägger ingen,
att du tidigt sängen söker.

20. Glupske frossarn,
utan folkvett ens,

[1] *Gunnlod* var dotter till jätten Suttung, hvars dyrbara skaldemjöd hon var satt att vakta. För att erhålla drycken, inlät sig Oden på en kärleks-handel med Gunnlod. [2] Möjligen kan denne annars obekante Fjalar vara samma person som Suttung.

Digitized by Google

äter sig ohälsa;
skämt bringar ofta
uti skickligt lag
öfver tölpig man hans mage.

21. Hjordar hugsa,
när de hem skola,
och gånga då af gräset;
men ohyfsad man
aldrig känner
sin egen mages mått.

22. Usel man,
illasinnad,
ler åt likt och olikt;
vill ej veta
hvad han veta borde:
att han själf är full af fel.

23. Ovis man
vakar alla nätter,
ängslas för likt och olikt;
matt är han,
när morgon bräcker,
men samma ve är kvar som varit.

24. Ovis man
tror idel vänner
dem, som med leende läppar nalkas;
är för döf att höra
hur man med honom driver,
då han råkat i skalkars skara.

25. Ovis man
tror idel vänner
dem, som med leende läppar nalkas;
men tydligt får han röna,
när på ting det gäller,
att blott få hans talan föra.

26. Ovis man
yfs som allvetande,
om han värn i vrå äger;
men slätt vet han,
hvad svar duger,
då honom män mästra.

27. Ovis man,
kommen i samkväm,
gör allra bäst i att tiga;
ingen vet,
att intet han vet,
blott han ej talar för mycket.

— — — — — — — —

29. Öfvernog den pratar,
hvilken aldrig tiger,
kommer jämt och samt med sladder;
lössläppt tunga
utan styrsel
ofta själf sin ofärd vållar.

Digitized by Google

30. Till ögongyckel
dig ingen välj,
fast han råkar till laget lända;
yfs lagom af kvickhet,
så länge du själf
får torr och tigande dröna.

31. Klipsk sig tycker,
då han är klar till flykt,
gäst som gäst hånat;
den till bords gäckas
är blind för,
att han bland gramsne glammar.

32. Många äro eljest
inbördes hulda,
som till bords kälta och kifvas;
alltid vållar det
evig strid,
att gäst grälar med gäst.

— — — — — — — —

34. Lång omväg
till ovän är,
fast hans gård vid vägen vore;
men till god vän
går det genvägar,
vore han än fjärran faren.

35. Gå skall man;
ej är godt, att gäst
är ständigt på ett ställe;
ljuf varder led,
som för länge kvar
på en annans bänkar bidar.

36. Bäst är eget bo,
om än en backstuga;
hvar och en är herre hemma.
Sträfvar du med två getter
och stråtäckt sal,
det är ej så tungt som att tigga.

37. Bäst är eget bo,
om än en backstuga;
hvar och en är herre hemma.
Hans hjärta blöder,
som bedja skall
om maten hvarje mål.

38. Vapnen sina
vike en man
ej ett fjät ifrån på fältet;
ty ovisst är att veta,
när på vägar ute
spjutets spets kan tarfvas.

39. Ej fann jag så gifmild
eller så gästfri man,
att han ej toge hvad tillbjöds,
eller med skatter sina
så slösaktig,
att led vore den lön han finge.

Digitized by Google

40. Han, som gods
och guld har,
må ej längre brist lida;
ofta till fiender sparas,
det till fränder var ämnadt,
mycket går värr' än väntadt.

41. Med vapen och kläder
din vän du glädje;
på dig själf varder slikt synligt!
Med gåfvor och gengåfvor
varder han gammal, vänskapen,
om det likar sig att väl vara.

42. Vän sin
skall man en vän vara
och gälda gåfva med gåfva,
hån gälda
med hån tillbaka
och list med lögn möta.

43. Vän sin
skall man en vän vara,
honom och hans vän;
men ej må
en man vara
vän med en oväns vän.

44 Vet du en vän,
som du väl tror,
och vill du godt af honom hafva;
dela hans tycken,
byt täta gåfvor,
far träget att honom träffa!

45 Äger du en annan,
som du illa tror,
och vill du dock godt af honom hafva;
fagert skall du tala
men falskt tänka
och list med lögn gälda.

46. Det gäller än
om den, du illa tror,
då du på hans trohet tviflar;
le mot honom,
slugt lägg dina ord;
lönen må gåfvan likna!

47. Ung var jag fordom,
for ensam fram,
då kom jag vill från vägar;
rik mente jag mig,
då en man jag mötte;
man är mans gamman.

48. En gifmild, modig
man har det bäst,
sällan närer han sorg;
men den fege
fruktar för allt,
en girig sig grufvar för gåfvor.

Digitized by Google

49. Med kläder mina
klädde jag på fältet
tvenne stoder af trä;
kaxar de tycktes,
när dem kläder täckte;
skamsen är naken man.

50. Furan murknar,
som på fjället står,
hägnad hvarken af bark eller barr;
så är ock den man,
som ingen älskar,
hvi skall han länge lefva?

51. Hetare än eld
för ond vän din känsla
flammar i fem dagar;
men då slocknar,
när sex det varder,
och kolnar all vänskapens kraft.

52. Mycket må
du ej en man gifva;
ofta köpes lof för det lilla.
Med en kant af kakan
och en knapp dryck
fick jag åt mig ett följe.

53. Små sandreflar,
små svallvågor,
små äro människors sinnen.
Ej alla män stå
jämnstarka i visdom;
half är hela vår ätt.

— — — — — — — —

58. Stig arla upp,
om du äga vill
andras lösören eller lif;
sällan liggande ulf
ett lårben får
eller sofvande man seger.

59. Tidigt stige upp,
den som har tjänare få,
och till sin syssla se!
Lamt går mycket,
då du om morgonen sofver;
hurtig är till hälften rik.

— — — — — — — —

62. Han väjar och spejar,
när öfver våg han sträcker,
örn på det urgamla haf;
så gör ock den man,
som bland många kommer,
där blott få hans talan föra.

63. Spörja och svara
skall man klyftigt,
om man vill klok kallas,
men förtro dig till en,
icke till två;
världen vet hvad tre veta.

Digitized by Google

— — — — — — — — —

65. Vaksam och varsam
vare en man
och på sin vakt i vänskap;
för de ord,
du till en annan säger,
får du ofta bittert böta.

66. Mycket för tidigt
kom jag till månget ställe
men till somliga för sent;
än var ölet drucket,
än obryggdt;
sällan kommer led lägligt.

— — — — — — — — —

72. Son är bättre,
fast sent född,
se'n faders lefnad är liden;
bautastenar sällan
stå vid vägen,
om ej frände öfver frände rest dem.

— — — — — — — — —

75. Väckert vet
han, som vet intet:
man kan varda narr af gods och guld;
en är rik,
den andre fattig,
men lasta ej honom för det lytet!

76. Hjordar dö,
fränder dö,
själf dör du likaledes;
men *den* mans rykte
aldrig dör,
som samkat åt sig ett godt.

77. Hjordar dö,
fränder dö,
själf dör du likaledes;
ett vet jag,
som aldrig dör:
dom öfver död man.

78. Rika fårfållor
såg jag hos Fitjungs söner;
nu stöder dem tiggarstafven.
Ymnighet är
som ögonblicket
vankelmodigast bland vänner.

79. Om ovis man
uppnå kunnat
gods eller kvinnogunst,
då växer hans högmod
men vettet aldrig;
fram drager han, dryg af högfärd.

80. Det rönes strax,
när du om runor spörjer,
dem de rådande känna,
om gudastammande stafvar,

Digitized by Google

dem ursiarn rest och ristat;
då båtar det bäst, att han tiger.

81. Hyllas må dag om kvällen,
hustru, när hon bränd är,
egg, sen svärdet pröfvats,
ungmö, sen bröllop stått,
is, sen man öfver kommit,
öl, sen det drucket är.

— — — — — — — —

84. På ord af mö
må ingen lita,
ej på dem, som den gifta giftver;
ty på hvälfvande hjul
vardt deras hjärta skapadt,
vankelmod i barmen bäddadt.

— — — — — — — —

89. På tidig sådd
trösta icke,
ej för snart på din son;
af vädret beror skörden,
af sitt vett sonen:
två tvifvelaktiga ting!

— — — — — — — —

121. Jag, Loddfafne, råder dig!*
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Mot din vän
var aldrig
snar att trohet slita!
Sorg fräter hjärtat,
om ej fritt du törs säga
åt någon hela din hug.

122. Jag, Loddfafne, råder dig!
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Skifta aldrig
ord i världen
med dumdryg dåre.

— — — — — — — —

125. Jag, Loddfafne, råder dig!
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Spill ej tre ord
i träta med en usling;
medan den bättre bidar,
ofta den sämre slår!

— — — — — — — —

* De följande stroferna äro hämtade ur den del af Havamal, som kallas Loddfafnesmal, hvari en person vid namn Loddfafne meddelar de ord, som Oden talat till honom. Enligt en annan uppfattning riktas orden till en ung man, hvars namn är Loddfafne.

Digitized by Google

128. Jag, Loddfafne, råder dig!
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Tål intet
ondt i världen
men var glad åt allt godt!

— — — — — — — — —

132. Jag, Loddfafne, råder dig!
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Till hån och löje
haf aldrig
värnlös vandrare eller främling;
föga veta som oftast
de, som inne sitta,
hur högboren herre, som kommer!

133. Laster och dygder
de dödliges söner
blandade i bröstet bära;
ingen finnes så felfri,
att ej fläck han har,
ingen så usel, att till intet
han duger.

134. Jag, Loddfafne, råder dig!
Lyd råden;
det går dig väl i världen,
du varder lycklig, om du lyder!
Grina aldrig
åt gråhåringens ord;
ofta är godt hvad de gamle kväda,
ofta från skrumpna läppar
skickliga ord komma,
från den, hvars hud hänger,
hvars skrud slänger
och stapplar bland stackare.

— — — — — — — — —

163. Nu är den Höges sång kväden
i den Högés hall,
gagnrik för mänskors söner
gagnlös för jättars söner.
Hell honom, som kvad!
Hell honom, som kan!
Fröjde sig den, som fattat!
Lyckliga de, som lyssnat!

Digitized by Google

VI.

VOLUNDARKVIDA.

(Kvädet om Volund.)

Nidud hette en konung i Svitjod. Han hade två söner och en dotter; hon hette Bodvild. Samtidigt lefde tre bröder, söner till lapparnes konung; den ene hette Slagfinn, den andre Egel, den tredje Volund. De gingo på skidor och jagade djur. De kommo till Ulfdalarna och byggde sig där hus. Där finnes ett vatten, som heter Ulfsjön. Tidigt en morgon funno de på stranden tre kvinnor, som spunno lin. Bredvid dem lågo deras svanhamnar. De voro valkyrjor. Två af dem voro döttrar till konung Hlodver, nämligen Hladgunn Svanhvit och Hervor Alvitr, men den tredje var Olrun, dotter till Kjar i Valland. De togo dem hem med sig till sitt hus. Egel fick Olrun, Slagfinn Svanhvit och Volund Alvitr.

Sju vintrar bodde de tillsammans; därpå flögo valkyrjorna för att bevista strider och kommo ej tillbaka. Då gick Egel på skidor för att leta efter Olrun, och Slagfinn letade efter Svanhvit, men Volund satt kvar i Ulfdalarna. Han var den konstfärdigaste man, som omtalas i de forna sagorna. Konung Nidud lät gripa honom, som det berättas i följande kväde.

1. Möar flögo sunnan
genom mörka skogar,
sköldmör unga,
att strider öfva;*
vid stranden de sig
satte till hvila,
söderns tärnor,
och dyrt lin spunno.

2. En af dem
med ljusa barmen,
fager för män,
tog Egel i famn.
Svanhvit var den andra,
på svanvingar buren,
men den tredje,
deras syster,
omkring Volund
armen lade.

3. Sju vintrar sedan
de sutto där,

* Valkyrjorna utvalde i drabbningarna de kämpar, som voro bestämda att falla och upptagas till Valhall. Jfr sid. 7 not 2.

Digitized by Google

i den åttonde tog dem
trängtan fatt,
i den nionde de måste
från männen skiljas;
möarna längtade
till mörka skogen,
sköldmör unga,
att strider öfva.

4. Kom från jakten
väderögde skytten,
Volund, trött af
långa vägen.
Slagfinn och Egel
funno salen öde,
gingo ut och in
öfverallt att söka.

5. Öster ut lopp Egel
efter Olrun på skid;
söder ut Slagfinn
att Svanhvit finna;
Volund ensam
i Ulfdalarna satt,
slog rödt guld
kring glimmande stenar.

6. Länk efter länk
han lykte till en ked,
bidande så,
om hans bländhvita
kvinna åter
komma ville.

7. Nu spörjer Nidud,
Njarernas* drotten,
att Volund ensam
i Ulfdalarna satt.
Nattetid kommo män
med naglade brynjor;
mot halfmånens sken
deras sköldar blänkte.

8. Ur sadlarna de stego
vid salens gafvel,
gingo dädan in
och upp längs salen.
Ringar de på band
och bast sågo trädda,
sju hundra, dem husets
herre ägde.

9. De togo af dem,
de trädde på dem,
utom en,
som de icke påträdde.

10. Kom från jakten
väderögde skytten,
Volund, trött af
långa vägen,
gick att bruna
björnhonan steka;
snart flammade torra
furans ris,
vindtorr ved,
för Volunds fot.

* Namnet 'Njarer' ej annorstädes kändt.

Digitized by Google

11. På björnfäll
satt fursten för alfvar[1]
att sina smycken räkna;
då saknade han ett.
Lycklig han trodde,
att Holdvers dotter,
unga sköldmön,
återkommit.

12. Satt han så länge,
att han somnade,
och han vaknade
viljelös;
å hans händer lågo
länkar tunga,
å hans fötter voro
fjättrar spända.

Volund kvad:

13. "Hvilka mäktiga män
ha mannen länkat
och i bast och band
bundit mig?"

Nidud kvad:

"Hur fick du, Volund,
furste för alfvar,
vårt ädla guld
här i Ulfdalarna?"

Volund kvad:

14. "Guld fanns där icke
på Granes väg,[2]
fjärran är vårt land
från fjällen vid Rhen.
Mera rikedom
minns jag vi ägde,
då vi, bröder,
hemma voro."

15. Ute stod Niduds
nidsluga drottning,[3]
gick nu in
och upp genom salen,
stannade och med stilla
stämma sade:
"Glad är ej han,
som nu gångar ur skogen."

Kung Nidud gaf sin dotter Bodvild den guldring, som han tagit af bastet hos Volund, men själf bar han det svärd, som Volund ägde.

[1] Att Volund betecknas som furste för alfvar (se anm. sid. 11), torde endast beteckna att han tillhörde en annan ras (lapparne), som ansågs stå naturgudomligheterna alfvarne nära. Han besatt samma konstfärdighet, som dvärgarne annars voro kända för. [2] *Grane* var Sigurd Fafnesbanes häst. Sigurd hade bemäktigat sig en skatt, som slutligen sänktes i Rhen. Meningen är helt visst denna: Det guld, vi äga, ha vi ej tagit från någon annan. Det guld, som här finnes, är blott en del af hvad vår fader ägde. [3] Med str. 15 flyttas scenen till Niduds gård. Drottningen ser männen komma ur skogen med Volund, och hennes yttrande gäller denne.

Digitized by Google

Volund kvad:

16. "Blänker vid Niduds
bälte ett svärd,
som jag hvässat har,
så väl jag mäktat,
som jag härdat har,
så hårdt jag mäktat.

17. Fjärran från mig föres
min flammande klinga,
ej ser jag henne mer
till min smedja buren;
och Bodvild bär
bruden mins
ringar röda. —
Det rofvet är urbota."

Drottningen kvad:

18. "Hans ögon glimma
likt glänsande ormens,
tänder han skär,
när han svärdet skymtar,
och han blänger på Bodvilds
blänkande ring.
Stäcken hans senors
styrka med knifven,
och sätten honom sedan
i Sävarstad!"

Så gjorde man. Hans senor skuros af i knävecken, och han sattes på en holme, som ligger där utanför stranden och heter Sävarstad. Där smidde han åt konungen allehanda dyrbarheter. Ingen man tordes komma till honom utom konungen.

19. Där satt han, sof aldrig,
slog med hammarn,
smidde snart
svek mot Nidud;
smögo två småbarn
att i smedjedörren titta,
Niduds söner,
på Sävarstad.

20. De kommo till kistan,
kräfde nycklarna;
det onda* låg öppet,
när däri de sågo.
Smycken många
där mötte deras blick,
rödaste guld,
rika klenoder.

Volund kvad:

21. "Kommen allena,
kommen i morgon,
så skänker jag eder
skimrande guldet!
Till svenner i salen
sägen icke,
ej till man eller mö,
att mig I funnit!"

* *Det onda*, nämligen guldet, som lockade dem.

Digitized by Google

22. Bittida broder
till broder ropte:
"Kom, låtom oss gå
att guldet skåda!" —
De kommo till kistan,
kräfde nycklarna;
det onda låg öppet,
när däri de sågo.

23. Han högg ungbjörnarnas
hufvud af,
deras kroppar vrok han
i vrån under bälgen,
men hufvudskålarna
han från håret skilde,
slog dem med silfver
och sände Nidud.

24. Ädelstenar
ur ögonhålen
sände han Niduds
sluga drottning;
och af de tvennes
tänder smed han
bröstsmycken,
som han Bodvild sände.

25. Bodvild rosade
runda smidet,
— — — — —
— — — — —
bar till Volund
brustna ringen:
"Törs till ingen det säga,
utom till dig!"

Volund kvad:

26. "Bristan i guldet
skall jag bota så,
att det din fader
skall fagrare tyckas
och din moder
mycket bättre
och synas dig själf
sammalunda."

27. Han bjöd henne mjöd,
en mästare i list,
och i sätet hon satt
och somnade in.

Volund kvad:

"Nu har jag hämnd fått
för mina hårda sorger
på alla utom en,
den ondskefullaste."

28. "Väl mig", kvad Volund,
"jag står på foten,
som Niduds svenner
med svek förlamat."*

29. Leende Volund
i luften hof sig,

* Härmed åsyftas väl, att Volund emellertid gjort sig en fjäderhamn, så att han kunde flyga. Detta har troligen omtalats i en bortfallen strof.

Digitized by Google

gråtande Bodvild
gångade från ön,
fruktande sin älskares
och sin faders vrede.

30. Ute stod Niduds
niding till hustru,
när på salstaket Volund
till hvila sig satte.
Då gick hon in
och upp genom salen:
"Vak upp, Nidud,
Njarernas drotten!"

Nidud kvad:

31. "Alltid jag vaknar
utan glädje;
minst sofver jag, sedan
mina söner dogo.
Kallt är mitt hufvud,
kalla dina råd,
nu jag vill
med Volund tala." —

32. "Yppa mig, Volund,
alfvars förste,
hvad öde drabbat
mina dråpliga söner!"

Volund kvad:

33. "Först skall du mig alla
eder svärja,
vid skeppets bord
och sköldens rand,
vid hästens bog
och vid huggande svärd:

34. Att ej kval du vållar
Volunds kvinna
eller bruden min
till bane varder,
fast du, konung, känner
den kvinna jag ägde,
och jag har här
i hallen barn.

35. Gå bort till den smedja,
åt mig du byggt,
och bälgen skall du finna
med blod stänkt!
Jag högg dina söners
hufvud af,
deras kroppar vrok jag
i vrån under bälgen.

36. Hufvudskålarna
jag från håret skilde,
slog dem med silfver,
sände Nidud;
ädelstenar
ur ögonhålen
sände jag Niduds
sluga drottning.

Digitized by Google

37. Af de tvennes
tänder smed jag
bröstsmycken,
som jag Bodvild sände;
nu Bodvild bär
ett barn under hjärtat,
enda dottern
af eder båda."

Nidud kvad:

38. "Bittrare bud
du mig ej bära kunde;
värre jag ej vill
dig, Volund, önska.
Ej finns man så hög,
att han dig af hästen kastar,
och så rask ingen,
att han dig råkar med pil,
när du svingar dig fram
vid sväfvande sky."

39. Leende Volund
i luften hof sig,
och kvar satt
i sorg Nidud.

Nidud kvad:

"Takkrad, min bäste
träl, statt upp!
Bed Bodvild,
bländande mön,
att fagert klädd
till sin fader komma!" —

40. "Är det sant, Bodvild,
hvad man sagt till mig,
att Völund och du varit
samman å holmen?"

Bodvild kvad:

41. "Sant är det, Nidud,
hvad man sagt till dig,
att Volund och jag varit
samman å holmen
en olycksstund,
som aldrig bort komma.
Ej kraft jag hade
att honom kufva,
ej makt jag hade
att honom motstå."

Digitized by Google

SIGURD FAFNESBANE.

(Sagan om Volsungar och Gjukungar i kort sammanfattning *.)

Det var en gång en dvärg, som hette *Andvare*. Denne var i besittning af en stor skatt men hade af en illasinnad norna blifvit dömd att i en gäddas skepnad ständigt vistas i vattnet.

De tre gudarne Oden, Höner och Loke voro en dag ute på jakt. Då fingo de se en utter sitta på åstranden och äta en fisk. Loke tog då en sten och slog ihjäl uttern. Sedan gudarne flått honom, buro de skinnet till konung *Hreidmar*. Af honom erforo de, att den ihjälslagna uttern var konung Hreidmars egen son *Otr*, och gudarne blefvo ålagda att som böter för dråpet hölja utterskinnet med guld.

Loke begaf sig då till Andvareforsen och fångade där gäddan (= dvärgen) Andvare samt tvang denne att för priset af sitt lif utlämna sin stora skatt. Andvare nödgades lyda men sökte i det längsta behålla en ring — A n d v a r a n a u t —, men också denna tvang honom Loke att lämna. Då utlalade Andvare en förbannelse öfver enhvar, som blefve ägare af hans skatt.

Gudarne uppsökte därpå ånyo Hreidmar samt fyllde och höljde utterskinnet med guld. När detta var gjordt, pekade Hreidmar på ett läpphår, som stack fram. Då framtog Oden Andvaranaut och betäckte håret med ringen, under det att Loke upprepade Andvares förbannelse.

Hreidmars tvenne kvarlefvande söner, *Fafner* och *Regen*, kräfde nu sin fader på andel i böterna, men denne vägrade. Då dräpte honom Fafner och bemäktigade sig skatten. Regen kräfde nu af sin broder sin andel, men Fafner svarade i sin tur nej samt lade sig i en ettersprutande drakes hamn att rufva

* Efter *Karl Ljungstedt*, Valda sånger ur den poet. Eddan, Stockholm 1904. Hufvudsakligen följes Volsungasagan, som utgör en utvidgad och sammanhängande framställning af de händelser, som berättas i Eddans Sigurdssånger.

Digitized by Google

öfver skatten på Gnitaheden. Då började Regen i tysthet stämpla mot sin broder. —

Volsung hette en frejdad konung, som ledde sina anor från Oden. Bland hans många barn märkas tvillingarne *Sigmund* och *Signy*. En konung *Siggeir* friade till Signy, och medan deras bröllop firades, kom en gammal enögd man (Oden) och stötte ett svärd in i en trädstam samt sade, att endast den, som kunde draga ut det svärdet, skulle blifva ägare af detsamma. Den ene efter den andre af Volsungs kämpar försökte då detta, men ingen lyckades utom Sigmund.

En tid därefter inbjöd Siggeir sin svärfar Volsung att med sina söner gästa honom. Volsung och hans söner foro då till Siggeir, men af denne blefvo de alla dräpta utom Sigmund, som genom sin syster Signys list lyckades undkomma. Sigmund bodde sedan en tid i en jordhydda i skogen. Signy tänkte nu endast på att hämnas på sin make Siggeir sin faders och sina bröders död. Till detta stordåd ärnade hon först uppfostra sina och Siggeirs söner, men då dessa af Sigmund befunnits för blödiga och därför röjts ur vägen, gick Signy i lånad hamn till sin broder och vistades hos honom trenne nätter utan att han kände igen henne.

En tid därefter födde Signy en son, som fick namnet *Sinfjotle*. Denne, såsom en son af Signy och Sigmund, var en äkta Volsung, hvilken ej skydde någon smärta eller räddes någon fara. En gång, då Sigmund och Sinfjotle vandrade i skogen, funno de tvenne sofvande män, hvilkas ulfhamnar hängde bredvid dem. Sigmund och Sinfjotle påtogo sig nu dessa ulfhamnar men blefvo därigenom förhäxade, så att de tjöto som ulfvar och kunde förstå ulfvalåt. Först efter många äfventyr kunde de befria sig från dessa. Sigmund hade härunder alltmer funnit, att Sinfjotle vore rätte mannen att hjälpa honom. Med Signys bistånd lyckades de ock slutligen tända eld på Siggeirs borg, så att denne brann inne med alla sina män. Endast sin syster lät Sigmund komma ut ur borgen. Hon omtalade då för sin bror, att Sinfjotle var hans och hennes son. Men sedan hon anförtrott honom detta och sett

Digitized by Google

hämnden fullbordas på Siggeir, återvände hon till den brinnande borgen för att dela döden med den man, med hvilken hon ej kunde lefva lifvet.

Sigmund återvann därefter sitt fädernerike och vardt en vida frejdad konung. Han äktade omsider — enligt en senare här i den ursprungliga sagan tillfogad berättelse — *Borghild* från Bralund och fick med henne sonen *Helge Hundingsbane.*

På sin ålderdom gifte han sig med konung Öylimes dotter *Hjordis.* Konung Lyngve Hundingsson hade emellertid äfven friat till Hjordis och anföll därför Sigmund och Öylime. I den kamp, som till följd häraf uppstod, föll konung Öylime, men Sigmund var nära att segra, då en gammal enögd man uppträdde och korsade sin klinga med Sigmunds, hvilken därvid brast. Döende lämnade då denne bitarna af sitt brustna svärd åt sin maka Hjordis.

Konung *Hjalpreks* son *Alf* tager nu Hjordis i sitt skydd, och sedan hon födt sin och Sigmunds son, som får namnet Sigurd, äktar henne Alf. Den unge Sigurd får till följd däraf uppväxa hos konung Hjalprek.

Den ofvannämnde Regen, konung Hreidmars son, hvilken stämplade mot sin broder Fafne, blifver nu Sigurds lärare och undervisar honom i en mängd idrotter, allt i tanke på att en gång kunna förmå Sigurd att dräpa Fafne, så att Regen må få äga Andvares förbannade skatt.

När Sigurd vuxit upp, ber han en dag konung Hjalprek om en häst och får af denne tillåtelse att själf utvälja en ur Hjalpreks hästhjord. Då han i det syftet är på väg till skogen, möter han en gammal enögd man, som visar honom på en ung grå häst, på hvars rygg ännu ingen suttit. Den hästen hette *Grane* och var den yppersta af alla hästar.

Regen anser nu, att tiden är inne att egga Sigurd till dråpet på Fafne. Men Sigurd svarar, att därtill behöfver han ett godt svärd. Den skicklige Regen smider då ett sådant. Sigurd pröfvar det genom att söka klyfva Regens smedjestäd. Detta håller, men svärdet brister. Då smider Regen ett

Digitized by Google

nytt svärd, men det går på samma sätt. Då uppsöker Sigurd sin moder och får af henne bitarna af det svärd den döende Sigmund lämnat henne, och som den gamle enögde mannen en gång stötte in i trädstammen hos konung Volsung.

Regen hopsmider därpå dessa bitar, och Sigurd pröfvar detta nya svärd på samma sätt som de förra. Men nu håller svärdet, och städet brister. Därefter kastar Sigurd i den förbiflytande floden en ulltott, och då äfven denna klyfves, anser han sig ändtligen ha fått ett godt svärd. Det svärdet hette *Gram* och var det yppersta af alla svärd.

Regen söker nu ånyo att egga Sigurd till att dräpa Fafne, men Sigurd svarar, att han först måste hämnas på Lyngve Hundingsson sin fader Sigmunds och sin morfader Öylimes död. Konung Hjalprek bistår honom med skepp och kämpar, och mellan Sigurd och Lyngve står en väldig drabbning, i hvilken den senare faller.

Efter denna bragd villfar Sigurd omsider Regens önskan, och de rida hän till Gnitaheden, hvarest Sigurd dräper Fafne, hvilken innan han dör upprepar Andvares och Lokes förbannelse. På Regens begäran steker Sigurd därpå Fafnes hjärta och tager efter en stund med fingret på det för att känna efter, om det är fullstekt. Då bränner han sig och sticker fingret i munnen. Men som Fafnes hjärtblod kommit på hans tunga, förstår han fåglalåt och begriper således, hvad nötväckorna kvittra till honom uppe i trädet. De råda honom att dräpa äfven Regen, som nu ligger i ljungen och ämnar lömskt döda honom för att ensam få äga Fafnes skatt. Sigurd följer nötväckornas råd och hugger hufvudet af Regen, hvarefter han begifver sig till Fafnes boning och lastar där på Granes rygg det olycksbringande guldet, själf i och med detsamma belastad med Andvares, Lokes och Fafnes förbannelser.

Sigurd rider därpå hän till Hindarfjäll, där en af Oden i trollsömn försänkt valkyrja sofver i en af en ständigt flammande eld omgifven sal. Hon har nämligen i en strid korat andra hjältar, än dem Oden önskat, och därför på detta sätt

Digitized by Google

straffats. Sigurd rider nu genom den trolska lågan, uppväcker sköldmön, som är konung Budles dotter *Brynhild*, trolofvar sig med henne samt gifver henne, innan de skiljas, såsom underpant på sin trohet ringen Andvaranaut.

En tid därefter anländer Sigurd till den burgundiske konungen *Gjuke*, hufvudmannen för Niflunga-eller Gjukungaätten. Dennes trollkunniga drottning *Grimhild* räcker honom en glömskans dryck, så att han förgäter Brynhild och den trohetsed han svurit henne samt i stället fattar kärlek till konungaparets fagra dotter *Gudrun*. Med Gjukes och Grimhilds söner *Gunnar* och *Hogne* ingår Sigurd ett med dyra eder bekräftadt vänskapsförbund — men däremot *icke* med Grimhilds (ej Gjukes) son Gutthorm — samt äktar Gudrun och får med henne sonen Sigmund.

Gunnar eftersträfvar emellertid på Grimhilds inrådan den stolta Brynhilds hand. Sedan Gjukungarne erhållit hennes faders, konung Budles, jaord, rida de i sällskap med Sigurd till hennes af en förtrollad eld omgifna sal. Endast åt den hjälte, som kunde rida genom denna eld, ville hon skänka sin hand. Gunnar försökte då först spränga igenom densamma, men hans häst Gate viker tillbaka för lågorna. Då växla han och Sigurd gestalt, och på Granes rygg med svärdet Gram i handen rider Sigurd genom den trolska lågan. I flera nätter hvilar han därpå hos Brynhild men låter sitt svärd ligga draget mellan sig och henne. Nu måste Brynhild samtycka att blifva Gunnars brud. Sigurd och hon byta ringar, hvarvid han emottager af henne Andvaranaut och gifver henne en annan ring. Därpå rider han hem till sin maka och skänker henne Andvaranaut.

Snart därpå står Gunnars och Brynhilds bröllop, och Sigurd återfår då sitt minne, men som det höfves en hjälte, gömmer han stolt och tyst sitt kval i sitt bröst.

En tid därefter komma Gudrun och Brynhild i tvist om hvem af dem vore gift med den ypperste hjälten, och då Brynhild säger, att det är hon, emedan Gunnar, ej Sigurd, red genom den trolska elden, yppar Gudrun för henne det mot henne

Digitized by Google

begångna sveket, och då hon igenkänner Andvares ring på Gudruns finger, förstår hon, att Gudrun talat sanning. Men då så är, kan hvarken hon eller Sigurd längre få lefva. Brynhild försöker därför öfvertala Gunnar att dräpa Sigurd, men bunden af sin vänskapsed till Sigurd nekar denne länge. Slutligen samtycker Gunnar. Gjukes söner fälla därefter Sigurd, enligt en äldre framställning ute i skogen söder om Rhen, enligt en yngre i hans säng, och de begagna sig härvid af sin halfbroder Gutthorm såsom verktyg, emedan han ej var bunden af någon ed till Sigurd. På Brynhilds anstiftan dräpes ock Sigurds och Gudruns unge son Sigmund, på det att ingen hämnare af Sigurds död må uppväxa. Gudrun smälter nu i tårar vid åsynen af sin makes lik, men den stolta, olyckliga Brynhild har inga tårar. Hon brister blott ut i ett förtvifladt skratt, så att Gjukungaborgen darrar, och sedan hon därpå klädt sig i brynja, genomborrar hon sig med sitt svärd för att få följa sin älskade hjälte till Valhall.

Gudrun begifver sig därpå till Tora Hakonsdotter i Danmark och vistas hos henne sju halfår. Då Grimhild omsider sport, hvar hennes dotter vistas, uppsöker hon henne, räcker henne en glömskans dryck, hvarigenom Gudrun förgäter, hvad brott hennes bröder begått mot Sigurd, och samtycker att äkta Brynhilds broder, den mäktige konung *Atle*. I sitt olyckliga äktenskap med honom får hon tvenne söner, *Erp* och *Eitel*.

Gunnar och Hogne äga nu Fafnes förbannade skatt, men Atle fikar efter densamma och bjuder därför sina svågrar till sig. Gudrun, som vet, att det bor svek under Atles vänliga inbjudan, söker varna sina bröder, men de akta ej därpå utan begifva sig med endast ett ringa följe till Atles borg. De varda då efter ett lysande motstånd öfvermannade och fängslade. Atle har flera skäl att vara fientligt stämd mot sina svågrar. Brynhilds död har djupt harmat honom, och Gunnar, som fattat kärlek till Atles och Brynhilds syster *Oddrun*, och som af henne älskas tillbaka, har mot Atles vilja lönnligen sammanträffat med henne. Men det är dock begäret att äga Fafnes skatt, som framför allt behärskar Atle.

Digitized by Google

Då denne nu har Gjukungarne i sitt våld, vill han tvinga dem att omtala, hvarest de gömt det olycksbringande guldet. Då detta ej lyckas, befaller han, att hjärtat skall skäras ur bröstet på Hogne, samt att Gunnar skall kastas i en ormgrop att där omkomma. Så sker äfven. Med döden för ögonen yppar då Gunnar, att han före affärden till Atles borg kastat guldet i Rhens skummande böljor. Ännu alltjämt ila dess snabba vågor öfver Andvares förbannade skatt, men efter Gunnars död finnes det ingen, som känner stället, där han sänkte guldet i floden.

Atle tillreder nu ett storartadt graföl samt bjuder Gudrun böter, men hon vill ej taga några. Hon behöfver det ej heller, ty hon har redan hämnats. Hon har nämligen dräpt sina och Atles unga söner, Erp och Eitel, samt gifvit sin make deras hjärtan kokta i honung att äta och deras blod att dricka. Gunnars och Hognes död är likväl ej fullt hämnad, förrän hon äfven dräpt Atle. Hon mördar ock honom, sedan han druckit sig rusig, hvarefter hon tänder eld på Budlungaborgen, så att alla hans kämpar, som varit honom behjälpliga vid mordet på Gjukungarne, brinna inne. Men då har hon också fullgjort sin plikt och behöfver ej längre lefva detta usla lif, hvadan hon störtar sig i hafvets djup.

Digitized by Google

SKALDEKVÄDEN.

I.

UR BJARKAMAL DET GAMLA.

Enligt den isländska sagan var det med detta kväde, som den danske konungen Hrolf Krake väcktes af sin ypperste kämpe Bodvar Bjarke, då Hrolf en gång anfölls af sina fiender. Snorre Sturlason berättar i Heimskringla, att Tormod Kolbrunarskald kvad det för Olaf den heliges vaknande här före slaget vid Stiklastad. Hvad som utom de här meddelade stroferna är bevaradt af kvädet utgöres af några oklara anspelningar på Hrolf Krakes historia samt en del omskrifningar (kenningar) för guldet, hvars frikostige utdelare Hrolf var.

1. Dagen är upprunnen,
hanens vingar susa.
Tid är för vikingar
verket att börja.
Vake och vake
vännerna alltid,
alla de yppersta
Adils[1] svenner.

2. Har, den hårdhände,
Hrolf, den skjutande,
ättgode män,
som aldrig flykta,
ej till vin jag väcker
eller hviskning med kvinnor,
hellre väcker jag till hårda
Hilders[2] lekar.

[1] *Adils*, en uppsalakonung, här i betydelsen furste i allmänhet. [2] *Hildr* (Hild, nu för tiden vanligen under formen Hildur) stridsgudinna; 'Hilders lekar' = striderna.

Digitized by Google

II.

UR YNGLINGATAL

af TJODOLF FRÅN HVIN.

Denna i fornyrdeslag diktade sång är ett s. k. genealogiskt kväde, d. v. s. uppräknar en mängd förmenta förfäder till den norske konungen Rognvald, som regerade öfver Vestfold (landet väster om Kristianiafjorden). Dessa förfäder ansågos vara de forna uppsalakonungarne af Ynglingaätten, hvilka ledde sina anor tillbaka till guden Frey. För hvar och en af dem angifves hans dödssätt och begrafning. Kvädet tillskrifves, ehuru ej med full visshet, Tjodolf från Hvin (trakt på Norges sydkust), som lefde omkring 900 e. Kr.*

1. I Frodes gård
fullbordan nått
fälld spådom
om *Fjolners* död,
och så var bestämdt,
att siklingen skulle
af oxspjutets våg,
den vindlösa, dödas.

2. Durnes släkts
dörrvårdare,
ljusskygg, svek
Svegder kung,
då efter dvärgen
drottnen lopp,
stor i hug,
i stenen in.

3. Och Sokkmimers
sal, som skimrar
af jättar befolkad,
jofurn slök.

* Såväl denna som följande skaldekväden äro öfversatta af *A. Åkerblom* (Nordiska fornkväden, Lund 1899).

Förklaringar. Strof 1. Snorre Sturlason, som anför Ynglingatal i Heimskringla, berättar, att Yngve Freys son Fjolner vid ett besök hos konung Frode på Själland drunknade i ett ofantligt mjödkar. (Äfven i de följande strofernas förklaringar är det Snorres berättelse, som anföres.) *Siklingen* = fursten. *Oxspjutet* = hornet, här dryckeshornet, hvars 'våg' är 'mjödet'.

Str. 2—3. Svegder, Fjolners son, kom en kväll till en sten så stor som ett hus. Under denna sten satt en dvärg, som ropade på Svegder och bad honom gå in, om han ville finna Oden. Svegder sprang in i stenen, som genast slöt sig, så att Svegder aldrig kom tillbaka. *Durnes släkt* = dvärgarna. *Sokkmimer* var en jätte; jättens sal = berget. *Jofurr* = furste.

Digitized by Google

4. Men trolldomsmön
mäktade föra
Vanlande hän
till Viles broder,
ty det var bestämdt,
att dräparn af män
af häxad kramp
kväljas skulle.

5. På skutans bädd
brann halsbandets
gifvare, kväfd
af krampens mara.

6. Vattnets släkting
slukat har
Visburs kungs
viljas borg,
då arfkräfvaren
eggat mot fadern
skogens smyckens
svedande tjuf.

7. Och glödens hund
gnyende bet
den väldigt härskande
i härdens skepp.

8. Så har händt:
Svärdsbärarne
marken dränkte
med drottnens blod,
och männen buro
blodiga vapen
från *Domalder* hän,
där död han låg.

9. Då så måste ske,
att svear dödade,
årsväxtgiriga,
jutars fiende.

— — — — — —

16. Som under jag räknar,
om *Agnes* här
burit med jämnmod

Str. 4—5. Vanlande, Svegders son, öfvergaf den maka han vunnit i Finland. Denna sände då till Svegder en trollkvinna, som genom sin trolldomskonst framkallade en mara, som kväfde konungen under sömnen. Svearne lade hans lik på ett skepp och brände det (eller, enligt Snorre, brände det vid Skuta-ån). *Viles broder* = Oden; *dräparn af män* = Svegder; *halsbandets gifvare* = Svegder.

Str. 6—7. Visbur, Vanlandes son, innebrändes af sönerna, då han vägrade utlämna åt dem ett smycke, som han gifvit i morgongåfva åt deras moder, hvilken han öfvergifvit. *Vattnets släkting* = elden (hafsjätten Ägir hade en broder Loge = lågan); *viljans borg* = kroppen (*Visburs kungs viljas borg* sål. = Visbur); *skogens smyckens tjuf* = elden; *härdens skepp* = huset.

Str. 8—9. Domalder, Visburs son, dödades af svearne vid en offerfest i Uppsala för att därmed blidka gudarne och afvända en svår och långvarig missväxt. *Jutarnes fiende* = Domalder.

Digitized by Google

hans bröllop med Skjalf,
då Loges syster
i luften hof
med gyllene smidet
gifmild kung,

17. Som — så måste ske —
med smycket tamde
Signys mans
svala häst.

18. *Alrek* föll,
där *Erik*, dräpt
af broderns vapen,
sin bane fann;
med sina hästars
hufvudfjättrar
Dags fränder
dråpo hvarandra.

19. Att Freys afkomma
fört som vapen
hästars redskap
hördes ej förr.

— — — — —

24. Ålderssot
Aun fällde
uti Uppsala
en gång fordom;
och så måste ske,
att seglifvad gram
åter fick njuta
näring för dibarn.

25. Tjurens svärds
smalare del
vände därför
drottnen åt sig,
när han, sina ättlingars
undanröjare,
ur ok-rens-klingans
udd sög liggande.

Str. 16—17. Agne, Dags son, härjade i Finland, dödade finnarnes höfding Froste och tog med sig hans dotter Skjalf och sonen Låge. På Skjalfs begäran gjorde Agne ett stort graföl efter hennes fader. Agne blef drucken och lade sig att sofva med det smycke om halsen, som Visbur fordom ägt. Agnes tält stod under ett högt träd i skogen. Skjalf tog ett rep och fäste vid halsbandet, hvarefter hennes män kastade repet om en trädgren och hissade upp konungen, så att han afled genom hängning. *Signys mans svala häst* = galgen. Signys man var Hagbard, som blef hängd i galge.

Str. 18—19. Alrek och Erik, Agnes söner, slogo under en ridt ihjäl hvarandra med sina hästars betsel.

Str. 24—26. Aun (Ane) den gamle offrade åt Oden nio söner och fick för hvarje son lefva ytterligare tio år. Då Aun ville offra sin tionde son, hindrades detta af svearne, hvarpå han afled. Han var på slutet så svag, att han ständigt låg och sög mjölk ur ett horn som ett dibarn. *Gram* = furste. *Tjurens svärd* = hornet; *okrenen* = oxen, *ok-rens-klingan* = hornet; *oxens glafven* = hornet.

Digitized by Google

26. Ej orkade gråe
österkungen
ens att lyfta
oxens glafven.

— — — — — — —

37. Under himlens fjäll
höge *Anund*
af Jonakers söners
sorg blef bunden,
och skogens snårs
skada drabbade,
omild nog,
esternas fiende.

38. Och den, som höjde
Hognes storm,
af jordens knotor
fick gömmande hölje.

39. Å Räninge gård
rökframjagarn
trampade *Ingjald*,
som än ägde lif,
då husens ödare
med eldens fötter
glödande klef
genom gudafödd kung.

40. Och detta öde
för allt folk
i svears land
sällspordt tycktes,
att hilmen själf
sköfla ville,
i käckhet ypperst,
sitt eget lif.

41. Och Olofs lik
af lystne skogsödarn,
af alens varg,
vid viken slöks,
och Fornjots son,
sluksam, glödhet,

Str. 37—38. Braut-Onund (Bröt-Anund), son till Yngvar, härjade i Estland. Han röjde skog och bröt väg, hvaraf han fick sitt namn. Han omkom genom ett bergskred. *Jonakers söners sorg* = stenarne; sagokonungen Jonakers söner blefvo i en strid dödade med stenar. *Skogssnårets skada* = fjällskredet; *esternas fiende* = Anund; *Hognes storm* = striden (Hogne, en furste af Gjukungarnes ätt; se sid. 39—41); *jordens knotor* = stenarna.

Str. 39—40. Ingjald Illråde, Önunds son, innebrände sig själf på Räninge gård (på Tosterön i Mälaren), då han fick höra, att Ivar Vidfamne var i antågande för att anfalla honom. Ingjald var den siste uppsalakonungen af Ynglingaätten. *Rökframjagaren, husens ödare* = elden; *hilmen* = fursten.

Str. 41—42. Ingjalds son Olaf drog väster ut till Värmland och röjde där land, hvarför han fick tillnamnet 'Trätälja'. Han innebrändes af sitt folk som offer till gudarne med anledning af inträffad missväxt. Hans son, Halfdan Hvitben, blef konung öfver delar af östra Norge, som Ingjalds folk eröfrat, och från honom härstammade konungarne i Vestfold. *Alens varg* = elden; *vid viken*, näml. vid Vänern (enl. Snorre); *Fornjot* = en jätte; *Fornjots son* var Loge = lågan.

Digitized by Google

af svears drotten
hans dräkt löste.

42. Så ätteläggen
af ädel släkt
från Uppsala for
fordom hän.
— — — — —

53. Det är det bästa
binamn af alla,
som konung burit
under blåa himlen,
när Rognvald, styrarn
af stridens farkost,
'hög som fjällen'
hälsad vardt.

III.

UR GLYMDRAPA

af TORBJÖRN HORNKLOFE.

Glymdrapa ('Klangdrapa') är skrifven till förhärligande af Harald Hårfagre. Str. 2 och 3 skildra Haralds eröfringståg landvägen öfver Dovre till Trondalagen. Str. 4 beskrifver sjöstriden vid Solskel, som gjorde honom till herre öfver Nordmöre och Romsdal. I str. 6 och 7 omtalas det tåg, konungen företog till Göta älf för att med sitt rike förena de af Erik Väderhatt besatta Ranrike och Älfvasysla (= Bohuslän). Västgötarne hade med pålar afspärrat älfven för att hindra Harald från att segla upp i densamma; därför förtöjdes skeppen vid pålverket, under det att krigsfolket härjade långt uppåt landet på båda sidor om älfven.*

1. Blott yngling lät karlakungen
knarrars stammar darra
på stänkmarks stigar blanka,
till strids drog i gynnsam tid-
punkt.

2. Drottnen, som brådvred bryter
brakande sköldars skakare,
till fejd å heden höjde
härdån i bullret af svärden,
innan Odens-stormvädrets

Str. 53. Den Rognvald, till hvars ära kvädet skrefs, bar tillnamnet 'heidum-hár'.

* Str. 1. *Knarr* = fartyg; *stänkmarks stigar* = böljorna.

Str. 2. Meningen såväl i denna som följande strof är i korthet, att Harald hade strider till lands, innan han utkämpade drabbningar till sjöss. *Brådvred* = hastig till vrede; *sköldars skakare* = kämparne. *Odens stormväder* = striden; *stridens ökare* = hjälten (Harald); *hafsskidor* = skepp; *hafshästar* = skepp.

Digitized by Google

ökare härlig sökte
— å hafsskidor hala han ilar —
att hafshästars kamplust få fresta.

3. Stridsskarors stormars Oden,
som stigmän till döden viger,
lät vägar, där vargar stiga,
väldigt ljuda af skrälldån,
förr'n dämparn af dråpgirig kampgrens
dödssång på svärdens vångar,
på vattnets vidder lät sätta
vida skimrande stridsskepp.

4. Af blåst, som brusar och fräser,
bordhästen drefs från norden
med sköldars herre till Hilds lek
att höfdingar tvenne pröfva.
De ordkloke ifrigt med svärden
ordlöst svarte och sporde,
när dånande dråpslag hveno.
Sent döfvande sköldtal söfdes.
— — — — — — — — —

6. I striden starkhugad, födarn
af stridsmåsen vinner vida
med bragdkraft båd' män och bygder,
där böljor sydstränder skölja.
Hilmen, i hotfull hjälmhatt höljd, lät kring pålarna böljans
sköldhjorts landtåg lindas.
Så landar den ädle vid stranden.

7. Dån af yxor dundrar,
dödssång spjuten föda,
mörkglans-svärden märka
män med bett, som kännas.
Flykteggad järnskurs jaktsång
ljuder kring stridsmäns skrudar.
De väpnade västgötars dråpman
vann sig segrar i lansgny.

— — — — — — — —

9. Ingen annan bland kungar
så ädel och gifmild skall träda
som Harald in under härlig
högstol för strålande solen.

Str. 3. *Stridsskarors stormars Oden* = hjälten (Harald); *vägar, där vargar stiga* (ordagrant: vargarnas skaras stig) = heden; *kampgren* = svärd; *dämparen* (ordagrant 'mötaren') *af dess dödssång* = fursten (Harald).

Str. 4. De här omtalade två höfdingarne, som besegrades, voro konungarne Huntjof i Möre och Nokkve i Romsdalen. Harald kom mot dem norrifrån. *Hilds lek* = striden; *de ordkloke* = furstarne.

Str. 6. *Stridsmåsen* = korpen; *födarn af stridsmåsen* = hjälten (Harald); *hilmen* = fursten; *böljans sköldhjort* = skeppet.

Str. 7. *Järnskuren* = striden.

Str. 9. *Solens högstol* = himmeln.

Digitized by Google

IV.

UR EIRIKSMAL

af TORBJÖRN HORNKLOFE.

Kvädet skildrar konung Erik Blodyx' (omkr. 930) mottagande i Valhall. Str. 8 syftar på att fem norska sjökonungar stupade i den strid, där Erik föll. Hvad som här återgifves, är allt som bevarats af dikten.

Oden:

1. Hvad är det för drömmar?
I drömmen jag uppsteg
att röja i Valhall
för vanpenfälld skara,[1]
enhärjar väckte,
upp bjöd dem stiga
att brädda bägare,
bänkar att reda,
bjöd valmör att islå,
som väntades en furste;
endast bragdstore
vi bida med glädje,
med muntra hjärtan
ur människors världar.

2. Hvad bullrar, Brage?
Ett brus som af tusen,
som af mångstor mängd!

Brage:

Väggarnas vapen slamra,[2]
som på väg vore Balder
åter till Odens salar.

Oden:

3. Ej vansinnigt tala,
du vise Brage,
du, som väl allting vet;
det dånar för Erik,
som in skall komma,
den ädle, i Odens salar.

4 Sigmund och Sinfjotle,[1]
resen er snarligt
och gån med glädje mot gramen!
In honom bjud,

[1] Ordagrant: Jag tyckte i drömmen, att jag steg upp före dagen för att göra Valhall i ordning för en dräpt skara. [2] På väggarna bakom bänkplatserna voro vapen upphängda. [3] *Sigmund* var Sigurd Fafnesbanes fader, *Sinfjotle* hans halfbroder (se sid. 36).

Digitized by Google

om Erik det är,
mig är kunnigt, att han kommer.

Oden:

Emedan ovisst
allt vi veta;
öfver gudars mark ser den grå Ulfven.[2]

Sigmund:

5 Hvi bidar du Erik
mera än andra?

Oden:

Ty i många riken
han rödfärgat svärdet
och blodig klinga burit.

Sigmund:

6. Hvi gaf du då döden
åt så dråplig hjälte?

Sigmund:

7. Hell dig nu, Erik!
Var här välkommen,
tag säte i salen!
Blott ett vill jag fråga:
hvad följa dig
för drottnar ur dråpbullret?

Erik:

8. Fem kungar nalkas här,
deras namn skall jag säga;
jag är själf den sjätte.

[1] Fenresulfven. [2] D. ä.: Det stundar till Ragnarök, och därför behöfvas tappra kämpar på gudarnes sida.

Digitized by Google

UR SNORRES EDDA.

(Den prosaiska Eddan.)

Efterföljande stycken ur Snorres Edda förekomma i den del af densamma, som kallas 'Gylfaginning'. Där berättas, att en konung Gylfe i Sverige begaf sig till Valhall och inlät sig i samtal med Oden, som på hans frågor förtäljer gudarnes öden. Gylfaginning utgör sålunda en sammanfattande framställning af den nordiska gudaläran, sådan Snorre uppfattade densamma.

I.

TORS FÄRD TILL UTGÅRDALOKE.

Början af denna berättelse är, att Oku-Tor[1] körde med bockar och vagn och med honom den gud, som heter Loke. Om kvällen kommo de till en bonde och fingo där nattläger. Tor tog sina bockar, slaktade dem, lät flå dem och lägga dem i en kittel. Då de voro kokta, satte Tor och hans stallbroder sig att äta kvällsvard. Tor bjöd bonden deltaga i måltiden tillika med hans hustru och två barn. Sonen hette Tjalfe och dottern Roskva. Tor lade bockskinnen vid sidan af eldstaden och sade, att bonden och hans folk skulle kasta benen på skinnen. Tjalfe hade lårläggen af den ena bocken och slog sönder benet med sin knif för att komma åt märgen. Tor blef där öfver natten. Och i ottan före dagningen steg han upp och klädde sig, tog hammaren Mjolner, lyfte den i vädret och vigde[2] därmed bockskinnen. Bockarna stodo då upp; men en var halt på det ena bakbenet. Då Tor såg det, sade han, att bonden eller hans folk måste hafva farit oförsiktigt fram med

[1] *Oku-Tor*, 'Åk-Tor', namn på Tor, emedan han åkte i en med bockar förspänd vagn. [2] *Viga* här i betydelsen 'medelst öfvernaturliga krafter utöfva inverkan på'.

Digitized by Google

benen; han kände efter och fann, att den ena läggen var bruten. Utan att därom mycket behöfver sägas, är det lätt att förstå, huru förskräckt bonden blef, när han såg, att Tor rynkade ögonbrynen. Och fast han såg blott litet af Tors ögon, så trodde han, att han skulle sjunka till jorden endast däraf. Tor knöt händerna så hårdt om hammarskaftet, att knogarna hvitnade. Bonden och hans husfolk gjorde, som man kunde vänta; de skreko och bådo om tillgift och bjödo i ersättning allt hvad de ägde. Då Tor såg deras rädsla, försvann hans vrede. Han lugnade sig och tog som ersättning af bonden hans barn, Tjalfe och Roskva, som då blefvo hans lydiga tjänare och sedan följde honom beständigt.

Han kvarlämnade sina bockar på stället och begaf sig vidare på resan öster ut till Jotunheim och ända till hafvet. Och därpå for han öfver det djupa hafvet och kom öfver och gick i land tillika med Loke, Tjalfe och Roskva. Då de hade gått en kort stund, kommo de till en stor skog, där de blefvo gående hela den dagen till mörkrets inbrott. Tjalfe var en särdeles rask fotgängare och bar Tors matsäck. Men något härbärge var det ej lätt att få. Då det nu blef mörkt, sökte de sig ett nattläger och funno en stuga, som var mycket rymlig. Vid ändan var en ingång, jämbred med själfva stugan. Där togo de sig nattkvarter. Vid midnattstid blef det en stark jordbäfning, så att jorden skakade under dem och huset skalf. Då steg Tor upp och ropade på sina följeslagare. De letade sig fram och funno till höger i stugan en utbyggnad, i hvilken de gingo in. Tor satte sig i dörren och de andra längre in och voro mycket rädda. Tor hade sin hammare i handen för att därmed försvara sig. De hörde mycket buller och gny. Då det började att dagas, gick Tor ut och fick se en man, som låg ej långt därifrån i skogen och var mycket stor. Han sof och snarkade förskräckligt. Då begrep Tor, hvad det var för ett larm de hört om natten. Han spände om sig styrkebältet, hvarvid hans gudakraft ökades. I detsamma vaknade mannen och steg strax upp. Man berättar, att Tor då för en gångs skull blef så förbluffad, att han ej kom sig för med att slå

Digitized by Google

honom med hammaren men frågade honom efter hans namn. Han kallade sig Skrymer. "Icke behöfver jag", sade denne, "fråga dig om ditt namn, ty jag vet, att du är Asa-Tor, men hvar har du gjort af min handske?" Han sträckte sig då ned och tog upp handsken. Tor blef då varse, att denna var den stuga, hvari han hade tillbringat natten, och att utbyggnaden var handskens tumfinger. Skrymer frågade, om Tor ville göra sällskap. Tor sade ja. Skrymer tog då och löste upp sin matsäck och beredde sig att äta frukost, och detsamma gjorde Tor och hans sällskap. Skrymer erbjöd dem att slå sitt matförråd tillsammans med hans, hvartill Tor var villig. Jätten band då all matsäcken i en påse, tog den på ryggen och gick förut hela dagen och mycket fort.

Sent om kvällen sökte han nattläger åt dem under en stor ek. Då sade Skrymer till Tor, att han ville lägga sig att sofva; de kunde taga matsäcken och hålla kvällsvard. Därpå somnade Skrymer och snarkade hårdt. Men Tor tog påsen och skulle lösa upp den. Och då är att berätta den otroliga händelsen, att han icke kunde få upp en enda knut, ej heller ville någon af bandets ändar gifva efter, så att den blef lösare än förut. Då han ser, att det på intet sätt ville lyckas, blir han vred, griper hammaren Mjolner med båda händerna, stiger fram till det ställe, där Skrymer låg, och slår den i hufvudet på honom. Skrymer vaknar och frågar, om ett löf föll ned på hans hufvud, och om de nu hade fått mat och voro sängfärdiga. Tor svarade, att de nu skulle gå och lägga sig. De gingo därpå bort under en annan ek, och sanningen att säga var det ingen lugn sömn de hade. Vid midnattstid hörde Tor, att Skrymer snarkade så hårdt, att det dånade i skogen. Han steg då upp, gick till honom, svängde hammaren hastigt och kraftigt och slog den midt i hjässan på Skrymer, så att Tor kunde märka, att spetsen af hammaren gick djupt in i hufvudet. I detsamma vaknade Skrymer och frågade: "Hvad står på? Jag tror, att ett ollon föll i hufvudet på mig? Men hur är det fatt med dig, Tor?" Tor steg hastigt tillbaka och svarade, att han nyss vaknat, samt att det nu var midnatt och således tid att sofva än en

Digitized by Google

stund. Då beslöt Tor, att om han kunde komma åt att gifva honom ett tredje slag, skulle han aldrig mera se dagens ljus. Han låg nu och väntade på, att Skrymer skulle somna riktigt. Och kort innan det blef dag, hör han, att Skrymer måste hafva somnat. Han stiger då upp och går till honom, svänger hammaren med all sin kraft och slår honom i tinningen så, att hammaren sjönk ned ända till skaftet. Skrymer reste sig upp, strök sig om kinden och sade: "Månne några fåglar sitta i trädet öfver mig? Det förekom mig, när jag vaknade, som om något skräp föll af grenarna ned på mitt hufvud. Är du vaken, Tor? Det är nu tid att stiga upp och kläda sig. Nu är det ej lång väg fram till den borg, som heter Utgård. Jag har hört er hviska till hvarandra, att jag ej vore liten till växten; men då skolen I få se större män, när I kommen till Utgård. Nu skall jag gifva eder ett godt råd. Varen icke stortaliga, ty sådana småpojkars skryt skall Utgårda-Lokes hoffolk icke fördraga. Men i annat fall, vänden hellre om, och detta, menar jag, är bäst för eder att göra. Men viljen I fortsätta resan, så hållen åt öster, jag har min väg norr ut, till de fjäll, som I sen där." Skrymer tog därefter matsäcken på ryggen och gick från dem åt ett annat håll in i skogen.

Tor gick nu vägen fram tillika med sitt ressällskap; de fortforo att gå intill middagen. Då sågo de framför sig på en slätt en borg, så hög, att de fingo böja hufvudet bakåt, innan de kunde se upp öfver den. De gingo fram till borgen, och framför borgporten var en grind, som var tillstängd. Tor gick fram till grinden men förmådde icke öppna den. Då de ej på annat sätt kunde komma in, kröpo de mellan grindspjälorna. De fingo syn på en stor sal och gingo dit. Dörren var öppen, de gingo in och sågo där på två bänkar många män, af hvilka de flesta voro mycket stora. Därefter kommo de inför konungen, Utgårda-Loke, och hälsade honom. Han värdigades knappt se på dem och sade med ett hånlöje: "Det skulle bli för vidlyftigt att fråga, hvad som tilldragit sig på en så lång väg, eller förhåller det sig annorlunda, än jag tänker? Är denne pojkvalp Oku-Tor? Eller är du kanske större,

Digitized by Google

än mig synes? Till hvilka prof ären I, hans följeslagare, beredda? Bland oss får ingen vara, som icke utmärker sig framför andra genom någon konst eller färdighet." Då svarade den, som sist kom in, nämligen Loke: "Jag kan den konst, hvarpå jag är färdig att aflägga prof, att här är ingen inne, som kan äta sin mat fortare än jag." Då svarade Utgårda-Loke: "Det är nog en god konst, om du förmår det, och det vilja vi pröfva." Han ropade då fram från ändan af bänken en man, som hette Loge, som skulle täfla med Loke. Man tog ett tråg, fullt af kött, och satte det på golfvet, hvarefter Loke satte sig vid den ena ändan och Loge vid den andra. De åto bägge så fort de kunde och möttes midt i tråget. Loke hade ätit allt köttet af benen men Loge däremot både köttet, benen och tråget därjämte. Alla voro därom ense, att Loke hade förlorat spelet.

Då frågar Utgårda-Loke, hvad konst den unge mannen förstod sig på. Tjalfe svarade, att han ville försöka att springa i kapp med hvem Utgårda-Loke ville därtill utse. Utgårda-Loke svarade, att det var en god idrott, och att han utan all fråga måste vara mycket framstående i snabbhet, om han tänkte segra i denna täflan; nu skulle det snart pröfvas. Han stiger därpå upp och går ut. Det var en mycket god rännarbana utefter den jämna slätten. Utgårda-Loke ropade på en smådräng, som hette Huge,* och bad honom springa i kapp med Tjalfe. Då börja de en första täfling, och kommer Huge så långt förut, att han vid banans ända vänder sig om emot Tjalfe. Då sade Utgårda-Loke: "Bättre måste du taga i, Tjalfe, om du skall vinna spelet, men likväl är det sant, att aldrig har det förr kommit någon hit, som har varit rappare i foten än så." Därpå pröfva de för andra gången. Då Huge var vid ändan och vände tillbaka, var det ett drygt pilskott till Tjalfe. Då sade Utgårda-Loke: "Bra löper Tjalfe, men icke tror jag nu, att han vinner segern, och nu skall det afgöras, då de springa tredje gången." Då gåfvo de

* *Huge*, 'tanke'.

Digitized by Google

sig i väg ännu en gång, och då Huge hade nått målet och vände sig om, var Tjalfe icke en gång kommen till midten. Då sade alla, att nu var den täflingen afgjord.

Då frågar Utgårda-Loke Tor, hvilka de idrotter voro, som han ville visa för dem, eftersom det gick så många berättelser om hans storverk. Tor svarade, att helst ville han täfla i drickande med någon. Utgårda-Loke samtyckte därtill, gick in i salen, ropade på sin munskänk och bad honom taga fram det viteshorn,* hvarur hans hirdmän voro vana att dricka. Munskänken kom fram med hornet och räckte det åt Tor. Utgårda-Loke sade då: "Det tycker jag vara bra drucket, om du tömmer detta horn i ett drag; somliga dricka ur det på två gånger, men ingen är så dålig, att han icke tömmer det i tre." Tor såg på hornet och tyckte icke, att det var stort, fastän det var tämligen långt. Han var mycket törstig och börjar dricka och svälja i väldiga klunkar och tror, att han ej skall behöfva luta sig ännu en gång öfver hornet. Och då andedräkten tröt honom och han böjde sig öfver hornet och såg, hur det led med drycken, så tyckte han, att det var högst obetydligt mindre än förut. Då sade Utgårda-Loke: "Något drack du, men icke så mycket; det skulle jag aldrig hafva trott, om man hade sagt mig det, att Asa-Tor icke kunde dricka mera; men det är jag säker på, att du dricker ur i andra taget!" Tor svarar ingenting, sätter hornet för munnen och menar, att han nu skall dricka mera än förut och anstränger sig att dricka, så länge han förmår hålla andan, men ser dock, att hornets spets icke ville upp, som han önskade. Och då han tar hornet från munnen och ser och ser, tycker han, att det hade sjunkit mindre denna än den förra gången. Dock kunde man nu bära det utan att spilla. Då sade Utgårda-Loke: "Hur går det, Tor? Månne du icke sparar mera af drycken, än som är lämpligt. Jag tycker, att skall du tömma ut hornet i tredje taget, så blir den drycken den största. Här kan du icke blifva ansedd för en så stor man, som asarne kalla dig,

* Ett horn, som skulle tömmas af hirdmännen som straff för att de kommo för sent till bordet.

Digitized by Google

om du icke utmärker dig mera i andra saker, än mig tycks du gör i denna." Då blef Tor vred, satte hornet för munnen och drack af alla krafter samt höll ut i det längsta. Då han såg i hornet, var det dock någon skillnad att se. Han lämnar då från sig hornet och ville icke dricka mera.

Då sade Utgårda-Loke: "Nu är det uppenbart, att din makt ej är så stor, som vi tänkte. Vill du fresta på andra täflingar?" Tor svarade: "Ännu vill jag göra några prof, och underligt vore det, om hemma hos asarne en sådan dryck skulle kallas liten. Hvad viljen I föreslå?" Utgårda-Loke svarade: "Det är en sak, som unga gossar här göra, och hvilken kan synas tämligen obetydlig, nämligen att lyfta upp min katt från jorden, och jag hade aldrig ämnat att bjuda Asa-Tor det, om jag icke hade sett, att du är mycket obetydligare, än jag tänkt." Därpå sprang en grå katt, ovanligt stor, fram på salsgolfvet. Tor gick fram, tog den med händerna midt under buken och lyfte den uppåt, men katten krökte ryggen, i samma mån som Tor räckte upp handen. Slutligen, då Tor hade sträckt sig så högt han kunde, släppte katten den ena foten från golfvet, och Tor kunde icke utföra profvet. Utgårda-Loke sade: "Det gick som jag trodde; katten är mycket stor, och Tor är låg och liten i jämförelse med de stora karlar, som äro här hos oss." Tor svarade: "Så liten I kallen mig, så gånge nu fram hvem som helst att brottas med mig; nu är jag vred!" Då säger Utgårda-Loke och ser sig om mot bänkarna: "Icke ser jag den man här inne, som icke skulle anse det för en småsak att brottas med dig. Låt oss emellertid se! Kalla in den gamla gumman Elle,* min fostermoder, med henne må Tor brottas, om han vill. Hon har fällt karlar, som ej sett svagare ut än Tor." Därefter kom in i salen en gammal gumma. Då sade Utgårda-Loke, att hon skulle brottas med Asa-Tor. Hur det gick, är snart berättadt. Kampen aflopp så, att ju mera Tor ansträngde sig, ju fastare stod hon. Därpå började gumman slå krokben, så att Tor

* *Elle,* 'ålderdom'.

Digitized by Google

vacklade. De togo väldiga nappatag, men länge dröjde det ej, förrän Tor föll på knä med det ena benet. Utgårda-Loke gick då fram och bad dem hålla upp och sade, att det ej lönade sig för Tor att utmana flera på fångtag vid hans hof. Det led nu äfven mot natten; och Utgårda-Loke anvisade Tor och hans kamrater plats. De dröjde där natten öfver och blefvo väl bemötta.

Följande morgon, så snart det blef dager, stego Tor och hans kamrater upp, klädde sig och beredde sig att fara sin väg. Då kom Utgårda-Loke och lät sätta fram ett bord. Där saknades icke god välplägning, hvarken mat eller dryck. Då de hade ätit, begåfvo de sig på resan. Utgårda-Loke följde med dem ett stycke utanför borgen, och vid skilsmässan frågade han Tor, huru han tyckte, att resan aflupit, eller om han funnit någon mäktigare man. Tor svarade, att han icke kunde neka för, att deras mellanhafvande hade ländt honom till mycken vanheder, "och det vet jag" tillade han, "att I skolen kalla mig en obetydlig man, och därmed är jag mycket missbelåten". Då sade Utgårda-Loke: "Nu skall jag säga dig sanningen, sedan du har kommit ut af borgen, dit du, om jag lefver och får råda, aldrig mera skall komma. Och det vet jag förvisso, att aldrig skulle du heller hafva kommit hit, om jag hade vetat, att du ägde en så stor styrka. Du hade så när fört oss i stor olycka. Så veten, att jag förvändt synen på eder! Första gången mötte jag eder i skogen, och då du skulle lösa matsäcken, hade jag snört till den med järnband,* hvarför du icke kunde finna, hur du skulle öppna den. Därefter slog du mig tre gånger med hammaren. Det första slaget var svagast, och dock var det så kraftigt, att det hade blifvit min bane, om det hade träffat. Och det du såg vid min borg: ett berg med tre fyrkantiga dalar, hvaraf den ena var den djupaste, det var spåren efter din hammare. Berget satte jag mot slaget, utan att du kunde se det. På samma sätt gick det äfven till vid täflingarna med mina hirdmän. Det första var det som

* Det motsvarande isländska ordets betydelse är osäker. Troligen åsyftas något för nutiden obekant mystiskt redskap.

Digitized by Google

Loke gjorde. Han var mycket hungrig och åt fort, men den som hette Loge, det var elden, som med samma hastighet förtärde såväl tråget som köttet. Och den Huge, med hvilken Tjalfe sprang i kapp, var min tanke, och det var ej att vänta, att Tjalfe skulle kunna täfla med den. Men då du drack af hornet och tyckte, att det tog så litet, var det ett under, som jag aldrig hade trott kunna ske. Den ena ändan af hornet stod i hafvet, men det såg du icke. När du nu kommer till hafvet, skall du få se, huru mycket vattnet har minskats af hvad du drack. Det heter nu ebb." Och han tillade: "Icke heller syntes mig det mindre betydande, att du lyfte katten, och sant att säga: då blefvo alla rädda, då de sågo, att du lyfte hans ena fot från jorden. Ty det var ingen katt, som du trodde; det var Midgårdsormen, som ligger omkring alla länder. Det var knappt, att längden räckte till, så att stjärt och hufvud nådde jorden. Och så högt lyfte du den, att det var blott ett kort stycke kvar till himmeln. Det var äfven ett stort under vid din brottning med Elle, att du stod så länge och blott föll på det ena knäet, ty ingen har varit, ej heller skall han komma, som Ålderdomen ej skall öfvervinna. Nu må vi då åtskiljas, och det är bäst för oss å båda sidor, att I icke vidare kommen på besök. Jag kan också en annan gång försvara min borg med sådana eller andra trollkonster, att I aldrig skolen kunna få någon makt öfver mig." Då Tor hörde detta tal, grep han sin hammare och lyfte upp den i vädret, men då han skall slå till, ser han ingenstädes Utgårda-Loke. Då vänder han sig tillbaka mot borgen och tänker att krossa den, men då ser han blott en skön och vid slätt men ingen borg. Han gick då bort och for sin väg, till dess han kom tillbaka till Trudvang.*

* Tors borg.

Digitized by Google

II.

BALDERS DÖD.

Balder den gode hade svåra och olycksbådande drömmar om sitt lif, och då han berättade sina drömmar för asarne, rådplägade de därom, och det blef beslutadt att bedja om säkerhet för Balder mot alla slags faror. Frigg* tog då ed af eld, vatten, järn, alla slags malmer, stenar, jorden, träd, sjukdomarna, djuren, fåglarna, gift och ormar, att de icke skulle skada Balder.

Då detta var utfördt och alla veterligt, brukade Balder och asarne roa sig därmed, att han trädde upp i församlingen, och alla de andra skulle antingen hugga på honom eller också kasta på honom med sten. Och hvad de än gjorde, tog han ingen skada däraf, hvilket alla tyckte vara en stor fördel. Då Loke, Laufeys son, såg detta, förtröt det honom, att Balder ej blef skadad. I en kvinnas skepnad begaf han sig bort till Fensalarna till Frigg. Frigg frågar kvinnan, om hon visste, hvad asarne förehade i sin församling. Hon svarade, att alla sköto på Balder, utan att det skadade honom. Då sade Frigg: "Icke skola vapen eller träd skada Balder; jag har tagit ed af dem alla." Då frågar kvinnan: "Hafva alla ting svurit ed att skona Balder?" Frigg svarade: "Väster om Valhall växer en telning, som heter mistelten; den syntes mig för ung att kräfva ed af." Därpå gick kvinnan bort.

Loke drog nu upp misteltenen och gick därmed till församlingen. Hoder, som var blind, stod ytterst i mannaringen. Loke tilltalade honom och frågade: "Hvarför skjuter du ej på Balder? Han svarar: "För det första kan jag icke se, hvar Balder står, och för det andra har jag intet vapen." Då sade Loke: "Gör du likasom de andra och bevisa Balder heder som andra män. Jag skall visa dig, hvar han står. Skjut

* Odens maka.

Digitized by Google

på honom med denna kvist." Hoder tog misteltenen och sköt mot Balder efter Lokes anvisning. Skottet genomborrade honom, och han föll död till jorden. Detta är den största olycka, som träffat gudar och människor.

När Balder fallit, stodo asarne mållösa och rådvilla och sågo på hvarandra, och alla andades hämnd mot upphofsmannen. Men som det var på en fridlyst plats, kunde dock ingen strax taga hämnd. Och då asarne försökte tala, så kunde de det ej för gråts skull, så att ingen kunde med ord uttrycka sin sorg för den andre.

Oden tog sig så mycket mera denna olycka nära, som han bäst kunde skönja, huru stor skada och förlust asarne ledo genom Balders frånfälle.

Då gudarne något hämtat sig, sporde Frigg, hvem af asarne som ville vinna hennes kärlek och gunst och rida vägen till Hel för att försöka, om han kunde finna Balder och då bjuda Hel en lösesumma, om hon ville låta Balder komma tillbaka till Asgård? En, som hette Hermod den snare[1], Odens son, åtog sig denna färd. Då framförde man Odens häst, Sleipner, och Hermod satte sig upp på honom och red åstad.

Asarne togo Balders lik och förde det till hafvet. Hringhorne hette Balders skepp; det var ovanligt stort. Detta ville gudarne taga fram för att däråt göra hans bålfärd.[2] Men skeppet gick ej ur stället. Man sände bud till Jotunheim efter en jättekvinna, som hette Hyrrokin. Hon kom, ridande på en varg, och hade huggormar till tömmar. Då hon steg af sin häst, satte Oden fyra bärsärkar att taga vara på den; och de kunde dock icke hålla honom på annat sätt än genom att lägga ikull honom. Hyrrokin gick till förstäfven på skeppet och sköt ut det i första taget, så att elden stod om rullarna och hela jorden skalf. Då blef Tor vred, grep sin hammare och skulle hafva krossat hennes hufvud, om icke alla gudarne bedt om förskoning för henne.

---

[1] Gudarnes sändebud, son till Oden. [2] Bränna hans lik.

Digitized by Google

Balders döda kropp blef nu utburen på skeppet. Och när hans maka, Nanna, Neps dotter, såg det, då brast hennes hjärta af sorg, och hon dog. Hon blef äfven lagd på bålet, som då antändes. Tor stod bredvid och vigde[1] bålet med Mjolner. Framför hans fötter sprang då en dvärg vid namn Lit. Honom sparkade Tor till med foten, så att han kom i elden och äfven blef bränd.

Och till denna likbränning kommo mångahanda folk. Först och främst är att nämna, att med Oden for Frigg samt valkyrjorna och hans bägge korpar. Frey åkte i en vagn, förspänd med den galt, som heter Gullinborste eller Slidrugtanne. Heimdal red på hästen Guldtopp. Freyja körde med sina kattor. Dit kom äfven en stor skara hrimtursar och bergresar.

Oden kastade på bålet guldringen Draupner, som sedan fick den egenskap, att hvar nionde natt dröpo åtta lika tunga ringar af den. Balders häst leddes ock på bålet med allt sitt ridtyg.

Om Hermod är att berätta, att han red nio nätter[2] igenom dalar, som voro så mörka och djupa, att han ej såg någonting, förrän han kom till ån Gjoll och red öfver Gjallarbron, som är belagd med skinande guld. Modgunn heter den mö, hvilken bevakar bron. Hon frågade honom om hans namn och ätt och sade, att förliden dag redo fem flockar döda män öfver bron; "och likväl", tillade hon, "dånade den icke mindre under dig ensam. Icke har du döda mäns färg; hvarför rider du på Hels väg?" Hermod svarade: "Jag skall rida till Hel för att söka Balder. Har du sett honom på Hels väg?" Hon sade, att Balder hade redan ridit öfver Gjallarbron; "men", tillade hon, "nedföre och norr ut går vägen till Hel."

Då red Hermod vidare, till dess han kom till Helgrinden. Här steg han af hästen, spände gjorden fastare, satte sig igen på hästen och gaf den sporrarna; hästen satte öfver gallerverket

[1] Se anm. å sid. 51. [2] Dygn.

Digitized by Google

med ett så kraftigt språng, att han ej ens rörde vid grinden. Hermod red därpå bort till hallen, steg af hästen och gick in i salen, där han såg Balder, sin broder, sitta i högsätet. Hermod blef där natten öfver, och om morgonen bad han Hel, att Balder finge rida hem med honom, och omtalade hvilken sorg som rådde bland asarne. Hel svarade, att det skulle nu visa sig, om Balder var så allmänt älskad, som man sade. "Och om alla ting i världen, lefvande och döda, begråta honom, skall han få lof att komma åter till asarne men däremot förblifva hos Hel, om någon säger emot eller icke vill gråta." Då stod Hermod upp, och Balder ledsagade honom ut ur salen samt tog ringen Draupner och skickade den Oden till åminnelse. Nanna sände linnekläder åt Frigg och en guldring åt Fulla.* Hermod red därpå tillbaka till Asgård och förkunnade allt hvad han hade hört och seft.

Därpå skickade Asarne sändebud öfver hela världen och bådo, att man ville gråta Balder ur Hels våld. Alla gjorde det: människor och djur, jord och stenar, träd och alla malmer, såsom man äfven ser, att dessa ting gråta, när de komma från frost i värme. Då sändebuden kommo hem efter väl förrättadt ärende, träffade de i en berghåla en jättekvinna, som hette Tokk. De bådo äfven henne gråta Balder från Hel. Hon svarar:

"Tokk må gråta
med torra tårar
Balders bålfärd;
ej lefvande, ej liflös
Odens son jag älskat.
Hel hålle det hon har!"

Det är en allmän tro, att denna Tokk var Loke, Laufeys son, som tillfogat asarne så mycket annat ondt.

* En gudinna af lägre rang, Friggs tjänarinna.

Digitized by Google

III.

NJORD OCH SKADE.

Den tredje bland asarne är den, som heter Njord. Han bor i himmeln på det ställe, som heter Noatun. Han råder öfver vindens gång och stillar sjö och eld. Honom åkallar man på sjön och vid fiske. Han är så mäktig, att han kan gifva land och lösören åt dem, som därom anropa honom. Njord är ej af asarnes släkt. Han var uppfödd i Vanaheim, men vanerna gåfvo honom i gisslan åt gudarne och mottogo i stället som gisslan af asarne den gud, som heter Höner.

Njord äktade Skade, dotter till jätten Tjasse. Skade ville bosätta sig där hennes fader bodde, nämligen på några fjäll, som heta Trymheim, men Njord vill vara nära sjön. De kommo därför öfverens, att de skulle vara nio dygn i Trymheim och nio i Noatun. Men när Njord kom tillbaka till Noatun från fjället, kvad han:

"Leda äro mig fjällen,
jag var där ej länge,
blott i nätter nio;
ulfvars tjut
tycktes mig ledsamt
mot svanors sång."

Skade å sin sida kvad:

Jag kunde ej sofva
på sjöns bäddar
för fågelns skri.
Måsen mig väcker,
hvarje morgon,
då han från fisket far."

Slutligen for Skade upp till fjället och bodde i Trymheim, men Njord var kvar i Noatun.

Digitized by Google

SAGODIKTNING.

I.

SAGAN OM GUNNLAUG ORMSTUNGA.

1. Det var en man, som hette Torsten. Han var son till Egel, hvilken var son till Skallagrim, som återigen var son till Kveldulf herse[1] från Norge. Torstens moder hette Asgerd, och hon var Björns dotter. Torsten bodde på Borg vid Borgarfjord.[2] Han var en rik man och stor höfding, klok och saktmodig, och uppträdde i alla afseenden på ett hofsamt sätt. Visserligen var han ej så utmärkt i afseende på kroppsbyggnad eller styrka som hans fader Egel, men likväl var han en framstående man och omtyckt af hela allmogen. Dessutom var han en vacker karl, med ljust hår och uttrycksfulla ögon. Torsten var gift med Jofrid, dotter till Gunnar Hlifarson. Jofrid var aderton vintrar, då Torsten fick henne, och hon var då änka. Hon hade förut varit gift med Torodd, som var son till Tungu-Odd, och hade de en dotter Hungerd, som uppfostrades på Borg hos Torsten. Jofrid var mycket duktig, och hon och Torsten hade flera barn, af hvilka blott några få beröras i denna saga. Deras äldste son hette Skule, den andre Kolsven, den tredje Egel.

2. Det berättas, att det en sommar kom ett skepp från hafvet in i Gufåns[3] mynning. Bergfinn hette skepparen på detsamma, norrman till börden, en rik och kunnig man, tämligen till åren. Torsten bonde red ned till skeppet. Han hade alltid afgörandet, där det var marknad, och så var det också vid

[1] *Herse*, norsk höfding öfver ett härad; möjligen ock med prästerlig myndighet. [2] *Borgarfjord* på sydvästra kusten af Island är en mindre fjord, som skjuter in i landet från den stora Faxefjorden. [3] En å som utfaller i Borgarfjord.

Digitized by Google

detta tillfälle.[1] Östmännen[2] kvarterade in sig rundt omkring hos bönderna, men Torsten tog emot skepparen, emedan denne bad honom därom. Bergfinn var mycket fåordig under vintern, ehuru Torsten visade honom stor gästfrihet. Östmannen fann mycket nöje i att tyda drömmar.

En dag på våren frågade Torsten honom, om han ville rida med honom upp under Valfjäll, där borgfjordingarne då hade sitt tingsställe; ty Torsten hade hört, att väggarna i hans tingsbod fallit ned. Östmannen sade sig visst vilja det, och de redo en dag hemifrån tre man i följe, en Torstens huskarl inberäknad, och kommo upp under Valfjället till en gård, som heter Grenjar. Där bodde en fattig man, som hette Atle. Denne var Torstens torpare, och Torsten tillsade honom, att han skulle taga hacka och spade samt följa med och hjälpa dem. Och han gjorde så.

Och när de kommo till bodtomterna, togo de alla uti med arbetet och förde upp väggen. Luften var het af solsken, Torsten och östmannen blefvo trötta, och när de rest upp väggen, satte de sig ned på bodtomten. Torsten somnade och höll sig illa i sömnen; östmannen satt hos honom och lät honom drömma till slut, och när han vaknade, var han utmattad. Östmannen frågade, hvad han drömt, efter han sofvit så oroligt. Torsten svarade: "Icke är det värdt att lägga märke till drömmar."

Och när de rida hem om kvällen, frågar östmannen åter, hvad Torsten drömt. Denne svarar: "Om jag säger dig drömmen, skall du också tyda den som han är." Östmannen sade sig vara man att göra detta. Då sade Torsten: "Jag drömde, att jag var hemma på Borg. Jag stod utanför karldörren[3] och såg upp åt husen, och på takåsen såg jag en svanhona, vän och fager; och jag tyckte, att jag ägde henne, och att jag tyckte bra om henne. Se-

[1] När ett främmande skepp kom till Island, brukade häradets höfding rida ned till detsamma och bestämma priset på varorna. Höfdingen uttog först själf hvad han önskade köpa. Vanligen inbjöd han skeppets ägare att bo hos sig under vintern. [2] *Östmän* var det vanliga namnet på norrmännen, emedan de kommo österifrån. [3] Hufvudingången.

Digitized by Google

dan såg jag en stor örn flyga ofvanifrån fjällen. Han flög hit och satte sig hos svanhonan och snattrade vänligt med henne, och detta tyckte jag att hon tog väl upp. Då såg jag, att örnen var svartögd och hade klor af järn; rask syntes han mig ock. Därefter såg jag en annan fågel flyga söder ifrån. Han flög äfven hit till Borg och satte sig på husen hos svanhonan och ville vinna henne åt sig. Det var också en stor örn. Men örnen, som var där förut, blef strax mycket vred, då den andra kom till, och de slogos skarpt och länge, och det såg jag, att bäggedera blödde. Och så slöt deras lek, att båda segnade ned från takåsen åt hvar sitt håll, och voro då båda döda. Men svanhonan satt kvar och var mycket sorgsen och nedslagen. Och då såg jag en annan fågel flyga från väster; det var en falk. Han satte sig hos svanhonan och var vänlig mot henne, och till sist flögo de båda bort i samma väderstreck. Och då vaknade jag. Och denna dröm är ej värd att lägga märke till", sade han, "troligen är den förebud till oväder, och att stormarna skola mötas i luften från de väderstreck, ur hvilka jag tyckte att fåglarna flögo." Östmannen säger: "Icke är det min tro, att så är", och Torsten svarade: "Så tyd då drömmen, som dig synes rimligast, och låt mig få höra!"

Då uttydde östmannen drömmen och sade: "Dessa fåglar mände vara mäns fylgjor.* Din hustru är hafvande, och hon skall föda en jungfru, skön och fager; och du skall älska henne mycket. Men från de väderstreck, ur hvilka du tyckte att örnarna flögo, skola framstående män komma och fria till din dotter och fatta häftig kärlek till henne och kämpa om henne. Och båda skola omkomma af denna anledning, och därefter skall en tredje man komma från det väderstreck, ur hvilket falken flög, och med honom skall hon varda gift. Så har jag nu tydt din dröm, och menar jag, att den skall gå i fullbordan!" Torsten svarar: "Illa är drömmen uttydd och ovänligt. Men troligen kan du ej tyda några drömmar!"

* *Fylgja*, en skyddsande, som troddes ledsaga människan, oftast i djurskepnad.

Digitized by Google

Östmannen säger: "Du kommer nog att röna, huru det går." Torsten blef därefter kyligt stämd mot östmannen, och på sommaren for han sin väg och är sedan ur sagan.

3. Om sommaren rustade sig Torsten till tings och sade till Jofrid, sin husfru, innan han for hemifrån: "Det förhåller sig nu så, att du är hafvande; och skall barnet utsättas, om du får en flicka, men upptagas, om det är en gosse!" Det var nämligen en sedvänja, när landet var helt och hållet hedniskt, att de män, som voro fattiga men hade en stor skara oförsörjda barn, läto utsätta sina nyfödda. Dock ansågs detta alltid vara illa gjordt. Och då nu Torsten sagt detta, svarar Jofrid: "Detta är ovärdigt taladt af dig, slik man som du är; icke kan det synas dig riktigt att låta göra detta, så rik som du är." Torsten svarar: "Du känner mitt skaplynne, och att det icke går väl, om man afviker från hvad jag befallt." Sedan red han till tings.

Men Jofrid födde under tiden en flicka, öfvermåttan fager. Kvinnorna ville bära barnet till henne, men hon sade, att detta var föga värdt. Därpå lät hon tillkalla sin fåraherde, som hette Torvard, och sade till honom: "Du skall taga min häst och sadla honom och föra detta barn väster ut till Hjardarholt,* till Torgerd Egelsdotter, och bedja henne uppföda det lönligen, så att Torsten intet får veta därom. Och så stor kärlek har jag till detta barn, att jag icke har hjärta att utsätta det. Här är tre mark silfver, som du skall hafva till lön för ditt besvär, och Torgerd skall skaffa dig lägenhet att fara väster ut och gifva dig uppehälle öfver hafvet."

Torvard gjorde som hon sagt och red väster ut till Hjardarholt med barnet och lämnade det i Torgerds händer. Och hon lät en af sina torpare, som bodde på Leysingjastad i Hvamsfjorden, uppföda barnet. Men åt Torvard skaffade hon öfverfart från Skeljavik i Steingrimsfjorden norr ut på ön och gaf honom lifsmedel öfver hafvet. Och han for därifrån utomlands och är nu borta ur sagan.

* Vid Islands västkust. Stället ligger i själfva verket rätt norr ut från Borg.

Digitized by Google

Och när Torsten kom hem från tinget, sade Jofrid honom, att barnet efter hans befallning blifvit utsatt, samt att fåraherden hade rymt och stulit hennes häst. Torsten svarade, att hon hade handlat rätt, och fick sig en annan fåraherde.

Nu gingo sex år, utan att detta blef uppdagadt. Då red Torsten en gång väster ut till gästabud hos sin svåger, Olof Pa Höskuldsson på Hjardarholt, som då var mest ansedd bland alla höfdingar där väster ut. Torsten blef väl mottagen, såsom väntas kunde. Och det berättas, att Torgerd en af dagarna under gästabudet satt i högsätet* och talade med sin broder Torsten, medan Olof var i samtal med andra män. Men på bänken snedt emot dem sutto tre flickor. Då sade Torgerd: "Broder, huru tycker du om dessa flickebarn, som sitta midt emot oss?" — "Mycket bra", svarar han, "men en af dem är dock utan jämförelse den fagraste. Hon har Olofs skönhet men har skär hy och anletsdrag af oss Myrmän." — Torgerd svarar: "Nog är det sant som du säger, broder, att hon har vår släkts skära hy och anletsdrag; men icke har hon Olofs skönhet, ty hon är ej hans dotter." — "Huru hänger det ihop", säger Torsten, "då hon ju dock är din dotter?" — "Sanningen att säga, broder", svarade hon, "så är denna fagra mö din dotter och icke min." Därefter förtäljer hon honom allt, som hade inträffat, och beder honom förlåta sin hustru och henne själf denna olydnad mot hans befallning. Torsten sade: "Jag kan icke förebrå eder härför. Det går som det skall gå i de flesta fall, och hafven I två godtgjort mitt fel. Jag tycker så mycket om denna mö, att jag känner mig lycklig

*I alla nordiska länder följdes enahanda byggnadssätt. En byggnad innehöll aldrig mera än ett enda rum. Ingångsdörren till hufvudbyggnaden befann sig på ena gafveln. På hvardera långsidan af rummet gingo bänkar, och bakom dem voro väggfasta 'sängskåp', hvari man hvilade. Midt på den förnämligare norra bänken befann sig husbondens högsäte. På hvardera sidan af detta sutto husets öfriga fria män. Ett annat lägre högsäte fanns på den södra bänken. I detta sattes vanligen den förnämste gästen och sedan öfriga gäster efter rang på ömse sidor om detsamma. Hvarje person behöll ständigt samma plats. På gafveln midt emot ingången fanns också en bänk med högsäte, som var afsedt för husmodern. På ömse sidor om detta högsäte sutto de öfriga kvinnorna.

Digitized by Google

att äga ett så fagert barn. Men hvad heter hon?" — "Helga heter hon", svarar Torgerd. "Helga den fagra", säger Torsten. "Nu skall du rusta henne i ordning att fara hem med mig!" Hon gjorde så. Sedan leddes Torsten ut därifrån med goda gåfvor,[1] och red Helga hem med honom och uppfostrades i hans hus med stor omsorg och kärlek af fader och moder och alla fränder.

4. Vid den tiden bodde på gården Gilsbacka å Hvitåsidan[2] Illuge svarte, son till Hallkel, som var son till Hrosskel. Illuges moder var Turid Dylla, som var dotter till Gunnlaug Ormstunga.[3] Illuge var den störste höfding i Borgarfjord näst Torsten Egelsson; han hade stora egendomar, var mycket hårdsint men bistod kraftigt dem, som voro hans vänner. Han var gift med Ingeborg, dotter till Asbjörn Hardarson från Örnolfsdal. Ingeborgs moder var Torgerd, dotter till Skegge från Midfjord.[4]

Ingeborg och Illuge hade många barn, af hvilka dock blott få beröras i denna saga. En af deras söner hette Hermund, en annan Gunnlaug. Båda voro lofvande män och vid denna tid fullvuxna. Om Gunnlaug säges det, att han var tidigt mogen, var stor och stark, hade ljusbrunt hår, som föll mycket vackert, svarta ögon, mindre vacker näsa men dock i det hela behagliga anletsdrag. Han var smal om midjan, bred öfver skuldrorna, synnerligen välbildad, en man med oroligt lynne, tidigt ärelysten, alltid oförvägen och häftig, god skald och med skarp tunga och kallades därför Gunnlaug Ormstunga. Hermund var mer afhållen än Gunnlaug och hade ett sådant uppträdande, som passade för en höfding.

Då Gunnlaug var femton år gammal, bad han sin fader om utrustning och sade sig vilja fara utomlands att se andra människors seder. Men Illuge bonde ville ej gå in på detta utan sade, att Gunnlaug icke skulle kunna göra någon lycka utomlands, då han knappast kunnat få något skick på sig där

[1] En vanlig sed på Island var att vid afskedet 'leda gästen ut med gåfvor', d. v. s. gifva honom presenter vid afskedet. [2] Norra stranden af Hvitån, som flyter ut i Borgarfjord. [3] En äldre Gunnlaug Ormstunga, än den som är denna sagas hufvudperson. [4] På Islands nordöstra kust.

Digitized by Google

hemma. Och en morgon kort därefter, då Illuge bonde gick tidigt ut, såg han gårdsboden stå öppen och sex varusäckar stå utburna på broläggningen. Dessutom lågo där hästtäcken. Han tyckte, att detta var mycket underligt. I detsamma kom också en man, hvilken ledde fyra hästar, och det var hans son Gunnlaug, som sade: "Det är jag, som burit ut säckarna." Illuge frågade, hvarför han gjorde så, och Gunnlaug svarade, att detta vore hans utrustning. Men Illuge sade: "Icke skall du taga makten af mig eller fara någonstädes, förrän jag vill!" Därpå slängde han in varusäckarna igen. Gunnlaug red då bort därifrån och kom om kvällen ned till Borg, där Torsten bonde bjöd honom att vara kvar, hvilket han också gjorde. Gunnlaug omtalade för Torsten, hvad som tilldragit sig mellan honom och fadern. Torsten bjöd honom att vara där, så länge han ville, och han stannade därför ett år och lärde lagkunskap af Torsten och vann äfven aktning af alla andra män därstädes.

Gunnlaug och Helga roade sig ständigt med att spela tafvel och fattade snart ömsesidigt tycke för hvarandra, hvilket sedan blef uppenbart. De voro nästan jämnåriga. Helga var så fager, att de erfarnaste män hafva sagt, att hon varit den skönaste kvinna, som funnits på Island. Hennes hår var så stort, att hon kunde höl ja sig helt och hållet därmed, och så fagert som hamradt guld. Och det fanns icke i hela Borgarfjord och icke heller vida däromkring ett så önskvärdt gifte som Helga den fagra.

Och en dag, då männen sutto i stugan på Borg, sade Gunnlaug till Torsten: "Det är ännu en punkt i lagen, som du icke har lärt mig, nämligen hur jag skall fästa mig hustru." Torsten säger: "Detta är en småsak", och så lärde han honom tillvägagångssättet. Därpå sade Gunnlaug: "Nu skall du pröfva, om jag förstått det! Låt mig taga dig i handen och låtsa, som om jag fäste mig Helga, din dotter!" — "Det kan vara onödigt", säger Torsten; men Gunnlaug sökte strax att fatta honom i handen och sade: "Gör mig nu till viljes häri!" — "Gör då, som du vill", säger Torsten, "men det skola alla

Digitized by Google

veta, som äro här tillstädes, att detta skall vara som osagdt, och det skall ej ligga någon underförstådd mening däri." Sedan nämnde sig Gunnlaug vittnen och fäste Helga och sporde sedan, om allt gått riktigt till. Torsten sade, att så var, och de män, som voro tillstädes, funno mycket nöje i detta upptåg.

5. Onund hette en man, som bodde söder ut på Mosfjäll. Han var en mycket rik man och hade godord[1] på näsen där i söder. Han var gift, och hans hustru hette Geirny. Hon var dotter till Gnup, som var son till den Molda-Gnupsson, som först tog land söder ut i Grindavik. Deras söner hette Hrafn, Toraren och Eindride, hvilka alla voro förhoppningsfulla män, ehuru Hrafn i alla afseenden var den förnämste. Han var en stor och stark man, såg bra ut och var en god skald. När han hunnit till mogen ålder, for han mellan länderna[2] och var allestädes väl ansedd, hvart han kom.

På den tiden bodde också söder ut på gården Hjalle i Olfus härad Torodd den vise Eyvindarson och hans son Skapte, som då var lagsagoman på Island. Skaptes moder var Rannveig, dotter till Gnup Molda-Gnupsson, och voro sålunda Skapte och Onunds söner syskonbarn på mödernet. Och mellan dessa fränder rådde stor vänskap. Samtidigt bodde på Raudimel[3] Torfinn Seltorisson, hvilken hade sju söner, alla lofvande män. De hette Torkel och Torgils, Sten och Galte, Orm och Tororm och Tor, hvilka voro de främsta männen ute på den kanten af landet. Och alla dessa män, som här äro nämnda, voro samtida.

Och därpå inträffade den lyckligaste händelse, som skett här på Island, att hela landet vardt kristnadt, och att allt folket öfvergaf sin forna vantro.

Gunnlaug Ormstunga vistades, som förut är omtaladt, ömsom på Borg hos Torsten och ömsom hos sin fader Illuge på Gilsbacka under tre år. Han var nu aderton år, och det

[1] *Godord*, 'godevärdighet'; 'gode' = isländsk häradshöfding, ursprungligen förenande andlig och världslig myndighet. [2] Detta uttryck begagnas vanligen om handelsfärder. [3] Något norr om Borg.

Digitized by Google

rådde ett mycket godt förhållande mellan honom och hans fader.

Det var en man, som hette Torkel svarte. Denne bodde hemma hos Illuge, som var hans nära frände och hos hvilken han uppfostrats. Honom tillföll ett arf norr ut på Ås i Vattensdal, och han bad Gunnlaug följa med dit. Denne gjorde så, och de redo båda tillsammans norr ut till Ås och utfingo genom Gunnlaugs mellankomst godset af dem, som haft det om hand. När de redo tillbaka söder ut, gästade de en rik bonde, som bodde på Grimstunga. Om morgonen hade dennes fåraherde tagit Gunnlaugs häst, och var densamma mycket svettig, då de fingo honom tillbaka. Då slog Gunnlaug till fåraherden, så att denne föll ned sanslös. Men bonden kunde ej tåla detta utan kräfde böter därför, och Gunnlaug bjöd honom en mark i skadestånd. Bonden tyckte detta vara alltför litet, men deras uppgörelse blef sådan som Gunnlaug föreslagit,* och därefter reste de söder ut till sitt hem igen.

Kort därefter bad Gunnlaug för andra gången sin fader om utrustning. "Nu skall du få din vilja fram", svarade Illuge, "ty du har nu fått bättre skick på dig än förut." Därpå red Illuge till Audun Festargram och köpte åt Gunnlaug hälften i ett skepp, som stod vid Gufåns mynning. Gunnlaug tackade sin fader mycket, när denne kom hem. Torkel svarte rustade sig att fara med Gunnlaug, och deras laddning fördes ombord. Men Gunnlaug var på Borg, medan skeppet utrustades, och fann mer nöje i att tala med Helga än i att arbeta med köpmännen. En dag sporde Torsten Gunnlaug, om han ville rida med honom upp till hans hästar i Langavattensdal. Därtill svarade Gunnlaug ja. Nu rida dessa tvenne tillsammans, till dess de komma till Torstens säter, som heter Torgilsstad. Där funnos fyra röda ston, som Torsten ägde, samt en hingst, som var mycket vacker men ännu föga pröfvad. Denna hingst erbjöd sig nu Torsten att gifva Gunnlaug, men denne sade sig icke behöfva några hästar, då han ämnade sig

* Vid detta tillfälle diktade Gunnlaug en vers, som här uteslutits.

Digitized by Google

utomlands. Därefter redo de till en annan hästflock, som utgjordes af fyra ston och en grå hingst, som var den yppersta i Borgarfjord. Torsten erbjöd sig att gifva hingsten åt Gunnlaug, men Gunnlaug svarade, att han lika litet ville hafva denna som den förra. "Men hvarför bjuder du mig ej det, som jag vill hafva?" — "Hvad är det?" säger Torsten. "Helga den fagra, din dotter", sade Gunnlaug. — "Icke kan det så hastigt afgöras", svarade Torsten och vände samtalet på ett annat ämne; och redo de hem ner utmed Langån. Då talade Gunnlaug och sade: "Jag vill veta, hvad du ämnar svara på mitt frieri." — "Icke bryr jag mig om ditt prat", svarade Torsten. Men Gunnlaug sade: "Detta är mitt allvar och ej något prat." Torsten svarar: "Du skall först veta, hvad du vill. Har du ej beslutit att resa utomlands? Och nu låter det, som om du ämnade taga dig hustru! I passen icke tillsammans, du och Helga, då du är så ostadig. Jag kan ej taga hänsyn till ditt frieri." Då sade Gunnlaug åter: "Hvilka planer har du då med din dotter, om du icke vill gifta henne med en son till Illuge svarte? Eller hvar finnas här i Borgarfjord de, som hafva större anseende än han?" — "Jag inlåter mig icke på några jämförelser", svarar Torsten, "men vore du en slik man som din fader, då blefve du icke afvisad." Gunnlaug sade: "Med hvem vill du hellre gifta din dotter än med mig?" Torsten svarar: "Här är ju godt om bra män att välja på. Torfinn på Raudimel har sju söner, och Onund på Mosfjäll tre, och alla äro de dugliga män." Gunnlaug invänder: "Ingen af dem, vare sig Onund eller Torfinn, är jämngod med min fader; ty till och med du står tydligen tillbaka mot honom. Eller hvad har du att uppvisa mot det, att han på Torsnästinget förde process mot Torgrim gode Kjallaksson och dennes son och ensam erhöll det, som striden rörde sig om." Torsten svarar: "Jag dref bort Onund Sjones son Steinar, och det hölls också för ett dristigt företag." Gunnlaug invänder: "Det är Egel, din fader, som du har att tacka för den segern.* För öfrigt torde det icke finnas mången bonde,

* De här antydda händelserna skildras närmare i andra isländska sagor.

Digitized by Google

för hvilken det skulle sluta bra att neka mig mågskap." Torsten svarar: "Kom du fram med dina hotelser mot dem där uppe i fjällbygden! Det kommer du ej långt med här ute på Myrarna." Om kvällen kommo de hem till Borg.

Och om morgonen rider Gunnlaug upp till Gilsbacka och beder sin fader följa sig ut till Borg för att fria. Illuge svarar: "Du är en vankelmodig man, därest du är besluten att resa utrikes och dock nu ger dig till att arbeta på ett frieri. Och det vet jag, att sådant ej är i Torstens smak." Gunnlaug svarar: "Jag ärnar mig likväl icke desto mindre utomlands, men jag kan ej gifva mig till freds, med mindre än att du uppfyller min önskan."

Sedan red Illuge hemifrån med elfva man i sitt följe, ned till Borg, och Torsten tog mycket väl emot honom. Tidigt på morgonen sade Illuge till Torsten, att han ville tala med honom. Torsten säger: "Låt oss gå upp på höjden[1] och där samtala"; och så gjorde de. Gunnlaug gick också med dem dit. Då sade Illuge: "Gunnlaug, min son, säger sig hos dig hafva väckt frieri för egen räkning till Helga, din dotter, och nu vill jag veta, hvad utgång denna sak skall få. Du känner vår ätt och vår förmögenhet. Det skall från min sida hvarken sparas på gård eller höfdingskap, om det kan främja saken." Torsten svarar: "Jag har blott en sak att klandra hos Gunnlaug, det att han synes mig ostadig. Vore han dig lik i skaplynne, skulle jag ej mycket betänka mig." Illuge säger då: "Det kommer att slita vänskapen mellan oss två, om du nekar ditt bifall till ett gifte, där båda parterna äro likställda." Torsten svarar: "För dina ord och vår vänskap skall Helga vara Gunnlaugs löfteskvinna[2] men ej fästekvinna. Och tre år skall hon vänta, och Gunnlaug skall resa utomlands och skicka sig efter goda mäns seder. Men jag skall vara löst från alla förpliktelser, om han icke kommer hem in-

[1] Den höjd, af hvilken gården Borg hade sitt namn. [2] *Löfteskvinna* var den, som lofvats en man till äkta, utan att någon formellt laglig öfverenskommelse skett. Hade däremot en sådan ägt rum, kallades hon 'fästekvinna'.

Digitized by Google

om den tiden, eller om jag ej tycker om hans uppförande." Och därmed skildes de.

Illuge rider hem men Gunnlaug till skeppet. När de fingo vind, stucko de ut till sjöss och kommo med sitt skepp till det nordligaste Norge och seglade in efter Trondhjemsfjorden till Nidaros samt lade där i hamn och lossade sin last.

6. På den tiden härskade öfver Norge Erik jarl Håkansson och hans broder Sven. Erik jarl uppehöll sig inne på Lade, sin fädernegård, och var en mäktig höfding. Skule Torstensson[1] vistades då hos jarlen såsom dennes hirdman och var mycket aktad. Det förtäljes, att Gunnlaug och Audun Festargram gingo med fem man i följe in till Lade. Gunnlaug var klädd i grå kjortel och hvita strumpbyxor.[2] Han hade fått en böld på foten nere vid vristen, och upp ur densamma sipprade blod och var, när han gick. I denna utstyrsel gick han fram för jarlen och Audun med honom och hälsade honom höfviskt. Jarlen kände Audun och frågade honom om nyheter från Island, och denne berättade, hur där var.

Sedan frågade jarlen Gunnlaug, hvem han vore, och denne sade honom sitt namn och sin ätt. Då sporde jarlen Skule Torstensson: "Hvad slags man är denne på Island?" — "Herre", svarade han, "tagen väl emot honom, ty han är son till en mycket framstående man på Island, Illuge svarte på Gilsbacka, och han är min fosterbroder!" Jarlen sade: "Hvad är det åt din fot, islänning?" — "En böld är det på den, herre", svarade Gunnlaug. "Och dock haltade du icke?" — "Icke skall jag halta", svarade Gunnlaug, "så länge båda benen äro lika långa!" Då sade en af jarlens hirdmän, som hette Tore: "Den där islänningen bröstar sig mycket, och det kanske ej kunde skada, om vi frestade honom något." Gunnlaug gaf honom ett föraktfullt ögonkast och kvad:

"Hirdman är här inne,
han har ondt i sinne;

[1] En son till Torsten på Borg. [2] Benkläder och strumpor i ett sammanhängande stycke.

Digitized by Google

tron ej honom snart,
han är ilsk och svart!"

Då ville Tore gripa till sin yxa, men jarlen befallde, att han skulle vara stilla. "Icke skola män fästa sig vid sådant. Men huru gammal är du, islänning?" fortsatte han. "Jag är nu aderton år", svarade Gunnlaug. "Då spår jag, att du icke blir aderton till", sade jarlen. Gunnlaug svarade, ehuru tämligen lågt: "Önska ej något ondt öfver mig utan hellre något godt åt dig själf!" Då frågade jarlen: "Hvad sade du nu, islänning?" Gunnlaug svarar: "Så, som jag tyckte, att det borde vara, nämligen att du icke önskade något ondt öfver mig utan hellre hvad som vore bäst för dig själf." — "Hvad då?" spörjer jarlen. "Att du icke må få en sådan död som Hakon jarl, din fader."[1] Jarlen blef röd som blod och befallde, att denne galning genast skulle gripas. Då gick Skule fram för jarlen och yttrade: "Följ mitt råd, herre, och gif mannen fri och låt honom strax få fara bort!" Jarlen svarade: "Må han då gifva sig i väg, så fort han kan, om han vill gå lös, och må han sedan aldrig mer komma tillbaka till mitt rike!"

Då gick Skule ut med Gunnlaug och ned till bryggorna. Där låg en englandsfarare, färdig att lägga ut, och på den skaffade Skule plats åt Gunnlaug och dennes frände Torkel. Men sitt skepp samt det gods, som han ej tog med sig, lämnade Gunnlaug i förvar hos Audun. Nu segla Gunnlaug och hans kamrater ut i Englandshafvet[2] och komma om hösten söder ut till bryggorna vid London och draga på rullar sitt skepp upp på land.

7. På den tiden härskade öfver England konung Adalrad Jatgeirsson, som var en god höfding. Han uppehöll sig denna vinter i London. Gunnlaug gick skyndsamt inför konungen och hälsade honom väl och vördnadsfullt. Konungen sporde, från hvad land han vore. Gunlaug svarade härpå och tillade: "Men därför, herre, har jag begifvit mig till eder,

[1] Hakon jarl mördades af sin träl, medan han, för att undgå Olaf Tryggvason, låg gömd under en svinstia. [2] Nordsjön.

Digitized by Google

att jag diktat ett kväde om eder och gärna ville, att I skullen lyssna därtill." Konungen lofvade att göra detta, och Gunnlaug framförde sin dikt manligt och väl. Och så lydde omkvädet i densamma:

Alla som gud akta
Englands ädle konung;
bördens man som bonden
böjer sig för Adalradr.

Konungen tackade honom för kvädet och gaf honom i skaldelön en scharlakanskappa, fodrad med det finaste pälsverk och kantad med gyllenbräm i skörtet. Därefter gjorde han honom till sin hirdman, och Gunnlaug var hos konungen öfver vintern och bemöttes väl.

Och en dag tidigt på morgonen mötte Gunnlaug på en gata tre män, hvilkas förman hette Tororm. Det var en stor och stark man och tillika ytterst vansklig att komma till rätta med. Denne sade till Gunnlaug: "Nordman, låna mig litet penningar!" Gunnlaug svarar: "Icke är det rådligt att lämna penningar till okända män." Tororm sade: "Jag skall betala dig på bestämd dag." — "Då skall jag våga mig på detta", säger Gunnlaug. Därpå lämnade han honom penningarna. Kort därefter träffade Gunnlaug konungen och berättade honom om lånet. Denne sade: "Nu har du råkat illa ut, ty det är en farlig våldsverkare och viking, med hvilken du icke bör inlåta dig. Jag skall gifva dig lika mycket penningar igen." Gunnlaug svarar: "Illa vore det då bevändt med oss, edra hirdmän, om vi skulle anfalla oskyldiga människor men låta dylika förhålla oss vår rätt. Det skall aldrig ske."

Kort därefter träffade han Tororm och kräfde honom på penningarna, men denne sade sig icke vilja betala.*

* Vid detta tillfälle diktade Gunnlaug en vers, som här uteslutes.

Digitized by Google

"Då bjuder jag dig", säger Gunnlaug, "uppgörelse efter lag, nämligen att du antingen gäldar mig mina penningar eller också går holmgång med mig om tre dagar." Då hånlog vikingen och sade: "Det har ingen vågat förrän du att utmana mig till holmgång, så illa åtgången som mången förut har blifvit af mig. Därtill är jag beredd när som helst." Och därmed skildes han och Gunnlaug för den gången.

Gunnlaug talade om för konungen, huru saken stod. "Nu har du kommit i ett obehagligt läge", svarar konungen, "ty denne man döfvar alla vapen. Men nu skall du lyda mitt råd och taga detta svärd, som jag vill gifva dig! Med detta skall du kämpa men visa fram för honom ett annat." Gunnlaug tackade konungen mycket. Och när de sedan voro färdiga till holmgången, frågar Tororm, hvad svärd Gunnlaug hade. Gunnlaug drog ut ett svärd och visade honom men hade konungens svärd upphängdt med en lycka om handtaget och gömdt vid sidan. När bärsärken fick se svärdet, sade han: "Icke rädes jag för det där svärdet!" Och i detsamma högg han till Gunnlaug med sitt svärd och högg af honom nästan hela skölden. Gunnlaug högg i sin tur med det svärd, som konungen gifvit honom, men bärsärken stod för hugget och täckte sig icke med skölden, emedan han trodde, att Gunnlaug brukade samma vapen, som han uppvisat. Men Gunnlaug högg honom strax banehugg. Konungen tackade Gunnlaug mycket för hvad han gjort, och han fick häraf stor berömmelse både i England och vida omkring i andra land.

Om våren, då skepp började gå mellan landen, bad Gunnlaug konung Adalrad om orlof att segla bort en tid. Konungen sporde, hvart han ämnade sig, och Gunnlaug svarade, att han ville fullgöra det, som han ämnat och lofvat.[1] "Så skall ske, skald", säger konungen och gaf honom en guldring, som vägde sex öre.[2] "Men det skall du lofva mig", fortsatte han, "att komma åter till mig nästa höst, ty jag vill för dina bedrifters skull ej mista dig."

[1] Gunnlaug svarar med en här utesluten vers, hvari han säger sig vilja besöka flera främmande hof. [2] Ett öre = 1/8 mark.

Digitized by Google

8. Därefter seglade Gunnlaug med några köpmän från England norr ut till Dublin. På den tiden härskade öfver Irland en konung, som hette Sigtrygg Silkeskägg, en son af Olof Kvaran och drottning Kormlad. Denne hade då endast en kort tid varit konung. Gunnlaug gick strax inför konungen och hälsade honom väl och vördnadsfullt. Konungen tog också emot honom hedersamt. Gunnlaug sade: "Jag har diktat ett kväde om eder och önskar, att I villen höra därpå!" — "Det skall jag visst göra", svarade konungen, "aldrig har någon förr försökt bringa mig ett kväde."

Därpå kvad Gunnlaug en drapa, och så lydde omkvädet:

Trollkvinnans häst[1]
Sigtrygg bjuder till gäst.

Konungen tackade honom för kvädet, kallade till sig sin skattmästare och sade så: "Huru skall jag löna skalden för hans dikt?" — "Hvad tycken I själf, herre?" svarade denne. "Hurudan belöning skulle det vara", säger konungen, "om jag ger honom två handelsskepp?" — "Alltför mycket är det, herre!" svarar skattmästaren. "Andra konungar gifva som sångarlön sådana dyrbarheter som ett godt svärd eller goda guldringar." Då gaf konungen honom sina nya scharlakanskläder, en guldbrämad kjortel och en kappa med präktigt skinnfoder samt en guldring, som var en mark tung. Gunnlaug tackade honom höfviskt, dröjde kvar ännu en liten tid och for därifrån till Orkneyöarna.

Då härskade öfver Orkneyöarna Sigurd jarl Hlodvesson. Han var mycket vänlig mot islänningar. Gunnlaug hälsade honom höfviskt och sade sig hafva diktat ett kväde till hans ära. Jarlen sade sig gärna vilja höra hans kväde, så ansedd släkt som han var utaf på Island. Då framförde Gunnlaug sitt kväde, och det var en flock,[2] mycket väl diktad.

[1] *Trollkvinnans häst* = vargen. Att 'mata' eller 'föda' vargen är en vanlig omskrifning (kenning) för 'besegra fiender', 'vara en tapper krigare'.
[2] *Flock* var en mindre dikt i enklare former än drapan.

Digitized by Google

Till skaldelön gaf jarlen honom en yxa med bredt blad, allt igenom inlagd med silfver, och bad honom stanna hos sig. Gunnlaug tackade honom för gåfvan och likaså för tillbudet men sade sig ämna fara öster ut till Svitjod. Därpå gick han ombord med några köpmän, som skulle segla till Norge, och kommo de om hösten fram till Kongahälla i Viken.[1] Torkel, Gunnlaugs frände, följde honom ständigt. Från Kongahälla fingo de sig vägvisare upp i Västergötland och framkommo till den köpstad, som heter Skara. Där härskade då en jarl, som hette Sigurd, en till åren kommen man. Gunnlaug gick fram för honom, hälsade honom höfviskt och sade sig hafva diktat ett kväde om honom. Jarlen gaf honom ljud, och Gunnlaug framförde kvädet, som var en flock. Jarlen tackade honom, lönade honom väl och bjöd honom vara hos sig öfver vintern.

Sigurd jarl hade ett stort julgille på vintern; och på julaftonen kommo sändebud från Erik jarl i Norge, tolf man i följe, hvilka medförde gåfvor till Sigurd jarl. Denne mottog dem väl och bad dem öfver julen taga plats vid Gunnlaugs sida. Där gick det muntert till vid gästabuden. Götarne sade, att ingen jarl var större och berömdare än Sigurd; men norrmännen tyckte, att Erik jarl var ändå mer framstående. Om detta råkade de i träta, och bådadera togo Gunnlaug till skiljedomare i saken. Då kvad Gunnlaug denna visa:

"Spjutmöns stafvar![2] Gifven
jarlen pris, I karlar;
böljornas kam han skådat,
gråhårig gubbe, sårrik.
Flera blånande sjöar
såg väl Erik, och vågor,
vältrande hafvets hästar,[3]
värnande sig i härnad.

[1] Bohusläu. [2] *Spjutmöns* (valkyrjans) *stafvar* = hjältar. [3] *Hafvets hästar* = skeppen.

Digitized by Google

Bägge parterna voro väl förnöjda med denna dom, men i synnerhet norrmännen. Sändebuden foro efter julen därifrån med gengåfvor, som Sigurd jarl sände Erik jarl. För denne omtalade nu sändebuden Gunnlaugs dom. Jarlen tyckte då, att Gunnlaug visat honom både frimodighet och vänskap, och lät ord falla därom, att Gunnlaug skulle hafva frid och hägn i hans rike. Gunnlaug fick sedan höra hvad jarlen hade sagt.

Slutligen gaf Sigurd jarl åt Gunnlaug en vägvisare, som denne begärt, till Tiundaland i Svitjod.

9. På den tiden härskade öfver Svitjod konung Olof Svenske,[1] son af konung Erik Segersäll och Sigrid Storråda, Skoglar-Tostes dotter. Han var en mäktig och namnkunnig konung och en mycket ärelysten herre.

Gunnlaug kom till Uppsala kort före svearnes vårting, och så snart han träffade konungen, hälsade han honom. Konungen mottog Gunnlaug väl och sporde honom, hvem han var. Han sade, att han var en islänning. "Hrafn", säger konungen, "hvad för slags man är denne på Island?" Då reste det sig en man upp från gästernas bänk,[2] högvuxen och rask, steg fram till konungen och svarade: "Herre", säger han, "denne islänning är af den bästa härkomst och själf den raskaste man." — "Må han då taga plats vid din sida", sade konungen. Sedan sade Gunnlaug: "Jag har ett kväde till eder att uppläsa, herre konung, och ville gärna, att I lyssnaden därtill och gåfve mig ljud." — "Gå först och sitt ned!" svarade konungen, "ty ej är nu tid att sitta och höra på kväden." Och så gjorde de. Gunnlaug och Hrafn började då ett samtal med hvarandra och förtalte för hvarandra om sina resor. Hrafn berättade, huru han sommaren förut farit från Island till Norge samt i början af vintern öster ut till Svitjod. De blefvo snart goda vänner.

Och en dag, sedan tinget var förlidet, voro de båda, Gunnlaug och Hrafn, på en gång inför konungen. Då sade

[1] Olof Skötkonung. [2] Den södra bänken (se anm. å sid. 69).

Digitized by Google

Gunnlaug: "Nu ville jag, herre, att I hörden på kvädet!" — "Nu kan det gå för sig," svarade konungen. "Men nu ville jag också framföra mitt kväde, herre", sade Hrafn. "Det går också för sig", svarade konungen. "Då vill jag dock först få framsäga mitt kväde", inföll Gunnlaug, "om I tillåten det, herre!" — "Jag har rätt att gå först, herre", säger Hrafn, "eftersom jag kom först hit." Då sade Gunnlaug: "Hvar kommo våra fäder till ett ställe, där min fader gick i släptåg efter din? Icke på något ställe alls! Och så skall det ock vara mellan oss." — "Låtom oss dock visa så mycket lefnadsvett", invände Hrafn, "att vi ej gräla om detta utan låta konungen afgöra saken!" Då sade konung Olof: "Gunnlaug må först framföra sitt kväde, ty han blir missnöjd, om han inte får sin vilja fram." Därpå kvad Gunnlaug den drapa, som han diktat om konung Olof, och när han slutat, sade konungen: "Hrafn, hurudant var kvädet?" — "Bra, herre", svarade denne, "det var ett storslaget kväde men formlöst och något stelt, liksom Gunnlaug själf är i sitt skaplynne." — "Nu skall du framsäga ditt kväde, Hrafn!" sade konungen. Och han gjorde så. Men när det var slut, sade konungen: "Gunnlaug, hurudant var detta kväde?" — "Bra, herre", svarade Gunnlaug, "det är ett vackert kväde, liksom Hrafn själf är att se på, men det är uttryckslöst; och hvarför diktar du en flock om konungen?" tillägger han. "Tyckte du honom icke värd en drapa?" Hrafn svarade: "Låtom oss ej längre tala om detta! Vi skola nog komma tillbaka därtill, om det också blir först längre fram." Och därmed skildes de.

Kort därpå blef Hrafn hirdman hos konung Olof och bad om orlof att få resa bort, hvilket konungen också gaf honom. Men när Hrafn var färdig att resa, sade han till Gunnlaug: "Nu må det vara slut med vänskapen mellan mig och dig, emedan du ville nedsätta mig för höfdingen. Nu skall jag en gång tillfoga dig en icke mindre stor skam, än du velat göra mig här." Gunnlaug svarar: "Icke frågar jag efter dina hotelser, och ingenstädes skola vi komma tillsammans, där

Digitized by Google

jag skall stå tillbaka för dig." Konung Olof gaf honom vid skilsmässan stora gåfvor, och for han sedan bort.

På våren for Hrafn väster ut till Trondhjem, utrustade sitt skepp och kom om sommaren till Island, där han landade i Leiruvåg nedanför Heid. Alla hans fränder och vänner voro glada öfver hans återkomst, och var han den vintern hemma hos sin fader.

Om sommaren möttes på alltinget de båda fränderna Skapte lagsagoman och Skald-Hrafn. Då sade Hrafn: "Jag önskar din hjälp att hos Torsten Egelsson fria till Helga, hans dotter!" Skapte svarade: "Är hon icke förut Gunnlaug Ormstungas löfteskvinna?" Då sade Hrafn: "Är icke nu den tid utlupen, som aftalats mellan dem? Dessutom är hans öfvermod alltför stort, att han nu skulle akta på det." Skapte svarade: "Så låtom oss då göra, såsom dig synes!" Därpå gingo de med stort följe till Torsten Egelssons bod. Denne mottog dem väl, och Skapte sade: "Hrafn, min frände, vill bedja om Helga, din dotter, och äro dig väl kända hans ätt, hans rikedom och hans stora duglighet samt den stora mängden af hans vänner och fränder." Torsten svarar: "Hon är förut Gunnlaugs löfteskvinna, och jag vill hålla fast vid alla de aftal, som med honom gjorts." Skapte sade: "Äro icke nu de tre vintrar förlidna, som voro öfverenskomna mellan eder?" — "Jo", svarar Torsten, "men ännu har sommaren icke gått, och han kan ännu komma i sommar." Skapte invände: "Men om han nu icke kommer under sommaren, hvad utsikt hafva vi då i denna sak?" Torsten svarade: "Nästa sommar skola vi åter mötas här, och må vi då se till, hvad oss synes rådligast; det tjänar till intet att tala mera härom denna gång." Härmed skildes de åt, och männen redo hem från tinget.

Icke blef det länge någon hemlighet, att Hrafn friade till Helga. Icke heller kom Gunnlaug hem till Island den sommaren. På alltinget nästa sommar drefvo Skapte och Hrafn ifrigt på med frieriet och sade, att nu vore Torsten lös från alla aftal med Gunnlaug. Torsten svarar: "Jag har

Digitized by Google

icke många döttrar att sörja för, och jag ville ej gärna, att de skulle gifva anledning till strider mellan män. Nu vill jag först träffa Illuge svarte." Och så gjorde han, och när de träffades, sade Torsten: "Tycker du ej, att jag nu är löst från alla aftal med Gunnlaug, din son?" — "Det är du förvisso', svarade Illuge, "om du så vill. Föga har jag nu att säga härom, efter jag ej så noga känner min son Gunnlaugs ställning." Då gick Torsten till Skapte, och träffade de det aftalet, att bröllop skulle stå på Borg vid vinternätterna,[1] ifall Gunnlaug ej heller denna sommar komme hem till Island. Om däremot Gunnlaug komme hem igen och ville fullborda sitt äktenskap, skulle Torsten vara löst från alla sina aftal med Hrafn. Därefter redo männen hem från tinget, men Gunnlaug lät vänta på sig, och Helga var illa till mods.

10. Nu är att säga om Gunnlaug, att han reste från Svitjod samma sommar som Hrafn for till Island, och att han vid skilsmässan fick goda gåfvor af konung Olof. Konung Adalrad tog väl emot honom, och Gunnlaug var hos honom vintern öfver och var mycket hedrad.

På den tiden härskade öfver Danmark konung Knut den mäktige, Svensson.[2] Denne hade just tagit arf efter sin fader och hotade ständigt att göra ett härnadståg till England, emedan konung Sven, hans fader, vunnit ett stort rike i England, innan han dog där väster ut. Just nu var också en stor här af danskar ute i England. Denna anfördes af en höfding, som hette Heming, en son af Strutharald jarl och broder till Sigvalde jarl;[3] och höll denne höfding hela det rike, som konung Sven fordom vunnit, till lydighet under konung Knut.

Om våren bad Gunnlaug konung Adalrad om orlof att resa bort. Men denne svarade: "Ej höfves det dig, då du ju är min hirdman, att lämna mig just nu, då slik ofrid hotar här i England." Gunnlaug svarar: "Eder vilja må råda, herre!

[1] Vid vinterns början. Som första 'vinterdagen' eller 'vinternatten' räknades den 14 oktober. [2] Knut den store, son till Sven Tveskägg. Sagans uppgift är emellertid i detta fall felaktig. Af öfriga tidsuppgifter att sluta måste vid denna tidpunkt Sven Tveskägg († 1014) hafva varit konung. [3] Höfding för Jomsvikingarne.

Digitized by Google

Men lofva mig att få resa bort nästa sommar, om danskarne icke komma!" — "Det få vi se då", svarade konungen. Nu gick denna sommar och vintern därpå, och några danskar kommo icke. Och efter midsommar fick Gunnlaug af konungen lof att resa bort, och for han då därifrån öster ut till Norge och träffade Erik jarl på Lade i Trondhjem. Denne tog väl emot honom och bad honom stanna kvar hos sig. Gunnlaug tackade honom för tillbudet men sade sig dock först vilja fara ut till Island att besöka sin fästmö. Då sade jarlen: "Nu hafva alla skepp redan afseglat, som rustat sig till Islandsfärd." Då berättade en hirdman, att Hallfred Vandrädaskald ännu dagen förut legat kvar ute vid Agdanäs. "Detta kan vara en möjlighet", svarade jarlen, "ty han seglade härifrån för fem dygn sedan." Erik jarl lät då hjälpa Gunnlaug ut till Hallfred, hvilken med glädje mottog honom. De fingo strax god vind ut till sjöss och voro mycket glada.

Det var nu sent på sommaren. Hallfred talade till Gunnlaug: "Har du sport Hrafn Onundarsons frieri till Helga den fagra?" Gunnlaug sade sig väl hafva hört något ditåt men dock intet bestämdt. Hallfred berättade honom då så mycket han kände till, äfven det, att många påstodo, att Hrafn ingalunda vore en mindre rask och duglig man än Gunnlaug.[1] "Och", fortsatte Hallfred, "det må jag önska, stallbroder, att din sak med Hrafn måtte aflöpa bättre än min. Jag kom för några år sedan med mitt skepp till Leiruvåg nedanför Heid. Jag hade att betala en af Hrafns huskarlar en half mark silfver men förhöll honom hans penningar. Då kom Hrafn ridande ned till oss med sextio man och afhögg ankartågen, så att skeppet dref upp på lerbankarna och var nära att stranda. Jag måste då lämna Hrafn full afgöranderätt i saken och betala en hel mark. Och det är hvad jag har att säga om honom." Därpå talade de förtroligt om Helga, och Hallfred berömde mycket hennes skönhet.[2] En half månad före vin-

[1] Gunnlaug svarade vid detta tillfälle med en här utesluten vers. [2] Vid detta tillfälle diktade Gunnlaug en här utesluten vers.

Digitized by Google

ternatten landade de norr ut i Hraunhamn vid Melrakkaslätten och lossade där sin last.

Det var en man, som hette Tord. Han var bondeson där på slätten; han gaf sig i brottningskamp med köpmännen och gick illa åt dem. Därpå fick man till stånd en brottningskamp äfven mellan honom och Gunnlaug. Men natten förut åkallade Tord guden Tor till seger för sig, och så snart de träffades om dagen, började de brottas. Gunnlaug slog båda fötterna undan Tord och sträckte honom hufvudstupa till marken. Men den fot, på hvilken Gunnlaug stod, gick ur led, så att Gunnlaug störtade omkull på samma gång som Tord. Då sade Tord: "Måhända att det andra ej går dig bättre!" — "Hvad då?" spörjer Gunnlaug. "Saken med Hrafn, om han nu vid vinternätterna får Helga den fagra. Jag var i somras på alltinget, då den saken gjordes upp." Gunnlaug svarade intet. Hans fot vreds nu i led igen och förbands men svullnade mycket.

Gunnlaug och Hallfred redo nu, tolf man tillsammans, och kommo söder ut till Gilsbacka i Borgarfjord samma lördagskväll, som bröllopet stod på Borg. Illuge tog med glädje emot Gunnlaug, sin son, och dennes följeslagare. Gunnlaug sade sig då strax vilja rida ned till Borg, men Illuge sade, att detta icke var rådligt, och så tyckte alla utom Gunnlaug själf. Men Gunnlaug var i själfva verket ur stånd att fara för sin fots skull, ehuru han ej ville låta märka det, och därför blef det intet af med färden.

Morgonen därpå red Hallfred hem till Hreduvatten i Nordrardal. Där sköttes deras gemensamma egendom af Galte, hans broder, en rask och duglig man.

11. Nu är att säga om Hrafn, att han satt i sitt bröllop på Borg. Och det säga de flesta, att bruden var mycket sorgsen; ty sant är det, som ordspråket säger, att ej lätt man glömmer hvad som ung man gömmer, och så var det också med henne nu. Det spordes också vid detta gästabud den nyheten, att en man, som hette Sverting, son till Hafr-Björn, som återigen var son till Molda-Gnupsson, friade till Hungerd,

Digitized by Google

Torodds och Jofrids dotter, och skulle deras bröllop stå uppe på Skanö under vintern strax efter jul. Där bodde en frände till Hungerd, Torkel, son af Torfe Valbrandsson och Torodda, en syster till Tungu-Odd.

Hrafn for hem till Mosfjäll med Helga, sin hustru. Och när de hade lefvat där en kort tid tillsammans, hände sig en morgon, innan de stego upp, att Helga låg vaken, men Hrafn sof och jämrade sig i sömnen. Och när han vaknade, sporde Helga hvad han hade drömt. Då kvad Hrafn denna visa:

Ormlägets ö![1] Din make
sårad i famnen får du,
bädden jag såg fläckad,
blodig, min brud, var skruden;
bägarens dis[2] ej mäktar
mannens sår vårda;
dylikt ej tröst skaffar,
drömmen ej Hrafn glömmer.

Helga sade: "Det skulle jag aldrig gråta öfver. Illa hafven I svikit mig, och jag anar, att Gunnlaug är återkommen." Och då grät Helga mycket. Och kort därefter blef Gunnlaugs hemkomst bekant. Helga blef då så trotsig mot Hrafn, att han icke kunde hålla henne kvar hemma hos sig, utan måste de fara åter till Borg, och Hrafn hade föga glädje af sitt samlif med henne.

Nu rusta sig männen till gästabud under vintern. Torkel på Skanö bjöd Illuge svarte och dennes söner. Men när Illuge bonde rustade sig till färden, satt Gunnlaug i stugan och rustade sig icke. Då gick Illuge till honom och sade: "Hvarför gör du dig icke i ordning, min son?" Gunnlaug svarade: "Ty jag ämnar mig icke att fara." Då sade Illuge: "Fara skall du visst, min son! Låt icke längtan efter en enda kvinna

[1] *Ormläget* är guldet. Ormar och drakar ansågos nämligen rufva öfver skatter. 'Guldets ö' är kvinnan, som är prydd med guldsmycken. [2] *Bägarens dis* är kvinnan, emedan hon fyller mannens bägare.

Digitized by Google

öfvervältiga dig. Låtsa som om du ej märkte det! Dig skall det aldrig fattas kvinnor."

Gunnlaug gjorde, såsom hans fader sade, och de kommo båda till bröllopsgillet. Illuge och hans son fingo plats i högsätet; men Torsten Egelsson och Hrafn, hans måg, och brudgummens svit i det andra högsätet gentemot Illuge. Kvinnorna sutto på tvärpallen. Och satt Helga den fagra närmast bruden och kastade ofta sina ögon på Gunnlaug, så att det nu gick som ordspråket säger, att blicken går, dit hjärtat trår. Gunnlaug var då präktigt klädd. Han hade på sig den dräkt, som han fått af konung Sigtrygg, och han utmärkte sig framför de öfriga männen i många stycken, både i styrka, växt och skönhet.

Föga glädje rådde vid detta bröllop. Och den dagen, då man stod i begrepp att bryta upp, gjorde kvinnorna sig i ordning och rustade sig till hemfärden. Gunnlaug gick då till tals med Helga, och samtalade de länge med hvarandra. Och då gaf Gunnlaug åt Helga den kappa, som han fått af konung Adalrad, en mycket stor dyrbarhet, och hon tackade honom varmt för gåfvan. Därpå gick Gunnlaug ut. Och då voro framledda sadlade ston och hingstar, många mycket vackra, och de stodo bundna på gården. Gunnlaug sprang upp på en hingst och red i fyrsprång öfver gården åt det håll, där Hrafn stod, så att denne var tvungen att vika undan. Gunnlaug sade: "Icke behöfver du springa undan, ty jag tänker ej att skrämma dig denna gången, men du vet hvad du förtjänat." Då svarade Hrafn med att kväda denna vers:

Sårlågans starke svingare,[1]
stridsdisens lofprisare,[2]
kifvas ej oss gagnar
stort för en enda kjortel.
Kampträd,[3] mitt ord sanna:

[1] *Sårlågans* (svärdets) *svingare* = hjälte. [2] *Stridsdisens* (valkyrjans) *lofprisare* = hjälte. [3] *Kampträd* = hjälte.

Digitized by Google

kvinnor sådana finnas
— sanning är hvad jag säger —
talrikt i söderns salar.

Men Gunnlaug svarade: "Det är möjligt, att hennes likar där äro talrika, men icke tycker jag så." Då sprungo Illuge och Torsten fram och ville ej, att de hetsade upp sig. Och därefter red man bort, hvar och en till sitt, och under vintern var allt lugnt och händelselöst. Hrafn hade alls ingen glädje mer af sitt samlif med Helga, sedan Gunnlaug och hon hade råkats.

Om sommaren redo bönderna med stora följen till tings: Illuge svarte med sina söner Gunnlaug och Hermund; Torsten Egelsson med sin son Kolsven; Onund från Mosfjäll med alla sina söner samt Sverting Hafrbjarnarson.

Skapte var då ännu lagsagoman. Och en af tingsdagarna, då männen voro mycket talrikt samlade på Lagberget, steg Gunnlaug upp, sedan rättsförhandlingarna voro slut, äskade ljud och sade: "Är Hrafn Onundarson här?" Denne svarade ja. Då fortsatte Gunnlaug Ormstunga: "Du vet, att du tagit min löfteskvinna och stiftat fiendskap med mig. Fördenskull bjuder jag dig holmgång här å tinget, efter tre dagars frist, å Öxararholmen." Hrafn svarade: "Detta var ett godt anbud, som kunde väntas af dig, och är jag därtill redo, så snart du vill." Bägge deras fränder beklagade saken, men det var på den tiden lag, att enhvar, som tyckte sig lida orätt af en annan, hade rätt att utmana sin fiende till holmgång. Och när nu tre dagar voro förgångna, rustade sig Gunnlaug och Hrafn till tvekampen. Illuge svarte följde sin son till holmen med en stor skara; men Hrafn följdes af Skapte lagsagoman samt af sin fader och andra fränder.*

Hermund höll skölden för sin broder Gunnlaug, men Sverting Hafrbjarnarson för Hrafn. Med tre mark silfver

* Vid detta tillfälle diktade Gunnlaug och Hrafn hvar sin vers, som här äro uteslutna.

Digitized by Google

skulle den, som vardt sårad, lösa sig från holmen. Hrafn hade rättighet att gifva första hugget, emedan han var den utmanade, och högg han då i öfverkanten af Gunnlaugs sköld, så att svärdet brast under fästet till följd af huggets styrka. Svärdspetsen studsade från skölden och träffade Gunnlaug på kinden, så att han fick ett sår, ehuru det var ytterst obetydligt. Strax sprungo deras fäder och många andra män emellan. Då sade Gunnlaug: "Nu förklarar jag Hrafn besegrad, emedan han är vapenlös." — "Men jag förklarar dig besegrad", svarade Hrafn, "emedan du är sårad." Gunnlaug blef då mycket häftig och vred och sade, att striden icke vore afgjord. Men Illuge, hans fader, ville icke, att de skulle fortsätta kampen längre den gången. Gunnlaug svarade: "Det skulle jag önska, att vi två, Hrafn och jag, må mötas ännu en gång, där du, fader, icke är närvarande och kan skilja oss åt." Därmed skildes de för den gången, och männen gingo hem till sina bodar.

Och dagen därpå blef det i lagrätten stadgadt, att från den dagen all holmgång skulle afskaffas, och vardt detta beslut fattadt efter tillrådan af alla de visaste män, som voro tillstädes, och där voro då alla de visaste män i landet. Och den holmgången, då Hrafn och Gunnlaug stredo, var den sista, som ägt rum på Island.*

Sedan allt detta skett, redo bönderna hem från tinget, och Gunnlaug vistades hemma på Gilsbacka. Och en morgon då han vaknade, voro alla männen uppstigna, så att han ensam låg. Han hvilade i sängskåpet innanför bänken. Då kommo in i stugan tolf män, alla fullt väpnade; det var Hrafn Onundarson, som kommit. Gunnlaug sprang strax upp och fick fatt i sina vapen, men Hrafn sade: "Du har intet att frukta, ty mitt ärende hit är det, som du nu skall få höra. Du bjöd mig på alltinget i somras en holmgång, men du tyckte icke, att den då blef afgörande. Nu vill jag bjuda dig, att

* I den isländska texten följer en här utesluten, kort och tämligen betydelselös episod, som skildrar, huru Gunnlaug träffar Helga ute vid en å och därvid diktar två verser.

Digitized by Google

vi båda fara bort från Island nästa sommar och gå holmgång i Norge. Där skola icke våra fränder vara till hinders." Gunnlaug svarade: "Hell dig för dina ord! Detta anbud vill jag gärna taga emot. Och här", tillägger han, "skall du nu åtnjuta all den gästfrihet, som du vill." — "Det är ett godt anbud", svarar Hrafn, "men denna gången måste vi genast rida vår väg." Och därmed skildes de. Detta tyckte bäggederas fränder vara mycket illa men kunde ej göra något därvid till följd af deras egen hetsighet. Och artade sig till att ske, som ske skulle.

12. Nu är att säga om Hrafn, att han rustade sitt skepp i Leiruvåg. Två män omtalas, som foro med Hrafn, systersöner till hans fader Onund. Den ene hette Grim, den andre Olof; de voro båda värderade män. Alla Hrafns fränder kände stor saknad, då han for bort, men han sade, att han utmanat Gunnlaug till holmgång, emedan han ingen glädje hade af Helga, och att endera af dem måste duka under för den andre.

Hrafn gick sedan till sjöss, så snart han fick vind, och kom med sitt skepp till Trondhjem[1] och var där vintern öfver. Och han hörde icke på den vintern af Gunnlaug och väntade därför på honom äfven under sommaren. Och följande vinter var han i Trondhjem på det ställe, som heter Levanger.

Gunnlaug Ormstunga rustade sig till sjöss med Hallfred Vandrädaskald norr ut å Slätten. Och de blefvo mycket sent färdiga och stucko ut till hafs, så snart de fingo vind, och kommo kort före vinterns inbrott till Orkneyöarna. Sigurd jarl Hlodvesson härskade då öfver öarna, och till honom for Gunnlaug och var där vintern öfver, och jarlen tog väl emot honom.

Om våren rustade sig jarlen till härnad, och Gunnlaug rustade sig att följa honom. Under sommaren härjade de sedan vida omkring Söderöarna[2] och Skottlands fjordar och hade många strider. Men hvart de kommo, visade sig Gunn-

[1] Trondheim eller trondernas hem (Trondhjem) kallades trakten vid Trondhjemsfjorden. [2] Hebriderna.

Digitized by Google

laug vara den raskaste och käckaste man och tappraste hjälte. Sigurd jarl återvände tidigt följande sommar, och Gunnlaug steg ombord med några köpmän, som skulle segla till Norge. Sigurd jarl och han skildes från hvarandra med mycken vänskap.

Gunnlaug for norr ut till Lade i Trondhjem att träffa Erik jarl. Denne mottog honom väl och bjöd honom att vara hos sig, hvilket han gjorde. Jarlen hade sport Gunnlaugs och Hrafns mellanhafvande och sade, att han nedlade förbud för dem att slåss i hans rike. Gunnlaug sade, att därom hade jarlen att befalla. Han var där öfver vintern och var ständigt mycket tystlåten.

Och en dag om våren var Gunnlaug ute och gick och med honom hans frände Torkel. De gingo ett stycke bort från gården, och på slätten framför dem var det en krets med karlar, och inuti ringen voro två män, som hade vapen och låtsade, som om de fäktade. Den ene af dem skulle föreställa Hrafn, den andre Gunnlaug. De kringstående sade, att islänningarne höggo dåligt och vore sena att minnas sina ord. Gunnlaug fann, att här var bittert skämt å bane, och att mycket hån ådragits honom, och han gick bort tigande.

Och kort därefter säger Gunnlaug till jarlen, att han icke längre ville tåla hirdmännens hån öfver hans sak med Hrafn, utan bad han att få en vägvisare till Levanger. Jarlen hade förut hört, att Hrafn var borta från Levanger och farit öster ut till Svitjod, och därför gaf han Gunnlaug orlof att resa och två följeslagare på färden.

Nu drager Gunnlaug med sex man i följe från Lade in till Levanger och kommer fram på kvällen. Men på morgonen samma dag hade Hrafn med fyra man farit bort därifrån. Gunnlaug drog därifrån till Värdalen och kom hvarje kväll till det ställe, där Hrafn varit natten förut. Gunnlaug fortsatte färden, till dess han kom till den öfversta gården i dalen. Denna gård hette Sul, och hade Hrafn på morgonen farit ut därifrån. Gunnlaug beslöt då att icke uppskjuta färden utan for genast på natten; och om morgonen i soluppp-

Digitized by Google

gången fingo bådas följen sikte på hvarandra. Hrafn var då kommen till ett ställe, där det fanns tvenne sjöar och mellan desamma släta vallar, som kallas Gleipnesvallarna. Och i den ena sjön gick det ut ett litet näs, som hette Dinganäs. Där på näset gjorde Hrafn och hans följe halt, tillsammans fem man, bland hvilka också Hrafns fränder, Grim och Olof, befunno sig. Och när de möttes, sade Gunnlaug: "Det är väl, att vi två nu hafva träffats." Hrafn sade också, att han ingalunda beklagade det. "Och står det dig nu fritt", tillade han, "att välja hvilketdera du vill, antingen att endast vi två kämpa, eller också allesammans, dock så, att vi äro lika många på hvardera sidan." Gunnlaug sade sig vara nöjd med hvilketdera som helst af dessa två förslag. Då förklarade Hrafns fränder, Grim och Olof, att de icke ville stå och se på, då Gunnlaug och Hrafn stredo; detsamma sade också Gunnlaugs frände, Torkel svarte. Därpå sade Gunnlaug till de följeslagare, som jarlen gifvit honom: "I två skolen icke hjälpa någondera utan sitta som vittnen och berätta om vårt möte." Och detta gjorde de.

Därpå gingo de lös på hvarandra, och kämpade alla tappert. Grim och Olof gingo båda emot Gunnlaug ensam, och så slöt deras strid, att han drap dem båda utan att själf blifva sårad. Detta intygar också Tord Kolbeinsson i det kväde, som han diktade om Gunnlaug Ormstunga.*

Under tiden anföllo Hrafn och Gunnlaugs frände, Torkel svarte, hvarandra, och föll Torkel och miste sitt lif för Hrafn. Och till slut kämpade de två, Gunnlaug och Hrafn, mot hvarandra med stora hugg och kraftiga angrepp och anföllo beständigt med mycken hetsighet. Gunnlaug hade då det svärd, som han fått af Adalrad och som var ett förträffligt vapen. Och slutligen gaf han Hrafn ett svårt hugg, så att denne miste foten. Han föll dock icke utan drog sig baklänges till en trädstubbe och stödde därpå stumpen af benet. Då sade Gunnlaug: "Nu är du ur stånd att strida, och jag vill

* En i den isländska texten anförd strof uteslutes här.

Digitized by Google

icke mera slåss med dig, lemlästad som du är." — "Det är nog så", svarade Hrafn, "att jag är starkt medtagen; men jag skulle väl dock ännu kunna duga till något, om jag finge litet att dricka." — "Svik mig då icke", sade Gunnlaug, "om jag hämtar dig vatten i min hjälm!" — "Icke skall jag svika dig", säger Hrafn. Sedan gick Gunnlaug bort till en bäck, hämtade vatten i hjälmen och bar det till Hrafn. Denne sträckte vänstra handen ut efter hjälmen men högg i detsamma sitt svärd i hufvudet på Gunnlaug med den högra, så att denne fick ett djupt sår. Då sade Gunnlaug: "Illa svek du mig nu, och ohederligt handlade du, då jag trodde dig på ditt ord." — "Sant är det", svarade Hrafn, "men jag gjorde det därför, att jag icke unnade dig Helga den fagras famntag." Därpå kämpade de åter häftigt, och så slutade deras strid, att Gunnlaug till sist öfvervann Hrafn, och denne miste sitt lif. Då gingo följeslagarne, som jarlen sändt med Gunnlaug, fram och förbundo såret på dennes hufvud.[1]

Sedan begrofvo de dem som fallit och lyfte därefter Gunnlaug upp på hans häst och kommo med honom ned till Levanger. Där låg han tre dygn, fick de sista tjänsterna af en präst och dog sedan samt jordades vid kyrkan. Alla tyckte, att det var stor skada på både Gunnlaug och Hrafn på grund af de omständigheter, som framkallat deras död.

13. Och om sommaren, innan dessa händelser spordes på Island, hade Illuge svarte en dröm hemma på Gilsbacka. Han tyckte, att Gunnlaug kom till honom i sömnen, mycket blodig, och kvad för honom en visa. Denna mindes Illuge sedan, då han vaknade, och kvad henne sedan för andra.[2]

Samma natt hände sig också söder ut på Mosfjäll, att Onund drömde, att Hrafn kom till honom, också mycket blodig, och kvad en visa (om sin död).

Och på alltinget nästföljande sommar talade Illuge svarte på Lagberget till Onund och sade: "Hvarmed vill du

[1] Gunnlaug diktade då en här utesluten vers. [2] Den här uteslutna versen innehåller en framställning af den skildrade striden.

Digitized by Google

betala mig böter för min son, som Hrafn, din son, svek under säkerhetslöfte?" Onund svarade: "Ingalunda tycker jag mig förpliktigad att böta för honom, en så smärtsam förlust som jag led genom deras strid, och icke heller kräfver jag några böter af dig för min son." Illuge svarar: "Då skall någon af dina fränder eller ättmän få umgälla det." Och efter tinget var Illuge under hela sommaren mycket tungsint.

Men på hösten — omtalas det — red Illuge hemifrån Gilsbacka med trettio man och kom tidigt en morgon till Mosfjäll. Onund undkom med sina söner till kyrkan, men Illuge tog tvenne hans fränder, Björn och Torgrim, och lät dräpa Björn samt hugga foten af Torgrim. Därpå red Illuge hem, och Onund kräfde aldrig någon hämnd för detta. Illuges son Hermund sörjde djupt sin broder Gunnlaug och tyckte ändå icke, fastän detta vår gjordt, att hans broder var hämnad tillräckligt. Det var en man, som hette Hrafn, hvilken var brorson till Onund. Denne var en köpman, som gjorde vidsträckta handelsresor och ägde ett skepp, som stod uppe i Hrutafjord. Om våren red nu Hermund Illugesson ensam hemifrån och norr ut till Holtavorduheid och vidare till Hrutafjord och ut till Bordö, till köpmännens skepp. Köpmännen voro då nästan färdiga. Skepparen Hrafn var på land och många män med honom. Hermund red efter honom, genomborrade honom med sitt spjut och red därpå bort. Hrafns följeslagare blefvo så bestörta, att de ej kommo sig för att angripa honom. Ej heller för detta dråp kommo några böter i fråga. Och därmed upphörde mellanhafvandet mellan Illuge svarte och Onund på Mosfjäll.

Torsten Egelsson gifte sedan, när en tid hade gått, sin dotter Helga med en man, som hette Torkel, som var son till Hallkel. Han bodde i Hraundal, och Helga for hem med honom, men hon älskade honom föga, ty hon kunde aldrig glömma Gunnlaug, ehuru han var död. Torkel var dock en duglig och rik man och en god skald. De ägde barn tillsammans och icke så få, såsom sönerna Toraren och Torsten och ändå flera. Det var Helgas största glädje att breda ut för sig

Digitized by Google

den kappa, som hon fått af Gunnlaug, och att sedan sitta långa stunder och stirra på den.

En gång utbröt en svår farsot på Torkels och Helgas gård, och många blefvo långvarigt sjuka. Helga blef också opasslig men icke sängliggande. Och en lördagsafton satt Helga i hvardagsrummet och lutade sitt hufvud i sin husbonde Torkels knä och lät sända efter den kappa, som hon fått af Gunnlaug. Och när hon fått kappan, satte hon sig upp, utbredde henne framför sig och såg en stund på henne. Därpå sjönk hon tillbaka i sin husbondes famn och var då död.

Helgas lik fördes till kyrkan, och Torkel förrättade begrafningen efter henne. Alla tyckte, såsom väntas kunde, att det var ett sorgligt frånfälle. Och därmed slutar sagan.

II.

UR NJALS SAGA.

1. Gunnar på Hlidarende och Njal på Bergtorshval.

(Kap. 19, 20, 25.)

Det var en man, som hette Gunnar Hamundarson.[1] Han bodde på gården Hlidarende i Fljotshlid.[2] Han var stor till växten och stark och en mästare i att föra vapen. Han högg och sköt lika bra med bägge händerna, när han ville, och han svängde svärdet så fort, att det såg ut som tre i luften. Han var den utmärktaste bågskytt och träffade allt, som han siktade på. Han sprang i full rustning högre än sin egen höjd och lika långt baklänges som framåt. Han simmade som en säl, och det fanns icke en idrott, hvari någon vågade täfla med honom. Och så har det sagts, att ingen däri varit hans like. Hans utseende var skönt; han hade ljus hy, rak, något fram-

[1] Här redogör den isländska texten på vanligt sätt för den i sagan införda personens förfäder. [2] I sydligaste delen af Island.

Digitized by Google

trädande näsa, blå och lifliga ögon, röda kinder samt rikt hår, som föll väl och hade vacker färg. Han var en mycket höfvisk man, rask i sina handlingar, gifmild och saktmodig, vänfast men noggrann i valet af vänner. Gunnar var en förmögen man. Hans broder hette Kolskegg, en stor och stark, käck och pålitlig man. — —

På Bergtorshval i Landeyjar bodde Njal Torgersson.[1] Han var en rik man och vacker till utseendet men hade icke något skägg.[2] Han var så lagfaren, att ingen däri var hans like. Han var klok och framsynt, gaf gärna råd och goda råd, så att allt hvad han rådde folk till gick bra. Han var saktmodig och rättänkande och hjälpte alla, som vände sig till honom, ur deras förlägenhet. Hans hustru hette Bergtora, Skarphedens dotter; hon var en kraftig och redbar kvinna men något hård till sinnelaget. De hade sex barn, tre söner och tre döttrar. Den äldste sonen hette Skarpheden. Han var stor till växten, stark och skicklig att handtera vapen, simmade som en säl, var snabbare på foten än någon annan, rask och oförfärad, kort och fyndig i tal och svar, en god skald och för det mesta lugn och behärskad. Han hade brunt hår med en hvirfvel i, vackra ögon, blek hy och skarpa drag. Hans näsa var buktad, och tandgården låg något högt, så att munnen var mycket ful, men han såg dock ut som en äkta krigare. Njals andre son hette Grim. Han var vackrare än Skarpheden, hade fagert mörkt hår och var stor och stark. Helge hette Njals tredje son. Han var också en vacker, stark och i vapen öfvad man, förståndig och fredsam till sinnelaget. Hoskuld hette en fjärde son, som var född utom äktenskapet.

Alla Njals söner blefvo gifta, men de två äldsta bodde fortfarande hos fadern på Bergtorshval. Hlidarende låg ej synnerligen långt därifrån, och mellan Njal och Gunnar rådde stor vänskap. Gunnar fick ofta råd och bistånd hos den kloke och lagkunnige Njal. Gunnar begaf sig ut på vikingafärder och vann både byte och ära, så att han blef en berömd man. Sedan gifte han sig med en kvinna, som hette Hallgerd, hvilken var ondsint

[1] Se anm. 1 föreg. sid. [2] Detta ansågs hos de gamla nordborna vara omanligt.

Digitized by Google

och hämndgirig. Genom hennes hetsighet invecklades Gunnar, trots sitt lugna sinnelag, i blodiga stridigheter, hvilkas följder han en längre tid lyckades undvika genom Njals goda råd och kraftiga bistånd på tingen. Men slutligen blef han förklarad fredlös, och om han ej lämnade landet, skulle det stå hans fiender fritt att döda honom. Bland dessa befunno sig Gissur Hvite, Geir gode och Mord Valgardsson, hvilka jämte åtskilliga andra beslöto att öfverfalla honom.

2. Öfverfallet på Hlidarende.
(Kap. 76, 77.)

Om hösten sände Mord Valgardsson bud, att nu var Gunnar ensam hemma, emedan allt hans folk var nere på öarna för att afsluta höbärgningen. Gissur hvite och Geir gode redo, då de sporde detta, strax öster ut öfver åarna och öfver sandstränderna till Haf.* Därifrån sände de bud till Starkad, som bodde strax bredvid Trehörningsfjäll. Och så samlades nu alla, som skulle draga emot Gunnar, och rådslogo om huru anfallet skulle utföras. Mord sade, att de ej kunde öfverraska Gunnar, om de ej först toge bonden Torkel, Gunnars granne, och tvingade honom att följa med samt gå ensam i förväg fram till gården och taga hunden Sam. De foro så öster ut till Hlidarende och sände efter Torkel, som fick välja mellan att mista lifvet eller taga hunden. Han valde att frälsa lifvet och följde med dem. En bred inhägnad väg förde ned till gården Hlidarende, och där stannade skaran. Torkel bonde gick fram till gården, där hunden låg uppe vid huset. Torkel lockade honom med sig bort i vägen, men i detsamma såg hunden, att där var folk, sprang på Torkel och högg honom i underlifvet. Onund från Trollskog högg då yxan i hundens hufvud, så att den gick in i hjärnan. Hunden gaf till ett tjut så högt, att ingen af dem hört dess make, och föll död ned.

Gunnar vaknade i hufvudbyggnaden och sade: "Illa far man med dig, Sam min gosse, och kanske är det så bestämdt, att det ej blir långt mellan oss två." Gunnars hus var helt och hållet byggdt af timmer och täckt af bräder. Vid de öfversta

* Gård väster om Hlidarende.

Digitized by Google

bjälkarna på väggen funnos gluggar med luckor för. Gunnar sof i en loftskammare i huset* tillika med Hallgerd och sin moder. Då de kommo till gården, visste de icke, om Gunnar var hemma, och bådo en gå fram och se efter. Under tiden satte de sig ned på gårdsplanen. Torgrim östman gick fram till huset och klättrade upp efter väggen. Gunnar såg, att det kom en röd rock fram vid gluggen, stack efter den med sin hillebard och träffade Torgrim i midjan. Fötterna gledo ned under honom, han tappade skölden och störtade ned från väggen. Han gick nu bort till Gissur och de andra, som sutto på gården. Gissur såg på honom och frågade: "Är Gunnar hemma?" — "Gå och se efter själf", svarade Torgrim, "nog vet jag, att hillebarden var hemma!" Och därmed föll han ned död. Därefter gingo de fram mot husen. Gunnar sköt ut med pilar mot dem och försvarade sig så väl, att de ingenting kunde uträtta. Somliga sprungo upp på taken och tänkte angripa honom därifrån, men Gunnar träffade dem äfven där med sina pilar, så att de ingen väg kommo. På det sättet gick det en stund.

De togo sig nu en rast, hvarefter de anföllo på nytt. Gunnar fortfor att skjuta, så att de ingenting kunde uträtta utan fingo draga sig tillbaka för andra gången. Då sade Gissur hvite: "Vi måste anfalla kraftigare; på detta sätt går det inte!" De gjorde nu ett tredje anfall och höllo i länge men måste draga sig tillbaka. Gunnar sade: "Det sitter en pil där ute i väggen. Det är en af deras; med den skall jag skjuta på dem. Det skall bli en skam för dem att bli sårade af sina egna vapen!" — "Gör icke det, min son", sade hans moder, "reta dem icke hit igen, då de nu dragit sig tillbaka." Gunnar tog dock pilen, sköt på dem och träffade Eilif Onundarson, så att han fick ett svårt sår. Han hade stått afsides från de andra, så att de ej märkte, att han blef sårad. "Det kom en hand ut", sade Gissur, "med en guldring på och tog en pil, som satt i väggen. Man hade nog ej letat efter vapen ute, om det funnits

* Denna kammare har otvifvelaktigt varit byggd ofvanpå förstugan öfver husets ena ända, alldenstund huset med säkerhet varit en rökstuga.

Digitized by Google

tillräckligt inne; låt oss nu anfalla!" — "Låt oss bränna honom inne", sade Mord. "Det skall aldrig ske", sade Gissur, om jag också visste, att det gällde mitt lif. Du måtte väl kunna gifva ett råd, som duger, så listig man, som du har ord om dig att vara!"

Det låg några tåg på marken, hvilka brukade användas att fastgöra husen med i stormväder. Mord sade: "Låt oss taga repen och slå dem om ändan på kroppåsbjälken, därpå lägga repen omkring stenarna här nere och sätta vindspelsstänger i dem och vinda taket af huset." De togo repen och gjorde, som Mord hade sagt. Gunnar märkte intet, förrän de hade vindat taket af huset. Gunnar sköt ännu med bågen, så att de ej kunde komma honom nära. Då sade Mord för andra gången, att de skulle innebränna Gunnar. Gissur svarade: "Jag vet ej, hvarför du skall föreslå det, som ingen annan vill. Det skall aldrig ske!" I detsamma sprang Torbrand Torleiksson upp på väggen och högg af Gunnars bågsträng. Gunnar grep hillebarden med bägge händer, vände sig hastigt emot honom, genomborrade honom och kastade honom död ned på marken. Då sprang hans broder Asbrand upp. Gunnar stack efter honom med hillebarden; men han sköt hastigt skölden emellan, så att hillebarden gick igenom den och kom emellan öfver- och underarmen. Gunnar bände då så kraftigt med hillebarden, att Asbrands sköld brast, armen blef bruten och han föll ned från väggen.

Nu hade Gunnar sårat åtta män och dödat två. Då fick han själf två sår, men alla sade, att han hvarken brydde sig om sår eller död. Han sade till Hallgerd: "Du skall gifva mig två lockar af ditt hår, och du och min mor skola sno dem till en bågsträng åt mig." — "Är det af någon vikt för dig?" frågade hon. "Mitt lif gäller det", svarar han, "ty aldrig skola de öfvervinna mig, så länge jag kan bruka min båge." — "Då skall jag nu komma ihåg örfilen du gaf mig, och är det mig likgiltigt, om du försvarar dig längre eller kortare."* — "Hvar

* Den isländska texten anför här en vers, som Gunnar vid detta tillfälle skall hafva diktat.

Digitized by Google

och en har sitt sätt att bli beryktad", sade Gunnar, "och jag skall ej längre bedja dig härom." Rannveig sade: "Illa beter du dig, och länge skall din skam ihågkommas." Gunnar försvarade sig väl och tappert och sårade ännu åtta män så svårt, att flera voro nära att dö däraf. Han försvarade sig, tills han stupade af trötthet. Då gåfvo de honom många svåra sår, men likväl lyckades han slita sig lös från dem och försvarade sig ännu länge. Slutligen blef han dock dödad.*

Gissur sade: "En stor hjälte hafva vi fällt, och mycken möda har det kostat oss. Hans försvar skall ihågkommas, så länge landet är bebodt." Därefter gick han till Rannveig och sade: "Vill du gifva oss jord till de två af våra män, som hafva fallit, så att de här må högläggas?" Hon svarade: "Så mycket hellre åt två, som jag gärna skulle unna eder det allesammans." — "Det är ej att undra på", sade han, "att du talar så, ty du har mistat mycket." Han förbjöd att råna eller förstöra något där. Sedan foro de därifrån.

Njals söner hämnades dråpet på Gunnar. Härigenom uppkommo strider både på tinget och med vapen. Skarpheden dödade en mäktig bonde, och för att göra sina och sönernas fiender mindre hätska tog Njal den dödade bondens son Hoskuld i sitt hus, behandlade honom som egen son och skaffade honom en rik hustru, brorsdotter till höfdingen Flose Tordarson. Genom den listige och elake Mord Valgardssons (samma person, som var med i öfverfallet på Gunnar) intriger störtes det goda förhållandet mellan Hoskuld och Njals söner, och slutligen gick det därhän, att dessa tillsammans med Mord öfverfalla och mörda Hoskuld. Njal sörjde mycket häröfver och förutsåg de svåraste följder däraf.

Ehuru Mord varit med om mordet på Hoskuld, hade han förstått att dölja detta och ställde sig in hos Flose samt ingick förbund med denne mot Njals söner. Saken togs upp på tinget, dit såväl Flose och hans anhängare som Njal kommo med talrika följen. Bland dem, som stodo på Njals sida, var den förnämste Asgrim Ellidagrimsson, Helge Njalssons svärfader.

* Här anföras två skaldeverser, som diktats om Gunnars död.

Digitized by Google

3. Njals söner söka hjälp vid tinget.

(Kap. 119, 120.)

En dag, då de voro vid tinget, talade Njal och Asgrim länge tyst med hvarandra. Därpå sprang Asgrim upp och sade till Njalssönerna: "Låt oss nu gå bort och söka skaffa oss vänner, så att vi ej duka under för öfvermakten, ty detta mål kommer att drifvas med kraft!" Asgrim gick därpå ut och näst efter honom Helge Njalsson, så Kare Solmundarson, därpå Grim Njalsson, så Skarpheden, vidare Torhall Asgrimsson, Torgrim den store och Torleif Krak. De gingo först till Gissur den hvites[1] bod och stego in där. Gissur stod upp för att taga emot dem och bad dem sitta ned och dricka. Asgrim sade: "Annat är vårt ärende, och högt skall det omtalas: hvilket bistånd har jag hopp om hos dig, frände?" Gissur svarade: "Det skulle min syster Jorun[2] aldrig tro om mig, att jag skulle undandraga mig att hjälpa eder. Så skall det ock bli både nu och framdeles, att vi skola dela öden." Asgrim tackade honom, och därpå gingo de sin väg.

Då frågade Skarpheden: "Hvart skola vi nu gå?" — "Till Olfusingarnes[3] bod", sade Asgrim. Sedan gingo de dit. Asgrim frågade, om Skapte Toroddsson var i boden. Han fick höra, att så förhöll sig, och då gingo de in. Skapte satt där inne på en bänk och hälsade Asgrim välkommen. Denne tackade därför. Skapte bjöd Asgrim sitta ned bredvid sig. Asgrim sade, att han ej hade tid att stanna så länge. "Men ett ärende till dig har jag", sade han. "Låt höra det", sade Skapte. "Jag vill bedja dig om hjälp", säger Asgrim, "och att du bistår mig och mina släktingar." — "Det är hvad jag minst hade tänkt", säger Skapte, "att edra svårigheter skulle komma innanför mina väggar." — "Det är illa taladt", svarade Asgrim, "att vägra sin hjälp, när den bäst behöfves." Skapte sade: "Hvem är den mannen där, som är den femte i raden,

[1] Asgrims morbroder. [2] Asgrims mor. [3] Från Olfus på sydvästligaste kusten af Island.

Digitized by Google

han som är så stor och blek, den olycksbådande barske och hemske karlen?" Han svarade: "Skarpheden heter jag, och ofta har du sett mig på tinget. Och så mycket mer vet jag än du, att jag ej behöfver fråga dig, hvad du heter. Du heter Skapte Toroddsson. Förr kallade du dig Barskalle; det var då, när du hade dräpt Ketil från Elda. Då rakade du af dig håret och smorde in hufvudet med tjära. Sedan fick du några trälar att skära upp en jordtorfva, och under den gömde du dig om natten. Sedan flydde du till Torolf Loptsson i Eyrar. Han tog emot dig och bar dig ombord i en mjölsäck." Därpå gingo Asgrim och hans sällskap bort.

Skarpheden frågade: "Hvart skola vi nu gå?" — "Till Snorre godes bod", sade Asgrim. Och dit gingo de. Det stod en man utanför boden; Asgrim frågade, om Snorre var inne, och fick det svaret, att han var så. De gingo då in i boden. Snorre satt på en bänk. Asgrim gick fram till honom och hälsade honom vördnadsfullt. Snorre tog vänligt emot honom och bad honom sitta ned. Asgrim sade, att han ej hade tid att stanna så länge. "Men ett ärende till dig har jag", sade han. Snorre bad honom omtala det. Asgrim sade: "Jag ville bedja dig, att du följde mig inför rätta och gåfve mig hjälp, emedan du är en vis och mycket inflytelserik man." — "Svårt är det nu för oss med våra egna rättssaker", säger Snorre, "ty många sätta sig upp emot oss, och därför vilja vi ogärna blanda oss i sådana personers svårigheter, som äro från andra delar af landet." — "Det är ursäktligt", säger Asgrim, "ty du är oss intet skyldig." — "Jag vet, att du är en bra karl", säger Snorre, "och det vill jag lofva dig, att ej vara mot dig eller understödja dina fiender." Asgrim tackade honom. Snorre sade: "Hvem är den mannen där, som är den femte i raden, han den bleke med de skarpa dragen, som visar tänderna, när han skrattar, och bär yxan på axel?" — "Heden heter jag", säger han, "men somliga kalla mig med hela mitt namn, Skarpheden. Har du något annat att säga mig?" Snorre svarade: "Det är, att du synes mig vara en djärf och storvulen man. Men dock tror jag, att det är på upphällningen med din lycka, och att du ej

Digitized by Google

har långt kvar att lefva." — "Det är möjligt", sade Skarpheden, "och det är allas vår lott. Dock tycker jag, du gjorde bättre i att hämnas din fader än att förutspå mig dylikt." — "Det hafva många sagt förr", svarade Snorre, "och däröfver vredgas jag icke." Därpå gingo de ut och hade ej fått någon hjälp där.

Därifrån gingo de till Skagfjordingarnes[1] bod, som ägdes af Haf den rike.[2] Asgrim och hans följe gingo in. Haf satt midt i boden och talade med en man. Asgrim gick fram och hälsade på honom. Haf mottog honom väl och bjöd honom sitta ned. Asgrim sade: "Jag ville bedja dig, att du lämnar mig och mina släktingar hjälp." Haf svarade hastigt och sade, att han ej ville blanda sig i deras svårigheter. "Men det vill jag fråga, hvem den bleke mannen är, som är den femte i raden, han som ser så afskyvärd ut, som om han komme från hafsbottnen."[3] Skarpheden svarade: "Det rör dig inte, din mjäker, hvem jag är, ty nog vågar jag mig fram, där du står i vägen, och föga fruktar jag, om dylika svenner komma på min gata. Du borde mycket hellre söka upp din syster Svanlaug, som Eydis Järnsaxa och Stedjakoll bortförde ur ditt hus, utan att du vågade röra ett finger." Asgrim sade: "Låt oss gå; här hafva vi ingen hjälp att hoppas."

Sedan gingo de till Modrvallingarnes[1] bod och frågade, om Gudmund den mäktige var inne. De fingo veta, att så var förhållandet, och gingo in i boden. Midt i boden var ett högsäte, och däri satt Gudmund den mäktige. Asgrim gick fram och hälsade på honom. Gudmund mottog honom väl och bad honom sitta ned. Asgrim sade: "Jag vill icke sitta ned, jag vill bedja dig om bistånd, ty du är en driftig man och en stor höfding." Gudmund sade: "Jag skall icke vara emot dig, och om jag finner för godt att hjälpa dig, så kunna vi tala därom senare." Han var mycket välvillig, och Asgrim tackade honom för hans ord. Gudmund sade: "Det är en man i ditt följe, som jag betraktat en stund och som synes mig olik de

[1] Från Islands nordkust. [2] Det isländska originalet meddelar här på vanligt sätt några upplysningar om Hafs förfäder. [3] D. v. s. 'vore ett hafstroll'.

Digitized by Google

flesta män jag sett." — "Hvem då?" säger Asgrim. "Han är den femte i raden", sade Gudmund, "har brunt hår och blekt ansikte, är storväxt och ser så duktig ut och skapad till stordåd, att jag hellre ville hafva honom ensam i mitt följe än tio andra. Och dock ser mannen ut, som vore han bestämd till olycka." Skarpheden sade: "Jag förstår, att du syftar på mig, men det är skillnad på min olycka och på din. Jag har ådragit mig klander för dråpet på Hoskuld Hvitanesgode, som rätt är, men om dig gjorde Torkel fräcke och Tore Helgason nidvisor, och det är hvad som går dig mest till sinnes." Därpå gingo de ut.

Skarpheden sade då: "Hvart skola vi nu gå?" — "Till Ljosvetningarnes[1] bod", sade Asgrim. I den boden hade Torkel fräcke slagit upp sina bopålar.[2] Torkel hade varit utomlands och hade vunnit framgångar i andra länder. Han hade dödat en röfvare öster ut i Jämtlandsskogen. Sedan for han öster ut åt Svitjod tillsammans med Sorkver karl och härjade i österled. Öster om Balagardssida[3] skulle Torkel en kväll hämta vatten åt sig och sina män. Då mötte han 'finngalken'[4] och slogs länge med trollet men dödade det till sist. Därifrån for han till Adalsysla,[5] hvarest han kämpade mot en drake. Så for han tillbaka till Svitjod, därifrån till Norge och sedan hem till Island. Och dessa sina storverk lät han skära ut öfver sitt sängskåp och på sin högsätesstol. Han stred också på Ljosvetningarnes ting med Gudmund den mäktige och dennes bröder, och Ljosvetningarne segrade. Då var det som Tore Helgason och Torkel fräcke diktade nidvisan om Gudmund. Torkel brukade säga, att det ej fanns den man på Island, som han ej kunde gå envig med eller som han skulle vika för. Och af den anledningen kallades han Torkel fräcke, att han hvarken med ord eller gärningar skonade någon, hvem han än hade att göra med.

Asgrim och hans följeslagare gingo nu till Torkel fräckes

[1] Från östra delen af Islands nordkust. [2] Här följer i det isländska originalet en redogörelse för Torkels förfäder. [3] Troligen Finlands södra kust. [4] Ett på flera ställen i den isländska litteraturen omnämndt vidunder med hufvud som en människa, väldig svans och stora klor. [5] Estland.

Digitized by Google

bod. Asgrim sade då till sina kamrater: "Denna bod tillhör Torkel fräcke, en stor kämpe; det vore af mycken vikt för oss, om vi finge hans hjälp. Här skola vi på alla sätt vara försiktiga, ty han är egensinnig och svår att ha att göra med. Jag vill nu bedja dig, Skarpheden, att du ej blandar dig i vårt samtal." Skarpheden skrattade. Han var så klädd, att han hade blå rock, blårandiga benkläder och svarta högskaftade skor på fötterna. Han hade ett silfverbälte om lifvet och i handen den yxa, hvarmed han hade fällt Traen och som han kallade Stridstrollet. Han hade en lätt sköld, om hufvudet en silkesduk och håret struket bakom öronen. Ingen hade ett sådant krigarutseende som han, och alla visste hvem han var utan att förut hafva sett honom. Han gick på sin plats i ledet och hvarken framför eller bakefter. De gingo nu in i boden. Torkel satt midt på bänken och hans män på bägge sidor om honom. Asgrim hälsade på honom, och Torkel mottog honom väl. Asgrim sade: "Vi hafva kommit hit för att bedja dig gifva oss hjälp och följa oss inför rätta." Torkel svarade: "Icke behöfven I väl min hjälp, då I förut varit hos Gudmund? Han har väl lofvat eder sitt bistånd!" — "Icke fingo vi någon hjälp af honom", sade Asgrim. Torkel sade: "Då tyckte väl Gudmund, att edert mål var illa ansedt, och det är det också, ty det är en af de värsta ogärningar, som blifvit föröfvade. Och jag kan förstå hvad som förmått eder att komma hit. Du menade väl, att jag var mindre nogräknad än Gudmund och ville understödja en dålig sak." Asgrim teg och tyckte, att de hade motgång. Torkel fortfor: "Hvem är han, den storvuxne, fruktansvärde mannen, som är den femte i raden, med det bleka ansiktet och de skarpa dragen, han som ser så olycksbådande och illasinnad ut?" Skarpheden sade: "Jag heter Skarpheden, och du har ingen anledning att ökväda mig, som intet ondt gjort dig. Aldrig har det händt mig, att jag slagits med min egen fader och tuktat honom, som du gjorde med din fader. Sällan har du ridit till alltinget och haft att göra med rättegångssaker. Bättre passar det dig att sitta hemma på Öxará och arbeta vid ljus i kretsen

Digitized by Google

af dina få män. Du borde också peta ur tänderna märrtarmen, som du åt, innan du red till tings. Det såg din fåraherde och undrade, att du kunde bära dig så otäckt åt." Då sprang Torkel upp, mäkta vred, grep sitt kortsvärd och sade: "Detta svärd fick jag i Svitjod, då jag dödade en väldig kämpe. Sedan har jag fällt mången man därmed, och så snart jag träffar dig, skall jag genomborra dig därmed. Det skall du få för dina smädelser." Skarpheden stod nu med yxan lyftad, skrattade och sade: "Denna yxa hade jag i min hand, då jag sprang tolf alnar öfver Markarfloden och högg ned Traen Sigfusson; fastän åtta män stodo i vägen, fick ingen af dem fatt på mig. Och aldrig har jag lyftat vapen mot en man utan att träffa honom." Därpå stötte han undan sina bröder och sin svåger Kare, for fram mot Torkel och sade: "Välj nu ettdera, Torkel fräcke, antingen sticker du ditt svärd i skidan och sätter dig ned, eller också hugger jag yxan i hufvudet på dig och klyfver det till skuldrorna." Torkel stack svärdet i skidan och satte sig genast ned. Aldrig hade han vikit för någon vare sig förr eller sedan. Asgrim och hans sällskap gingo därpå ut. Skarpheden sade: "Hvart skola vi nu gå?" — "Hem till vår bod", svarade Asgrim. "Så gå vi då hem, uttröttade på böner", sade Skarpheden. Asgrim vände sig mot honom och sade: "Mångenstädes har du varit väl skarp i orden, men Torkel tyckte jag att du behandlade efter förtjänst." De gingo därpå hem och omtalade för Njal allt som hade inträffat.

Till följd af Njals stora anseende blef målet mot honom bilagdt på alltinget genom fredligt sinnade personers mellankomst. Njal och hans söner dömdes till sexdubbel mansbot, den största bötessumma som någonsin blifvit ådömd, och det bestämdes, att den skulle erläggas genast. Njal och hans söner kunde ej skaffa mer än tredjedelen af beloppet, men resten åstadkoms genom sammanskott af tingsmenigheten. Men vid penningarnas öfverlämnande uppstod ett ordskifte mellan Flose och Skarpheden, hvilket slutade med att Flose sparkade till penningarna och sade, att han ingenting ville mottaga och Hoskuld skulle blifva hämnad. Flose samlade nu sina vänner, och de beslöto att anfalla Njalssönerna på Bergtorshval och ej vika, förr än de hade dödat

Digitized by Google

dem alla. De bestämde en tid för öfverfallet, och när tiden var inne, rustade sig Flose och samlade alla, som skulle följa honom. De voro nära hundra man, då de gåfvo sig i väg. I närheten af Bergtorshval dolde de sig i en liten dal, till dess det blef senare på kvällen.

4. Branden på Bergtorshval.

(Kap. 127—130.)

Nu är att omtala, huru det förhöll sig på Bergtorshval, nämligen så att Grim och Helge foro till Holar, där deras barn uppfostrades, och sade till sin fader, att de ej skulle komma hem till kvällen. De voro hela dagen på Holar. Dit kommo några fattiga kvinnor, som sade, att de kommo långväga ifrån. Bröderna sporde dem om nyheter. De sade, att de visste inga, "men en sak kunna vi dock berätta". Bröderna frågade, hvad det vore, och bad dem ej förtiga den. Det skulle de ej göra, sade de. "Vi kommo ned från Fljotshlid och sågo då alla Sigfussönerna* rida fullt beväpnade. De styrde upp till Trehörningshalsarna och voro femton i följe. Vi sågo också Grane Gunnarsson och Gunnar Lambason, och de voro fem i följe och foro samma väg. Och kan man nu säga, att allt är i färd och fart här i häradet." Helge Njalsson sade: "Då har nog Flose kommit öster ifrån, och de hafva alla farit att möta honom. Och vi, Grim, skola vara där Skarpheden är." Grim sade, att det skulle de, och foro de så hem.

Samma afton sade Bergtora till sitt tjänstefolk: "Nu skolen I välja eder mat i kväll, så att hvar och en får det han tycker mest om, ty detta är sista kvällen jag sätter fram mat för mitt folk." — "Måtte det ej vara så", sade de. "Så blir det dock", säger hon, "och jag kunde nog säga mer, om jag ville. Och det skolen I hafva till märke, att Grim och Helge skola komma hem i kväll, förrän männen äro mätta. Och om detta slår in, så skall än mera gå som jag säger." Sedan satte hon fram mat på bordet. Njal sade: "Underligt ser det ut för mig. Jag tycker mig se öfver hela stugan, och att bägge gafvelväg-

* Bröder till den af Skarpheden dödade Traen Sigfusson.

Digitized by Google

garna äro borta, och hela bordet och maten synes mig vara som blod." Alla togo sig mycket häraf utom Skarpheden. Han bad dem icke sörja eller uppföra sig opassande, så att det blefve något tal om dem. "Det är viktigare för oss än för någon, att vi iakttaga värdighet. Och det är just hvad som kan väntas af oss." Innan man dukat af borden, kommo Grim och Helge hem. Alla blefvo starkt uppskakade därvid. Njal frågade, hvarför de vändt om så hastigt. De sade hvad de hade fått höra. Njal bad, att ingen skulle gå och lägga sig och att alla skulle vara på sin vakt.

Nu är att berätta hvad Flose gjorde. Han sade: "Nu skola vi rida till Bergtorshval och komma dit före kvällsvardstid." De gjorde så. Det fanns en däld i backen, hvarpå gården låg. Dit redo de, bundo sina hästar och väntade där, tills det lidit långt fram på kvällen. Flose sade: "Nu skola vi i sluten flock gå långsamt fram till gården och se, hvad de ämna taga sig före." Njal och hans söner, Kare och alla hemmamännen stodo ute och ställde upp sig framför husen. De voro tillhopa nära trettio man. Flose stannade och sade: "Låtom oss nu se till hvad de tänka göra. Ty mig synes, som kunde vi aldrig få bukt med dem, så länge de stå utanför."—"Då hade vi gjort en jämmerlig färd", sade Grane Gunnarsson, "om vi ej skulle våga att anfalla dem." — "Så skall det icke heller ske", svarade Flose; "mot dem skola vi gå, om de ock stanna ute. Men så dyrt skall det komma att stå oss, att mången af oss visst ej sedan får förtälja, hvem som segrat."

Njal sporde sina män: "Kunnen I se, hur mycket folk de hafva?"—"Många och dristiga karlar hafva de", svarade Skarpheden, "men de hejda sig dock nu, ty de mena, att det skall bli dem svårt att besegra oss." "Icke är det grunden", sade Njal; "jag vill, att I gån in. Lätt gick det icke att få makt med Gunnar på Hlidarende, och han stod likväl ensam. Husen här äro lika starka som där, och de skola nog stå emot ett anfall." Skarpheden genmälde: "Det är annorlunda här, ty Gunnar angreps af höfdingar, som voro så högsinnade, att de hellre ville vända om än bränna

Digitized by Google

honom inne. Men dessa skola strax hemsöka oss med eld, om de ej kunna på annat vis. Ty de skola göra allt för att få oss kufvade. De tänka, som sant är, att det varder deras bane, om vi slippa undan. Jag har ej heller lust att låta röka mig inne som en räf i sin håla." Njal sade: "Nu går det som ofta förr, att I, mina söner, tagen makten ifrån mig och akten mig intet. Det gjorden I ej, då I voren yngre, och då gick det också bättre för eder."

"Låt oss göra, som vår fader vill", sade Helge, "det är bäst för oss!" — "Ej är jag viss på det", sade Skarpheden, "ty han är nu döden nära. Men väl kan jag göra min fader till viljes och brinna inne med honom, ty jag rädes ej för att dö." Till Kare sade han därpå: "Låtom oss hålla väl samman, svåger, så att vi ej skiljas." — "Det har jag ock tänkt", sade Kare, "men vill ödet något annat, måste det ske, och därvid är intet att göra."— "Tag hämnd för oss", sade Skarpheden, "som vi för dig, om vi lefva efter dig." — "Det skall ske", sade Kare.

De gingo nu alla in och ställde sig i dörren. Flose sade: "Nu äro de dödens, sedan de hafva gått in. Låt oss skynda fram till huset, ställa oss så tätt som möjligt framför dörren och passa väl på, att ingen slipper bort, hvarken Kare eller Njals söner, ty det varder vår bane." Flose gick nu fram med sin flock. De slogo ring omkring husen, för den händelse att någon lönndörr funnes. Flose ställde sig med sitt eget följe på framsidan af huset.

Hroald Ossursson sprang fram och stack efter Skarpheden, där han stod. Skarpheden högg af skaftet på hans spjut och riktade därefter ett hugg mot honom. Yxan träffade öfverst i hans sköld, så att skölden trycktes in på honom och öfre yxspetsen tog i ansiktet. Han föll baklänges och dog strax. Kare sade: "Du träffade din man som alltid, Skarpheden. Du är den tappraste af oss."

"Det är jag ej så säker på", sade Skarpheden och drog munnen till ett leende. Kare, Grim och Helge stucko ofta ut med sina spjut och sårade många. Men Flose och hans män

Digitized by Google

fingo intet uträttadt. Flose sade: "Vi hafva lidit stor manspillan. Många äro sårade, och den har fallit, som vi minst önskade. Klart är det, att vi ej kunna öfvervinna dem med vapen. Mången af dem, som mest eggade till hämnd, går ej heller fram med det mod han låtit påskina. Detta gäller i synnerhet om Grane Gunnarsson och Gunnar Lambason, som varit de hetsigaste. Nu nödgas vi att finna på annat råd. Vi hafva två utvägar, men ingen af dem är god. Den ena är att vända om, och det blir vår död. Den andra är att anlägga eld och bränna dem inne. Därmed ådraga vi oss ett stort ansvar inför Gud, då vi själfva äro kristna män; och dock måste vi gripa till den utvägen."

De tände nu upp eld och gjorde ett stort bål framför dörren. Då sade Skarpheden: "Eld tänden I nu upp, karlar; skall här nu stekas?" Grane Gunnarsson svarade: "Ja, det skall det, och varmare skall du icke behöfva till baket." Skarpheden sade: "Du lönar mig så, som du är man till, för att jag hämnades din fader, och du sätter större värde på dem, som du haft mindre nytta af." Kvinnorna slogo sur vassle på elden och släckte den för dem, och somliga buro fram vatten och annat slask. Kol Torstensson sade till Flose: "Jag vet ett sätt; jag har sett, att det är ett loft på tvärbjälkarna i stugan. Dit in skola vi kasta eld och ge den näring med höstacken, som står här ofvanför huset." Sedan togo de höstacken och tände eld med den. De, som voro inne, märkte ingenting, förrän hela taket stod i ljus låga. Därefter gjorde Floses män stora bål framför alla dörrarna. Kvinnfolken, som voro inne, började då att bli illa till mods. Njal sade till dem: "Varen modiga och jämren eder icke; detta är blott ett öfvergående oväder, och länge dröjer det, innan det kommer tillbaka. Tron också, att Gud är miskundsam; han skall ej låta oss brinna både i denna världen och den andra." Med sådana och andra tröstegrunder styrkte han dem.

Nu stod hela huset i brand. Då gick Njal till dörren och sade: "Är Flose så nära, att han kan höra hvad jag säger?" Flose sade, att han hörde. Njal sade: "Vill du taga emot

Digitized by Google

förlikning med mina söner eller låta någon gå ut?" Flose svarar: "Med dina söner vill jag icke ingå någon förlikning, det skall nu bli slut, och vi skola ej begifva oss härifrån, förrän de alla äro döda. Men kvinnor, barn och husfolk få tillåtelse att gå ut." Njal gick då in och sade till husfolket: "Nu skola alla gå ut, som fått löfte därom! Gå du, Torhalla Asgrimsdotter,[1] och tag med dig alla, som fått tillåtelse." Torhalla sade: "Annorlunda blir nu Helges och min skilsmässa, än jag trott. Men jag skall egga min fader och mina bröder att hämnas den manspillan, som här sker." Njal sade: "Väl skall du handla, ty du är en duktig kvinna." Sedan gick hon ut och många med henne. Astrid från Djupabacke[2] sade till Helge Njalsson: "Gå du ut med mig, jag skall kasta en kvinnokappa öfver dig och binda en duk om hufvudet." Han vägrade först. Men slutligen gaf han efter för deras böner. Astrid svepte ett kläde om hufvudet på Helge, och Torhild, Skarphedens hustru, kastade kappan öfver honom, och han gick ut emellan dem. Då gingo också Torgerd Njalsdotter och hennes syster Helga ut och många andra. Men när Helge kom ut, sade Flose: "Det var en hög och axelbred kvinna, som går där. Tag och håll fast henne!" Då Helge hörde det, kastade han kappan. Han hade ett draget svärd under armen och högg därmed till en man. Det träffade skölden, så att kanten gick af och mannen blef af med foten. Då kom Flose fram och högg Helge i halsen, så att hufvudet gick af.

Därefter gick Flose till dörren och sade, att han ville tala vid Njal och Bergtora. De gingo fram. Flose sade: "Jag vill erbjuda dig, Njal bonde, att gå ut, ty oförtjänt brinner du inne." Njal sade: "Ut vill jag icke gå, ty jag är en gammal man och är föga skickad att hämnas mina söner, men med skam vill jag icke lefva." Flose sade då till Bergtora: "Gå ut du,husfru,ty dig vill jag icke under några förhållanden bränna inne." Bergtora sade: "Ung blef jag gifven åt Njal, och det har jag lofvat honom, att samma öde skall träffa oss båda."

---

[1] Helge Njalssons hustru. [2] Grim Njalssons hustru.

Digitized by Google

Därefter gingo de bägge in. "Hvad skola vi nu göra", sade Bergtora. "Vi skola gå till vår säng", sade Njal, "och lägga oss; jag har länge längtat efter hvila." Han sade då till gossen Tord, Kares son: "Du skall föras ut och icke brinna inne." — "Du har lofvat mig, mormor", sade gossen, "att vi aldrig skulle skiljas åt, så länge jag ville vara hos dig, och jag tycker mycket mer om att dö med dig och Njal än att öfverlefva eder." Hon förde då gossen till sängen. Njal sade till sin arbetsfogde: "Nu skall du lägga märke till, hvar vi lägga oss, och huru jag sköter om oss, ty härifrån tänker jag ej att röra mig, vare sig jag plågas af rök eller af brand. Då kan du lätt veta, hvar våra ben äro att finna." Han lofvade det. Det hade nyss slaktats en oxe, och huden låg där. Njal sade till fogden, att denne skulle breda öfver dem huden, och han lofvade det. De lägga sig nu båda ned i sängen med gossen emellan sig. Därpå signade[1] de sig och gossen och befallde sin ande i Guds händer, och det var det sista ord man hörde af dem. Sedan tog fogden huden och bredde öfver dem och gick så ut. Kettil från Mark[2] tog emot honom och ryckte honom ut. Han frågade ifrigt efter sin svärfader, och fogden sade, huru det förhöll sig. Kettil sade: "Mycken sorg har blifvit oss beskärd, och mycken olycka hafva vi haft tillsammans."

Skarpheden hade sett, när hans fader lade sig ned, och huru han hade redt till åt sig. Han sade då: "Tidigt går vår fader till sängs, och det är i sin ordning, ty han är en gammal man." Skarpheden, Kare och Grim grepo bränderna, alltefter som de föllo ned, och slungade ut dem på de andra; så gick det en stund. Floses män började då att kasta spjut mot dem, men de togo alla spjuten i luften och sände dem tillbaka ut. Flose bad då sina män att upphöra med kastningen; "ty allt vapenskifte med dem skall falla sig svårt, och I kunnen gärna vänta, till dess att elden får bukt med dem". De gjorde så.

Nu föllo storbjälkarna ned ur taket. Skarpheden sade: "Nu är visst min fader död, men jag har hvarken hört honom

[1] *Signa*, göra korstecknet öfver någon. [2] Broder till den af Skarpheden dödade Traen Sigfusson. Kettil var gift med Njals dotter Torgerd.

Digitized by Google

stöna eller hosta." De gingo då till ändan af stugan. Där hade en tvärbjälke fallit ned, som var mycket bränd på midten. Kare sade till Skarpheden: "Spring du ut här, jag skall hjälpa dig och strax följa efter. Vi skola då bägge undkomma, om vi göra på det sättet, ty åt denna sidan drifver all röken." — "Nej", sade Skarpheden, "du skall springa förut, och jag skall strax vara dig i hälarna." — "Det är ej rådligt", sade Kare, "ty jag kommer nog ut på ett annat ställe, om det ej går här." — "Det vill jag icke", sade Skarpheden, "spring du ut först, jag kommer strax efter." Kare sade: "Det är hvars och ens plikt att rädda lifvet, så länge det är möjligt, och så vill också jag göra. Och efter denna skilsmässa oss emellan komma vi nog aldrig att ses igen. Ty kommer jag ut ur elden, är jag ej sinnad att springa dit igen, och så få vi gå hvar sin väg." Skarpheden sade: "Det gläder mig, svåger, om du kommer ut, så att du kan hämnas oss." Då tog Kare en brinnande bänkplanka i handen och sprang upp på en tvärbjälke, slungade så plankan ned från taket, så att den föll bland dem, som stodo utanför. De sprungo då undan. Det brann i Kares kläder och äfven i håret. Han störtar sig i detsamma ned från taket och rusade i väg in i röken. Då sade en af dem, som stodo närmast: "Var det icke en man, som hoppade ned från taket?" — "Visst icke", sade en annan, "det var Skarpheden, som kastade en eldbrand på oss." Sedan misstänkte de ingenting. Kare sprang, till dess han kom till en bäck, där kastade han sig ned och släckte elden på sig. Därefter sprang han längs med röken till en grop och lade sig där till hvila. Och den kallades sedan Karegropen.

Nu är att berätta om Skarpheden, att han sprang upp på tvärbjälken strax efter Kare. Men då han kom dit, där bjälken var mest bränd, brast den under honom. Han kom ned på fötterna, gjorde strax ett nytt försök och sprang upp efter väggen. Då föll takfoten ned på honom, så att han störtade tillbaka in igen. Han sade då: "Nu ser jag, huru det kommer att gå!" Därpå gick han längs efter sidoväggen. Gunnar Lambason sprang upp på väggen och såg Skarpheden. Han

Digitized by Google

sade då: "Gråter du nu, Skarpheden?" — "Ingalunda gör jag det", svarade han, "men sant är, att det svider i ögonen. Men ser jag rätt — ler du?" — "Det gör jag förvisso", säger Gunnar, "och det är första gången, sedan du dräpte Traen på Markarfljot." — "Då skall du få något till minne af honom", sade Skarpheden och tog fram ur sin ficka en oxeltand, som han huggit af Traen, kastade den på Gunnar, så att den träffade i ögat och slog ut det. Gunnar föll då ned från taket.

Skarpheden gick sedan till sin broder Grim. De togo hvarandra i händerna och trampade ned elden framför sig. Men när de kommo midt i stugan, föll Grim död ned. Skarpheden gick därpå till ändan af huset. Då blef det ett väldigt brak. Hela taket ramlade ned, och Skarpheden blef klämd in mot gafvelväggen, så att han ej kunde röra sig åt något håll.

Flose och hans män stannade vid branden, tills det var full dager. Då kom en man ridande till dem. Flose frågade honom om hans namn. Han sade, att han hette Geirmund och var en släkting till Sigfussönerna. "Ett stordåd hafven I här gjort", sade han. "Helt visst kommer man att kalla det både ett stordåd och ett illdåd", svarar Flose, "men därvid är nu intet att göra." — "Hur många män hafva här satt lifvet till", frågar Geirmund. Flose svarar: "Här hafva omkommit Njal och Bergtora och alla deras söner, Tord Karesson, Kare Solmundarson och Tord Leysing, och om det varit ännu fler, för oss okända, det veta vi icke." Geirmund sade: "En af dem du säger vara död har jag talat med i morse." — "Hvem är det", sade Flose. "Kare Solmundarson", sade Geirmund; "jag och min granne Bard hafva träffat honom, och Bard lämnade honom sin häst. Både hår och kläder hade brunnit på honom." — "Hade han något vapen", sade Flose. "Han hade svärdet Fjorsvafne",* sade Geirmund; "den ena eggen hade blånat, och Bard och jag sågo, att stålet mjuknat. Men han sade, att han skulle härda det i Sigfussönernas och de andra mordbrännarnes blod." Flose frågade: "Hvad sade han om

* *Fjorsvafne* betyder 'lifsöfvare'.

Digitized by Google

Skarpheden?" — "Han sade, att både denne och Grim voro vid lif, då han skildes från dem, men nu voro de säkert döda", svarade Geirmund. Flose sade: "Nu har du sagt en nyhet, som ej lofvar oss lugna dagar, ty nu har den man kommit undan, som mest liknar Gunnar på Hlidarende i alla stycken. Det skolen I nu också veta, Sigfussöner och andra, som äro med här, att det skall blifva en sådan sak om denna brand, att mången skall mista hufvudet och mången gå från gård och grund. Jag tänker, att ingen af eder, Sigfussöner, nu vågar stanna hemma på sin gård, som man kan förstå. Jag vill därför bjuda eder öster ut till mig och låta samma öde öfvergå oss alla." —

— — — — —

"Nu skola vi leta efter Skarpheden", sade Grane Gunnarsson, "och efter andra män, som brunnit inne." — "Det skola vi icke", sade Flose, "och du är en enfaldig man, som talar om sådant, då det nu säkerligen samlas folk öfver hela häradet. Och då blifva du och dina likar, som nu hafva så godt om tid, så förskräckta, att I ej veten, hvart I skolen springa. Mitt råd är, att vi alla rida bort så fort som möjligt." Flose gick därpå skyndsamt till sina hästar och alla hans män.

III.

UR HERVARARSAGAN.

1. Svärdet Tyrfing. Arngrimssönerna.

Det var en konung, som hette Sigrlame, om hvilken det berättas, att han var en son af Oden. Hans son hette Svafrlame. Denne ärfde riket efter sin fader, och han var en stor krigare.

Digitized by Google

En dag, då konungen red ut på jakt och hade blifvit skild från sitt följe, såg han i solnedgången en stor sten och bredvid den två dvärgar. Konungen hindrar dem då från att komma in i sin boning genom att svänga sitt svärd med inlagda magiska tecken öfver dem, men de bådo honom att få lösköpa sitt lif. Konungen sade: "Hvad heten I?" Den ene kallade sig Dvalen och den andre Dulen. Konungen sade: "Emedan I ären de konstfärdigaste af alla dvärgar, så skolen I göra mig det bästa svärd I kunnen. Hjaltena och handtaget skola vara af guld. Det skall bita lika väl på järn som på tyg och aldrig angripas af rost. Seger skall följa det i strid och envig, hvem som än för det." Härtill samtyckte de, hvarpå konungen red hem. Och när den utsatta dagen kommer, rider konungen till stenen. Dvärgarne stodo utanför densamma och gåfvo konungen svärdet, som var synnerligen vackert. Men när Dvalen hade kommit in i dörren till stenen, sade han: "Ditt svärd, Svafrlame, skall blifva en mans bane, hvar gång det drages, och med det skola tre stora nidingsdåd utföras; det skall ock blifva din bane." Då högg konungen efter dvärgarne med svärdet, men de sprungo in i stenen. Hugget träffade stenen, så att bägge svärdseggarna doldes i den, emedan stenens dörrar tillslötos. Konungen kallade svärdet Tyrfing, och han bar det alltid sedan i strid och envig och vann alltid seger.

Tyrfing hade den egenskapen, att hvar gång det drogs ur skidan, lyste det som en stråle äfven i mörkret, och det skulle stickas i skidan, medan det ännu var fuktigt af varmt människoblod. Den, som blödde för Tyrfing, lefde icke till nästa dag. Svärdet är vidtberömdt i alla gamla sagor.

På den tiden var Arngrim ute på vikingatåg i Bjarmaland.* Han härjade i konung Svafrlames rike och sammandrabbade med honom. De skiftade hugg med hvarandra, och konungen högg till Arngrim. Denne höll skölden framför sig, så att en del af skölden blef afhuggen, men svärdet fast-

* *Bjarmaland*, landet vid Hvita hafvet.

Digitized by Google

nade i jorden. Då högg Arngrim handen af konungen, och Tyrfing föll ned. Arngrim grep svärdet Tyrfing och dödade därmed först konungen och sedan många andra. Han tog ett stort byte och bortförde konungens dotter Eyfura samt tog henne med sig hem till sin gård på Bolm.[1] Han fick med henne tolf söner, den äldste var Angantyr, de andra voro Hervard, Hjorvard, Säming, Hrane, Brame, Barre, Reifner, Tind och Bue samt två Haddingar. Bägge dessa utförde tillsammans så mycket arbete som en af de andra, ty de voro de yngsta samt tvillingar. Men Angantyr arbetade dubbelt så mycket som en af de andra; han var också hufvudet högre än andra män. Alla voro de bärsärkar och öfverträffade andra män i styrka och djärfhet. Och när de drogo i härnad, voro de aldrig flera än de tolf bröderna. De foro vida omkring och härjade i länderna och vunno alltid seger samt blefvo mycket berömda. Angantyr hade Tyrfing, Säming hade Mistelten, Hervard hade Hrotte,[2] och alla hade de förträffliga holmgångssvärd. När de voro bland sina egna män och märkte, att bärsärkagången kom öfver dem, brukade de gå i land och gå lös på träd eller stora stenar, ty det hade händt dem, att de hade dödat sina egna män och nedgjort skeppsbesättningarna till sista man. Många berättelser gingo om deras storverk, och de blefvo mycket berömda.

En julafton på Bolm aflade Angantyr efter gammal sed ett högtidligt löfte vid bragebägaren,[3] att han skulle vinna konung Yngves i Uppsala dotter Ingeborg, som var den fagraste och förståndigaste mö i alla nordiska land,[4] eller också skulle han falla men aldrig taga någon annan hustru. Om några andra löften berättas ingenting.

Sommaren därpå foro bröderna till Uppsala i Sverige. De gingo in i kungshallen inför konungen, och Angantyr omtalade för honom sitt löfte samt tillade, att han ville ha konungens

---

[1] *Bolm*, obekant ö. [2] *Mistelten* och *Hrotte*, namn på svärd. [3] *Bragebägaren* (bragarfull), minnesbägare som tömdes till minne af en afliden eller vid särskildt högtidliga tillfällen. [4] Det isländska uttrycket betyder ordagrant: 'så långt som dansk tunga sträckte sig'.

Digitized by Google

dotter till äkta. Alla närvarande hörde på i spänd väntan. Angantyr bad konungen strax säga, hvilken utgång deras ärende skulle få. I detsamma trädde Hjalmar den hugstore fram till bordet och sade till konungen: "Kom ihåg, herre, huru stor ära jag har skaffat eder, sedan jag kom till edert rike, och huru jag varit i många lifsfaror för eder. Och för dessa mina tjänster beder jag, att I gifven mig eder dotter. Jag tycker mig vara mera förtjänt att få min bön uppfylld än dessa bärsärkar, som göra alla människor ondt." Konungen betänker sig och är i stor villrådighet, huru han skall svara, så att däraf så liten olycka som möjligt måtte ske, och svarar slutligen: "Det är min vilja, att Ingeborg själf skall välja sig till man den hon vill hafva." Hon säger då: "Om I viljen gifta bort mig, då vill jag ha den till man, hvars goda egenskaper jag förut känner, men icke den, om hvilken jag icke hört annat än rykten, som alla äro dåliga." Angantyr sade: "Icke vill jag inlåta mig i någon ordstrid med dig, ty jag ser, att du älskar Hjalmar. Men du, Hjalmar, möt mig på Samsö i holmgång, eller må du vara hvar mans niding, om du icke kommer nästa år vid midsommartiden." Hjalmar sade, att han icke skulle undandraga sig striden. Arngrims söner foro därpå hem till sin fader och sade honom hvad som händt, och han sade, att han aldrig förrän nu varit orolig för dem.

2. Striden på Samsö.

Vintern därpå voro de hemma, men på våren rustade de sig till affärd och reste först till jarlen Bjartmar, där de mottogos med ett gästabud. På kvällen begärde Angantyr, att jarlen skulle gifva honom sin dotter, och häri som i annat fingo de sin vilja fram. Bröllopet hölls genast, och därpå rustade sig Arngrims söner till affärd. Och på natten innan de reste, drömde Angantyr en dröm, som han berättade för jarlen: "Jag tyckte, att jag och mina bröder befunno oss på Samsö. Där funno vi många fåglar och dödade alla, som vi sågo. Och se-

Digitized by Google

dan tyckte jag, att vi togo en annan väg öfver ön; då flögo två örnar emot oss, och jag gick emot den ene, och vi kämpade en hård kamp. Och slutligen satte vi oss ned och voro icke i stånd till någonting. Men den andra örnen kämpade mot mina elfva bröder och öfvervann dem alla." Jarlen sade: "Mäktiga mäns undergång var det, som blef dig visadt."

Och då bröderna kommit hem, rustade de sig till mötet på holmen. Deras fader ledsagade dem ombord och gaf då Angantyr svärdet Tyrfing. "Jag anar", sade han, "att nu äro goda vapen behöfliga." Därpå bjuder han dem farväl, och därmed skiljas de.

Och när bröderna kommo till Samsö, sågo de, att två skepp lågo i den hamn, som heter Munarvåg. Bägge skeppen hette Ask. De trodde sig förstå, att dessa skepp tillhörde Hjalmar och Odd den vidtbereste, som kallades Orvarodd. Då drogo Arngrims söner sina svärd och beto i sköldkanten. Bärsärkagången kom öfver dem, och de gingo sex hvardera ombord på fartygen. Där voro så tappra män, att alla togo sina vapen och ingen lämnade sin plats eller yttrade ett ord, som röjde fruktan. Men bärsärkarne gingo fram efter den ena sidan af skeppet och tillbaka på den andra och dödade dem alla. Därpå gingo de tjutande i land. Hjalmar och Odd hade gått upp på ön för att se, om bärsärkarne hade kommit, och när de gingo ut ur skogen till sina skepp, så gingo bärsärkarne ned därifrån med blodiga vapen och dragna svärd. Bärsärkagången hade då gått öfver, och då blir man svagare än eljest, liksom efter något slags sjukdom. Då kvad Odd:

"En gång i lifvet
modet mig lämnat,
då de vrålande
veko af skeppen
och med skrål
stego på holmen,
saknande heder,
tolf stycken samman."

Digitized by Google

Då sade Hjalmar till Odd: "Ser du nu, att alla våra män hafva fallit, och synes mig troligast, att vi alla skola gästa Oden i Valhall denna kväll." Och detta är det enda ord af misströstan, som Hjalmar hörts yttra. Odd svarade: "Det är mitt råd, att vi fly till skogen, ty icke kunna vi två kämpa mot tolf, som hafva dödat de tappraste män, som funnos i Sverige." Då sade Hjalmar: "Aldrig må vi fly för våra ovänner utan hellre tåla deras vapen; jag vill gå och kämpa med bärsärkarne." Odd svarar: "Men jag önskar icke att gästa Oden i kväll, och skola alla dessa bärsärkar dö före kvällen men vi två lefva." Detta deras samtal bevittnas af följande verser, som Hjalmar kvad:

"Kraftiga karlar
från skeppen klifva,
saknande heder,
tolf stycken samman;
vi skola i afton
Oden gästa,
två bärsärkar,
men de tolf lefva."

Odd svarar:

"Sådana ord
jag svar sänder:
De skola i afton
Oden gästa,
tolf bärsärkar,
men vi två lefva."

Hjalmar och Odd sågo, att Angantyr förde Tyrfing i handen, emedan det lyste af svärdet, som af en solstråle. Hjalmar sade: "Hvilket vill du helst, kämpa med Angantyr ensam eller med hans elfva bröder?" Odd svarar: "Jag vill slåss med Angantyr; han kommer att gifva väldiga hugg med Tyrfing, och jag tror, att min skjorta är ett bättre skydd än din

Digitized by Google

brynja." Hjalmar sade: "Hvar kommo vi i någon strid, där du gick före mig? Du vill kämpa med Angantyr, emedan det synes dig en större hjältebedrift, men nu är jag hufvudperson i denna holmgång. Annat lofvade jag konungens dotter i Svitjod än att låta dig eller någon annan gå i detta envig i stället för mig, och jag skall strida mot Angantyr." Därmed drog han svärdet och gick fram mot Angantyr, och de visade hvarandra till Valhall. Hjalmar och Angantyr vända sig nu mot hvarandra och växla oförtrutet väldiga hugg.

Odd ropade på bärsärkarne och kvad:

"En skall mot en,
om ej han feg är
och modet ej fattas,
manligen strida."

Då gick Hjorvard fram, och han och Odd hade en hård kamp, men Odds silkesskjorta var så pålitlig, att intet vapen bet på den, och han hade ett så godt svärd, att det bet lika väl på brynjor som på kläder. Och han hade blott gifvit Hjorvard några få hugg, förrän denne föll död ned. Därpå gick han mot Hervard, och det gick på samma sätt, vidare mot Hrane och så mot den ene efter den andre. Och Odd angrep dem med sådan häftighet, att han fällde alla elfva bröderna. Men om Hjalmars och Angantyrs kamp är att säga, att Hjalmar fick sexton sår, men Angatyr föll död ned. Odd gick då fram till Hjalmar och kvad:

"Hur är dig, Hjalmar?
Har färg du skiftat?
Många sår
ser jag dig plåga;
hjälmen är huggen,
hål har brynjan,
nu ditt lif
löper till ända."

Digitized by Google

Hjalmar kvad:

"Sår har jag sexton,
sliten brynja;
det svartnar för synen,
jag ser ej att gånga.
Angantyrs svärd,
i etter härdadt,
skar mig i hjärtat
med hvassa spetsen."

Och vidare kvad han:

"For jag från flickors
fagra sånger
med muntert sinne
åt öster med Sote,[1]
bort jag skyndade,
skildes med hären
för sista gången
från såta vänner.

For jag från fagra
mön, som mig följde
ytterst i skären,
ute vid Agnefit;[2]
sannas lär spådomen,
som hon mig sade,
att hon ej mera
mände mig skåda.

Rif mig af handen
ringen den röda

[1] Namn på någon viking. [2] *Agnefit* ('Agnes strand', benämnd efter den i Ynglingatal strof 16—17 omtalade Agne) skall hafva varit landtungan vid det nuvarande Almarestäket.

Digitized by Google

gif den åt unga
Ingeborg!
Svårt skall sorgen
henne söka,
att ej jag kommer
mer till Uppsala.

Fem gårdar ensam
fordom jag ägde,
men fann dock aldrig
fred på jorden;
nu skall jag ligga
lifvet beröfvad,
sårad af svärdet
på Samsö strand.

Dricka i hallen
huskarlar mjödet,
på halsband rika,
hemma hos fader;
ölet mättar
männen de många,
på mig svida såren
på Samsö strand.

Korp utur öster
kommer från trädet,
i flykten honom
en örn följer;
aldrig en fågel
mera jag föder,
begärligt han skall
mitt blod dricka."

Digitized by Google

Odd berättade denna tilldragelse hemma i Svitjod. Men konungens dotter kunde ej öfverlefva Hjalmar utan tog sig själf af daga. Angantyr och hans bröder blefvo höglagda på Samsö tillika med alla sina vapen.

Angantyr efterlämnade en dotter, som uppfostrades hos sin morfader och fick namnet Hervor. Hon växte upp och blef en vacker flicka, som mera sysselsatte sig med att skjuta och föra sköld och svärd än med att sy. Och då man ville hindra henne, rymde hon till skogs och dödade människor för att göra byte. Slutligen får hon höra, hvem hennes fader var, hvilket man i det längsta dolt för henne, och hon kläder sig då i karlkläder och drager under namnet Hervard omkring med några vikingar. Slutligen kommer hon till Samsö och går där i land. Ingen af hennes kamrater vill följa henne, emedan det var omöjligt att vistas på ön öfver natten. Det dånade i jorden, och lågor flammade öfver marken. Hervard framhärdar emellertid i sin föresats. Hon får också se högboarne och högeldarna men gick utan fruktan fram till bärsärkarnes grafvar. Med en trollsång väcker hon Arngrimssönerna. Angantyr svarar henne ur högen, en växelsång äger rum mellan henne och fadern, i hvilken hon framställer sin fordran på svärdet Tyrfing, under det att fadern försöker afskräcka henne. Hon skulle få en son Heidrek, som skulle blifva en väldig krigare, men slutligen skulle svärdet bli orsaken till hennes ätts undergång. Icke desto mindre måste Angantyr kasta ut svärdet ur högen. Efter många segerrika krigståg blef hon slutligen led vid vikingalifvet, vände tillbaka till sin morfader och blef som andra kvinnor. Hon gifte sig, fick tvenne söner, af hvilka den yngre, Heidrek, blef en djärf och tapper krigare och en mäktig konung, på samma gång han likväl var en elak och illasinnad människa. Han fick svärdet Tyrfing och utförde med det ett af de nidingsverk, som blifvit förutsagda af dvärgarne, i det att han nedhögg sin äldre broder. Om Heidrek och hans efterkommande handlar större delen af sagan.

Digitized by Google

IV.

UR SAGAN OM FRITJOF DEN DJÄRFVE.

1. Så börjar denna saga, att konung Bele styrde fylket Sogn i Norge. Han hade tre barn. Helge hette hans ene son, den andre Halfdan, och dottern hette Ingeborg. Hon var vän till utseendet och hade godt förstånd. Hon var den mest framstående af konungens barn. Väster om fjorden gick en strand, där det låg en stor gård, som kallades Baldershage. Där var en fridlyst plats och ett stort gudahus med hög skidgård omkring. Många gudar voro där, dock var Balder mest dyrkad. Så mycket nitälskade de hedna männen om platsen, att där fick ingen göra någon skada vare sig på människor eller djur, och män och kvinnor fingo ej sällskapa där.

Syrstrand hette det ställe konungen rådde om; men på andra sidan fjorden låg en gård, som hette Framnäs. Där bodde en man, som hette Torsten och var son till Viking. Hans gård låg nära intill konungens sätesgård. Torsten hade med sin hustru en son, som hette Fritjof. Han var den störste och starkaste af alla män och väl öfvad i idrotter redan i sin ungdom. Han kallades Fritjof den djärfve. Han var så vänsäll, att alla bådo om godt för honom. Konungens barn voro unga, när deras moder dog. Hilding hette en framstående bonde i Sogn. Han erbjöd sig att uppfostra konungens dotter, och hon uppföddes väl och omsorgsfullt där. Hon kallades Ingeborg den fagra. Fritjof fick också uppfostran hos Hilding bonde, och han och kungadottern voro fostersyskon och öfverträffade andra barn.

Konung Beles lösegendom började mycket att gå honom ur händerna, medan han blef gammal. Torsten hade en tredjedel af riket att råda öfver, och i honom hade Bele sitt bästa stöd. Torsten hade gästabud för konungen hvart tredje år med stora kostnader, men konungen höll gästabud för Torsten

Digitized by Google

två år. Helge, Beles son, blef tidigt en stor blotman, men han och hans broder voro ej vänsälla.

Torsten ägde ett skepp, som hette Ellide; det roddes af femton man å hvart bord. Det hade böjda stäfvar och var starkt som ett hafsskepp. Dess bord var beslaget med järn. Fritjof var så stark, att han rodde med två åror i fören på Ellide. Hvar åra var tretton alnar lång och fördes på de andra platserna af två män. Fritjof tycktes utmärka sig framför andra unga män på den tiden, och konungasönerna afundades honom detta, att han var mer berömd än de.

Konung Bele blef nu sjuk, och när det led mot slutet med honom, kallade han till sig sina söner och sade till dem: "Denna sjukdom skall blifva min död, och det vill jag bedja eder, att I behållen samma bepröfvade vänner, som jag har haft, ty mig synes, att I på alla sätt stån efter Torsten och Fritjof, både i rådslag och stridbarhet. En hög skolen I kasta upp öfver mig." Därefter dog Bele.

Sedan blef Torsten sjuk. Han sade till sin son Fritjof: "Det vill jag bedja dig, att du lämpar ditt skaplynne efter konungasönerna, ty det är man skyldig deras förnäma börd, och för öfrigt hoppas jag det bästa om dig. Jag vill låta höglägga mig midt emot konung Beles hög på denna sidan af fjärden nere vid sjön. Vi hafva då mycket lätt att ropa på hvarandra före stundande händelser." Björn och Asmund hette Fritjofs fosterbröder. De voro stora och starka män. Kort därpå dog Torsten. Han blef höglagd där han förut sagt, och Fritjof tog land och lösören efter honom.

2. Fritjof blef en mycket frejdad man och visade den största kraft i alla mandomsprof. Sin broder Björn satte han det största värde på, och Asmund stod dem bägge till tjänst. Skeppet Ellide var den största dyrbarhet han mottog efter sin fader. En annan dyrbarhet var en guldring, hvars make ej fanns i Norge. Fritjof var en sådan storman, att de flesta sade, att han ej stode tillbaka för konungasönerna i något utom konungavärdigheten. Därför blefvo dessa kyligt och fientligt stämda mot honom, och de kunde ej fördraga, att han kallades

Digitized by Google

en betydligare man än de. De tyckte sig också märka, att deras syster Ingeborg och Fritjof fattade tycke för hvarandra.

Så inträffade det, att konungarne skulle fara på gästabud hos Fritjof på Framnäs, och det gick efter vanligheten så, att han mot alla visade större gästfrihet, än deras ställning berättigade dem till. Ingeborg var med, och hon och Fritjof samtalade länge med hvarandra. Konungadottern sade till honom: "Du har en god guldring." — "Sant är det", sade Fritjof. Därefter foro bröderna hem, och deras afund mot Fritjof växte.

Kort därpå började Fritjof bli mycket sorgsen. Hans fosterbroder Björn frågade honom, hvarpå det berodde. Han svarade, att det lekte honom i hågen att fria till Ingeborg, "och ehuru jag har en ringare värdighet än hennes bröder, tycker jag mig ej vara mindre betydande än de". Björn sade: "Låt oss göra så!" Sedan for Fritjof med några män för att träffa bröderna. Konungarne sutto på sin faders hög.* Fritjof hälsade dem vördsamt och framförde sedan sitt frieri och bad om deras syster Ingeborg. Konungarne svarade: "Icke vore det synnerligen lämpligt att gifta henne med en man utan furstlig värdighet, och därtill säga vi alldeles nej." Fritjof sade: "Då är mitt ärende snart uträttadt, och det skall jag göra till gengäld, att jag hädanefter aldrig lämnar eder någon hjälp, äfven om I behöfven det." De svarade, att det frågade de ej efter. Sedan for Fritjof hem och var glad som förut.

De här meddelade två första kapitlen af den saga, som ligger till grund för Tegnérs dikt, motsvara, som man finner, ungefär innehållet i de fyra första sångerna af den senare. De viktigaste olikheterna mellan sagan och Tegnérs behandling äro i fortsättningen följande. Anledningen till konung Rings härtgå mot Helge och Halfdan är ej som hos Tegnér, att Ring anhållit om Ingeborgs hand, utan endast att han anser tillfället lämpligt att söka göra dem skattskyldiga under sig, sedan han fått höra talas om brytningen mellan Fritjof och konungarne. Då de vägra

* Nämligen för att skipa rätt.

Digitized by Google

att underkasta sig, samlar han en här och tågar mot dem. Någon strid följer dock icke, utan då hans öfvermakt är tydlig, ingås försoning på det villkor, att de båda bröderna afstå från tredjedelen af sin egendom och ge konungen Ingeborg till äkta.

Något erbjudande om försoning med Helge och Halfdan gör Fritjof icke i sagan, lika litet som han söker öfvertala Ingeborg till flykt med sig före affärden till Orkneyöarna.

Striden mellan Fritjof och Atle på Orkneyöarna förekommer ej i sagan. Atle utmanar visserligen Fritjof, men Hallvard kommer med tillsägelse från Angantyr, att någon strid ej skall inledas. Hela skildringen af Atles praktfulla konungasal är också Tegnérs egen uppfinning.

Halfdan skildras ej i sagan som det glada och sorglösa barn, hvartill Tegnér gjort honom. Tvärtom är det han, som under Fritjofs frånvaro tillråder uppbrännandet af Framnäs, liksom det också är han, som är tillskyndaren till den starka stormen, som uppväckes vid Fritjofs färd, i det han föreslår att sända efter två seidkvinnor, Heid och Hamglam, som genom sina konster framkalla densamma.

Den ring, Fritjof skänkt Ingeborg, beröfvades henne ej af Helge, utan konung Ring förbjuder henne att bära den, hvarpå hon lämnar den åt Helges hustru att återställas till Fritjof vid hans hemkomst. Det är också Helges hustru, som bär ringen, då Fritjof kommer in i Balders tempel. Då han skall draga ringen af henne, tappar hon i elden den gudabild, hon just håller på att smörja. Det uppbrunna Balderstemplet återuppbygges sedermera ej af Fritjof utan af konungarne. Beskrifningen af dess utseende är Tegnérs uppfinning.

Förloppet af Fritjofs besök hos konung Ring är hos Tegnér i allt väsentligt öfverensstämmande med sagans framställning. Däremot är slutet alldeles ombildadt. Detta lyder i sagans sista kap. på följande sätt.

11. — — Konungarne i Sogn, Ingeborgs bröder, fingo höra dessa nyheter, att Fritjof fått konungamakt i Ringerike och gift sig med deras syster Ingeborg. Helge sade då till sin broder Halfdan, att det var mycket opassande och djärft, att en herses* son skulle äga henne. De samla nu en stor här och draga med den till Ringerike i afsikt att döda Fritjof och un-

* *Herse* var en höfding för ett härad och ägde troligen också någon prästvärdighet.

Digitized by Google

derlägga sig hela riket. När Fritjof erfor detta, samlade han en här och sade till sin drottning: "Ny ofred har kommit i vårt rike, men huru det aflöper, vilja vi ej från eder sida se något slags missnöje." Hon svarar: "Därhän har det nu kommit, att vi sätta dig högst." Björn hade då kommit öster ifrån[1] till Fritjofs hjälp. Sedan drogo de ut till striden, och skedde nu som förr, att Fritjof var den främste, där lifsfaran var störst. Han och Helge möttes i striden och skiftade hugg, och Fritjof gaf honom banesår. Därpå lät Fritjof hålla upp fredsskköld, och striden upphörde. Fritjof sade då till konung Halfdan: "Tvenne hårda villkor har du nu att välja emellan: antingen att du lämnar allt hvad du har i mitt våld, eller att du får bane som din broder, ty det är tydligt, att jag har större makt att afgöra utgången än I." Då valde Halfdan att underkasta sig och sitt rike under Fritjof. Fritjof blef nu härskare öfver Sogn, men Halfdan skulle vara herre öfver Sogn och betala skatt till Fritjof, så länge denne styrde Ringerike. När Fritjof lämnade Ringerike från sig till konung Rings söner, fick han konungamakt i Sogn. Därefter vann han Hordaland.[2] Han fick två söner med Ingeborg, Gunntjof och Huntjof, som blefvo betydande män. Och här slutar nu sagan om Fritjof den djärfve.

[1] Nämligen från Viken (Bohuslän), där Fritjof skildes från honom, då han begaf sig till konung Ring. [2] Hordaland låg söder om Sogn.

Digitized by Google

UR DE NORSKA KONUNGA-SAGORNA.

I.

SAGOBERÄTTAREN.

Ur sagan om Harald Hårdråde.*

Innan Harald Hårdråde (1047—1066) blef konung öfver Norge, var han under flera år anförare för väringarne i Miklagård (Konstantinopel). Där hade han en hel del äfventyr, af hvilka några äro bevis på hans tapperhet, andra återigen på hans list och girighet. Under denna tid var islänningen Haldor Snorrason ständigt med honom.

Det hände sig en sommar, att en ung och vacker men fattig islänning kom till konung Harald och bad honom om hjälp. Konungen frågade honom, om han kunde något. Han uppgaf, att han kunde några sagor. Konungen sade: "Jag skall taga emot dig, och du skall vara med min hird i vinter och underhålla folk, när man så vill, hvem som än beder dig. Och så gjorde han. Han tillvann sig snart hirdmännens vänskap, och de gåfvo honom kläder, men konungen själf gaf honom goda vapen. Så gick det till framåt julen; då blef islänningen nedslagen. Konungen märkte det och frågade hvad orsaken vore härtill. Han sade, att det kom sig af hans ostadighet. "Icke torde det så vara", säger konungen, "men jag kan gissa

* Efter *Hrokkinskinna*, d. v. s. 'den skrumpna skinnboken' en isländsk pergamentshandskrift, innehållande de norska konungarnes historia mellan 1035 och 1177. Den slutar sålunda på samma ställe som Heimskringla och är skrifven efter detta Snorres verk. Den innehåller en mängd inskjutna småberättelser. Den här anförda berättelsen finnes ock nästan ordagrant i *Morkinskinna* (se anm. till nästa stycke).

Digitized by Google

hvad det är; jag tror, att det nu är slut med dina sagor, eftersom du ständigt har underhållit hvem som bedt dig därom här i vinter och det både länge och väl, natt och dag. Nu är du väl ledsen, att det tryter sagor för dig till julen, då du ej gärna vill tala om desamma än en gång." — "Riktigt gissar du", säger islänningen, "en enda saga har jag kvar, och den vågar jag icke berätta här, ty den sagan är om din färd utomlands." Konungen sade: "Det är dock den saga, som jag är mest nyfiken att höra. Nu skall du ej berätta mera fram till jul, ty nu har folk mycket att göra. Men första juldagen skall du begynna denna saga och omtala något stycke, när man dricker mycket, ty då sitter man ej så länge stilla och hör på. Jag skall ställa så till åt dig, att sagan skall vara lika länge som julen, och ej skall du märka på mig, medan du berättar, om jag tycker bra eller illa om den."

Och så gick det också, att islänningen började sagan på juldagen men hade ej hållit på länge, förrän konungen bad honom hålla upp. Då började männen prata om denna berättelse, och samtliga sade, att det var en djärfhet af islänningen att tala om denna saga, och undrade, hur konungen tyckte om det. Somliga tyckte, att han berättade den bra, andra tyckte mindre om den. Konungen var noga med att man hörde på; och det gick genom konungens försorg jämnt ihop, så att då julen var till ända, var också sagan slut.

Och på trettondagen sade konungen: "Är du ej nyfiken, islänning, att veta, huru jag tycker om sagan?" — "Orolig är jag därför, herre!" säger han. Konungen sade: "Jag tycker, att den är mycket bra berättad, och är ingenstädes afviket från verkliga förloppet. Men hvem har lärt dig den?" Han svarar: "Då jag var hemma på Island, brukade jag hvarje sommar fara till tings, och lärde jag mig hvarje sommar något af sagan, som berättades af Halldor Snorrason." — "Då är det ej underligt", säger konungen, "att du kan den väl, då du lärt den af honom. Och nu skall du

Digitized by Google

snarare ha nytta än skada af den. Du skall vara välkommen till mig, så ofta du vill." Han var hos konungen under vintern, och på våren gaf konungen honom goda handelsvaror, så att han sedan fick det bra.

II.

AUDUN.

Ur sagan om Harald Hårdråde.[1]

Audun hette en fattig man, som var ifrån Västfjord.[2] Han färdades utomlands i de norska fjordarna med bistånd af den hederlige bonden Torsten och skepparen Tore, som hade haft inkvartering hos Torsten. Audun hade också varit där och arbetat åt Tore och erhöll detta i lön af honom, nämligen utrikesresan och vård under densamma. Audun använde största delen af sina tillgångar för sin moders räkning, innan han steg ombord; det blef bestämdt om tre års underhåll för henne, och sedan foro de därifrån, och det gick dem bra. Audun var följande vinter hos skepparen Tore, som var bosatt i Möre. Sommaren därpå foro de till Grönland och voro där under följande vinter. Det berättas, att Audun där köpte en björn, ett mycket dyrbart djur, och betalade för den allt hvad han ägde. Sommaren därefter foro de tillbaka till Norge, och deras sjöresa gick bra. Audun hade sitt djur med sig och ämnade sig att resa söder ut till Danmark för att träffa konung Sven[3] och skänka honom djuret. Och när han kom söder ut i landet,[4] där (den norske) konungen var, så lämnar han skeppet, går i land, leder djuret efter sig och

[1] Efter *Morkinskinna*, d. v. s. 'den murkna skinnboken', en isländsk pergamentshandskrift från 1200-talet, innehållande en af de äldsta framställningarna af de norska konungarnes historia. [2] På Island. [3] Sven Estridsson. [4] Norge.

Digitized by Google

lejer sig härbärge. Konung Harald[1] fick genast veta, att det hade kommit en björn dit, ett mycket dyrbart djur, som ägdes af en islänning. Konungen sände genast efter honom, och då Audun kom inför konungen, hälsade han honom vördnadsfullt. Konungen upptog hans hälsning väl och frågade sedan: "Är det du, som äger den dyrbara björnen?" Han svarar och sade, att han ägde djuret ensam. Konungen sade: "Vill du sälja djuret för samma pris, som du köpte det?" Han svarar: "Icke vill jag det, herre." — "Vill du då", fortfor konungen, "taga dubbelt så mycket. Det är kanske rättare, eftersom du har gifvit allt hvad du ägde för det." — "Icke vill jag det, herre", säger han. "Vill du då gifva mig det", sade konungen. "Nej, herre", svarar han. "Hvad vill du då göra af det?" frågar konungen. "Jag vill", säger han, "fara till Danmark och gifva det åt konung Sven." Då säger konungen: "Är det möjligt, att du är så okunnig, att du icke har hört talas om den ofrid, som råder mellan dessa land, eller tänker du, att din lycka är så stor, att du skall kunna färdas med dyrbar egendom, där andra icke slippa fram helskinnade, till och med om de äro nödsakade därtill?" Audun svarar: "Herre, det ligger i eder hand, men jag samtycker icke till någonting annat, än det jag förut beslutat." Då sade konungen: "Hvarför skulle du icke få lof att resa, som du önskar! Kom till mig, när du far tillbaka, och säg mig, huru konung Sven belönat dig för djuret. Det är ju möjligt, att du har lycka med dig." — "Det lofvar jag dig", sade Audun.

Sedan far han längre söder ut i landet, vidare öster ut till Viken[2] och därpå till Danmark. Det var då slut på hvarenda skilling, och han var tvungen att tigga mat både åt sig och djuret. Han träffar en af konung Svens fogdar, som hette Åke, och bad honom om härbärge för sig och djuret. "Jag ämnar", sade han, "gifva det åt konung Sven." Åke säger, att han skulle gifva honom kost och härbärge för betalning,

[1] Norske konungen Harald Hårdråde. [2] Sydöstligaste Norge och Bohuslän.

Digitized by Google

om han ville. Audun sade, att han icke hade någonting att betala, "men likväl ville jag", säger han, "att jag kunde utföra min afsikt att lämna djuret åt konungen." — "Jag skall lämna dig det underhåll, som I behöfven för att komma fram till konungen, och därför vill jag ha äganderätt till halfva djuret. Du skall betänka, att djuret kan dö för dig, då I behöfven mycken föda men pengarna äro slut. Det är sålunda fara för att du icke får något kvar af djuret." Och när han tänker på detta, så förefaller det honom, som om det vore ungefär så som fogden sade, och de komma öfverens därom, att han säljer till Åke halfva djuret, och skulle konungen nu värdera alltsamman. De skulle nu fara för att träffa konungen, och så gjorde de och kommo fram och stodo inför hans bord. Konungen funderade på hvem den mannen kunde vara, som han icke kände, och sade sedan till Audun: "Hvem är du?" Denne svarar: "Jag är en islänning, herre, och har kommit först från Grönland och sedan från Norge. Jag ämnade föra denna björn till eder och köpte den med allt hvad jag ägde, men emellertid har jag mött stora svårigheter; jag äger nu blott halfva djuret." Och sedan omtalar han för konungen hvad som hade passerat mellan honom och fogden Åke. Konungen frågade: "Är det sant, Åke, hvad han säger?" — "Ja, det är det", svarar denne. Konungen sade: "Tyckte du, att detta passade för dig, dig, som jag hade gjort till en mäktig man, att lägga hinder i vägen för en person, som ämnade gifva mig en dyrbar gåfva och därför betalade allt hvad han ägde, då till och med konung Harald, som är vår fiende, ansåg det vara riktigt att låta honom fara i fred? Betänk då, huru opassande du handlat, och förtjänade du att dräpas. Det vill jag nu ej göra, men du skall genast fara bort ur landet och aldrig vidare komma inför mina ögon. Men mot dig, Audun, känner jag lika stor tacksamhet, som, om du gåfve mig hela djuret, och stanna här hos mig." Det tog han emot och var en tid hos konung Sven.

Då någon tid hade gått, sade Audun till konungen:

Digitized by Google

"Jag längtar nu härifrån, herre." Konungen svarar dröjande: "Hvad tänker du då, om du icke vill vara hos mig?" Han svarar: "Jag vill fara söder ut." — "Om du icke hade haft en så god plan", säger konungen, "skulle jag tyckt illa om att du längtade härifrån." Och nu gaf konungen honom silfver i stor mängd, och sedan följde han med pilgrimer, som foro till Rom, och konungen utrustade honom för färden och bad honom komma till sig, när han komme tillbaka. Så reste han söder ut, till dess han kom till Rom. Och när han hade uppehållit sig där, så länge som han önskade, så for han tillbaka. Han får en svår sjukdom, som gör honom synnerligen aftärd, och då gå alla pengar åt, som konungen hade gifvit honom till färden. Han får då taga till tiggarstafven och bedja om maten. Och skallig och eländig är han. Han kom vid påsktiden tillbaka till Danmark, till den plats där konungen vistades, men vågade icke gifva sig till känna. Han ställde sig i vapenhuset och hoppades där träffa konungen, när denne gick i kyrkan på kvällen. Men när han såg konungen och hofvet präktigt klädda, vågade han icke gifva sig till känna, och då konungen gick till dryckeslaget i hallen, då åt Audun ute, såsom sed är bland romfarare, då de ännu icke hafva aflagt staf och skräppa.* Och på aftonen, när konungen gick till aftonsången, ämnade Audun träffa honom, och ehuru det syntes honom svårt förut, så tyckte han det nu vara ännu värre, då hirdmännen voro druckna. Och när de gingo tillbaka, lade konungen märke till en man, som icke tycktes hafva mod att gå fram och träffa honom. Men när hirden gick in, gick konungen ut och sade: "Gånge nu den fram, som vill finna mig, jag förmodar, att det är någon; jag undrar hvem det kan vara." Då gick Audun fram och föll på knä för konungen, och det var knappt, att denne kände igen honom. Så snart konungen fick veta hvem har var, tog han honom i hand och bad honom vara välkommen. "Mycket har du förändrats", säger han, "sedan vi sågo hvarandra." Han ledde honom efter sig in,

* Ränsel, påse.

Digitized by Google

och då hirdmännen sågo honom, skrattade de åt honom. Men konungen sade: "Icke höfves eder att skratta åt honom, ty han har sörjt bättre för sin själ än ni." Därpå lät konungen ställa i ordning ett bad åt honom och gaf honom sedan kläder, hvarefter han stannade hos konungen. Det berättas, att konungen vid ett tillfälle under våren bad Audun stanna hos sig under en längre tid, och han säger sig vilja göra honom till sin munskänk och bevisa honom stor heder. Audun svarar: "Gud belöne eder, herre, för all den heder, som I viljen gifva mig, men jag har i sinnet att fara hem till Island." Konungen säger: "Ett underligt val synes mig detta vara." Audun sade: "Det är mig motbjudande att veta, att jag åtnjuter stor ära här hos eder, medan min mor får gå med tiggarstafven på Island; det är nämligen nu slut på det underhåll, som jag gaf henne, innan jag reste från Island." Konungen svarar: "Bra sagdt, och som det anstår en man; måtte du bli lycklig! Detta är den enda orsak till din bortfärd, som jag ej kan ogilla. Var nu här hos mig, till dess att skeppen äro färdiga." Och det gjorde han.

En dag fram på våren gick konung Sven ned till bryggorna, och då höll man på att rusta i ordning skeppen till olika land, till Österled,[1] Saxen,[2] Svitjod och Norge. Då kommo konungen och Audun till ett vackert skepp, som man höll på att rusta i ordning. Konungen frågade: "Huru tycker du om detta skepp, Audun?" — "Bra, herre", svarar han. Konungen sade: "Detta skepp vill jag gifva dig som belöning för björnen." Audun tackade för gåfvan, så godt han kunde. När det hade gått en tid och skeppet var färdigt, sade konung Sven till Audun: "Nu vill du ju resa, och då vill jag icke hindra dig, men jag har hört, att det är svårt att komma i hamn i edert land, att det är stora ref och farligt för skeppen. Antag nu, att du lider skeppsbrott och förlorar skepp och gods, svårt blir det då att skönja, att du

[1] Trakterna sydost om Östersjön. [2] (Nordvästliga) Tyskland.

Digitized by Google

träffat konung Sven och gifvit honom en dyrbar skänk." Sedan gaf konungen honom en läderpung full med silfver, "och då är du", sade han, "ändå icke helt och hållet utan penningar, om du har kvar detta, äfven om ditt skepp förolyckas. Men äfven det kan hända, att du förlorar dessa penningar; föga gagn har du då däraf, att du träffade konung Sven och gaf honom en dyrbar gåfva." Därefter tog konungen en ring af sin hand och gaf Audun och sade: "Äfven om så illa skulle vara, att ditt skepp går förloradt och du mister dina penningar, så är du ändå icke utan tillgångar, om du kommer i land — ty många äro de, som burit sitt guld på sig vid skeppsbrott — och då kan man se, att du träffat konung Sven, om du har ringen i behåll. Och det vill jag råda dig", fortsätter han, "att du icke gifver bort ringen. Men om du därmed vill visa din tacksamhet mot någon framstående man för stora tjänster, gif honom då ringen, ty för högt uppsatta män passar han. Och nu farväl!"

Sedan sticker han ut till hafs och kommer till Norge och låter lossa sina varor, hvartill han behöfde mera hjälp nu, än förra gången han var i Norge. Sedan far han för att träffa konung Harald i enlighet med det löfte, som han gaf honom, innan han for till Danmark, och hälsar konungen vördnadsfullt. Konung Harald upptog nådigt hans hälsning och sade: "Sätt dig ned och drick här med oss." Och så gjorde han. Därpå frågade konung Harald: "Huru belönade dig konung Sven för djuret?" Audun svarade: "Därmed, herre, att han tog emot det." — "Därmed", sade konungen, "skulle också jag hafva belönat dig; hvad gaf han dig mer?" Audun svarar: "Han gaf mig penningar till en pilgrimsfärd." Då säger konung Harald: "Många män gifver konung Sven penningar till pilgrimsfärder eller andra saker, trots att de ej gifva honom dyrbara gåfvor; hvad fick du mer?" — "Han bad mig", säger Audun, "att blifva hans munskänk och bevisade mig stor heder." — "Det var väl bjudet", säger konungen, "och troligen fick du flera belöningar." Audun sade:

Digitized by Google

"Han gaf mig ett handelsskepp med en sådan laddning, som bäst kan afsättas här i Norge." — "Det var en belöning", säger konungen, "som var värdig en storman, och den belöningen skulle också jag hafva gifvit dig. Gaf han dig ändå mer?" Audun svarade: "Han gaf mig en läderpung full med silfver och sade, att jag då ej skulle vara utan penningar, om jag hade den i behåll, äfven om mitt fartyg lede skeppsbrott vid Island." Konungen sade: "Det var storslaget, och det skulle jag icke hafva gjort; jag skulle tyckt mig vara kvitt, om jag gifvit dig skeppet. Gaf han dig mer?" — "Det är visst, herre", säger Audun, "att han gjorde. Han gaf mig denna ring, som jag har på handen, och sade, att det kunde inträffa, att jag förlorade all min egendom, men då skulle jag ändå icke sakna tillgångar, om jag ägde ringen. Och han bad mig att icke göra mig af med den, om det icke var någon förnäm man, som jag ville gifva den åt till tack för bevisade välgärningar. Och nu har jag träffat en sådan, enär du hade i din makt att taga bäggedera från mig, både djuret och mitt lif, men du lät mig fara i fred, hvilket andra icke fingo." Konungen mottog gåfvan vänligt och gaf Audun goda gengåfvor, innan de skildes. Audun använde godset till Islandsresan, for genast om sommaren hemåt och var i allas ögon en mycket lyckosam man.

III.

KONUNG HÅKAN TVINGAS ATT DELTAGA I ETT BLOTGILLE.

Ur sagan om Håkan den gode.*
(Från Heimskringla.)

Konung Håkan var en god kristen, när han kom till Norge. Men därför att hela landet var hedniskt och myc-

* Konung i Norge 934—960, yngre son till Harald Hårfager, uppfostrad i England och där döpt.

Digitized by Google

ket blotande ägde rum samt många stormän funnos och han ansåg sig behöfva mycken hjälp och allmogens vänskap, så beslöt han att hålla sin kristendom hemlig. Dock iakttog han söndagarna och fredagsfasta och firade de största högtiderna. — —

Sigurd Lade-jarl var en stor blotman, liksom hans fader Håkan varit. Sigurd jarl höll alla blotgillen på konungens vägnar i Trondalagen.[1] Det var en gammal sed, när blot skulle hållas, att alla bönderna skulle komma dit, där hofvet[2] var, och föra med sig de matvaror, som de skulle hafva, medan gillet varade. Vid detta gille skulle alla hafva öl; där slaktades också all slags småboskap äfvensom hästar. Och allt blodet, som erhölls af dem, kallades 'hlaut' och 'hlautbollar' de skålar, i hvilka blodet var, samt 'hlautteinar', som voro gjorda som kvastar. Därmed skulle man färga stallarna[3] röda liksom hofvets väggar både ut- och invändigt och likaså stänka på folket. Men köttet skulle man koka till folkets undfägnad. Midt på golfvet i hofvet skulle brinna eldar, hvaröfver hängde kittlar, och bägare skulle bäras omkring elden. Men den, som höll gillet och var höfding, skulle signa bägaren och all blotmaten. Först skulle man dricka bägaren för Oden, den dräck man för konungens seger och makt, sedan Njords och Freys bägare för årsväxt och fred. Därpå brukade många dricka Brages bägare. Man drack också sina (aflidna) fränders skål, nämligen deras, som varit ansedda, och det kallades 'minne'. — —

Om hösten, vid vinternätterna,[4] var det blotgille på Lade, och konungen for dit. Förut, när han var närvarande där blot hölls, hade han alltid brukat spisa med några få män i ett litet hus. Men bönderna knotade öfver att han ej satt i sitt högsäte, då glädjen var störst bland folket. Jarlen sade, att han ej skulle göra så nu. Och det blef därför så, att han satt i sitt högsäte. Men då den första bägaren var iskänkt, då talade Sigurd jarl för den, signade den till

[1] Trondernas land omkring Trondhjemsfjorden. [2] *Hof*, gudahus. [3] *Stall* = fotställning (piedestal) för gudabilder; altare. [4] Se sid. 85 anm. 1.

Digitized by Google

Oden och drack konungen till ur hornet. Konungen tog emot det och gjorde korstecknet däröfver. Då sade Kar från Gryting: "Hvarför gör konungen så? Vill han ännu icke blota?" Sigurd jarl svarar: "Konungen gör så som alla de, hvilka tro på sin egen kraft och styrka, han signar hornet åt Tor. Det var hammarmärket han gjorde, innan han drack." Det blef då lugnt den kvällen.

Men dagen efter, då man gick till bords, rusade bönderna fram och fordrade af konungen, att han skulle äta hästkött. Det ville konungen på inga villkor. Då bådo de honom dricka spadet; han ville det icke. Därpå bådo de honom äta flottet; han ville icke det heller. Och då var det nära, att de anfallit honom. Sigurd jarl ville förlika dem och bad dem upphöra med sin våldsamma framfart, men konungen bad han gapa öfver kittelhanken, hvarest soppångan af hästköttet hade afsatt sig och som var mycket flottig. Då gick konungen fram, virade en linneduk om hanken och gapade öfver den och gick sedan till sitt högsäte. Men ingen var nöjd därmed.

IV.

SLAGET VID SVOLDER.

Ur sagan om Olof Tryggvason.

(Från Heimskringla.)

1. Konung Sven Tjuguskägg[1] var gift med Sigrid Storråda. Sigrid var stor fiende till konung Olof Tryggvason[2] af det skäl, att han hade brutit sin öfverenskommelse med henne och slagit henne i ansiktet. Hon eggade ifrigt

[1] I Sverige vanligen kallad Sven Tveskägg, konung i Danmark från omkr. 985 till 1014. [2] Konung i Norge från omkr. 995 till 1000.

Digitized by Google

konung Sven att anfalla konung Olof Tryggvason och bragte det med sina öfvertalningar därhän, att konung Sven var fullkomligt redo att fatta ett sådant beslut. Och tidigt om våren sände konung Sven bud öster ut till Svitjod, till sin släkting sveakonungen Olof och till Erik jarl[1] och lät säga dem, att Olof, Norges konung, var ute på krigståg och ämnade till sommaren fara till Venden.[2] Och ett muntligt budskap från danakonungen tillade, att sveakonungen och Erik jarl borde sända ut en flotta och möta konung Sven, då de alla skulle anfalla konung Olof Tryggvason. Olof sveakonung och Erik jarl voro redo till färd och drogo samman en stor flotta från Sveaväldet. Med denna foro de söder ut till Danmark samt kommo dit, sedan konung Olof Tryggvason hade seglat öster ut. Sveakonungen och Erik jarl styrde danakonungen till mötes, och hade de tillsammans en ofantlig flotta.

Då konung Sven hade skickat efter flottan, sände han Sigvalde jarl[3] till Venden att utspana konung Olof Tryggvasons färd och ställa så till, att konung Sven och hans bundsförvanter kunde möta Olof. Sigvalde jarl for då sin väg fram till Venden, for först till Jomsborg och sedan för att träffa konung Olof Tryggvason. Ett mycket vänskapligt samtal dem emellan ägde rum, och jarlen vann konung Olofs synnerliga bevågenhet. Sigvalde jarl var en klok och rådig man, och genom sin rådplägning med konung Olof fördröjde han mycket hans färd öster ifrån och fann därtill många förevändningar. Men konung Olofs män voro mycket missbelåtna och längtade efter att komma hem, då de lågo där segelfärdiga och vinden var god. Då fick Sigvalde jarl i hemlighet underrättelse från Danmark, att sveakonungens flotta var kommen öster ifrån, att Erik jarl äfven hade sin här i ordning och att höfdingarne nu ämnade komma öster ut till Venden. De hade öfverenskommit att

[1] Erik jarl på Lade i Trondhjem. Om hans faders död, delvis förvållad af Olof Tryggvason, se sid. 77 anm. 1. [2] *Venden*, de af vender (slaver) bebodda länderna på Östersjöns sydliga kust. [3] Höfding för Jomsvikingarne.

Digitized by Google

afvakta konung Olof vid ön Svolder,* och jarlen skulle ställa så till, att de där kunde finna konung Olof.

Då kom ett rykte till Venden, att Sven danakonung hade en flotta ute, och man började snart att glunka om att han ville råka konung Olof. Men Sigvalde jarl säger till konungen: "Icke är det konung Svens afsikt att ensam anfalla dig med den danska flottan, då I hafven så stor styrka. Men om I hafven någon misstanke, att ofred är för handen, skall jag följa er med mitt folk, och ansågs det fordom vara god hjälp, när Jomsvikingarne följde höfdingar. Jag kan lämna elfva väl rustade skepp." Konungen samtyckte härtill. Vinden var icke stark men gynnsam, och konungen lät då flottan kasta loss och blåsa till affärd. Man hissade segel, alla småskeppen gingo fortare och seglade bort ut på hafvet. Jarlen, som seglade nära konungsskeppet, ropade till dem, som voro där, och bad konungen segla efter. "Jag känner bäst", sade han, "hvar det är djupast i sunden mellan öarna, och det torden I behöfva med de stora skeppen." Jarlen seglade då förut med sina skepp — han hade elfva —, och konungen seglade efter honom med sina storskepp, som likaledes voro elfva, men hela den öfriga flottan seglade ut på hafvet. Men då Sigvalde jarl seglade inåt Svolder, rodde en skuta emot dem. Folket på denna sade till jarlen, att danakonungens flotta låg där i hamnen framför dem. Då lät jarlen fälla seglen och ro in under ön.

Sven danakonung, Olof sveakonung och Erik jarl voro då där med hela sin flotta. Då var det vackert väder och klart solsken. Alla höfdingarne gingo nu upp på holmen med stora följen och sågo, huru skeppen seglade ut på hafvet i stora flockar. Och nu se de, hvar ett stort och präktigt skepp seglade. Då sade de båda konungarne: "Detta är ett stort och utmärkt vackert skepp, det är kanske Ormen långe." Erik jarl svarar och säger: "Icke är detta Ormen långe." Det var som han sade, detta skepp tillhörde Eindride

* Svolder är i själfva verket ingen ö utan en vik väster om Rügen.

Digitized by Google

från Gimsar. Litet därefter sågo de, hvar ett annat skepp seglade, mycket större än det förra. Då sade konung Sven: "Rädd är Olof Tryggvason nu; icke vågar han segla med hufvud på sitt skepp."* Då säger Erik jarl: "Icke är detta konungens skepp; jag känner detta skeppet och seglet, som är randigt; det tillhör Erling Skjalgsson. Låt dem segla; bättre är för oss, att något minskas i konung Olofs flotta, än att detta välrustade skepp är med." En stund senare sågo de och igenkände Sigvalde jarls skepp, som veko af åt holmen. Därpå sågo de, hvar tre skepp seglade, och var ett af dem stort. Då talade konung Sven och bad männen gå till sina skepp; han sade, att där for Ormen långe. Erik jarl sade: "Många andra stora och präktiga skepp hafva de än Ormen långe, ännu må vi vänta." Då sade många män: "Icke vill Erik jarl nu strida och hämnas sin fader. Det är stor skam, som kommer att spörjas kring alla land, om vi ligga här med lika stor styrka, medan konung Olof seglar ut på hafvet alldeles bredvid oss." När de hade talat härom en stund, sågo de, hvar fyra skepp seglade, och af dem var ett en väldigt stor och rikt guldsmyckad drake. Då stod konung Sven upp och sade: "Högt skall Ormen bära mig i kväll, honom skall jag styra." Då sade många, att Ormen var ett mäkta stort och vackert skepp, och att det var storartadt att låta göra ett sådant skepp. Då sade Erik jarl, så att några män hörde det: "Äfven om konung Olof icke hade större skepp än detta, så skall konung Sven aldrig få det af honom med danaflottan ensam." Nu strömmade folket till skeppen, tog ned tälten och ämnade rusta sig hastigt. Men medan konungarne talade om detta sinsemellan, som nu är sagdt, då sågo de, hvar tre mycket stora skepp seglade, och sist ett fjärde, och det var Ormen långe. Men af de stora skeppen, som hade seglat förut och som de trodde vara Ormen, var det första Tranan och det sista Ormen korte. Nu då de sågo Ormen långe, förstodo alla, och ingen motsade det, att där

* Det ifrågavarande skeppet var en s. k. 'skeid', ett slags skepp, som ej hade det vanliga drakhufvudet i fören.

Digitized by Google

måste Olof Tryggvason segla. De gingo då till skeppen och rustade sig till anfall. Det var öfverenskommet emellan konungarne Sven och Olof samt Erik jarl, att hvar och en af dem skulle tillägna sig en tredjedel af Norge, om de fällde konung Olof Tryggvason, men den af dem, som först besteg Ormen, skulle tillägna sig allt byte man där fick. För öfrigt skulle hvar och en få de skepp, hvilkas besättning han själf nedgjorde. Erik jarl hade en mycket stor barde,[1] som han brukade hafva i viking; ofvantill på hvardera stäfven var det järnpiggar och nedtill en tjock järnplatta af samma bredd, hvilken gick ända ned i vattenlinjen.

När Sigvalde jarl rodde in under holmen, då såg Torkel Dydril på Tranan och styrmännen på de andra skeppen, som foro med honom, att jarlen styrde med sina skepp in under holmen. Då fällde äfven de seglen, rodde efter honom och ropade till dem och frågade, hvarför de foro så. Jarlen svarade, att han ville invänta konung Olof: "Det ser mycket likt ut att vara ofred för handen." De läto då sina skepp ligga och flyta, tills Torkel Nefja kom med Ormen korte och de tre skeppen, som följde honom. Och samma nyheter berättades för dem, och då togo äfven de ned seglen, läto skeppen flyta och väntade på konung Olof. Men så snart konungen seglade in åt holmen, rodde alla fiendens skepp ut i sundet framför dem. Då de sågo detta, bådo de konungen segla sin väg och icke inlåta sig i strid med så stor flotta. Konungen stod uppe i lyftningen[2] och svarade högt: "Låt seglet falla, icke skola mina män tänka på flykt; jag har aldrig flytt i strid, Gud råde för mitt lif, men aldrig vill jag taga till flykten." Det blef gjordt som konungen sade.

Konung Olof lät blåsa till sammanslutning af alla sina skepp. Konungens skepp var i midten af flottan och hade å ena sidan Ormen korte, å den andra Tranan. När de börja-

[1] Skepp med höga skarpa stäfvar. [2] En förhöjning af däcket i aktern, hvarest skeppets befälhafvare hade sin plats.

Digitized by Google

de binda ihop framstammarne på Ormen långe och Ormen korte och konungen såg det, ropade han högt och bad dem lägga det stora skeppet längre fram och icke låta det vara efterst af alla skeppen i flottan. Då svarade Ulf röde: "Om Ormen skall läggas så mycket längre fram, som han är längre än andra skepp, kommer det att blifva en hård dust i förstäfven i dag." Konungen sade: "Icke visste jag, att jag hade en stambo,* som var både röd och rädd." Ulf genmälde: "Måtte du icke försvara lyftningen med ryggen mera än jag kommer att göra i framstammen." Konungen hade en båge i handen, lade en pil på strängen och siktade på Ulf. Ulf sade: "Skjut åt annat håll, konung, dit där det mer behöfs; för dig gör jag det jag gör."

Konung Olof stod i lyftningen på Ormen, mycket högt öfver sin omgifning. Han hade förgylld sköld och guldglänsande hjälm och var lätt att skilja från andra män; han hade en kort röd rock utanpå brynjan. Men då konung Olof såg, att flottorna delade sig i smärre afdelningar, och att märken sattes upp för höfdingarne, sporde han: "Hvem är höfding för det folket, som är midt emot oss?" Han fick det svaret, att det var konung Sven Tjuguskägg med danahären. Konungen svarade: "Icke rädas vi för de krukorna; icke är det något mod i danerna. Men hvilken höfding följer de märkena, som äro där utanför till höger?" Man sade honom, att det var konung Olof med sveahären. Konung Olof sade: "Bättre vore för svearne att sitta hemma och slicka sina offerskålar än att gå upp på Ormen under edra vapen. Men hvilka äga de stora skeppen, som ligga på babord om danerna?" — "Där är", sade man, "Erik jarl Håkansson." Då svarade konung Olof: "Han kan tycka sig äga skäl att möta oss, och hafva vi att vänta den skarpaste striden af den skaran; de äro norrmän som vi."

Sedan rodde konungarne fram till angrepp. Konung Sven lade sitt skepp mot Ormen långe, Olof svenske lade

* Utvald krigare, som hade sin plats i fören.

Digitized by Google

till längre ut och styrde stäfvarna emot konung Olof Tryggvasons yttersta skepp; på andra sidan lade sig Erik jarl. Nu började en hård kamp. Sigvalde jarl lät sina skepp hålla sig undan och deltog icke i striden. Denna strid var ytterst het och blodig. Frambyggarne[1] på Ormen långe, Ormen korte och Tranan slogo ankaren och änterhakar i konung Svens skepp och kunde från sin högre plats bättre nyttja sina vapen; sålunda röjde de alla skepp, som de kunde fasthålla. Men konung Sven och det folk, som kom undan, flydde ombord på andra skepp och drogo sig sedan ur skotthåll. Det gick med denna här som konung Olof Tryggvason hade tänkt. Därpå lade i stället Olof Sveakonung till där, men så snart som han kom nära storskeppen, gick det honom på samma sätt, han miste mycket folk och några af sina skepp och drog sig därefter tillbaka. Men Erik jarl lade barden långsides med konung Olofs yttersta skepp, röjde det och högg det genast ur banden, anföll sedan det nästa och kämpade, tills det var röjdt. Då började manskapet springa från de smärre skeppen upp på storskeppen, men Erik jarl högg hvart skepp ur banden, så snart det var röjdt. Daner och svear lade sig då i skotthåll på alla sidor om konung Olofs skepp, men Erik jarl låg alltid långsides med skeppen och stred med huggvapen. Och alltefter som männen föllo å hans skepp; gingo andra upp i stället, svear och daner. Då stod den skarpaste strid, folket föll i mängd, och det slutade med att alla konung Olof Tryggvasons skepp voro röjda utom Ormen långe. Då hade alla hans män kommit dit, som ännu voro vapenföra. Då lade Erik jarl barden långsides med Ormen långe, och det blef nu strid med huggvapen.

Erik jarl var i förrummet[2] på sitt skepp och hade där ställt upp kämpar i en sköldborg. Då både stred man med huggvapen och stack med spjut och kastade med allt, som kunde användas till vapen, men somliga sköto med bågskott

[1] Kämparne i fören på fartygen. [2] Rummet framför lyftningen.

Digitized by Google

eller handskott.[1] Det var då ett sådant regn af vapen mot Ormen, att man knappt kunde skydda sig med sköldarna, så tätt flögo pilar och spjut; ty på alla sidor lade man skeppen omkring Ormen. Men konung Olofs män voro då så rasande, att de sprungo upp på skeppsborden för att komma åt att dräpa fienderna med svärdshugg. Men många af skeppen hade ej lagt sig så nära under Ormen, att de kunde strida med huggvapen. Af Olofs män sprungo åtskilliga öfver bord och kommo ej ihåg annat, än att de kämpade på släta marken, och sjönko sålunda med sina vapen.

Einar Tambarskelfe var på Ormen i krapprummet[2] och sköt med båge; han sköt kraftigast af alla männen. Einar sköt på Erik jarl och träffade roderknappen ofvanför jarlens hufvud, så att skottet trängde in ända till rörbanden.[3] Jarlen såg dit och frågade, om de visste, hvem som skjutit; men i detsamma kom en annan pil så nära jarlen, att den flög mellan armen och sidan och sedan där bakom in i hufvudbrädet,[4] så att udden stod långt ut. Då sade jarlen till en man, som somliga säga hette Finn men andra säga hafva varit en finne[5] och som var en utmärkt bågskytt: "Skjut du den där store karlen i krapprummet!" Finn sköt, och pilen träffade midt på Einars båge, just då han spände den för tredje gången. Bågen brast då i två delar. Då sade konung Olof: "Hvad var det, som brast så hårdt?" Einar svarade: "Norge ur dina händer, konung!" — "Så stort brak var det väl icke", sade konungen, "tag min båge och skjut." Han kastade bågen till Einar. Denne tog bågen, drog den genast framför pilspetsen[6] och sade: "För vek, för vek är konungens båge!" Han kastade bågen, tog sköld och svärd och kämpade.

Konung Olof Tryggvason stod i lyftningen på Ormen — och sköt dagen igenom, stundom med båge och stundom med

[1] D. v. s. skickade kastvapen med händerna. [2] *Krapprummet* ('det trånga rummet') var rummet framför 'förrummet'. [3] De band, hvarmed pilspetsen var fästad vid skaftet. [4] Ett bräde, mot hvilket den, som satt vid rodret, kunde luta hufvudet. [5] *Finnar* är i norskan namnet på lapparne. [6] D. v. s. så att pilspetsen ej räckte fram till bågens handtag.

Digitized by Google

kastspjut och då alltid med två på en gång. Han såg framåt skeppet och såg sina män svänga svärden och hugga oupphörligt men märkte, att det bet illa. Han ropade då högt: "Hvarför svängen I svärden så kraftlöst? Jag ser, att de bita ej för eder." En man svarade: "Våra svärd äro slöa och mycket sönderhuggna." Då steg konungen ned i förrummet, öppnade högsäteskistan och tog därur många hvassa svärd, som han gaf åt männen. Men då han sträckte ned högra handen, sågo männen, att blod rann ned under brynjeärmen; men ingen visste, hvar han var sårad.

Det kraftigaste och mest dödsbringande försvaret på Ormen kom från förrumsmännen och stamborna; bland dem var det utvalda manskapet, och där voro skeppsborden högst. Midskepps föllo männen först. Och då blott få män stodo uppe omkring masten, beredde sig Erik jarl till äntring och kom upp på Ormen med fjorton män. Då gick mot honom konung Olofs svåger Hyrning med sitt följe. Det blef en synnerligen hård strid, som slutade så, att jarlen drog sig tillbaka ned på barden, och af dem, som följt honom, föllo somliga, och andra sårades. Då blef det åter en skarp strid, och många föllo på Ormen. Men då besättningen, som försvarade Ormen, blef allt fåtaligare, gick Erik jarl för andra gången till äntring. Åter gjordes kraftigt motstånd. När stamborna på Ormen sågo detta, gingo de akter ut på skeppet för att vända sig emot jarlen och gjorde starkt motstånd. Men emedan det fallit så mycket folk på Ormen, att skeppsborden mångenstädes voro obesatta, började jarlens män komma upp på flera ställen, och allt det folk, som ännu stod uppe till Ormens försvar, drog sig akter ut, dit där konungen var.

Kolbjörn stallare gick upp i lyftningen till konungen; de voro mycket lika både i dräkt och vapen, och äfven Kolbjörn var en mycket stor och ståtlig man. Det blef nu åter den skarpaste strid i förrummet. Men emedan så många af jarlens folk voro uppkomna på skeppet, som kunde rymmas där, och hans skepp på alla sidor lågo omkring Ormen och

Digitized by Google

det endast återstod ett litet antal till försvar mot så stor här, så föllo nu de flesta på en liten stund, ehuru de voro både starka och modiga män. Då sprungo både konung Olof och Kolbjörn öfver bord, hvar på sin sida. Jarlens män hade lagt småskutor utikring och dräpte dem, som kastade sig i vattnet. Och när konungen själf hade kastat sig i, ville de taga honom till fånga och föra honom till Erik jarl. Men konung Olof höll skölden öfver sig och störtade sig i djupet. Kolbjörn stallare däremot sköt skölden under sig för att skydda sig mot de vapen, som riktades mot honom från de skepp, som lågo under honom, och föll så i sjön, att skölden kom under honom. Han kom därför icke nog hastigt ned utan blef tagen och uppdragen i skutan, och de trodde, att det var konungen. Han fördes då fram för jarlen, men då denne såg, att det var Kolbjörn och icke konung Olof, blef han skonad. I detta ögonblick sprungo alla, som ännu voro vid lif af konung Olofs män, öfver bord från Ormen. Det säges, att den som sist sprang öfver bord, var Torkel Nefja, konungens broder.

Det är redan nämndt, att Sigvalde jarl gjorde konung Olof sällskap i Venden med tio skepp; men på ett elfte voro jarlens hustrus, konungadottern Astrids, män. Då konung Olof hade sprungit öfver bord, gaf hela hären segerrop, och då fällde Sigvaldes män årorna i sjön och rodde fram till striden. Men det vendiska fartyg, som Astrids män voro på, rodde bort, tillbaka till Venden, och genast var det många, som sade, att konung Olof hade dragit af sig brynjan under vattnet, dykt under långskeppen och simmat bort till det vendiska fartyget samt af Astrids män förts i land. Och många historier om konung Olofs färder hafva sedermera berättats. Men huru det nu än förhållit sig, så kom konung Olof Tryggvason aldrig tillbaka till Norges rike.

Digitized by Google

V.

LAND OCH LAG I SVEA VÄLDE; TORGNY LAGMAN PÅ UPPSALATINGET.

Ur Sagan om Olof den helige.

(Från Heimskringla.)

I Svitjod var det urgammal sed, medan det var hedendom där, att det skulle vara ett hufvudblot i Uppsala i Göje månad;[1] då skulle man blota till fred och seger för sin konung, och dit skulle man samlas rundtom från hela Svea välde; där skulle då också vara ting för alla svear. Där var äfven marknad och köpstämma, och den varade en vecka. Men då kristendomen var kommen till Svitjod, höll man ändock lagting och marknad där. Och nu, sedan kristendomen blifvit härskande i Svitjod och konungarne upphört att ha sitt säte i Uppsala, blef marknaden flyttad och hållen vid kyndelsmässan,[2] hvilket sedermera fortfarit, men numera varar den icke mer än tre dagar. Där är svearnes ting, och dit samlas man ifrån hela landet. Svea välde består af många delar. En del är Västergötland med Värmland och Mark och det som gränsar därtill,[3] och det är så stort rike, att under den biskop, som är öfver det, lyda elfva hundra kyrkor.[4] Den andra delen af landet är Östergötland; där är en annan biskopsstol, under hvilken också Gottland och Öland lyda, och det är tillsammans ett mycket större biskopsdöme. I själfva Svitjod finnes en landsdel, som heter Södermanland, som också utgör ett biskopsdöme. Så heter en del Västmanland eller Fjädrundaland,[5] som också är ett biskopsdöme. Därnäst heter den tredje delen af Svi-

[1] Tiden från omkr. 15 febr. till 15 mars. [2] 2 febr.; det omtalade tinget var den s. k. Distingen. [3] Dalsland. *Mark* är egentl. Nordmarken i Värmland. [4] Verkliga antalet kyrkor i Skara stift (med Dalsland och Värmland) var blott något öfver 600. [5] Fjädrundaland var den västligaste delen af Uppland, Tiundaland den norra och Attundaland den södra delen af landskapet.

Digitized by Google

tjod Tiundaland, den fjärde Attundaland, den femte Sjöland[1] och det som gränsar därintill öster utmed hafvet. Tiundaland är den mest betydande och bästa bygden i Svitjod och medelpunkten för hela riket, där ligger Uppsala, där är kungens stol och ärkebiskopens säte, däraf har Uppsala öd fått sin benämning; svearne kalla sveakonungens gods för 'Uppsala öd'. I hvar och en af dessa landsdelar är eget lagting och i många fall också skild lag.[2] Öfver hvar lagsaga står en lagman, som har största inflytandet hos bönderna, ty det skall vara lag, som han beslutar att uppläsa. Men om kung eller jarl eller biskopar fara kring landet och hålla ting med bönderna, då svarar lagmannen på böndernas vägnar, och de följa honom alla, så att svårligen några öfvermäktiga män våga komma på deras allting, om bönderna och lagmannen icke tillåta det. Men i alla ting, som lagarna ej stämma öfverens, skola de rätta sig efter uppsalalagen, och alla andra lagmän skola var under den lagman, som är i Tiundaland.

Då var det i Tiundaland en lagman, som hette Torgny; hans fader hette Torgny Torgnysson, och hans förfäder hade varit lagmän i Tiundaland i många konungars tid. Torgny var nu gammal. Han omgafs af en stor hird, och han blef kallad den visaste man i Svea välde, han var Ragnvald jarls[3] frände och fosterfader. Nu är att berätta, huru de män kommo till Ragnvald jarl, som kungadottern Ingegerd[4] hade

[1] Roslagen. [2] Snorre har felaktigt antagit, att lagsagorna hade samma område som stiften. På Snorres tid funnos sex svenska stift med elfva lagsagor. Tiundaland, Attundaland och Fjädrundaland voro då särskilda lagsagor men förenades 1296 med Norrland till en enda lagsaga, 'Upland'. [3] Jarl i Västergötland. [4] Olof Skötkonungs dotter. Efter slaget vid Svolder hade Norge delats mellan danska och svenska konungarne, som dock endast behållit mindre delar af landet och lämnat större delen åt tvenne söner af Hakon Jarl. En norsk småkonung af Harald Hårfagres ätt, Olof Haraldsson ('den digre', sedermera 'den helige'), befriade riket från svenskars och danskars öfvervälde, hvarigenom ett spändt förhållande uppstod mellan Olof Haraldsson och Olof Skötkonung i Sverige. Den senare rustade sig till krig men motarbetades bl. a. af västgötarne. Äfven i Norge önskade många fred, och konung Olof digre förmåddes att skicka sändebud till Sverige att underhandla därom. I spetsen för beskickningen stod Björn stallare, som först vände sig till västgötajarlen för att erhålla hans bistånd.

Digitized by Google

sändt öster ifrån. De framförde sitt ärende för Ragnvald jarl och hans hustru Ingeborg* och sade, att kungadottern ofta hade talat med sveakonungen om förlikning mellan honom och kung Olof digre, hvars bästa vän hon var, men att sveakonungen blef vred hvar gång hon nämnde Olof, och under sådana förhållanden syntes det henne vara föga förhoppning om förlikning. Jarlen säger till Björn hvad han hade försport öster ifrån; men Björn står fast vid att han icke vill vända tillbaka, förrän han varit hos sveakonungen, och säger, att jarlen har lofvat honom det, att han skulle följa honom till sveakonungen. Det lider nu fram på vintern, och strax efter julen gör jarlen sig redo till färden med 60 män, och med i hans följe voro Björn stallare och dennes följeslagare.

Jarlen for öster ut ända till Svitjod, men då han drog upp i landet, sände han sina män förut till Uppsala med bud till konungadottern Ingegerd, att hon skulle fara honom till mötes till Ulleråker, där hon hade en stor gård. Och då jarlens bud kom till konungadottern, uppsköt hon icke färden utan gjorde sig genast redo med många män. — — —

På Ulleråker lät hon tillreda ett stort gästabud för jarlen. Så kom jarlen dit och blef väl mottagen och stannade där några nätter. Han och konungadottern talades mycket vid, mest om sveakonungen och Norges konung, och hon säger till jarlen, att det tyckes henne vara ringa hopp om förlikning. Då sade jarlen: "Huru skulle du upptaga, fränka, om Norges konung, Olof, skulle begära din hand? Oss synes det, som om det skulle vara största utsikten till förlikning, om en sådan släktskap kunde ingås mellan konungarne; men icke vill jag yrka på den saken, om jag vet, att det är tvärtemot din vilja." Hon svarar: "Min fader må väl råda för mitt giftermål; men bland mina andra fränder är du den, som jag helst vill ta råd af i sådana saker, som synas mig viktiga. Hur rådligt synes dig nu detta?" Jarlen eggade henne myc-

* Ingeborg var syster till Olof Tryggvason och fientligt stämd mot Olof Skötkonung, som haft del i hennes broders död.

Digitized by Google

ket och omtalade till förmån för konung Olof många saker, som voro mycket hedrande, och berättade henne noga om hvad som nyligen händt, att konung Olof på en morgon tagit fem konungar till fånga och lagt deras riken och egendom under sitt välde. Mycket talade de om denna sak och kommo i allting väl öfverens. Då jarlen blef färdig, for han bort.

En dag fram emot kvällen kom Ragnvald jarl till Torgny lagmans gård. Där voro stora och förträffliga byggnader. Många män voro ute, som välkomnade jarlen och togo emot hans hästar och resdon. Jarlen gick in i stugan, där det var mycket folk inne. I högsätet satt en gammal man, så stor att Björn och hans män aldrig sett hans like; hans skägg var så sidt, att det räckte ned på hans knä och bredde ut sig öfver hela bröstet; han var en vacker och ståtlig man. Jarlen gick fram och hälsade på honom. Torgny tog väl emot honom och bad honom taga plats, där han var van att sitta. Jarlen satte sig då på andra sidan, midt emot Torgny.

De voro där några nätter, innan jarlen frambar sitt ärende. Jarlen bad då Torgny gå med honom till målstugan;* Björn och hans män följde jarlen dit. Då tog jarlen till orda och berättade, hurusom Norges konung, Olof, hade sändt sina män öster ut till honom för att mäkla fred, och talade länge om hur vanskligt det var för västgötarne, när det var ofred mellan dem och Norge. Han berättade också, att Olof, Norges konung, hade sändt män, som nu voro med i hans följe och hvilka han lofvat att följa till sveakonungen. Men han sade, att sveakonungen ställde sig så afvisande i denna sak, att han icke trodde det skulle löna sig för någon att komma fram med den. "Nu är det så, frände", säger jarlen, "att jag icke ensam kan gå i land härmed, och därför har jag kommit till dig." Då jarlen slutade sitt tal, teg Torgny en stund, men då han tog till orda, yttrade han: "Underligt beten I eder; I fiken efter furstenamn, men I hafven hvarken makt eller

* Hus där förhandlingar fördes.

Digitized by Google

förutseende, när I kommen i någon svårighet. Hvarför skulle du icke förut tänka på det, innan du lofvade denna färd, att du icke äger makt att uppträda mot konung Olof? Mig tyckes det icke mindre hederligt att räknas bland bönder men ha sin frihet att tala så som man vill, äfven om konungen är närvarande. Nu skall jag komma till Uppsala ting och gifva dig sådan hjälp, att du orädd kan tala till konungen så, som dig lyster." Jarlen tackade honom mycket för detta löfte och stannade hos Torgny, tills denne red med honom till uppsalatinget. Där var mycket folk samladt, och konung Olof var där med sin hird.

Första dagen, när tinget var satt, då satt konung Olof i sin stol och hans hird rundtomkring honom. Men på den andra sidan af tingsplatsen sutto Ragnvald jarl och Torgny i ett säte, och framför dem sutto jarlens hird och Torgnys huskarlar. Men bakom sätet och rundtomkring stod allmogen; några stego upp på höjder och högar för att höra därifrån. Men då konungens ärenden voro behandlade, så som sed var vid tingen, och det var slut därmed, reste sig Björn stallare upp vid jarlens stol och sade högt: "Konung Olof har sändt mig hit i det ärendet, att han vill bjuda sveakonungen förlikning och det landskifte, som sedan gammalt har varit mellan Norge och Svitjod." Han talade högt, så att sveakonungen hörde det väl. Först då sveakonungen hörde 'kung Olof' nämnas, då tänkte han, att den mannen ville frambära något ärende till honom själf; men då han hörde talas om förlikning och landskifte mellan Svitjod och Norge, förstod han, från hvad håll det kom. Då sprang han upp och ropade högt, att den mannen skulle tiga; det tjänade till intet. Då satte sig Björn ned. När det åter blef tyst, stod jarlen upp och talade; han ordade om Olof digres budskap och fredsanbud till Olof sveakonung och om att västgötarnes hela önskan var, att konung Olof skulle sluta fred med Norges konung; han nämnde, hur svårt det var för västgötarne att umbära alla de varor från Norge, som de behöfde till sitt uppehälle, och å andra sidan att vara utsatta

Digitized by Google

för öfverfall och härnad, om Norges kung samlade sin här och anföll dem. Jarlen sade också, att Norges konung, Olof, sändt män dit med det ärendet, att han ville bedja om hans dotter Ingegerd. Men då jarlen slutade tala, stod Olof sveakonung upp. Han svarade afvisande på fredsanbudet och gaf jarlen strängt tilltal för hans djärfhet att ha slutit fred med den digre mannen och stiftat vänskap med honom, förklarade honom skyldig till landsförräderi och fann rättvist, att Ragnvald blefve drifven ur landet. Allt sådant, sade han, fick denne genom sin hustru Ingeborgs tillskyndelse, och var det ett synnerligen oklokt beslut han fattat till följd af sin svaghet för en sådan hustru. Han talade länge och hårdt och vände slutligen talet mot Olof digre. Då han satte sig, var det först tyst.

Men då stod Torgny upp. Och när han reste sig, reste sig också alla bönder, som förut suttit, och alla, som varit på annat håll, strömmade till och ville höra hvad Torgny sade. Det blef då först mycket gny af folkmängden och vapnen, men då det blef tyst, talade Torgny: "Annorlunda är nu sveakonungarnes sinnelag, än det fordom har varit. Torgny, min farfader, mindes uppsalakungen Erik Emundsson och berättade om honom, att så länge han var i sina bästa år, drog han hvar sommar i härnad och for till många länder och lade under sig Finland och Karelernas land, Estland och Kurland och många land i öster, och ännu kan man se de jordborgar och andra storverk, som han gjorde. Han var icke så öfvermodig, att han icke ville höra på folk, när de ville tala med honom om något. Torgny, min fader, var lång tid hos konung Björn och kände hans seder; i Björns tid var riket mäktigt och förminskades icke, och han var medgörlig mot sina vänner. Jag kan minnas kung Erik Segersäll, och jag var med honom på mången härfärd; han ökade svearnes rike och värjde det manligen; honom var icke farligt att råda. Men den kung, som nu är, låter ingen man tala till sig annat, än det han själf önskar, och däri lägger han all sin kraft, men sina skattländer låter han gå ifrån sig af dådlöshet och

Digitized by Google

svaghet. Han trår efter att hålla Norges välde under sig, som ingen sveakonung före honom åtrått, och det vållar mången man oro. Nu vilja vi bönder, att du, konung Olof, sluter fred med Olof digre, Norges konung, och gifter din dotter Ingegerd med honom. Om du vill återvinna de riken i österled, som dina fränder och förfäder ha ägt där, så vilja vi alla följa dig till det. Men om du icke vill göra, som vi säga, så vilja vi anfalla dig och dräpa dig och vilja icke tåla ofrid och olag af dig. Så hafva våra förfäder gjort före oss; på Mora ting störtade de ner i en brunn fem konungar, som varit fulla af öfvermod, som du nu är emot oss. Säg nu strax, hvilket du väljer." Då gjorde mängden stort gny och vapenbrak.

Konungen stod nu upp och talade; han säger, att han vill låta allt bli, som bönderna vilja. Så hade alla sveakonungar gjort, låtit bönderna råda med sig i allt de velat. Då tystnade böndernas sorl. Men därefter talade höfdingarne, konungen, jarlen och Torgny, och de sluta då fred och ingå förlikning å sveakonungens vägnar på de grunder Norges konung föreslagit. På det tinget blef också giftermål aftaladt mellan konung Olofs dotter Ingegerd och konung Olof Haraldsson. Konungen öfverlämnade trolofningen i jarlens hand och uppdrog åt denne att vara hans ombud i allt, som rörde detta giftermål. Och när detta blifvit afgjordt, skildes de åt på tinget.

Men på hemvägen träffade jarlen konungadottern Ingegerd, och de talades vid om saken. Hon sände till konung Olof en dyrbar kappa af päll,* guldstickad och med silkessnören. Jarlen for åter till Götaland och Björn med honom. Björn stannade där en kort tid och for så tillbaka till Norge med sitt följe. Och då han kom till konung Olof och berättade honom, huru hans ärende aflupit, tackade konungen honom mycket för färden och sade, som sant var, att Björn hade haft lycka med sig, då han i sådan ofred hade kunnat utföra sitt uppdrag.

* *Päll*, dyrbart tyg (af olika slag).

Digitized by Google

UR DEN
FORNSVENSKA LITTERATUREN

Digitized by Google

Digitized by Google

RUNINSKRIFTER*.

1. **Möjebro, Hagby socken, Uppland** (500-talet).

Frawaraðar anahaha is (s)laginar.

Öfversättning.

Frarad, den behjärtade, är slagen.

2. **Istaby, Meliby socken, Bleking** (omkr. 650).

Afatr Hariwulafa Haþuwulafr Haeruwulafir warait runar þaiar.

Öfversättning.

Efter Harivulf skref Hathuvulf, ättling af Heruvulf, dessa runor.

3. **Kälfvestens kyrka, Östergötland** (omkr. 900).

Stiggur garþi kumbl þau aft Øywind sunu sin. Sa fial austr.

Öfversättning.

Stygg gjorde detta minnesmärke efter Öyvind, sin son. Han föll öster ut.

4. **Röks kyrka, Östergötland** (omkr. 900).

Öfversättning.

Efter Vamod stå dessa runor, men Varen,
fadern, skref dem
efter dödsmärkt son.

* Runinskrifterna äro återgifna i *transskription*, d. v. s. framställa det sannolikt åsyftade uttalet af runtyperna.

Digitized by Google

Låtom oss berätta det för allt folket, hvilka de två valrof[1] voro, som togos tolf gånger, bägge på en gång från olika män.

Det berätta vi för det andra, hvilken för nio åldrar sedan kom till världen bland Hreidgoterna och dog bland dem, emedan han förbrutit sig.

Didrik den dristige,
sjökämpars drott,
fordom red öfver
Hreidhafvets kust.
På gotiska fålen
märingars furste
nu sitter rustad,
skölden i rem.

Det berätta vi för det tolfte, hvar valkyrjans häst[2] skådar föda på slagfältet, där tjugu konungar ligga fällda.

Det berätta vi för det trettonde, hvilka tjugu konungar sutto på Seland i fyra vintrar med fyra namn, söner af fyra bröder: fem Valkar, Radulfs söner, fem Hreidulfvar, Rugulfs söner, fem Haislar, Haruds söner, fem Gunnmundar, Eirns söner...

Låtom oss berätta för allt folket, åt hvilken hjälte det är födt en ättling. Viljen I det? Han kunde betvinga jätten. Viljen I det?

Låtom oss berätta för allt folket, hvem som var uti landskapets krigarskara...

Biari i Öy är runomästaren.

5. **Högby kyrka, Östergötland** (inemot 1000-talet).

Þo(r)ger resþi sten þansi æftiʀ Assur, moþurbroþur sin, æʀ ændaþis austr i Grikum.

Goþr karl Gulli
gat fæm syni,
fial a Fyri

[1] *Val* betyder 'alla de i striden fallna'; *valrof* alltså: 'från fallna krigare tagna vapen'. [2] *Valkyrjans häst* är 'vargen'.

Digitized by Google

frøkn drængR Asmundr,
ændaþis Assur
austr i Grikum,
warð a Holmi
Halfdan drepin,
Kari warþat uti
auk dauþr Boi.

þorkel rest runaR.

Öfversättning.

Torgerd reste denna sten efter Assur, sin morbroder, som dog öster ut bland grekerna.

Söner fick Gulli,
en god bonde, fem,
på Fyri (vid Fyris?) föll Asmund,
orädde kämpen,
Assur afled
österut i Grekland,
Halfdan blef
på Holm (Bornholm) dräpt,
Kari var ej borta,
ej heller Boi.[1]

6. **Sjörup, Skåne** (slutet af 900-talet).

Saksi satti stæin þansi øftiR Asbiorn sin felaga, Tokas sun,
saR flo æigi
at Uppsalum,
en va meþ (h)ann
vapn (h)afþi.

Öfversättning.

Saksi satte denna sten efter Asbjörn, sin vapenbroder, son af Toki, som ej flydde vid Uppsala utan stred, så länge han ägde vapen.[2]

[1] Inskriftens tydning är i vissa delar osäker. [2] Man har antagit, att denna inskrift, i likhet med den här upptagna n:r 7 och ett par andra (t. ex. n:r 5), syftar på slaget vid Fyrisvall (980-talet) då danskarne, anförda af Styrbjörn starke, flydde i otid. Om den här nämnde krigaren framhålles, att han ej tillhörde dem, som sålunda visade sig fega.

Digitized by Google

7. **Hällestads kyrka, Skåne** (slutet af 900-talet).

Asgautr ræisti stæin þansi aftiʀ (H)airu broþur sin, en saʀ vas hæimþegi Toka

Nu skal **st**anda
stæinn a biargi.

Öfversättning.

Asgautr reste denna sten efter Härа, sin broder, och denne var Tokis tjänsteman.

Nu skall **st**ånda
sten på berget.

8. **Rörbro, Nöttja socken, Småland** (1000-talet).

Assur garþi kuml þæssi æftiʀ Øind faþur sin.

Han var **m**anna
mæstr oniþingʀ,
war **i**ntr(?) mataʀ
ok **o**munastr
kuþai(?) — **G**u(þ)stro
goþa hafþi.

Öfversätttning.

Assur gjorde denna minnesvård efter Ö(v)ind, sin fader.

Han var **af m**än
minst en niding;
var ej på **k**ost
karg eller girig;
trodde på **G**ud
med **g**od förtröstan.

9. **Nöbbele, Torsås socken, Småland** (1100-talet).

Rostæin auk Æilifʀ,
Aki auk Hakun
ræisþu þæir **s**wæinaʀ
eftiʀ **s**in faþur
kùmbl **k**ænnilikt
eftir **K**ala dauþan.

Digitized by Google

þy mun goþs
um getit wærþa,
mæþ stæin liviR
auk staviR runa

Öfversättning.

Rostein och Eilifr, Aki och Hakon, sönerna reste efter sin fader en märkbar minnesvård, efter den döde Kali. Genom den skall den godes minne nämnas, så länge stenen lefver och runornas stafvar.

10. **Gripsholm, Södermanland** (omkr. 1050).

Tola let ræisa stæin þensa at sun sin Harald, broþur Ingwars.

þæiR foru drengila
fiarri at gulli
auk austarla
ærni gavu,
dou sunnarla
i Særklandi.

Öfversättning.

Tola lät resa denna sten efter sin son Harald, Ingvars broder.

De foro manligen
fjärran efter guld
och österut
örnen matade,
dogo söderut
i Særkland*.

11. **Mervalla, Ytter-Sela socken, Södermanland.**

SiriÞ let ræisa stæin þenna at Swæin sin bonda.

Han oft siglt
til Sæimgala
dýrum knarri
um Domisnæs.

* Saracenernas land. Stenen är en af 'Ingvar-stenarna'; se anm. till n:r 15 sid. 167.

Digitized by Google

Öfversättning.

Sigrid lät resa denna sten efter Sven, sin make.
Han ofta seglat
till Semgallen
med dyrbart skepp
kring Domesnäs[1].

12. Djulefors, Stora Malms socken, Södermanland.

Inga ræisti stæin þansi at Olæif, sin [ærfing[2]].
Han austarla
arþi barþi
ok a langbarþa
landi andaþis[3].

Öfversättning.

Inga reste denna sten efter Olof, sin (arfvinge). Öster ut plöjde han med stäfven och afled i langobardernas land.

13. Bjudby, Blacksta socken, Södermanland.

Þorstæinn [let ræi]sa stæin þenna [æftiʀ] sik sialfan auk sun sin Hæfni
War til Ænglan(d)s
ungr drængr farinn,
warþ þa hæima
at harmi dauþr.
Guþ hialpi sialu þæiʀa. Bruni auk Sloþi þæiʀ [hiuggu] stæin þenna.

Öfversättning.

Torsten lät resa denna sten efter sig själf och sin son Hæfnir. Var till England unge kämpen faren. Blef därpå hemma död till sorg. Gud hjälpe deras själ. Bruni och Slodi höggo denna sten.

---

[1] *Semgallen*, en del af Kurland; *Domesnäs*, Kurlands nordspets. [2] Delvis utplånadt, läsningen osäker. [3] Man märke, att versen ej blott har alliteration utan äfven assonans.

Digitized by Google

14. **Kjula ås, Kjula socken Södermanland.**

Alrikr ræisti stæin, sun Siriþar, at sin faþur Spiut,
sar vestarla
um varit hafþi,
burg um brutna,
hoggum barþa
færþ; hann karsar
kunni allar.

Öfversättning.

Alrik, son af Sigrid, reste stenen efter sin fader Spjut,
som västerut
varit hade,
borg brutit,
borgmän slagit;
vikingafärder
väl han kände[1].

15. **Steninge, Onsala socken, Uppland** (omkr. 1050).

Hærlæif auk þorgærþr letu ræisa stæin þenna at Sæbi[orn], faþur sin, es styrþi austr skipi
med Ingwari
a Æstalandum.

Öfversättning.

Hærlæif och Torgærd läto resa denna sten efter Sæbjörn, sin fadér, som styrde öster ut ett skepp med Ingvar till Estland.[2]

16. **Ryds kyrkdörr, Uppland.**

Ko let ræisa
kuml æftir sun,
miok nytan dræng,
mærki þæssi.
Gærþi Sigvastr.

[1] Såväl inskriftens ordalydelse som öfversättningen är osäker. [2] Stenen är liksom n:r 10 en af de s. k. 'Ingvar-stenarna', nära 20 stycken, de flesta i Södermanland, resta öfver dem, som fallit i ett krigståg till östra Europa under anförande en höfding med namn Ingvar.

Digitized by Google

Öfversättning.

Ko lät resa
kummel (grafhög) efter sin son,
mycket duktig man,
och detta minnesmärke.
Sigvast utförde det.

17. **Sälna, Skånela socken, Uppland** (omkr. 1100).

Josten auk Jorundr auk Biorn, þeiR børøþr resþu... sten Drums, faþur sin. Guþ (h)ialpi (h)ans and auk selu; forgivi (h)anum sakaR auk syndiR.

Ai mun liggia,
mæþ aldr liviR,
bro (h)arþslaghin
breþ æft goþan;
swæinaR garþu
at sin faþur;
ma eghi brøtar kuml
bætra wærþa.

Öfversättning.

Josten och Jorund och Björn, de bröderna, reste (stenen efter Øy)sten, Drums son, sin fader. Gud hjälpe hans ande och själ och förlåte honom brott och synder. Här skall ligga, så länge tid varar, bron, hårdslagen och bred, efter den förträfflige. Söner gjorde henne efter sin fader. Ett vägminnesmärke kan icke bättre varda.

18. **Stäket, Näs socken, Uppland.**

Iskirun, HarþaR dottiR, let rista runaR atti sik sialfa. Hon will austr fara auk ut til Iorsala. FaiR risti runiR.

Öfversättning.

Iskirun (Ingirun?), dotter till Hord, lät rista runor efter sig själf. Hon vill fara öster ut och utomlands till Jerusalem. Fair ristade runorna.

Digitized by Google

19. Egby, Spånga socken, Uppland.

Ragnælfʀ let gærwa bro þæssi æftiʀ Anund, sun sin goþan. Guþ (h)ialpi (h)ans and ok salu bætr, þæn (h)an gærþi til.

Munu eigi mærki
meiʀi werþa,
þan moþiʀ gærþi
æftiʀ sun
sin æiniga.

Öfversättning.

Ragnelf lät göra denna bro efter Anund, sin gode son. Gud hjälpe hans ande och själ bättre, än han gjorde till (än hans gärningar äro värda). Minnesvårdar skola ej större vara, än modern gjorde efter sin ende son.

20. Kaplansvreten, Fläckebo socken, Västmanland.

Boandi goþr Holmgøtr let resa øftiʀ Oþindisu, kunu sina go[þa], søstiʀ Guþ . . .

Kumbr hifrøa
til Hasumyra
egi betri
þan [Oþindis].
Røþ-Baller risti
runi þessa.
Sigmundar war [barn],
by er atti.

Öfversättning.

Den gode bonden Holmgöt lät resa (denna sten) efter Odendis, sin goda hustru, syster till Gud.....* Bättre husfru kommer icke till Hassmyra än Odensis. Balle den röde ristade dessa runor. Hon var dotter af Sigmund, som ägde byn.

* Ett namn som börjat med 'Gud'.

Digitized by Google

21. Ardre kyrka, Gottland.

Siba raisti stain eftir Roþiauþ kunu sina, dottur Roþgaiss i Angum; do ung fran ofurmagum.

Öfversättning.

Siba reste stenen efter sin hustru Rotjaud, dotter till Rodgair i Anga; hon dog ung från sina små barn.

22. Delsbo kyrka, Hälsingland (slutet af 1100-talet?)

(På en dörring.)

Sia ma þu a mik,
ai ma þu fa mik,
Gunnar gærþi mik,
kirkjan a mik.
Salug Maria.

Öfversättning.

Se kan du på mig,
ej kan du få mig;
Gunnar gjorde mig,
kyrkan äger mig.
Saliga Maria!

23. Skärfvums kyrka, Grolanda socken, Västergötland.

(På en grafsten.)

Raþ sa ar kann!
Kend æm Joni.
Præst falk dis
boþ ar do
sa at tiþum.
Til bana skal.
Rætstaþ þitt upvarp;
rista Assur þurs.

Öfversättning.

Läs (inskriften) den som kan! Tillägnad är jag Jon (d. v. s. jag är Jons liksten). Denna bostad dolde prästen

Digitized by Google

(d. v. s. blef hans hviloställe), som dog under gudstjänsten. Till döden skall man. Frukta ej din begynnelse (d. v. s. döden, som är begynnelsen till det eviga lifvet). Assur Thurs (son) ristade (runorna).[1]

24. Bollebygds kyrka, Västergötland.

(På en kyrkklocka.[2])

Dat K(a)terina sonum
fideli populo bonum.
Eg(o) sonus auditur
Eg(o) mens turbata blanditur.

Öfversättning.

Katarina är ljudets tolk
till hugnad för ett troende folk.
Då mitt ljud ditt öra hinner,
ljuflig ro ditt sinne vinner.

[1] Inskriftens såväl läsning som tydning är ytterst osäker; den är här meddelad för första versradens skull, som torde vara riktig. Liknande uppmaningar finnas på flera runstenar. [2] Inskriptionen är affattad med runor på latinskt språk. 'Katarina' är klockans namn.

Digitized by Google

LANDSKAPSLAGAR.

I.

UR ÄLDRE VÄSTGÖTALAGEN.

1. Hær sighær aff horo konongh oc biskup skal takæ.[1]

Sveær egho konong at taka ok sva vrækæ. Han skal mæþ gislum ovan fara ok i Östrægötland. þa skal han sændimæn hingæt gæræ[2] til aldra göta þings. þa skal laghmaþær gislæ skiptæ, tua sunnan af landi ok tua norþæn af lanþe. Siþan skal aþra fiuræ mæn af landi gæræ mæþ þem. þer skulu til Iunæbækær motæ faræ. Östgöta gisla skulu þingat fylgiæ ok vittni bæræ, at han ær sva inlændær sum lægh þerræ sigiæ. þa skal alþra götæ þing i gen hanum næmnæ. þa han til þings kombær, þa skal han sik allum götom trolekæn sværiæ, at han skal eigh ræt lægh a landi varu brytæ. þa skal laghmaþær han fyrst til konungs dömæ ok siþen aþrir, þer ær han biþar. Konongær skal þa þrim mannum friþ giuæ, þem ær eig hava niþingsværk giort.

En biskup skal taka, þa skal konongær alla landæ at spyriæ, huarn þer uiliæ hava. Han skal bondæ svn væræ. þa skal konongær hanum staf i hand sæliæ ok gullfingrini. Siþan skal han i kirkiu leþæ ok i biskups stol sættiæ. þa ær fulkomen til valdær vten vixl.

---

[1] Originalet har här den felaktiga öfverskriften: "þættæ ær rætlösæ-bolkær".
[2] Ordet felas i originalet.

Digitized by Google

Öfversättning.

Här säges, huru konung och biskop skola väljas.

Svear äga konung taga och så afsätta. Han skall med gisslan fara ned till Östergötland. Där skall han skicka sändemän till alla götars ting. Då skall lagmannen förordna om gisslan, två söder ifrån landskapet och två norr ifrån landskapet. Sedan skall man skicka fyra andra män ur landskapet med dem. De skola till Junabäcken till mötes fara. Östgötarnes gisslan skall dit följa och vittne bära, att han är så inkommen i landskapet, som deras lag säger. Då skall man utlysa alla götars ting honom till mötes. Då han kommer till tinget, då skall han svärja trohet åt alla götar, att han ej skall bryta rätt lag i vårt land. Därpå skall lagmannen först utnämna honom till konung och sedan andra, hvilka han beder därom. Konungen skall därpå gifva frid (nåd) åt tre män, som ej hafva gjort nidingsverk.

När man biskop skall taga, då skall konungen spörja hela landet, hvilken de vilja hafva. Han skall bondeson vara. Då skall konungen gifva honom biskops-staf i hand och gyllene fingerring. Sedan skall man honom i kyrka leda och i biskopsstol sätta. Då är han berättigad till ämbete utan vigsel.

2. þættæ ær þiuvæ bolkær.

— — Takær maþær piuf sin ok þiuft mæþ, bindi þiuf a bak ok leþe til þings mæþ tua vittnismæn, þa ær vittnæ a þinge han sannæn þiuf væræ, mæþ tolf mannum af þingi gangæ þæs at sværiæ, at han ær fuldær þiuver; þy ær han varþær lif sit latæ. Siþæn skal han dömæ

til hogs ok til hangæ,
til draps ok til döþæ,
til torfs ok til tiæru,
vgildæn firi arvæ
ok æftimælændæ,
sva firi kiurky
sum firi konongæ.

Digitized by Google

Öfversättning.

Detta är tjufvabalk.

— — Tager man tjuf och tjufnad med,[1] bakbinde tjuf och lede till ting med två vittnen, som vittna på ting, att han är rätta tjufven; gå med tolf män å ting därpå att svärja, att han är full tjuf. Fördenskull är han värd att låta sitt lif. Sedan skall man döma honom till hugg och till hänga, till dråp och till död, till torf och till tjära, ogill för arfvingar och åtalare, såväl för kyrka som för konung.

3. Af mandrapi.

— — Dræpær maþar svænskan man eller smalenskæn, innan konongsrikis man, eigh væstgöskan, böte firi atta örtogher ok þrettan markær ok ænga ættarbot. Niu markær a konongær a mandrapi ok sva allir mæn. Dræpar kona man, þa skal mælæ a man þæn skyldæstæ. Han skal botum varþæ ællær frid flyia. Dræpar maþær danskan man allæ noræn man böte niv markum. Dræpær maþær vtlænskan man, eigh ma frid flyia or landi sinu ok i æth hans. Dræpær maþær vtlænskæn prest, böte sæ mykit firi sum hærlænskan mán. Præstær skal i bondalaghum væræ. Varþær suþerman dræpin allær ænskær maþær, þa skal böta firi markum fiurum þem sakinæ sökir, ok tvar markar konongi. Bondæ hvar gaf þær af aþrum sin ræt. Dræpær maþær þræl manss, böte firi markum þrem, num han uiti han fiughurræ markæ værdan. Þa skal han sva bötæ. Ængin a þær sak a utæn saksökæn.

Öfversättning.

Om mandråp.

— — Dräper man svensk man eller småländsk, inrikes man, ej västgötsk, böte därför åtta örtogar och tretton mark[2] och ingen ättbot. Nio mark har konung vid dråp och likaså alle

[1] Tjufven (och det stulna på en gång) på bar gärning. [2] *Örtogh* 1/24 mark; tre örtogar utgjorde ett öre.

Digitized by Google

män.[1] Dräper kvinna man, då skall (man) tilltala den närskyldaste mannen.. Han skall svara för böter eller fly fred (blifva fredlös). Dräper man dansk man eller norsk man, böte nio mark. Dräper man utländsk man, ej måste (han) fly fred ur sitt land och i hans ätt. Dräper man utländsk präst, böte så mycket därför som för härländsk man. Präst skall vara i bondelag. Varder sydlänning (dvs. tysk) dräpen eller engelsman, då skall (man) böta därför fyra mark åt den, som åtalar saken, och två mark åt konungen. Hvar bonde efterskänkte där åt den andre sin rätt.[2] Dräper man annans träl, böte därför tre marker, såframt han ej bevisar honom vara värd fyra marker. Då skall han så böta. Ingen har del däri utom saksökanden.

4. þattæ ær lekara rætar.

Uarþær lekæri barþær,
þæt skal e
vgilt uaræ.

Varþær lekari sargaþær, þen sum mæþ gighu gangar allær mæþ fiþlu far allær bambu, þa skal kuighu taka otamæ ok flytiæ up a bæsing. þa skal alt har af roppo rakæ ok siþæn smyria. þa skal hanum fa sko nysmurþæ. þa skal lekærin takæ quighuna vm roppo, maþær
skal till huggæ
mæþ huassi gesl.

Gitær han haldit, þa skal han hauæ þæn goþa grip ok niutæ sum hundær græss. Gitær han eigh haldit,
havi ok þole
þæt sum han fek
skama ok skaþæ.

Biþi alþrigh halldær ræt æn huskonæ huþstrukin.

[1] D. v. s. hela häradet. [2] D. v. s. inga böter gingo till häradet.

Digitized by Google

Öfversättning.

Detta är spelmans rätt.

Varder spelman slagen, det skall alltid vara ogillt.* Varder spelman sargad, den som går med giga (fiol) eller far med fiol eller trumma, då skall man taga en otamd kviga och drifva henne upp å förhöjningen bakom båset. Därpå skall man raka allt hår af svansen och så smörja honom. Sedan skall man lämna spelmannen nysmorda skor. Då skall spelmannen fatta kvigan om svansen och någon slå till henne med en skarp piska. Mäktar spelmannen hålla henne, då skall han hafva det goda kreaturet och njuta däraf som en hund af gräs. Kan han icke hålla kvigan, hafve och tåle han hvad han fick, skam och skada, och bedje aldrig om rätt med större anspråk än en hudstruken trälinna.

II.

UR UPPLANDSLAGEN.

1. Konung Byrghers Företal.

Guþ siælwær skipaþi fyrstu lagh ok sændi sinu folki mæþ Moyses, ær fyrsti laghmaþær war fore hans folki. Swa sændir ok en waldughær kunungær sweæ ok giötæ, Byrghir, son af Magnusæ kununx, allum þem, ær byggiæ mellum haffs ok Sæwströms ok Öþmorþæ, bok þæssæ mæþ Wigers flokkum ok laghum uplænzkum. Lagh skulu wæræ satt ok skipaþ almænni til styrsl, baþi rikum ok fatökum, ok skiæl mellum ræt ok oræt. Lagh skulu gömæs ok haldæs fatökum til wærnær, spakum til friþær æn ospakum til næfst ok ognær. Lagh skulu wæræ rætwisum ok snællum til sömdær, æn wrangum ok osnællum til rætningær. Warin allir rætwisir, þa þurfti æi lagha wiþ. Laghæyrkir war Wiger Spa, heþin

* D. v. s. är utan rättslig påföljd.

Digitized by Google

i heþnum timæ. Hwat ær wi hittum i hans laghsaghu, ær allum mannum þarfflikt ær, þæt sætium wir i bok þæssæ; þæt oþarfft ær ok þungi ær at, þæt uilium wir utænlykkia. Hwat ok ær hin heþne læt affat wæræ, swa sum ær i kristnuræt ok kirkiulaghum, þæt skulum wir til ökiæ i upbyriæn þæssæri bok. Ok wilium wir fylghiæ i laghum þæmmæ warum forfæþrum Erikinum hælghæ, Byrghiri iarli ok Magnusi kunungi. Ok aff wari brysthyggiu ok warþ raþ, hwat wir gitum tilsatt æller afftakit, sum allum snællum samþykkis a, þa skulum wir samansættiæ til þarwæ aldræ mannæ, ær byggiæ, þær wir fyrmer saghþum.

Öfversättning.

Gud själf skipade först lag och gaf sitt folk genom Moses, som var den förste lagmannen för hans folk. Så sänder ock en mäktig konung för svear och götar, Birger, konung Magnus' son, alla dem, som bygga mellan hafvet, Sävesträmmen[1] och Ödmården[2], denna bok med Viger Spas flockar och uppländska lagar. Lag skall vara satt och skipad till efterrättelse för hela folket, både rika och fattiga, till skillnad mellan rätt och orätt. Lag skall bevaras och hållas, fattiga till värn, de fridsamma till frid och de våldsamma till näpst och skräck. Lag skall vara rättvisa och rättfärdiga till heder men vrånga och orättfärdiga till rättelse. Vore alla rättvisa, då behöfdes ej lag. Lagförfattare var Viger Spa, hedning i hednisk tid. Hvad vi finna i hans lagframställning, som för alla är behöfligt, det intaga vi i denna bok. Det som är obehöfligt och olämpligt, det vilja vi utesluta. Och det, som (den nämnde) hedningen lät saknas, det som är i kristen rätt och kyrkolag, det skola vi tillägga i början af denna bok. Och vilja vi följa i denna lag våra förfäder Erik den helige, Birger Jarl och konung Magnus. Och hvad vi efter vår mening och vårt råd kunna tillägga eller borttaga, som alla förståndiga

[1] Sagån på gränsen mellan Uppland och Västmanland. [2] På gränsen mellan Uppland och Gästrikland.

Digitized by Google

samtycka till, det skola vi sammansätta till behof för alla dem, som bygga, där vi förut sade.

2. Hær byriæs kununxbalkær ok tæliæs i hanum flokkær tolff.

I. *Huru kunungær a wæliæs ok takæs.*

Nu þorfwæ land kunung wæliæ. þa skulu þry folkland fyrstu kunung takæ. þæt ær Tyundæland ok Attundæland ok Fiæþrundæ land. Upplandæ laghman a han wiþ Upsalir fyrst til kununx dömæ, þærnæst hwar laghmaþær æptir aþrum: suþærmannæ, östgiötæ, tyuhæræþæ, wæstgiötæ, nærikiæ ok vestmannæ, þer aghu han til krunu ok kununxdömis skiliæ,

landum raþæ
ok riki styræ,
lagh at styrkiæ
ok friþ haldæ.

þa ær han dömbdær til Upsælæ öþæ.

II. *Um Erixgatu.*

Nu a han erixgatu riþæ. þe aghu hanum fylghiæ ok hanum gislæ sættiæ ok eþæ swæriæ ok han a þem lagh at giwæ ok friþ at swæriæ. Aff Upsalum þa aghu þe hanum fylghiæ ok til Strænginæs. þær aghu sudhærmæn wiþ takæ ok hanum mæþ gruþum ok gislum til Swintunæ fylghiæ. þær skulu Östgiötær motæ hanum mæþ sinum gislum ok fylghiæ hanum giönum land sitt ok swa til miþiæn skogh a Holæuiþ. þær skulu smalændingiær hanum mötæ ok fylghiæ hanum til Önæbækkiæ. þær aghu hanum wæstgiötær mötæ mæþ gruþum ok gislum ok fylghiæ hanum til Romondæboþæ. þær skulu hanum nærikiær mötæ ok fylghiæ hanum giönum land sitt ok swa til Upphofwræ bro. þær skulu hanum wæstmæn mötæ mæþ gruþum ok gislum ok fylghiæ hanum til Östensbro. þær skulu hanum upplændingiær mötæ ok fylghiæ hanum til Upsalæ. þa ær þæn kunungær til land ok rikis laghlikæ komin mæþ upsweum ok suþærmannum giötum ok gutum ok allum smalændingium. þa hawær han riþit rættæ erixgatu.

Digitized by Google

Öfversättning.

Här börjas konungabalken och räknas i honom tolf flockar.

I. *Huru konung skall väljas och tagas.*

Nu behöfver landet välja konung. Då skola tre folkland först taga konung. Det är Tiundaland och Attundaland och Fiädrundaland. Upplands lagman äger att vid Uppsala först utnämna honom till konung, därnäst hvarje lagman, den ene efter den andre: södermän, östgötar, tiohäringar[1], västgötar, närkingar och västmän, de äga honom till krona och konungadöme utse, att land råda, rike styra, lag styrka och frid hålla. Då är han tillerkänd Uppsala öd.

II. *Om Eriksgata.*

Nu har han att rida Eriksgata. Man skall följa honom och gifva honom gisslan och svärja honom ed. Och han skall gifva lag och svärja frid. Från Uppsala skall man följa honom till Strängnäs. Där skola södermän taga emot honom och med lofvad fred och gifven gisslan följa till Svintuna.[2] Där skola östgötar möta honom med sin gisslan och följa honom genom sitt land till midt på skogen Holaveden. Där skola smålänningar möta honom och följa honom till Önabäck (Junabäck). Där skola västgötar möta honom med lofvad fred och gifven gisslan och följa honom till Romundaboda.[3] Där skola närkingar möta honom och följa honom genom sitt land till Uphovra bro.[4] Där skola västmän möta honom med lofvad fred och gifven gisslan och följa honom till Östensbro.[5] Där skola upplänningar möta och följa honom till Uppsala. Då är denne konung till land och rike lagligen kommen hos uppsvear och södermän, götar och gutar och alla smålänningar. Då hafver han ridit rätt Eriksgata.

---

[1] Tiohärad utgjordes af Värend (fem härad), Finnveden (Sunnerbo, Östbo och Västbo härad) och Niudung (Östra och Västra härad). [2] I Kolmården, sedermera kalladt Krokek. [3] I Tiveden. [4] Öfver Arbogaån. [5] Öfver Sagån, vid Nykvarn.

Digitized by Google

3. **Nu six um friþi i soknum, þær allir skulu friþ hawæ.**
(þingmalæbalkær.)

Anfriþær standær mællum Olaffsmæssu ok til Mikiælsmæssu. Julæfriþær gangær in a iulæapton ok utt a attundæ dagh æptir þrættandædagh. Disæþinxfriþær gangær in a disæþinxdagh ok standær twæggiæ kiöpþingæ mællum. Warfriþær gangær in a kiæræsunnudagh ok standær til hælghæ þorsdagh. Allir aghu friþ hawæ. Hwar sum sökir annæn i friþi, böte þre markær.

Þa kunungær biuþær leþung utt, þa aghu allir friþ hawæ, þer i þy hundæri ællr skiplaghi boæ, sum leþungær ær utt affgangin baþi mæþ mat ok mannum. Ok hin annur skiplagh ok hundæri, sum matær ær ut af gangin ok æi mæn, þær laghþingis swa sum friþæ mællum ok sökis æptir lanzlaghum. Ok æptir kununx uttgiærþum ma sökiæs i allum friþum.

Þættæ ær um friþi saght. Guþ giwi allum sin friþ, ær mæþ friþi wildu hit komæ,

hær væræ
ok hæþæn faræ.

Friþi wæri kunungær war, land ok laghmaþær ok allir þer laghsaghu lyt hawæ.

Friþær se lyct at laghum ok laghæ fallum.
Wæri guþ meþ os allum.
Amen.

Öfversättning.

Nu säges om frid för lagsökning, då alla skola hafva frid.

Andfrid[1] står mellan (från) Olofsmässa[2] och till Mickelsmässa[3]. Julfrid går in på julafton och ut på åttonde dagen efter trettondagen. Distingsfrid går in på Distingsdagen[4] och står mellan två torgdagar.[5] Vårfrid går in på femte söndagen i fastan och står till heligtorsdag.[6] Alla skola då hafva frid. Hvem som åtalar annan under frid, böte tre marker.

[1] Skördefrid, höstfrid. [2] 29 juli. [3] Mikaeli, 29 september. [4] Den dag i februari, då Distingsmarknad började i Uppsala. [5] D. v. s. en vecka. [6] Kristi himmelsfärdsdag.

Digitized by Google

Då konungen påbjuder leding, då äga alla att hafva frid, som bo i det hundare eller det skeppslag, som ledningen är utgången från både med mat och män. Och de andra skeppslag och hundaren, från hvilka mat har utgått och ej män, där åtalas så som mellan friderna och lagsökes efter landslagen. Och efter utskylder till konungen må utsökas i alla frider.

Detta är sagdt om frid. Gud gifve alla sin frid, som med frid ville hit komma, här vara och hädan fara. Frid vare vår konung, land och lagman och alla som lagsagan hört hafva. Frid vare slut på lagarna och lagarnas rättsfall. Gud vare med oss alla. Amen.

III.

UR ÖSTGÖTALAGEN.

Um warghaskall.

(Bygdabalkær.)

— Nu skal huar bonde haua þriggia famna warghanæt. Hauær han egh næt, þa böte þre öra. þa skal taka tua mæn af huarre sokn, þöm sum buþkafla skulu up skæra. Kombær egh bonde af husi huariu, þa böte þre öra. þe mænnini, sum næmdi æru, skulu þa pænningana ut sökia, ok þe takin þriþiung af þem pænningum, ok þer, sum skall fylghia, takin tua lyti. Nu sæghær bonde, at han hauær egh fangit skalbuþ, ælla han hafþe forfall; þa uiti mæþ tuæggia manna eþe ok sialuær han þriþi, at han hafþe lagha forfall, ællas han fik huarte buþ ælla buþkafla. Gangær i skall ok gær ænga luþnu, böte firi öri ælla uæri sik mæþ sama eþinum sum skilt ær. Nu kan ra i næt koma i uarghaskall, ligge ogild. Sætær man næt utan uarghaskall ok dræpær ra, böte þre markær.

Digitized by Google

Nu a ræf,
þæn sum resir,
hæra, þæn handum takær.

Nu mughu egh böndær ra takæ, utan þer hættin viþ þrim markum; þy at hon ær kunungx diur.

Öfversättning.

Om vargskall.

Nu skall hvarje bonde hafva tre famnar vargnät. Har han ej nät, böte därför tre öre. Då[1] skall man taga två män från hvar socken, som skola skära upp budkafle.[2] Kommer ej bonde från hvarje hus, då böte tre öre. De männen, som nämnda äro, skola utsöka penningarna, och de taga en tredjedel af dessa penningar, och de, som följa skallet, tage två delar. Nu säger bonde, att han ej fått skallbud eller (att) han hade förfall; då bevise med två mans ed och han själf tredje, att han hade laga förfall eller att han hvarken fick bud eller budkafle. Börjar skallet och han lyder icke, böte därför fyra öre eller värje sig med samma ed, som bestämd är. Nu kan rå(djur) i nät komma under vargskall, ligge ogill. Sätter man nät utan vargskall och dödar rå, böte tre marker. Nu har räf den som drifver upp honom, hare den (honom) med händerna tager. Nu må ej bönder rå taga, utan att de göra sig skyldig till tre marker böter; ty det är konungens djur.

IV.

UR DALALAGEN.

(Kristnobalkær.)

Nu ær barn fööt
bæstum hællum,
hawir baþi horn oc haar,
dragher anda till oc fran.

[1] Nämligen när det skall bli vargskall. [2] Genom inskärningar i en budkafle bekantgöra.

Digitized by Google

þæt barn scal döpilsi fa. Ær swenbarn, taki twa men oc ena kunu; þön sculu kunna 'pater noster' oc 'credo'. Ær möbarn, taki twa kunu oc en man. Langt ær til kirkiu fara; guziwiu sculu barn wacta. Sæghia swa guziwiu: "Wi ærum æi för meþ þessu barni ywi scoghin, þy at æfni ær æi i barninu". þa scal þat barn döpa i watni i nampn faþurs oc sons oc þæs hælgha anda. Nu hawir barn döpilsi fangit, þa scal þæt barn standa baþi arf oc wrf. Dör þæt barn, þa scal þæt barn quart læggia. Taki een aff guziwiu oc standi til præstins. Taki kluckare stænkil oc wight watn, bæri til barns oc stænke a þæt. þa scal þæt til kirkiu föræ, oc præstir skal þæt iorþa. Glöma guziwia þy, taka barn oc föra til kirkiu owict, föra ywir bolstad, hætin wiþ markum þrim. Föra ywir annan, oc þrea markir. Föra ywir þriþia, oc þrea markir. Föra ywir land alt, giældi ækki þy mera. Gangir boot i þræskipti. Takir en lut kunungir, annan biscopir, þriþia bolstazmæn.

Öfversättning.

Nu är barn födt med bästa tecken till hälsa, har både naglar och hår, drager andan till och från, det barnet skall undfå döpelse. Är det ett svenbarn, tage två män och en kvinna.[1] De skola kunna 'pater noster' och 'credo'.[2] Är det ett möbarn, tage två kvinnor och en man. Är det för långt att fara till kyrkan, skola faddrarne vakta barnet.[3] Säga faddrarne så: "Vi äro ej i stånd att fara med dettà barn öfver skogen, ty det är ej lifskraft i barnet." Då skall man döpa barnet i vatten i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn. Nu har barn fått döpelse, då skall det äga rätt till både arf och orf.[4] Dör barnet, då skall barnet ligga kvar. Tage en af faddrarne och begifve sig till prästen. Klockare

[1] Nämligen till faddrar. [2] 'Fader vår' och trosbekännelsen. [3] Nämligen till dess att det blefve döpt. Man trodde, att före döpelsen hade trollen makt att 'byta bort' barnet, hvarför det särskildt om natten måste noga vaktas. Bestämmelsen, att faddrarne skulle kunna 'pater noster' och 'credo' afsåg, att de medelst dessa böners läsning skulle fördrifva de onda makterna. [4] Ordets betydelse osäker.

Digitized by Google

tage vigvattenskvast och vigvatten, bäre till barnet och stänke det. Därpå skall det föras till kyrka, och prästen skall jorda det. Glömma faddrarne detta, taga (det döda) barnet och föra till kyrka ovigdt, föra det öfver gård och grund, göre sig förfallna till tre marker. Föra (de det) öfver en andra (gård), likaledes tre marker. Föra öfver en tredje, likaledes tre marker. Föra det öfver hela landskapet, gälde ej därför mera. Gånge böterna i treskifte. En del tager konungen, den andre biskopen, den tredje jordägarne.

V.

UR HÄLSINGELAGEN.

(Företal.)

Mæþ lagh skal man land byggæ. For þæn skuld, warö æy lagh aa lande, þa gate ængin booz firi. For þy ær lagh skipæt först af guþy ok swa af konunge warom mæþ samþykkæ wælbornæ mannom ok allan almoghanom, ath goþæ mæn nytæ þerræ spækt ok wrangwisæ mæn næfsös til liftapilsæ, till pænningæ, hwar æftir þy som bruth æru till. For þy ath swa som þæt ær almosæ ath hiælpæ goþom mannom til heþer ok ræt, swa ær ok þæt ath næfsæ illgærningxmannom ok wrangwisom. Swa som blant æþlæ fruct waxör nællær, þithslæ ok þorn, man skal þem wp taka ok borth kastæ, ath the vmgaa æy þe goþæ fruct, swa skal man ok næfsæ ilgærningxmannom ok wrangwisom, at þe vmga æy goþa mannom. Som mæstæræn sigher: Hwa som aghalöös lewer ok lagha, han heþerlös döör.

Guþ giwi ath wi matom hær swo liwa mæþ lagha,
ath wi matom alla himærikæ hawa,
ok mæþ war iæmpkristæn swo vmga,
ath wi maghom all himarikas naþer fa.
Amen.

Digitized by Google

Öfversättning.

Med lag skall man land bygga. Fördenskull, vore ej lag i landet, då kunde ingen få bot. Därför är lag gifven, först af Gud och så af vår konung med samtycke af alla välborna män och hela allmogen, att goda män skola njuta sitt saktmod och elaka män näpsas med lifvets förlust eller penningar (böter), allteftersom brottet är till. Ty såsom det är en välgärning att hjälpa goda män till heder och rätt, så är det också att näpsa illgärningsmän och elaka. Såsom då det bland ädel frukt växer nässlor, tistlar och törne, man skall taga upp dem och bortkasta dem, att de ej öfvergå den goda frukten, så skall man ock näpsa illgärningsmän och elaka att de ej öfvergå goda män; såsom mästaren[1] säger: Den agalös lefver och laglös, han ärelös dör. Gud gifve, att vi måtte här så lefva efter lag, att vi måtte alla himmelriket få, och så umgås med vår kristna nästa, att vi alla måtte få himmelrikes nåd. Amen.

VI.

UR GOTTLANDSLAGEN.

1. Hier byrias lag Guta oc segia so at fyrstum:

Þitta ir fyrst upphaf i lagum orum, þet wir sculum naica haiþnu oc iatta crisnu oc troa allir a ann guþ alzvaldanda oc hann þar biþia, þet hann vnni os ar oc friþ, sigr oc hailsu oc þet, et vir magin halda cristindomi orum oc tro vari retri oc landi oru bygþu, oc vir magin huern dag þet sysla i allum giarningum oc vilia orum, sum Guþi sei dyrþ i, oc os sei mest þarf at, beþi til lifs oc sialar.

2. Af blotan.

Þet ier nu þy nest, at
blot iru mannum
miec firibuþin

---

[1] Salomo?

Digitized by Google

oc fyrnsca all
þaun sum haiþnu fylgir.
Engin ma haita a, huatki a
hult eþa hauga
eþa haþin guþ,

hvatki a vi eþa stafgarþa. Þa en nequar verþr at þi sandr, oc laiþas hanum so vitni a hand, et hann hafi haizl nequara þa miþ mati eþa miþ dryckiu senni, sum ei fylgir cristnum siþi, þa ir hann sacr at þrim marcum viþr kirkiumenn, en þair syct vinna. Þitta aigu allir sykia saman oc allir aigu at hafa, prestr oc kirkia oc kirkiumenn.

Öfversättning.

1. **Här börjar gottlänningarnes lag och säger så först:**

Detta är första början i vår lag, att vi skola neka hedendomen och jaka (bekänna) kristendomen och tro på en allsmäktig gud och bedja honom därom, att han unnar oss årsväxt och fred, seger och hälsa och det att vi må behålla vår kristendom och vår rätta tro och vårt bebyggda land och (att) vi må hvar dag det skaffa med alla våra gärningar och vår vilja, som kan var Gud till ära och vi hafva största behof af både till lif och själ.

2. **Om blot.**

Det är nu därnäst, att blot är menigheten alldeles förbjudet och alla gamla sedvänjor, som följa hedendomen. Ingen må åkalla hvarken lundar eller högar eller hedniska gudar, hvarken offerställen eller inhägnade platser. Om någon gör sig skyldig därtill, och ledes i bevis mot honom, att han brukar någon åkallan med sin mat eller dryck, som ej följer kristen sed, då är han saker till tre marker åt socknemännen, om de förmå lagföra honom.

Digitized by Google

UR DEN HELIGA BIRGITTAS UPPENBARELSER.

Öfversättning.

1. Jungfru Maria uppenbarar för Birgitta Jesu barndom.

(Sjätte boken, kap. 58.)

Maria, Guds moder, talade till bruden,* sägande: Jag har förr talat till dig om mina sorger, men den sorgen var ej minst, som jag hade, när jag förde min son flyende till Egyptens land, och när jag hörde de menlösa barnen dräpas, och att Herodes gärna ville dräpa min son. Och fastän jag visste de ting, som skrifna voro om min son, så uppfylldes mitt hjärta med sorg och ångest för den stora kärleks skull, som jag hade till min son. Men nu kan du spörja, hvad min son gjorde i alla sina dagar, innan han led döden. Jag svarar, att han, som skriften säger, var undergifven och lydig mig och Josef och uppförde sig så som andra barn, till dess att han kom till högre ålder. Likväl syntes också järtecken i hans ungdom: huru de skapade tingen tjänte sin skapare, huru afgudarne tego och många föllo ned vid hans ankomst till Egyptens land, huru konungarne förutsade min son tecken om kommande stora ting, huru jämväl änglarne syntes tjäna honom, huru ej någon orenlighet kom vid honom eller någon tofvighet syntes i hans hår eller annat dylikt, hvilket allt du ej behöfver veta, enär hans gudoms och mandoms tecken äro skrifna i evangelierna, hvarur du och andra få kunskap.

När han kom till högre ålder, var han flitig att bedja och lydig och for med oss till de högtider, som firades i Jerusalem och annorstädes. Hans utseende och tal voro så underbara och ljufliga, att många, som voro bedröfvade och sorgsna,

* 'Bruden' eller 'Kristi brud' är det namn, hvarmed Birgitta benämnde sig själf.

Digitized by Google

sade: "Låtom oss gå till Marias son, att vi må glädjas åt honom." Och när han växte i ålder och förstånd, utförde han med sina händer de ting, som passade, och talade i enskildhet hugneliga ord och Guds ord, så att vi fylldes och gladdes af outsäglig hugnad. När vi voro i fattigdom och räddhåga och vansklighet, skapade han ej guld och silfver åt oss utan styrkte oss och rådde oss att hafva tålamod. Och underligen voro vi skyddade för de onda och illasinnade. Stundom fingo vi vår nödtorft af milda människors mildhet, stundom af vårt arbete, så att vi hade vår nödtorft endast till vårt uppehälle och ej till öfverflöd, enär vi intet annat åstundade än att tjäna Gud. Han talade ock enskildt med sina vänner om lagarna och deras betydelse, han disputerade ock offentligen med visa män, så att de förundrade sig sägande: "Se, Josefs son undervisade mästarne. En stor ande talade i honom."

En gång, när jag tänkte på hans lidande och han såg mig vara mycket sorgsen, svarade han mig: "O, moder, tror du ej, att Gud Fader är i mig och jag i honom? Huru skulle du annars kunnat vara obesmittad vid min aflelse eller utan vånda vid min födelse? Hvi sörjer du och gråter? Min faders vilja är ock min vilja med fadern, att jag skall lida döden. Det som jag hafver af fadern skall ej pinas, utan köttet, som jag tog af dig, det skall pinas, och andra människors kött skall återlösas och själarna helas."

Jämväl var han så lydig, att när det hände, att Josef sade: "Gör det eller det", genast gjorde han det. Och så dolde han sin gudoms kraft, att den ej kunde märkas annat än af mig och stundom af Josef, som sågo ett underbart ljus ofta skina omkring honom och hörde änglars röster sjunga öfver honom. Vi sågo ock de orena andarne utgå vid åsynen af min son ur de människor, i hvilka de voro; andar, som ej de förmådde utdrifva, hvilka därtill hade kunnighet och särskildt ämbete i vår lag. Se, dotter, må dessa ting ständigt vara i din åminnelse och tacka Gud, som genom dig ville för andra uppenbara sin barndom.

Digitized by Google

2. Birgittas uppenbarelse om konung Magnus Eriksson, drottning Blanka och Bengt Algotsson.

(Åttonde boken, kap. 31.)

När jag stod bedjande till Gud, syntes mig himmeln som mörk och solen och månen skinande i skäraste klarhet, och deras ljus sträckte sig vida öfver himlarna. När jag såg till noggrant, såg jag, att goda och onda änglar stredo mot solen och mot månen. Men de mäktade icke vinna, förrän det for upp i himmeln en stor och skräckinjagande drake, som solen och månen gåfvo sin klarhet. Och då blef genast solen blek och svart, och månen flydde under jorden. När jag såg på jorden, såg jag henne full med krypande maskar och ormar, som åto grödan på jordens yta och stungo männen och dråpo dem med sina stjärtar, tills solen nedföll i vattnens djup.

Sedan därefter elfva år voro framfarna, hörde jag Kristi röst sägande till mig: "O min brud, minns hvad jag tedde dig i Stockholm af en mörk och stormande himmel. Och nu skall jag uttyda för dig hvad det betyder. Himmeln, som jag visade dig så mörk, är detta Sveriges rike. Ty detta rike, hvilket skulle vara såsom himmeln, lugnt och rättvist, jagas och kväljes af bedröfvelsens storm och nedtrampas och fördärfvas af vrånghet och skatter. Och det är ej underligt, då konungen och drottningen, hvilka skulle skina som solen och månen, nu äro mörka och svarta som kol, ity att de äro förvandlade i vilja och seder och hafva hedrat och upphöjt en man af ödlesläkt, att han skall nederslå mina vänner och hederliga enkla män. Därför skall du veta, att den draken skall hastigare med skam nedfara, än han uppfor. Och bland mina vänner, som äro såsom änglar i lefverne, bland dem äro somliga, som äro smittade och orena såsom onda änglar. Och de onda skola lyftas och frälsas ur sin bedröfvelse. Och solen skall blekna, till dess hon kommer ur kronan, emedan han ej med rättvisa vill stå i kronan. Och skall det sägas om honom, att efter hans glans är hans mörker mångfaldigt större.

Digitized by Google

3. Jesus bjuder genom Birgitta påfven Klemens att stifta fred mellan konungarne af Frankrike och England samt återvända till Rom.

(Fjärde boken, kap. 132.)

Guds son talade till sin brud: Skrif till påfven Klemens å mina vägnar dessa ord. Jag upphöjde dig, och jag lät dig uppnå ett ämbete öfver alla hedersämbeten. Stå därför upp och stifta fred mellan Frankrikes och Englands konungar, hvilka äro såsom grymma och farliga djur och själaförrädare. Kom sedan till Italien och predika där och bebåda hälsans ord och det gyllene året och Guds kärlek och skåda de vägar, som betäckta och stänkta äro med mina heliga mäns blod, och jag skall gifva dig den lön, som aldrig upphör. Gif jämväl akt på din framfarna tid, då du djärft retade mig till vrede och gjorde hvad du ville och ej hvad du skulle, och jag teg, såsom om jag ej vore domare. Men nu kommer snarligen min timme, då jag skall utkräfva af dig all din glömska och synd. Och så som jag lät dig upphöjas öfver alla, så skall du andligen nederfara i förskräcklig pina, hvilken du sannerligen skall röna i själ och lekamen, såframt du ej lyder mina ord. Och din stortaliga tunga skall tiga i dig. Ditt namn, som du helgade på jorden, skall vara i glömska och vanära i min och mina heliga mäns åsyn. Jag skall ock utkräfva af dig, att du ovärdigt kom till ditt hedersämbete, ehuru med min tillåtelse, hvilket jag vet bättre, än ditt glömska samvete minnes det. Jag skall ock spörja dig, huru slapp du var att stifta fred mellan konungarne och huru mycket du lutade åt den ena parten. Ej skall heller glömmas, huru mycket girigheten ökades och växte i din tid och att du skulle kunnat förbättra mycket, om du hade velat. Stå därför upp, förrän den yttersta timmen kommer, som nu nalkas dig. Och återtag den förut försummade tiden med den korta tid, som nu återstår. Ty att den miskund och den rättvisa, hvarom jag talar, nalkas allestädes. Ditt samvete säger dig det vara rätt och kärleksfullt, som jag manar och råder. Och utan att

Digitized by Google

mitt tålamod hade bevarat dig, hade du nu nedsjunkit djupare i helvetet än de påfvar, som före dig voro. Leta i ditt samvetes bok och se, om jag talar sanning.

4. Guds Son sänder genom Birgitta befallning till påfven Urban V att stadfästa den af Birgitta stiftade klosterorden.

(Rev. extrav. kap. 44; fjärde boken, kap. 134.)

Guds son talar till sin brud, sägande: Hvilken som hafver ett trådnystan, hvari det bästa guld finnes inuti, han underlåter ej att nysta af tråden, till dess han finner guldet. Och då han hafver funnit det, då länder det ägaren till heder och gagn. Så är denne påfve Urbanus ett böjligt guld, till goda ting, om han blott ej är belagd med världsliga omsorger. Gå därför och säg honom å mina vägnar: Din tid är kort. Stå upp och se till, huru fåren, som äro dig antvardade, må frälsas. Jag sände dig en renlefnadsregel, som grundas och börjas skall i staden Vadstena i Sverige, hvilken regel utgick af min mun. Nu vill jag, att den ej endast af min makt stadfästes, utan att den ock styrkes af din välsignelse, du som är min ämbetsman på jorden. Jag dikterade den[1] och gaf den andliga gåfvor, gifvande den (all) den aflat, som (är) i S:t Peters kyrka Ad vincula i Rom.[2] Stadfäst därför du inför människorna det, som är helgadt inför mitt himmelrikes herrskaper. Ännu beder du om tecken på att jag talar detta. Det hafver jag redan gifvit dig, alldenstund, när du först hörde mina ord, då var din själ vid mina buds tillkomst andeligen hugsvalad. Och begär du framdeles ytterligare tecken, de skola dig gifvas, dock ej såsom åt Jonas, profeten. Och du min brud, hvilken jag hafver gifvit min omtalade nåd, kan du ej få påfvens bref och insegel på nämnda aflatsgåfva utan penningegången därför, då vare dig nog min välsignelse. Och jag skall fullborda och stadfästa mina ord, och

[1] Regeln eller klosterstiftelsen. [2] Birgitta hade förut hos Urban V anhållit om stadfästelse å sin regel och därvid begärt "den aflat, som är i kyrkan S:t Peter ad Vincula i Rom".

Digitized by Google

alla heliga män skola vara mina vittnen. Min Moder vare dig insegel, min Fader stadfästare och den Helige Ande en hugsvalare för dem, som komma till ditt kloster.

5. Kristus bjuder allmogen lämna skatt till uppbyggande af Vadstena kloster.

(Rev. extravag. kap. 38.)

Kristus talar: Jag är den, som bjöd Abraham att offra sin son, ej därför att jag ej förut kände hans lydnads förträfflighet, utan därför att jag önskade, att hans goda vilja skulle bevisas för dem, som efter kommo, dem till samma efterdöme. Så vill jag ock nu, att af landets herrar ett kloster skall byggas till min moders heder, på det att rikets synder måtte minskas. Till klostrets fullbordande beder jag om hjälp af allmogen, icke som om det behöfdes för den, som är all tings herre, utan för att dess goda viljas redobogenhet skall varda kunnig för andra. Därför må hvar och en, som är kommen till laga år och har håg att blifva i ogift stånd, vare sig det är man eller kvinna, gifva en penning gångbart mynt. Sammaledes må de, som i gift stånd äro, gifva för sig och sin hustru två penningar till byggande af samma min moders kloster. Och de som hafva söner och döttrar, hvilka äro komna till laga år, som är sexton år, må för hvar och en person gifva en penning, på det att kärlekens och lydnadens frukt må ökas i dem. Men renlefnadsmänniskor, hvilka böra gifva mig sig själfva och allt sitt, och prästerna, som hafva del i mig, vare fria. Sammalunda vare svenner och tjänstefolk undantagna, enär de äta sitt bröd i sin svett och enär de ej råda för sig själfva.

6. Birgittinernunnornas dräkt.

(Regula Salvatoris kap. 4.)

Systrarnas gångkläder skola vara två underkjortlar af hvitt vadmal, den ena för dagligt bruk och den andra för tvätts skull, en kjortel af grått vadmal och en kapuschongkåpa, hvars ärmar ej skola räcka längre än ytterst på meller-

Digitized by Google

sta fingret. Och skörten, som hänga ned vid handen, skola fästas enkelt till armen med en knapp såsom andra ärmar, när de skola utföra handarbete. En mantel skola de jämväl hafva, af grått vadmal såsom kjorteln och kåpan, hvilken mantel ej skall vara rynkad utanpå och ej konstfullt sammansatt utan i ett stycke, trång och slät, så att allt hafves till nytta och ej till fåfänglighet. Och den skall vara enkel om sommaren och fodrad om vintern, ej med dyrbara skinn utan med lammskinn eller med fårskinn. Af likadana skinn må ock skinnkjortel hafvas om vintern. Och den manteln skall ej komma jorden närmare än en tvärspann* och sammanfästas i bröstet med en träknapp.

Och till skodon må de om sommaren hafva låga skor (som räcka) intill hälen och strumpor ända till knäna och om vintern höga skor, ända upp till knäna fodrade med vadmal, och lika höga strumpor.

Hufvudbonaden skall vara ett dok, som skall gå rundt kring ännet och kinderna, så att ansiktet till en del höljes. Och dokets ändar skola sammanfogas i nacken med en nål. Öfver det doket skall läggas slöjan af svart lärft, hvilken skall fästas med tre nålar, på det den ej må gå af: en vid ansiktet och två vid öronen. Sedan sättes öfver slöjan en krona af hvitt lärft, och i den kronan skall sömmas fem små stycken af rödt kläde, liksom fem droppar: det första i pannan, det andra i nacken, det tredje och fjärde vid öronen, det femte midt i hufvudet i likhet med ett kors. Denna krona skall med en nål fästas midt på hufvudet och fogas efter hufvudet. Denna krona skola såväl änkor som jungfrur bära till ett tecken på återhållsamhet och renhet.

* *Spann*, afståndet mellan tummens och lillfingrets spetsar.

Digitized by Google

LEGENDER.

I.

UR ETT FORNSVENSKT LEGENDARIUM.

1. Järtecken af Jungfru Maria.

En rik och välboren riddare gaf sig i kloster men var ej lärd i att läsa eller sjunga. Han kunde ej heller lära sig mer än (de två orden) Ave Maria. Det enda lilla ord han kunde läsa gick honom aldrig ur minnet, hvar han befann sig eller i hvad syssla han var. Sedan dog han och blef begrafd i jorden. Då växte den allra skönaste lilja upp ur hans graf, och uppå hvarje liljeblad stod Ave Maria skrifvet med guldbokstäfver. Man gräfde till roten och fann, att den utgick från hans tunga.

En tapper riddare, som ock gärna tjänade vår fru,* red till tornering och hörde på vägen mässan i ett kloster, som var byggdt och vigdt vår fru till heder. Riddaren önskade dem (bönerna, tjänsterna) alla höra och ingen försumma och dröjde därför så länge, att torneringen var slut. Och han mötte dem (som deltagit i torneringen) på vägen. Många mötte honom och sade sig vara hans fångar. Och alla sade, att han så ridit den dagen och gjort en så god tornering, att ingen kunde jämföras med honom, och att han ensam fick den dagens pris. Han förstod vår frus godhet och välvilja, att hon gaf honom den hedern genom sin sons änglar, medan han

* Jungfru Maria.

Digitized by Google

dröjde i hennes tjänst. Och han for åter till samma kloster och gaf sig där i Guds och Guds moders tjänst i hela sitt lif.

En tjuf och röfvare tjänade det oaktadt gärna Guds moder och läste ofta hennes hälsningsvers under knäfall. Omsider blef han gripen och dömd och hängd. Maria, den milda jungfrun, som ingen försmår, kom honom till hjälp och uppehöll, som honom syntes, hans fötter med sina ljufva händer tre dygn, så att han ej hängde utan stod på mjuka handlofvar.[1] På tredje dagen foro de, som hängde honom, i sina ärenden ej långt från galgen och sågo honom lefva munter och glad. De trodde, att snaran ej var riktigt tilldragen och höggo ned honom med svärd och ville halshugga honom. Maria grep med handen mot svärdet, och de kunde ej göra honom skada. De undrade mycket hvad dylikt hade att betyda, tills han sade dem hvad han ensam såg. De lofvade Guds moder och frigåfvo röfvaren till hennes heder. Röfvaren gaf sig i Guds tjänst i hela sitt lif.

---

2. Sju sofvare.

Dessa heliga herrarne voro födda i staden Efesus i Grekland[2] under den tid, då den omilde kejsar Decius hatade kristna människor. Då han kom till den nyssnämnda staden Efesus, lät han göra ett afgudatempel och bjöd vid förlust af lif och gods, att alla där skulle hålla afgudadyrkan, och lät uppsöka och på det svåraste pina kristna människor. Då uppstod hos alla en sådan förskräckelse för den gräsliga plågan, att fadern försköt och förnekade sonen och sonen fadern. Då funnos i den staden följande sju kristna män: Maximianus, Malkus, Marcianus, Dionysius, Johannes, Serapion och Konstantinus, hvilka sågo lidandena och sörjde mycket. Och ehuru de voro de förnämsta i kejsarens palats, försmådde de

[1] Här i betydelsen 'händernas insidor'. [2] Efesus låg som bekant på Mindre Asiens kust.

Digitized by Google

afgudadyrkan och dolde sig hemma och gömde sig i sina hus och öfvade sig i fasta och gudliga böner. De blefvo anklagade för kejsaren och öfverbevisade, att de voro kristna män. Då Decius for sin väg, fingo de betänketid att återvända till afgudadyrkan,till dess han komme igen till samma stad. Dessförinnan skiftade de sitt fädernearf ibland fattigt kristet folk och funno på det råd, att de gingo från staden till berget Celion och togo med sig något af sina penningar och gömde sig i en bergshåla. Medan de voro så dolda där, gick en af dem vid namn Malkus ut för att skaffa dem deras uppehälle. När han gick in i staden, gick han i pilgrims skepnad och klädedräkt, så att ingen kände honom, när han ville köpa bröd och föda åt sina kamrater.

När kejsar Decius återkom till staden och lät leta efter dem, för att de skulle offra åt afgudarne, räddes Malkus, när han hörde det, och kom till sina kamrater och förkunnade för dem kejsarens ondska. När de hörde det, räddes de storligen. Malkus lade fram brödet och bad dem äta och styrka sig manligen till striden. När de hade ätit, sutto de under stark gråt och sorg och talade sinsemellan. Och efter Guds behag somnade de alla. Om morgonen, när man sökte dem i staden och ej fann dem, sörjde kejsaren, att han hade förlorat så framstående unga män. Det blef honom sagdt, att de gömde sig i berget Celion och att de hade gifvit sina ägodelar åt fattigt kristet folk och voro ståndaktiga i sin afsikt. Kejsaren bjöd alla deras föräldrar, fäder och mödrar, komma inför sig och hotade dem med döden, om de icke sade hvad de visste om dem. Dessa, liksom flera, klagade på dem och sade, att de hade förskingrat sina ägodelar och sitt gods bland fattigt folk. Då tänkte man på hvad man skulle göra af dem, och efter Guds vilja lät kejsaren igenmura jordkulan, i hvilken de voro, för att de skulle dö af hunger och törst. Då var det två goda kristna män, Teodorus och Rufinus, som skrefvo dessa heliga mäns martyrskap och lefverne och lade varsamt ned skriften bland stenarna, med hvilka hålet igenmurades.

Digitized by Google

När kejsar Decius var död och alla (den tidens) folk och släkter och 372 år voro framlidna[1] därefter, uppstod stor villolära och kätteri i den heliga tron i dessa länder under kejsar Teodosius' tid på hans trettionde år, så att många funnos, som ej trodde, att uppståndelse skulle ske efter döden. Däröfver grät kejsaren och sörjde storligen, att Kristi tro skulle så vackla. Han klädde sig i hårkläder och grät och sörjde däröfver i hela sin tid. Detta såg Herren Gud med barmhärtighet och ville hugsvala dem, som voro i bedröfvelse, och stadfästa de trognas hopp om uppståndelsen. Han uppväckte de förutnämnda martyrerna och ingaf i en borgares hjärta i staden Efesus, att han skulle bygga stall och hus åt sina herdar på det nämnda berget Celion. Då bröto murmästarne upp de heliga männens jordkulor. Och strax stodo de upp och hälsade hvarandra inbördes med god morgon och tänkte, att de ej sofvit längre än en enda natt. Och de kommo ihåg den bedröfvelse, med hvilken de somnade, och frågade sin skaffare Malkus, hvad kejsar Decius ville göra med dem. Han svarade: "Så som jag sade eder i går afton, att han söker efter eder, för att I skolen offra åt afgudarne." De sade: "Se, hvad kejsaren tänker om oss!" Maximianus svarade: "Vår Gud vet, att vi aldrig skola offra åt afgudar", och tröstade sina kamrater och bad Malkus gå in i staden för att köpa flera bröd, än han köpte i går. Och hvad kejsaren påbjudit om dem, skulle han kungöra för dem.

Malkus tog med sig ur jordkulan fem örtugar[2] i penningar. Och när han gick ut, såg han stenarna ligga framför hålet och undrade på, huru de hade kommit dit. Han gick till staden. När han med räddhåga kom till stadsporten, blef han mycket förundrad, ty han såg korsets tecken måladt öfver porten. Han gick till den andra stadsporten och såg samma tecken. Ännu mycket mera förundrade han sig, när han såg alla portarna märkta med korsets tecken och staden

[1] En annan uppteckning af legenden säger om denna uppgift: "De böcker synas ej riktiga, som säga, att de sofvo 372 år, emedan det ej var så lång tid mellan Decius och Teodosius, om man räknar rätt." [2] *Örtug*, $^1/_{24}$ mark.

Digitized by Google

förvandlad. Han korsade sig och kom tillbaka till den första porten. Och han tänkte, att han hade drömt, och tog mod i hågen och gick in i staden, dit som brödet såldes. Och han hörde folket tala om vår Herre Jesus Kristus och undrade ännu mera: "Hvad är detta? I går tordes ingen nämna Kristus, och i dag bekänna honom alla. Jag tror, att detta icke är staden Efesus, ty den är annorlunda byggd, än den förut var. Ändå vet jag icke, att någon annan stad är här." Och fast han hörde, att det var staden Efesus, tänkte han, att han gått vilse, och ville återvända till sina kamrater.

Då räckte han likväl fram penningar för brödet. Och de, som sålde brödet, sade sig emellan: "Denne unge man har funnit skatter och gods, som legat i jorden", enär de ej kände myntet. Malkus såg dem talas vid sinsemellan, och han tänkte, att de ville dräpa honom och nu draga honom inför kejsaren, och bad dem under räddhåga, att de skulle låta honom gå sin väg. De togo fatt på honom och sade: "Hvarifrån är du, ty du har funnit gamla kejsares skatter och penningar. Myntet uppenbarar oss det. Visa oss dem, och vi vilja vara dina kamrater. Eljest kunna vi ej göra det." Malkus visste af förskräckelse ej hvad han skulle svara. De lade ett rep omkring hans hals och ledde honom omkring alla gator, till dess de kommo på torget. Och ryktet kom ut, att den unge mannen hade funnit dyrbara kejsarskatter. Alla kommo omkring honom. Han ville gärna göra dem till nöjes och blifva befriad från dem, (med försäkran) att han intet hade funnit. Och han såg sig om åt alla håll. Ingen kände honom, och han kände ingen. Och han såg hit och dit ibland mängden och menade, att han skulle få se någon af sina fränder eller vänner, som han visserligen trodde lefva. Men han fann ingen och stod ibland folket, som om han vore från förståndet.

Detta fingo biskopen S:t Martinus och borgmästaren Antipater höra, som nyligen hade kommit till staden. De bjödo, att han skulle komma inför dem .När Malkus leddes till dem i kyrkan, tänkte han, att de ville draga honom till kejsar De-

Digitized by Google

cius. När han kom, undrade biskopen och borgmästaren på silfverpenningarna och frågade, hvar han hade funnit de okända skatterna. Han svarade, att han ingenting funnit utan tagit dem ur sin faders pung. De frågade, från hvilken stad han vore. Han svarade: "Om detta är staden Efesus, så vet jag väl, att jag är härifrån."* Borgmästaren sade: "Låt dina föräldrar komma och svara för dig." När han nämnde dem och ingen kände dem, sade de, att han på det sättet ville med svek undkomma. Borgmästaren sade: "Huru skola vi kunna tro dig, att denna penningen hörde dina föräldrar till, då den skrift, som står omkring den, är väl 377 år gammal, och detta år är väl kejsar Decii första dagar och tid. Och ingalunda äro de lika våra penningar. Huru kunde de tillhöra dina föräldrar, om de lefde för så lång tid sedan, och du är en ung man. Så vill du narra oss gamla visa män i staden Efesus. Därför skall du öfverlämnas åt lagen och pinas, till dess du säger det sant är." Då föll Malkus ned för dem och sade: "För Guds skull, sägen mig det jag frågar eder, och jag vill säga eder min själs innersta. Kejsar Decius, som var i denna staden, hvar är han nu?" Biskopen sade: "Min käre son, han som heter kejsar Decius är nu icke till på jorden. Han lefde för lång tid och många år sedan."—"O herre", sade Malkus, "härpå undrar jag. Och ingen vill tro mig, utan följen mig, och jag skall visa eder mina kamrater, som äro i Celions berg. Tron dem, då I icke tron mig. Det vet jag för sant, att vi flydde från kejsar Decii åsyn, och jag såg i går afton kejsar Decius gå in i denna staden, om det är staden Efesus." Då tänkte biskopen för sig själf och sade till borgmästaren: "Det är något märkligt, som Gud vill visa i denne unge mannen."

De foro till berget med en stor mängd folk. Först gick Malkus in till sina kamrater, och biskopen följde honom och fann ibland stenarna ett bref förseglad med silfversigill.

---

* Så enligt det latinska originalet, *Jacobus de Voragine*, Legenda aurea de septem sapientibus. Den fornsvenska texten har här ett löjligt missförstånd.

Digitized by Google

Han sammankallade folket och läste brefvet för dem. Alla undrade på detta järtecken. De sågo och skådade de heliga männen sitta i kulan och deras anleten som blomstrande rosor. Biskopen föll ned för deras fötter med sitt följe och ärade Gud.

Strax sände biskopen och borgmästaren bref till kejsar Teodosius och bådo honom ej töfva utan snart komma, skåda och se Guds järtecken, nyligen uppenbaradt. Denne stod strax upp från jorden, där han låg i hårdräkten och grät. Han kom från Konstantinopel till Efesus, prisande (Gud) på allt sätt. Och de följdes alla åt till berghålan. Och så snart de heliga männen sågo kejsaren, skeno deras anleten som solen. Kejsaren gick inför dem och föll på knä, prisande Gud för sådan nåd. Sedan stod han upp och kysste dem och grät öfver hvar och en af dem och sade till dem: "Så ser jag eder, som jag såge Herren Gud uppväcka Lasarus." Då sade S:t Maximianus till honom: "Tro oss, för din skull uppväckte Herren Gud oss, förrän den stora uppståndelsens dag kommer, på det att du utan något tvifvel skall tro, att de dödas uppståndelse är sanning. Vi stodo upp, och vi lefva. Och som barnet är i moderns lif och ej känner något ondt eller någon smärta men dock lefver, så voro vi lefvande, medan vi lågo och sofvo, och intet ondt kände vi." När de hade sagt detta, böjde de sina hufvuden till jorden till att sofva och uppgåfvo sin anda efter Guds bud. Då stod kejsaren upp och föll ned öfver dem och grät och kysste dem. Och han lät göra ett förgylldt skrin, hvari deras kroppar skulle läggas. Samma natt kommo de till kejsaren och sade, att så som deras kroppar hade legat i jorden i sin håla, så skulle också de (andra) ligga, till dess Gud reste dem upp andra gången på domedag. Då lät kejsaren smycka den staden med förgyllda marmorstenar och alla biskopar afskedas, som ej erkände uppståndelsen.

Digitized by Google

II.

UR SJÄLINNA TRÖST.

1. Det heliga korset.

Min käre vän, jag vill låta höra något om det heliga korset, som Guds son led döden uppå. Somliga böcker antaga, att vår Herres kors var af samma trä, på hvilket Adam bröt mot Guds bud. Då Adam nalkades döden, sände han sin son, som hette Set, till paradiset att bedja om miskundens olja. Då denne kom till paradiset, mötte honom ängeln Sankt Mikael och sade: "Du bemödar dig fåfängt. Miskundens olja kan du nu icke få." Och han gaf honom en kvist af samma träd, på hvilket Adam bröt mot Guds bud, och sade: "Tag denna kvisten och plantera den på Libanons berg. Då den bär frukt, skall din fader få miskund." Han tog emot kvisten och gick tillbaka hem och planterade den på sin faders graf, då han var död. Och det växte upp af den ett stort, härligt och skönt träd, som stod i många hundrade år, ända till dess att konung Salomo lät bygga templet i Jerusalem. Till denna byggnaden lät han utvälja allt det skönaste timmer han kunde finna. Då lät han nedhugga detta sköna trädet till en bjälke. Då de hade fört bjälken upp på byggningen, funno de intet ställe, där den kunde passa. Huru timmermännen än lade den, var den antingen för lång eller för kort. Då blefvo mästarne vreda och vroko honom återigen ned från byggningen och lade honom öfver en graf och gjorde en spång däraf. Där låg han lång tid.

Därefter hände, att den visa drottningen af Saba vandrade till Jerusalem med stor kostnad och präktigt följe för att se och höra konung Salomos visdom och snille och att se den dyrbara byggnad han där lät uppbygga. Då kom hon dit, där bjälken låg öfver grafven, och förstod af Guds ingifvelse, att uppå samma träd skulle Guds son blifva hängd. Och därför föll hon på sina knän och ärade det och ville

Digitized by Google

ingalunda gå öfver det. Likväl vågade hon icke säga det för konung Salomo. Sedan hon därefter hade kommit hem till sitt rike, underrättade hon konungen, att uppå det trädet skulle en man blifva hängd, för hvilkens skull hela hans rike skulle fördärfvas. Då konungen fick veta det, lät han taga bjälken och gräfva ned den i jorden det djupaste han kunde.

Där låg han nere i grafven i många år, till dess Guds son föddes. Vid den tiden grofs på samma ställe en fiskdamm, som kallas piscina.* Likväl voro där inga fiskar i, utan prästerna plägade två det offer däri, som de skulle offra i templet. I det vattnet skedde stort under. Guds ängel kom understundom ned i dammen och rörde vattnet. Och hvilken sjuk människa, som först kom i vattnet, efter att ängeln hade rört det, blef helbrägda af all sin sjukdom. Fördenskull voro där byggda fem bodar, som sjukt folk låg i och väntade, till dess ängeln kom och rörde vattnet, att de måtte varda helbrägda. Denna läkedom kom af kraften hos det träd, som låg på bottnen.

Då vår Herres pinotid nalkades, då gaf trädet sig upp från bottnen och flöt i vattnet. Och detta togo judarne och gjorde däraf vår Herres kors, och det led han döden på för oss alla. När han var pint och dräpen, togo judarne det helga korset och bägge röfvarnes kors och kastade dem alla tre i en djup graf och kastade jord därpå. Där låg det heliga korset mer än hundra år, förrän det blef funnet. Huru det blef funnet, skall du nu få höra.

I Rom var en hednisk konung, som hette Konstantinus. Han skulle en gång strida mot sina fiender, och de voro många och mycket starka. Och han räddes storligen, att han skulle förlora striden. Om natten kom Guds ängel och väckte honom ur sömnen och sade: "Se upp i himmeln!" Han såg upp och såg det helga korsets tecken. Det var skinnande och klart som solen. Det stod så skrifvet i det med förgyllda bokstäfver: "Med detta tecken kan du öfvervinna din fiende.» Konungen stod genast upp och lät göra ett kors

* *Piscina*, fisksump, bassäng.

Digitized by Google

efter det kors, som han hade sett, och föra det framför sin här. Han gick djärft mot sina fiender och stred mot dem. Han vann striden och slog ihjäl förskräckligt många af dem. Därefter lät han sammankalla alla sina hedniska mästare och sporde, hvilken gud tecknet tillhörde, hvilket de ej visste och ej kunde berätta för honom. Då kommo kristna män och berättade för honom, huru Jesus Kristus återlöste människan på korset med bitter pina och hårdaste död. Då han det hörde, mottog han tron och lät döpa sig.

Då han därefter blef död, lefde efter honom hans son, som hette Konstantinus. Han sände sin moder Helena till Jerusalem, för att hon skulle uppsöka det heliga korset, på hvilket Guds son led döden. Då hon kom till Jerusalem, då var där en gammal jude, som hette Judas. Han talade till andra judar och sade så: "Jag förstår väl, att drottningen därför är hitkommen, att hon vill uppsöka det korset, som Jesus hängde på. Det skall ingen visa henne, ty varder det korset funnet, då blifva vi förtryckta och tillintetgjorda. Min farfader Zacheus visade min fader Simon det ställe, där korset blef nedgräfdt. Och min fader Simon visade mig det sedan, då han skulle dö, och förbjöd mig säga det till någon."

Drottningen kom och frågade, hvar korset var, och ingen ville säga henne det. Då befallde hon att taga judarne och bränna dem alla. Då de hörde det, visade de från sig till den juden, som visste, hvar korset låg. Hon lät taga den juden och kasta honom i en djup håla. Där skulle han antingen svälta ihjäl eller visa, hvar korset vore. Då han hade suttit där i sju dagar utan föda, lofvade han att visa dem korset, om han finge behålla lifvet. De togo honom upp ur hålan, och han visade dem stället, där korset var nedgräfdt. De föllo där på knä och bådo till Gud, att de måtte finna det heliga korset. Genast började jorden skälfva, och det kom en så söt ljuflig lukt, att alla undrade därpå, som där voro. Då sade juden, som visade dem stället: "Sannerligen, Jesus Kristus, du är världens hälsa!" På samma ställe var byggdt ett afgudatempel. Det lät drottningen nedbryta. De grofvo

Digitized by Google

där och funno tre kors och buro dem med sig in i staden men visste icke, hvilket det rätta korset var. Samtidigt hade en människa dött i staden. Då togo de först ett kors och lade på den döde, på det att han af det heliga korsets kraft och makt skulle få lif igen. Det första hjälpte honom icke. De togo det andra och gjorde sammaledes. Det kunde ej heller hjälpa honom. De togo det tredje korset och lade uppå liket. Genast fick den döde lif och stod helbrägda upp ifrån de döda. Då lät Judas döpa sig och lät kalla sig Kvirinus och blef biskop i Jerusalem och därefter pinad och dödad för den heliga trons skull.

Nu hafver du hört, huru Gud hafver ärat det heliga korset. Därför skall också du gärna hedra och ära det. Hvilken som hedrar och ärar det heliga korset, han får ära af Gud.

2. Veronikas svetteduk.

— — Kejsar Tiberius blef så svårt sjuk, att ingen läkare kunde hjälpa honom. Då blef honom sagdt, att i Jerusalem var en profet, som hette Jesus, hvilken med ett enda ord kunde hela alla sjuka, som kommo till honom. Och de visste icke, att han var dödad och pinad. Kejsaren talade till en sin riddare, som hette Volucianus: "Far till Jerusalem och bed Pilatus sända mig den profeten Jesus, som förmår att göra mig frisk." Då riddaren kom till Pilatus och berättade honom kejsarens vilja, blef han förfärad och bad om fjorton dagars uppskof, och han ville se till och göra sitt bästa.

Dessförinnan kom riddaren Volucianus till en god kvinnas hus, som hette Veronika, hvilken var mycket förtrogen med vår Herre, och frågade, hvar han kunde finna den store och vise mästaren, som kallades Jesus. Då suckade den ädla kvinnan mycket tungt och sade: "Ack, han var min Gud och min Herre och all min tröst. Pilatus och judarne hafva dräpt och korsfäst honom. Då min käre Herre gick omkring landet och predikade och jag ej alltid fick se hans ljufva anlete, ville jag låta måla en bild af honom. Då jag gick till målaren, mötte min Herre mig på vägen och tog min hufvudduk

Digitized by Google

och lade vid sitt anlete, och genast blef hans vördnadsvärda anletes bild intryckt i duken. Och den bilden har jag än. Vill din herre kejsaren fast tro därpå, så blifver han väl helad af all sin sjukdom." Riddaren bad den ädla kvinnan fara med sig till Rom, hvilket hon ock gjorde.

Då riddaren kom till kejsaren, sade han: "Herre, den högste läkaren, Jesus, är nu död. Pilatus lät dräpa honom med korsets död, men jag hafver fört med mig hit en ädel kvinna. Hon har hans bild, som han själf intryckte i hennes linnedok. Vill du fast tro på den, så blifver du väl helad af all din sjukdom."

Kejsaren gladdes, då han hörde detta, och bjöd att breda silke på vägen och lät bära till sig anletet med heder och vördnad. Han bad till det innerligen af allt hjärta, och genast öfvervann han sin sjukdom och blef åter frisk och helbrägda.

3. Sankt Göran och draken.

Sankt Göran var en from riddare, född i Kappadocien. Han kom en gång under hedendomen till en stad, som hette Solena i Libie land,* hvari Troja fordom låg. Bredvid staden låg en stor sjö. Och i sjön bodde en stor förskräcklig drake, som dräpte mycket folk, och ingen kunde förgöra honom. De, som bodde i staden, skulle hvar dag gifva draken två får till föda. Och när de ej gjorde det, då dödade han folket och åt och gick till staden och blåste in öfver muren en så ond dunst, att de, som stodo framför, blefvo sjuka däraf och dogo. Då fåren voro nästan slut, gåfvo de honom ett får och en människa till daglig föda. Och det drogo de lott om. Den lotten var så strängt bestämd, att hvem den träffade, han skulle fram och fick ej lösa sig med något annat.

Då hände det sig en gång, att lotten föll på konungens dotter, hans enda barn. Då blef konungen mycket bedröfvad och bjöd för henne guld och silfver och halfva sitt rike. Men hela folket ropade med mycken vrede: "Alla våra barn hafva vi gifvit draken, och du har själf bjudit denna domen. Därför skall du hålla den, eller vilja vi bränna dig inne i ditt

* Lydien.

Digitized by Google

hus. Då utbad sig konungen åtta dagars frist, och omsider förunnade de honom den. När de sju dagarna voro framlidna, kom hela folket till konungen och bad honom utlämna sin dotter åt draken. Då lät fadern iföra henne hennes bästa kläder och sätta guldkrona på hennes hufvud, och sörjande och gråtande sade han till henne: "Min käraste dotter, jag hade tänkt hederligen gifta dig med en rik konung, men nu skall jag gifva dig till föda åt en led drake. O ve, att jag någonsin skall lefva den dagen." Alla skreko och gräto, som hörde till hennes omgifning. Och i sådan sorg och bedröfvelse skildes jungfrun från fadern och gick till sjön att invänta draken, tills han kom för att uppäta henne. Och folket stod vid staden och såg efter henne.

Under det att hon stod vid sjön och väntade, kom där ridande den fromme riddaren S:t Göran och såg jungfrun stå där ensam, mycket sorgsen och bedröfvad. Han undrade mycket därpå och red till henne, hälsade henne och sade: "Ädla jungfru, hvad har det att betyda, att du står här så sörjande och gråtande allena?" Hon svarade: "Gode unge man, rid hasteligen bort, om du vill behålla ditt lif!" Han svarade, att han ingalunda ville fly, förrän han visste, för hvem han skulle fly. Jungfrun sade: "Ur denna sjön kommer en förskräcklig drake, som skall uppäta mig, som han förut gjort med många andra människor. Rid därför din väg, unge stolte man! Det hjälper mig icke, att du för min skull förspiller ditt unga lif." Han svarade: "Ädla jungfru, rädes ej mer och haf ingen fruktan! Jag vill hjälpa dig i min Herre Jesu Kristi namn." Medan de så talades vid och hon bad honom ej invänta sin egen skada och ej trodde, att han kunde dräpa draken, kom draken gångande ur sjön, vred och förskräcklig, så att jungfrun af räddhåga nästan dånade. Men S:t Göran gjorde kors för sig och red emot draken och stack honom genom halsen med sitt spjut och sade till jungfrun: "Kom nu i vår Herre Jesu Kristi namn och bind ditt bälte om hans hals!" Hon gjorde så och ledde draken efter sig till staden som en tam bandhund.

Digitized by Google

Då folket såg draken komma, började det att springa. Då ropade S:t Göran och bad dem stanna och sade: "Varen ej rädda, eder skall med Guds hjälp ingen skada ske. Vår Herre hafver mig hit sändt, att jag skall frälsa eder af denna drake, om I viljen fast tro på honom och låta eder alla döpa." Och så drap S:t Göran genast draken. Och konungen och hela hans folk mottogo kristendomen och läto sig döpa. Där döptes tjugu tusen män förutom kvinnor och barn. Draken var så stor, att fyra par oxar drogo honom ut ur staden. Konungen bjöd honom guld och silfver och dyrbara gåfvor, men han ville icke hafva det utan bad dem att gifva det åt fattigt folk. Så har S:t Göran öfvervunnit och dräpt draken i Jesu Kristi namn och led därefter martyrdöden för Guds skull.

4. Simon Magus.

Det var en trollkarl i Jerusalem, som hette Simon Magus, som gjorde stora under och många tecken med sin svartkonst. Han var så öfvermodig och afvänd från Gud, att han berömde sig och sade sig vara Guds son, väldig och mäktig öfver allting, och att alla de, som trodde på honom, skulle lefva evinnerligen. Han lät ormar, gjorda af koppar, krypa och gå, som voro de lefvande. Han lät beläten tala och le, och han lät hundar kväda eller sjunga. Han sade: "Jag är Gud, som förmår göra hvad jag vill, och för mig är ingenting omöjligt. Då jag var barn, gaf mig min moder en skära i hand och bad mig gå på åkern och skära korn. Jag hängde min skära i solstrålarna, och hon skar mera korn, medan hon hängde, än de andra skuro i mans händer." S:t Peter förebrådde honom och bevisade, att han for med falskhet. Då räddes Simon och rymde därifrån och kom till kejsaren i Rom.

Några år därefter for S:t Peter till Rom och fann där Simon Magus före sig. En dag kom S:t Peter till honom och ville disputera med honom och sade: "Frid vare

Digitized by Google

dig!" Simon svarade: "Jag behöfver alldeles icke din frid. Jag vill bevisa dig, att jag är en väldig gud och att du skall bedja till mig. Jag är Guds högsta kraft, jag kan flyga i vädret, jag kan låta träd blomstra, jag kan göra bröd af stenar, jag kan utan skada vara i eld." Kejsar Nero höll honom för gud och visste ej annat, än att han bevarade honom både till lif och hälsa. En dag stod han inför kejsaren och förvandlade sitt ansikte. Stundom syntes han vara ung och stundom gammal och stundom medelålders. Då sade kejsaren: "Sannerligen, det är Guds son." Simon Magus sade till kejsaren: "Vill du visserligen veta, att jag är Guds son, så afhugg mitt hufvud. Jag vill tredje dagen åter uppstå från de döda." Kejsaren befallde en att afhugga hans hufvud. Då den, som högg, tänkte, att han halshuggit Simon, då var det en vädur i Simons liknelse, som han högg hufvudet af. Och Simon gömde sig därefter i tre dagar och bar bort väduren hemligen. Och efter tre dagar kom han åter inför kejsaren och sade: "Låt nu uppsamla mitt blod, ty jag är uppstånden af de döda." Kejsaren tänkte och trodde vara sant allt det han sade. Han syntes också stundom vara på en gång inne hos kejsaren och ute hos folket. Då han var innesluten med kejsaren i hans kammare, då var djäfvulen i hans hamn och liknelse ute och talade med folket. Och därför mente de romerska herrarne och menige man, att han vore gud, och läto göra ett skönt och dyrbart beläte efter honom och skrefvo däröfver: Simon, den helige guden.

S:t Peter förmådde ej tåla Guds vanheder utan gick till kejsaren och sade: "Det skall du veta, att Simon Magus är en bedragare och ingen gud. Det kan du pröfva sålunda. Jag vill sända dig hemligen något, som jag tänker. Kan han gissa det, så må du tro, att han är gud." Kejsaren bad honom säga sin vilja. Då hviskade S:t Peter i hans öra och bad honom låta hämta sig ett bjuggbröd. Brödet blef hämtadt och lämnadt åt honom. Då sade S:t Peter: "Är Simon gud, då säge han nu, hvad här är gjordt.» Då blef Simon vred

Digitized by Google

och lät tre stora hundar framkomma, som skulle förgöra S:t Peter. Det var djäflar i hundars liknelse. Då tog S:t Peter fram bjuggbrödet och gjorde kors däröfver och bjöd det åt hundarna. Och genast flydde de undan och lupo sin väg.

Då talade Simon vidare om sig, sägande sig hafva förmått gifva döda lif. Ej långt efter blef en ung man död, till hvilken både S:t Peter och Simon kallades för att uppväcka den döde. Då uppställde Simon själf det villkor, att hvilken af dem, som förmådde gifva den döde lif, skulle hafva vunnit och den andre mista lifvet. Då började Simon läsa öfver den döde sin trolldom och galder* så länge, att han rörde hufvudet och skuldrorna. Då ropade allt folket, sägande Simon vara Gud, och ville stena S:t Peter. Men S:t Peter äskade ljud och sade: "Må Simon låta den döde uppstå, tala och gå, om han lefver. Och låten Simon gå bort från sängen." I samma stund de skilde Simon från sängen, låg den döde och rörde sig icke. Men S:t Peter stod långt från sängen och bad till Gud sin bön och sade till den döde: "Unge man, stå upp i Jesu Kristi namn och tala och gå hvart du vill!" Genast stod den döde upp, talade och gick och tackade Gud. Då ville folket stena och dräpa Simon, men S:t Peter ville icke tillstädja det utan sade: "Vår mästare hafver icke lärt oss, att vi skola göra ondt mot onda."

Simon fick däraf blygd och skam och gick därifrån i sorg. Han gick till S:t Peters härbärge och band en stor hund vid dörren eller porten, sägande: "Låt nu se, om denne Peter vågar ingå här." S:t Peter kom och löste hunden. Och hunden grep genast Simon, sin mästare, och vrok honom ned under sig till jorden, ref och slet alla hans kläder i stycken af hans kropp. Och då hade hunden rifvit ihjäl honom, hade ej S:t Peter förbjudit honom det å Guds vägnar. Då kommo menige man och kastade käppar och stenar på Simon och drefvo och jagade honom naken bort ur staden.

* Besvärjelse.

Digitized by Google

Under ett helt år därefter vågade han ej för skam skull återkomma till staden. Därefter kom han åter till Rom och fick vänskap af kejsar Nero och sade till kejsaren: "Nu vill jag bevisa, att jag är Guds son. Jag vill flyga till himmeln i din åsyn och ej längre blifva här i världen." Ryktet gick öfver hela landet, att Simon skulle flyga till himmeln, och därför kom en otalig mängd tillsammans att se därpå. Då gick Simon upp i ett högt palats och bjöd djäflarne, att de skulle föra honom upp. De förde honom högt upp i luften. Då sade S:t Peter: "Jag bjuder eder, djäflar, som föra honom, i Jesu Kristi namn, att I släppen honom och låten honom falla." I samma stund släppte djäflarne honom, och han föll till jorden och bröt halsen, och själen kom till helvetets afgrund.

5. Om Mahomet.

Det var en högfärdig munk, som hette Sergius. Han stod efter stor värdighet och herradöme i påfvens hof i Rom, och det kunde han icke få. Han fylldes därigenom af misströstan och råkade i förtviflan, öfvergaf sin kristendom och flydde till hedendomen och kom till Betsermenien. Han sällade sig till en ung man, som hette Mahomet, talade till honom och sade så: "Vill du följa mitt råd, vill jag göra dig till en stor herre öfver hela detta land, och folket skall bedja till dig och hålla dig för sin gud." Han svarade sig gärna vilja göra det. Då tog munken en ung dufva och låste henne inne i en kammare och lät ingen gå in till henne utom Mahomet ensam. Då han skulle mata henne, tog han kornet och stack i sitt öra och satte dufvan på sin skuldra. Och så tog hon sin mat ut af hans öra. Omsider blef hon så van därvid, att när han kom, flög hon upp på hans skuldra och stack sin näbb i hans öra och sökte efter sin föda. Samme Mahomet hade ock en ung oxe innelåst, till hvilken ingen gick in utan han ensam. Han gaf honom foder och hade vant oxen därtill, att han böjde sig för honom på sina knän och åt sitt foder ur hans knä.

Digitized by Google

Därefter lät den ofvannämnde munken allt folket komma och talade till det och sade: "Jag vill otvetydigt bevisa eder, hvem I skolen tillbedja och hålla för eder gud. Den, som I sen den helige ande komma öfver i en dufvas skepnad och sätta sig på hans skuldra, den är Guds son. Honom skolen I hedra som eder gud och herre!" Då han hade sagt detta, gick han i hemlighet bort och lät dufvan utflyga. Hon flög på alla kanter omkring folket och blef omsider varse, hvar Mahomet stod. Hon flög på hans axel eller skuldra och stack sin näbb i hans öra, som hon var van, sökande efter sin föda. Då sade munken: "Sen I det? Den helige ande hviskar i hans öra, hvad han skall lära eder." Därefter lät han oxen springa ut. Och till följd däraf, att han länge hade stått inne, var han så vild och ursinnig, att ingen tordes nalkas eller gripa honom. Omsider gick Mahomet mot honom, och genast föll oxen på knä och lade sin mule i hans knä och sökte sitt foder, som han var van.

Därefter höll hela folket Mahomet för en gud, och han gaf folket en gemensam lag, huru det skulle lefva. När de fastade, skulle de intet äta på den dagen, men om natten fingo de äta, så ofta de ville. När de ville bedja, skulle de förut två sin kropp. Också fick en man hafva fyra laggifta hustrur samtidigt. De fingo också taga sina släktingar, på det att släktskapen skulle blifva desto fastare. Greps en man med en annans hustru, så skulle de båda stenas. Greps en man med en lös kvinna, skulle han hafva 18 slag af ett gissel. Och många andra stycken gaf han dem att hålla. Somliga voro goda, och somliga dugde alls intet.

Samtidigt var det en rik och förnäm kvinna. Hon trodde allt vara visst och sant och tog honom till man. Så kom han till stora rikedomar och mycket gods. Därefter sände Gud honom en varning och gaf honom en sjukdom, för att han skulle betänka och bättra sig. Det var, att han fick fallandesjuka tre gånger hvar dag. Därför bedröfvades hustrun storligen och sörjde mycket. Han bad henne icke sörja och sade, att det kom sig däraf, att S:t Gabriel plä-

Digitized by Google

gade tala vid honom och han förmådde ej uthärda den glans, som utgick från denne.

Långt därefter blef han förgiftad. Han hade låtit göra en kista af järn, i hvilken de skulle lägga honom, då han var död. Och han hade låtit bygga ett tempel och göra hvalfvet af magnet. Då han var död och inburen i templet i den järnkistan, då drogo stenarna, som voro i hvalfvet, järnskrinet till sig, så att det blef hängande. Då sade allt folket, att det var (bevis på) hans helighet och trodde fast på honom. Så tro saracenerna än i dag på honom och hålla hans lag. Så narrade han folket och svek illa sig själf.

Digitized by Google

RIDDARDIKTNING.

I.

UR IVAN LEJONRIDDAREN.

1. Inledning: **Karl Magnus och konung Artus** (vers 1—39).

I nampn faders och sons och thäns hälga anda
vill jak taka mik till handa
forna sagu fram att föra
them till glädi, ther a[1] vill höra,
af the värdogaste konunga tva,
ther man ä[2] hörde sagt ifra:
Karlamagnus och konung Artus.
Till dygd och äro varo the fus.[3]
Artus var konung af England,
han vann Rom med svärd och brand
och var ther kejser med mykle ära.
Han frälste England af harde kära[4]
och skatt, ther Romara förra gjordo,[5]
sva att ängin han sidan krefja thorde.
Annar var konung Magnus af Frans.[6]
Thet vill jak ider sigja till sanns,
att frembre varo änge i thera tida
for kristna mot hedna med att strida.
Bade the herra, jak siger ifra,
the hafva thera framfärd skipat sva,[7]
ofver alla verldina gar thera lof.
Ähvar the strida met sitt hof,

[1] På. [2] Någonsin. [3] Begärliga. [4] Pålaga. [5] Utkräfde. [6] Frankrike. [7] De hafva iakttagit ett sådant handlingssätt.

Digitized by Google

konungasynir the sökte thera hem,
hertogar, järlar, grefvar thjänto them,
riddaresynir the gjordo ock sva
och alla the, ther vider kunno na.[1]
Om[2] thenne värdug konung Artus daga
varo kämpe starke, thera lif tordo vaga
for ridderskap och fruer ärä.
Thet är illä, the äru nu färrä,
fore fruor pris vilä lof at vinnä;[3]
man kan them nu näplik finnä.
En saga är the ther jak vill sigjä,
thet är med thet jag ej ma thigjä,
om then riddare, then ärlikaste man,
ther man om hans daga fann,
then ther thjänte konung Artus
daglika på hans hus.

2. **Kalegrevans' äfventyr** (vers 159—523).

Thet var forsniman och äkke langо,[4]
jak for och vilde nymäre[5] fanga,
väpnader väl till fot och handa,
och leta, än[6] mik thorde nakar[7] bestanda.[8]
Jag fann en väg a högro hand,
ther mik ledde till ett frömada land.
Thenne same väg var tho thjocker att rida,
mörk och thrang med djupa lida.[9]
Han ledde mik ginom ena vida mark
till ena borg, ther var full stark.
Stora grafvar ther om gingo,
sva att ängin matte ther ofver springa.
Ofver the grafva gick en bro.
Husbondin kom och sagde svo:
— han hafde en hök a sinne hände;

[1] Komma i tillfälle därtill. [2] I. [3] 'Som för kvinnors pris (kvinnors skull?) vilja vinna berömmelse'; konstruktionen oklar. [4] Nyligen och icke längesedan. [5] Äfventyr. [6] Om. [7] Någon. [8] Motstå strida med. [9] Backar, bergsluttningar.

Digitized by Google

hafvi han thack, att han mik kände —
"I skulin af stiga, i natt här blifva,
man skall ider alla nader[1] gifva!
Signad var the söta stund,
ther thik här ledde a mina fund;[2]
thu äst här väl komin Gudi och mik,
stig bort af och hvila thik!"
Ther var arla kvälder och dager ljus,
tha jag kom ridande till thet hus.
Med mykin ära unfick han mik
och ledde mig opp med själfvan sik.
For utan husith tha hängde ett bord,
af alskyns[3] malm tha var thet gjord.
En hammar hos thet bordith la;
tha man med honum a bordith sla,
tha taka the riddara a husith att löpa
och hvar at sinom kompane[4] öpa[5]:
"Vi skulum alle till hofva ganga,
mins herra gestä med ärom unfanga."
Riddara och svena toko min häst
och unfingo mik rätt aldra bäst.
Tha mötte mik the stolta jomfrua,
ther aldre ganger af min huga
och aldre af mit hjärta gar,
ä hvar jag i världinne är.
Hon böd mik af hänna dygd[6]
hjärtelika af världsins frygd;
tha gjorde hon sva dygdelik,
thet hon själf afväpnte mik.[7]
— — — — — — — — —
Thet var mik tho mäst a men,
husbondin kom tha gangande igen,
han böd oss till bord att fara:
"I magin här ej längre vara"!

[1] Hjälp, gästfrihet. [2] Möte. [3] Allehanda. [4] Kamrat. [5] Ropa. [6] Med sin välvilja. [7] Löste af mig vapnen.

Digitized by Google

Vi gjordom hans vilja och lotom han rada,
han skipade oss rätt alla nade,[1]
bade vildt och tampt och als kyns[2] kost,
och bar oss fore bade vin och most
och aldra handa nade.
Gud thacke honum fore sina gafvo.
Husbondin bad mik ther honum jätta[3]
— thet jak skulde göra och ej forlata —
then sama vägin ater att rida;
han sagde han vilde mik hemma bida:
jak vet thet monde langa värа,
att thölkin[4] riddare var komin häre,
ther sva for äfvintyr att leta". —
"Hvath I bedins, thet skall jak veta[5]."
Mik tok a min väg att langa[6],
jak tok tha lof att ga till sänga.
Första dagin sitt ljus tede,
tha var mik mitt örs[7] till redo;
jak tackade thöm for thera dygd[8]
och red jak thädan med glädi och frygd.

Tha jak hafde ridin en litin stund,
tha kom ther löpande a mina fund
ville nöt och grym djur;
leon, björna och pantiur[9]
bardis[10] ther med mykin gny,
thet jak rädis for thöm att fly.
Jak drog mik tha ater tillbaka,
tha vard jak var vider underlika saka:
en hirde svartare än en blaman[11],
ledare skapilse jak aldre fann.
Han hafde i hände ena stang
af järn bade diger och lang.
Honum folgde ock en ilder knös,[12]

[1] Gaf oss all möjlig undfägnad. [2] Slags. [3] Lofva. [4] Dylik. [5] Bevilja, göra. [6] Längta. [7] Häst. [8] Välvilja. [9] Panter. [10] Slogos. [11] Neger. [12] Troll.

Digitized by Google

hans hufvud var större än örsa hös,[1]
hans hals var som en ulvalle[2],
hans leda skapilse jak nödog[3] talde;
hans har var hvasst som hjupona thorn,[4]
näsa krokota som bocka horn,
hans ögon gol som topasius,
af thöm gik ett sva rädelikith[5] ljus;
hans mun var vid hans läpa bla,[6]
hans haka sidt a brystid la,
änlitith thölkith som björna skinn,
bassa tänder[7] och apina kin,[8]
skäggith hvasst och illa flät,
ryggin var med kulom sät,[9]
hans föter brede och kartnägle lang,
finger som gripsklör varo the vrang.[10]
Han studde sik vider sina släggjo;
myo[11] och lange varo hans läggja.
Hans kläde varo underlik,
utan kostnad, ej hederlik;[12]
the rikaste kläde han hafde a,
thet varo nötahuder tva.
Sa jak ther om honum svema[13]
orma och ydlo aldra vägna.[14]
Tha han sa mik till sin[15] rida,
jak vänte han thorde mig ej bida,
han sprang opp a en högan stubba,
studde sik vid sina klubbo;
han talade till min rätt änkte vätta,[16]
jak visste ej, hvat slikt hafde sätta.[17]
Han sa till mik sva rädelik,
som han vilde tjusa[18] mik.
Jak hugsade[19] alla handa saka,

[1] Skalle, hufvud. [2] Elefant. [3] Ogärna. [4] Nypontörnen. [5] Förskräckligt. [6] Svart. [7] Vildsvinständer. [8] Apkind. [9] Besatt med knölar (pucklar). [10] Krokiga. [11] Smala. [12] Ej präktiga (dåliga). [13] Röra sig hit och dit; kräla. [14] Öfverallt. [15] Mot sig. [16] Alldeles ingenting; ej ett enda ord. [17] Betyda, innebära. [18] Förtrolla (med trolldom binda). [19] Tänkte på.

Digitized by Google

hvath jak skulde till rada taka,[1]
att jak vare sva till redo,
jak thörfte[2] ej rädas fore hans vrede.
Jak hugde,[3] att han monde galin vära,
medan han ej talade, med jak var thäre.

Sidan thorde jak fram att ganga,
se, hvath äfvintyr jak kunne fanga.
Jak talade till honum, som jak kunne bäst:
"Sig hvath manne ther thu äst,
hvath thu goder hälder ilder är,
hvi thu här sva flatlika[4] star?"
Han svarade mik: "Jak är en man,
i fägre skapilse mik ängin fann,
än thu hafver mik nu sett;
mina skapilse hafver jak thik nu tett." —
"Hvath hafver thu, kompan, här att göra,
med orlof vill jak thik att spörja?" —
"Thet gör jak om daga langa
the djur att göma,[5] thu ser här ganga." —
"Jak vet ej, huru thet ma vara,
att thu gömer the djurin häre,
som ville[6] ganga i öde mark,
utan the varo bundin med band sva stark." —
"Sannerlika thet siger jak thik,
att the äru all sva lydog mik;
sva hafver jak thöm med lister[7] fangith,
att the gitta ej fra mik gangith." —
"Nu manar jak thik a thina tro,
sig, huru thet ma vara svo?" —
"Thet första the höra mik att öpa,
tha tör änkte thera löpa;
thagar[8] jak far ett att halda,

[1] Finna för utväg. [2] Behöfde. [3] Trodde. [4] Tanklös (utan göromål?). [5] Vakta. [6] Vilda. [7] Konst. [8] Så snart.

Digitized by Google

sidan ma jak thöm allom valda.[1]
Jak taker ett i horn, jak kastar thet nider,
att all hin annor skälfva vider.
The löpa till mik och bedas nade
och följa all sidan mino rade.
Hvilkin annar thöm gjorde sva,
han matte af thöm skada fa.
Nu sig mik, söte herra käre,
hvath är thin sysla, hvi kom thu häre?" —
"Jak är en riddare, jak far och letar
efter thöm mitt hjärta reter,
ther jak matte äfvintyr fanga,
ther mik till äro matte ganga.
Nu bider jak, gode kompan, thik,
att thu matte berätta mik,
hvar jak matte min mandom visa,
sva att min ära matte risa[2]." —
"Jak kan nu ider mitt äfvintyr sigja,
jak vill for ider ther ej om thigja:
Här ligger en kälda skampt ifra,[3]
the vänasta man med ögon sa.
Jak vill ider, herra, sigja sva,
lyster ider thit att rida,
I kommin ej thädan forutan kvida.
Thenne väg, ther I här ser,
han falder thit, ther han ider ter;[4]
the käldo, ther jak hafver ider af sagt,
hon är alla vägna[5] med rosir om thakt.[6]
The ädlo trä varo satt med lista,
fore vintirs makt thera löf ej mista.
Om kring hänne är skipath[7] sva,
att solin kan hänne ej na.
The sama kälda hon hafver en pris,

[1] Öfverväldiga, behärska. [2] Förökas. [3] Kort ifrån, nära intill. [4] Han går dit, som han visar eder. [5] Allestädes. [6] Betäckt. [7] Anordnadt, inrättadt.

Digitized by Google

hon är ämkald[1] som annar is;
när the käldo är en mullög[2] af gull,
ther star en stolpe af under full,
the länkja äru langa och gjorda sva,
att mullögin ma väl vattnit na.
Ther star en kapella skampt ifra,
the vänasta man med ögon sa.
Tak vatnith af then springande brunn,
thik varder sidan väl äfvintyr kunn;[3]
än thu thet om stolpan slar,
thu ser väl sidan, huru thet gar:
Tha komber vinter ther sva stark,
att alle the fogla a the mark,
leon, björna och alskyns djur
rädas for then harda skur.
Regn, hagil, frost och snjo,
rädelik elder, thet magin I tro,
komber ther med mykin dyn
for utan alla nader och skyn.[4]
Kan thu sva thädan koma bort,
thet thik varder änkte till skada gjordt,
om Gud thik the lycko an,[5]
tha äst thu sälare än annar man."
Hirdin bad mik fara väl,
jak svarade honum: "Lif häl och säl!
Thet lider nu fast at dagsins tida,[6]
mik lyster ej längre när thik att bida."

Tha jak hafde ridin en litin stund,
tha vard jak var then vänaste lund,
thär ä man med ögon sa,
när the käldo han sagde i fra.

[1] Lika kall. [2] Skopa. [3] Kunnig; *varda kunn* = vederfaras. [4] Utan (hvila) uppehåll eller urskillning, häftigt och våldsamt. [5] Unnar. [6] Lider på dagen.

Digitized by Google

Jak vill thet sigja af rättan akt,[1]
med blomster och löf var hon sva thakt,
mik thokte, thet matte ej regna sva,
att thet matte ther genom ga.
I then sama stund tha vard jak var
ene mullög af gull sva klar.
Tho man all värelline leta skall,
man finder ej annar tholik fall.
Thet mogin I for sannind tro,
att then källa väller svo,
som then kätil ofver elle hänger
och vällin alla vegna um ganger.[2]
Then stulpe var af smaragdus gjorth,
then sten var thit med listom förth,
under hanom fyra robin,
sva röde och skäre, som solen skin.
Af the under, ther jak ther sa,
ther ma jak väl sigja fra,
och vill jak enkte af thy löna,
hva thit vill fara, han ma thet röna.
Jak tog then mullog, ther hengde af gull,
och fylte jak hona, till hon var full,
och vatnid sidan jak a stulpan slo,
thet angrar mik, att jak gjorde svo.
For thy att tha burdis storm och gny,
molnade himil, och molnade sky
och thog sva angeslika att regna,
elder flög ther alla vegna,
hagel och frost munde ther ej thryta;
jak thenkte, att ther skulle allt nider bryta.
Jak fick af reddoga sva mykin nöd,
jak foll ther nider, som jak vare död.
Hafde var herra ej gjort mig sva väl,
tha vare jak thagar slagin ihäl

[1] Med riktigt uppsåt (att säga sanningen). [2] Och det sjudande vattnet stiger öfver på alla kanter.

Digitized by Google

af the trä, ther follo nider.
Thet thackar jak gärna thöm jak till bider,
ther alla världina hafver att rada
och mik halp thädan med sina nada.

Tha jak hafde ligath ena stund i dvala,
tha hörde jak ater the näktergala
och andra fogla med söte röst;
mitt hjärta gladdis och fik ena tröst.
Tha jak sa ljus och solina skina,
tha glömde jak alla angist mina;
än sa jak ther en fogla skara
med mykin fjäldo[1] i vädrit fara;
the sungo med sva söte tona,
ä mädan jak lifver, jak ma thet mona.[2]
Hvars thera röst var sunderlika sik[3]
och varo tho allo saman lik.
Tholkin sang ma hvargin[4] vära,
utan man finder ater thärä.
Mik thokte thet vara sva mykin pris,
rätt som jak vare i paradis.
Jak lydde sva länge a thera sang,
att jak vard hemsker[5] af thera bang.[6]
Sidan vard jak var vider annor tidande:
En vämpter[7] riddare kom ther ridande,
han rände fast[8] och var sva fri,[9]
jak thänkte, att the varo ti.
Tha jak sa, att han var en,
till mit örs var jag ej sen.
Jak sprang a bak och rände af stad,
och var jak i mitt hjärta glad,
att the ära skulde mik koma till handa,
att nakar thorde mik bistanda.

[1] I stor mängd. [2] Hågkomma. [3] Särskild för sig. [4] Sådan sång finnes ingenstädes. [5] Förvirrad, försagd. [6] Buller. [7] Väpnad. [8] Red (till anfall) kraftigt. [9] Oförskräckt.

Digitized by Google

Thän riddare, ther jak sa ther rida,
han öpte fast och bad mik bida;
han var grymber och illa vred:
"Thet skal thu gälda, thet nu är sketh!
Atte thu mik nakra skuld att gifva,[1]
jak vilde äpter thitt minne blifva;[2]
mädan thu hafver gjort thet fore hogamod,
thu skal thäs aldre fanga both.
Thet ma väl synas a thänna skog,
att jak hafver fangith skada i nog,
utan I vilin mik höta.
Tha vil jak ider hardelika möta
och mik före ider ej att gifva,
utan annar vara skal döder blifva.
Fore then last I gjordo mik häre
tha ma jak mik sara kära.[3]
Jak matte ej vara i mitt hus
fore hagel och frost och eldsins ljus.
Hvath I hafvin gjort, thot[4] I varo balda[5]
för än I koma bort, I skulin thet gälda." —
Epter thässe ord han thaga[6] thagde[7],
med sitt spjut han till mik lagde,
hans örs var springande som en ra,
en raskare riddare jak aldre sa.
Min skjold jak thagar[6] fore mik böd,
jak matte mik värja, thäs gjordis mik nöd,[8]
var örs the sprungo tha väl fast,
mitt spjut a hans hjälme brast.
Sidan var han mik allt fore stark,
han stack mik nider a the mark,
han tok mit örs, och han bort red.
Mera skam jak aldre led.
Han ville mik ej the äro te

[1] Hade du någon anklagelse mot mig. [2] Ville jag göra upp i godo med dig. [3] Svårligen klaga. [4] Fastän. [5] Djärf, duktig. [6] Genast. [7] Tystnade. [8] Det var mig behöfligt.

Digitized by Google

han vyrde en tima till mik se;[1]
underlöst tha[2] gjorde han sva,
han var en[3] starkare än andre tva.
Hvath skulle jak tha till rada fa,
ther jak hafde änkte att rida pa?
Dagin led tha fast at kvälde,
jak gick mik ater till the käldo.
Tha tok mik ock thädan att langa,
jak visste ej, hvart jak skulle ganga,
utan gick ater till then skog.
Min husbonda[4] kom mik tha i hug,
att thädan monde jak hjälpina vänta,
hvath rad jak monde af honum hänta.
Jak gick blyger i gardin fram
fore then last[5] och fore then skam,
ther mik var om dagin sked,
then morgin, ther jak thädan red.
Ther jak min husbonda fore mik fann,
dygdelika tha gjorde han[6]
och gick mik blidelika tha i mot,
alla mina sorg räd han mik bot.[7]
Thu äst här Gudi väl komin och mik,
hvath här är bätst, thet bjuder jak thik.
Änkte matte jak annath finna
än frur och jomfrur och höfvitska kvinna.
The gjordo mik sva mykin ära,
som första tima, tha jak kom thäre.
Riddara och svena the gjordo ock sva,
thet löne them Gud, ther allt forma.
Allt thet folk, ther a husith var,
undrado digert,[8] hvi jak kom ther,
thet min lyka var sva gangin,
thet jak blef hvarte död eller fangin.

---

[1] Han värdigades icke en gång se åt mig. [2] Det var intet under att. [3] Ensam. [4] Värden (på det slott han besökt). [5] Vanära. [6] Välvilligt (värdigt) handlade han. [7] Gaf han mig hjälp. [8] Mycket.

Digitized by Google

Tha hafdo the hvarte sport eller hört,
thet thädan kom nakar man utan död.
Hvat jak vider the käldo sa,
ther hafver jak ider sagt i fra
och enkte vätta lagt ther till,
han late, hva thet ej tro vill.[1]

Kalegrevans var en släkting till Ivan. För att hämnas den skymf, denne lidit vid källan, beger sig Ivan dit och besegrar dess riddare Vadoin röde, hvilket blir uppslaget till en hel följd af äfventyr, hvari Ivan invecklas.

3. **Ivan frälsar lejonet** (vers 2477—2578).

Tha han hafde ridith ena litin stund,
tha hörde han i en grönan lund
mykith bang och angistlik läte;
han visste ej hvath thet mände sätä.[2]
Ther en orm och ett leon[3] bardos[4] bada,
thet leon var stadt i storan vada.
Han red ther när och sa ther a,
huru ormin hjolt[5] leonith tha,
att thet sik ej matte röra,
och ängin skada matte hon göra.
Och thänker thet med rättan skil,[6]
hvilkin thera han hjälpa vill.
Honum vard ock till rada sva:
thän leon hiälpa, hvath han ma;
med naturlik skäl ma han ej lata
i allan stad orm att hata.
Herra Ivan steg af sin häst
och bant han, som han kunne bäst,
fjärre[7] thän orm och ecke när,
fore thet eter af honum gär[8],
och rasklika träder thän ormin till,
med sin skjol han sik värja vill.

[1] Den som ej vill tro det, må låta bli. [2] Betyda. [3] Lejon. [4] Slogos. [5] Höll. [6] Efter hvad rätt är. [7] På afstånd från. [8] För det gift, som går ut från honom.

Digitized by Google

Herra Ivan hogg thän ormin tha
at[1] förste hugge sunder i tva.
Vill leonith honum nakan skada göra,
han vill sik värja, thet magin I höra.

Thet första leonith thetta sa,
att drakin död for hänne la,
tha gick hon for herra Ivan liggja,
som hon vilde nader[2] af honum thiggja,[3]
och tecknar[4] honum thet bästa hon ma,
som hon vilde sigja sva:
"Thet later jak ider, min herra, höra,
hvath I bjudin, thet skall jak göra!"
Han drog sitt svärd af sin slida
och vilde tha ej längre bida.
Tha leonith sin hals fram räckte,
han hogg ther af thet minsta han matte,
ther drakin hafde haldith a.[5]
Han matte ej annath än göra sva.
Hafde han ej henne skilt vid the nöd,
tha vare leonith genast död.
Thet leonith var af dygd sva god.
Tha herra Ivan thet forstod,
att hon vilde honum thjäna,
for the hjälp han gjorde hänne,
tha thotte honum thet vara väl,
att han slo thän ormin i häl.
Han strök sitt svärd och stack thet in
och red sin väg at thet sama sinn.[6]
Hvar herra Ivan fore rider,
leonith honum följer, thet siger jak ider,
och vill sik aldre fra honum skilja

[1] I. [2] Hjälp. [3] Begära. [4] Låter med tecken förstå. [5] Han högg af så litet som möjligt af den del af halsen (af huden), som draken hade omfattat (den ansågs vara bestänkt med dödande gift, hvarifrån lejonet måste befrias för att kunna lefva). [6] I samma stund.

Digitized by Google

i nöd älla i lost med sinom vilja.
Och hon sva näla honum gick,
till hon väder af djurin fick;
tha dref henne ther hunger till,
thet hon djurin hafva vill,
och springer honum rasklika i fra.
Han undra, hvi hon gjorde sva
och hjolt sidan kvar[1] och bidde han,
ther till hon djurin fore sik fann.
Om herra Ivan vilde rida,
tha vilde hon ej längre bida,
och vilde han längre dväljas thär,
öfrin[2] djur fann hon ther när.
Tha herra Ivan djurin sa,
tha tecknar han hänne fram att ga.
Hon gör allt thet hänne herra bider,
hon lopp genast i dalin nider;
then förste hjort, for hänne stod,
hon kastade han nider och sög hans blod
och vilde vara sin herra trygg,[3]
kastade han genast a sin rygg
och dvaldis äcke längre thär
utan genast fore sin herra bär.

Thet monde fast at kvälde lida,
han visste ej, hvart han skulde rida:
"Vi vardom the natt här nu blifva,
ä hvath nader Gud vill oss gifva."
Herra Ivan månde hjortin fla
och tok allt thet i honum la,
lifver och lungo och hjärta och blod,
gaf thet leonit, som for honum stod,
slar sik eld och reder sin mat

[1] Stod sedan stilla. [2] Talrika. [3] Trogen.

Digitized by Google

och blef ther om then sama natt.
Han hafde ther ej vin älla bröd,
han drack ther vatn, thäs gjorde honum nöd.
Mädan herra Ivan sat vider bord,
fore hans föter a thän jord
thet leon fore honum la
och vilde ej fra honum ga.
Tha han hafde ätith, som han vill,
tha tok han allt thet ther var till,
minna och mera, hvath ther var,
allt saman fore sitt leon bar
och lagdis sidan nider a thän muld
och hvilte sik opp a sin skjold,
till the natt forgangin är.
Tha lagde hon sik honum sva när
och lot sik vara ther till ospara[1]
ofver sinom herra att halda vara.[2]

4. **Ivan besegrar Fjälskarper** (vers 2797—3202).

Herra Ivan tha genom skogin red
thrangan väg och mörka led;
hans leon allt med honum gär
och vill honum gärna vara när.
Tha sa han i the ödemark
en kastell, ther var bade hög och stark.
Thän mur, om thän kastell stod,
han var bade hög och god.
Thet land, ther till husit la,[3]
ther var ängin bygd[4] opp a,
thet var ther sva sara ödt,
thet ängin gat sik ther födt.[5]
Tha herra Ivan thetta sa,
han red thän väg till husith la.
The ther varo mot honum gingo,

[1] Sparade sig ej. [2] Hålla vakt. [3] Hörde till, lydde under. [4] Odling.
[5] Kunde försörja sig.

Digitized by Google

med blidom ordom the han untfingo.
Thet första herra Ivan gick mote the bro,
tha mälto the och sagdo svo:
"I latin leonith binda häre,
att thet oss ej till skada väre."
Herra Ivan svarade the borgara tha:
"Thet ma äcke vara sva;
vi hafvum thet hvar annan jät,[1]
thet vi magom ej skiljas at.
Jak lofvar thet här fore oss bada,
thet leonit varder här ängom till skada."
Tha svarado riddara och svena badä:
"I mågin ther själfve ofver rada."

Tha han kom fram i thet hus,
ther mötte honum jomfrugor med store blus;[2]
the fruga mände hans vapn af taka
och skipade honum rätt alla maka[3]
och sagde sidan till hans sva:
"I skulin till min herra ga,
honum thycker thet vara en glädis stund,
thet I ären kompne a hans fund."[4]
Husbondin thagar mote honum gick
och satte han nider när själfvan sik.
All the glädi, ther man hafver hört,
thet var thöm ther till skämptan[5] gjordt.
Tha the sato alle kat,[6]
tha fingo the sva underlik lat
och gräto sva jämmerlika tha,
thet ther var önkelikith höra opp a.
En litin stund the varä kata,
en annar stund the mändo grata.
Herra Ivan sporde husbondan at,

[1] Lofvat. [2] Bloss. [3] Skaffade honom allt hvad han behöfde (all bekvämlighet). [4] Till hans möte (att I hafven träffat honom). [5] Tidsfördrif, nöje. [6] Glada.

Digitized by Google

tha the sato ofver thera mat:[1]
"Hvi gratin I stundum alle saman,
och stundum hafvin I sva mykith gaman?" —
"Jak sagde ider thet gärna härä,
om ider matte thet till skämptan värä.
Första I thet vita fa,
ider thycker ther thungt att thänkja opp a." —
"Sigin thet mik, mädan vi här sittja,
jak vill thet storlika gärna vita." —
"Hvath hafver jak nu annath till,
mädan I thet sva gärna vita vill.
En rise gör mik en högelik skada,
jak ma mitt land fore honum ej rada,
han daglika här for husith ganger
och gör mik bade sorg och anger.[2]
Mitt gods hafver han mik takit fra
och bedis min dotter ofvan a.[3]
Jak atte siäx söner, rika och kat,
ä for mik full väl mädan at,[4]
the voro riddara rikasta och klok,
till thenne rise thöm af mik tok.
Fjälskarper mono the han nämpna,
Gud ma mik a honum hämpna!
Han hafver mina söner dräpith tva,
sva att jak själfver sa opp a.
Han vill i morgin än sva göra
thöm ater lifva och hit att föra
och dräpa them, att vi thet se,
slikt gör mik i hjärtad ve.
Om jak gifver honum dotter min,
han vill ej hona taka själfver till sin
utan gifva henne sina stekarasvena,[5]
the fulasta och the orena,
thet the skulu hona skända sva,

[1] Sutto till bords. [2] Vedermöda. [3] Till på köpet. [4] Emellertid gick mig allt väl i händer. [5] Köksdrängar.

Digitized by Google

att han hona forsmar sidan att fa.
Jak atte[1] hus och stora by,
bade gambla och sva ny;
af thöm hafver jak nu änkte mer,
än thetta ena I här ser.
Then ille risi Fjälskarper
han hafver mik varit allt offstarker."[2]
Herra Ivan svarade honum thärä:
"Mik thycker thet ett under värа,
hvi thu ej sände till konung Artus.
Thu finder ther manga op a thet hus,
ther honum gärna vill bestanda
och frälsa ider af thenna vanda.
Tho att then djäfvul starker är,
han finder tho thän ther honum bestar.
— — — — — — — — — — — —
Om then risi komber här,
morgin för än jak hädan far,
tha vill jak honum gärna besta,
ä huru thet mik ganga ma.
Tho skall jak arla morgin rida,
jak ma ej länge a dagin bida,
thy att jak hafver lofvat a mina tro
thet jak skall ändelika göra svo,
enom kämpa bestanda for ena jomfru,
ther fangin ligger a lifvith[3] nu,
och for middags tima koma thäre,
hvath thet varder mik till skada älla ärä."
Husbondin svarade herra Ivan tha:
"Thet löne ider Gud, ther allt forma!"
Och hvart thet barn, som ther var inne,
thackade honum i thet sama sinne.
— — — — — — — — — — —
Tha herra Ivan thetta sa,
att time var att sofva ga,

[1] Ägde. [2] Alltför stark. [3] Ligger fängslad för hela sitt lif.

Digitized by Google

han stod opp och sagde bratt:
"Gud gifvi ider allom goda natt!"
Frugur och jomfrugur mot honum ganga
och bära ljus for honum till sänga.
Han la the natt, till dager var ljus,
tha kom en prester fore thet hus
och klappade a dör med finger sin,
bad herra Ivan lata sik in.
"Nu är ther väl time till,
om I mässo höra vill."
Herra Ivan tha prestin bad,
att han skulde sik kläda tha i stad;[1]
han hörde mässo af thän hälga anda
och vämpnte sik sidan till fot och handa.

Han tänker nu begifva sig af för att uppfylla sitt löfte men låter beveka sig af värdfolkets och i synnerhet af den förtviflade dotterns böner att dröja ännu en stund för att invänta jätten.

Tha the jomfrua hafde fangith svar,
tha vordo the thän risa var;
han kom sva galin farande thär,
han vill allt dräpa, thet fore honum är,
thy att han var bade diger och lang.
Han bar a sinne axel ena digra stang,
hon var af stale bade stor och stark.
Hvar han hona lägger a the mark,
och vill hona nakar af honum stjäla,
hon är äcke god att fjäla;[2]
tho att[3] tio kompano[4] komo thärä,
the matto henne ej af stadin bära.
Han hafver the riddara med sig fört,
ther I af förra hafvin hört,
bundna bade om händer och föter,
the vänto sik aldreg att fanga böter.[5]

[1] Kläda sig på stället (nämligen i sin mässkrud). [2] Gömma undan. [3] Äfven om. [4] Kamrater. [5] Få upprättelse, blifva befriade.

Digitized by Google

Hvar thera a sin häst med starke rem
sva hardelika hafde han bundit them
thvärt om sadolin och hofvudit nider;
slikt är onda manna sider.
Ängin thera var sva rik,
att hela skjorto hafde a sik.
Thän risi hafde i sinne hand
ena digra gisl med thry band;
store knuta vare ther a,
sva ängislika[1] slo han them tha,
the nakna riddara, thy att han var vred,
thet matte höra sva langa led.
The hästa, the riddara varo bundne opp a,
varo illa sultne, the matto ej ga.
En dvärg dref the hästa fram,
han var bade halt och lam,
och slo the riddara ofver hofvud och hals;
thet röntis thöm, thet han var ej fals[2]
med the gisl han hafde i hände,
sva att blodit rann om thera ländä.
Sorg och anger ther monde ej skorta,[3]
sva dref han fram fore thera porta.

Thän risi takar thöm högt att kalla:[4]
"Här äru nu thine syner allä;
thu varder thina dotter nu utgifva,
älla skulu the ej längre lifva.
Än tho thik thycker hona vara bald,[5]
hon skall tho i minna fanta[6] vald.
Jak läter mik thet sva sara[7] forsma,
att jak vill hänne själfver fa.
— — — — — — — — — — —
Stekarasvena, the fulaste jak a,

[1] Svårt. [2] Falsk (näml. i att slå). [3] Fattas. [4] Börjar att högt ropa till dem (som voro i slottet). [5] Präktig, stolt. [6] Tjänares. [7] Högeligen, fullständigt.

Digitized by Google

the skulu alla hänne fa;
tho att hon hafver sva stolta lata,
thet är tho hänne väl till mata!"[1]
Husbondin kärir[2] sina nöd:
"Gud gafve, att jak vare langa död!"
Herra Ivan svarade tha ther till:
Sannelika jak thet sigja vill,
jak hörde aldrig för thän man,
thär sva ofögelika[3] tala kan.
Gud late thet aldre ganga sva,
thet thu skall vald ofver henne fa!"
Herra Ivan sitt örs tha krafde[4]
och all sin tyg, som han ther hafde.
"Nu latin nider the vindebro,
jak vill honum till a mina tro.[5]

— — — — — — — — —

Risin sa herra Ivan rida,
han öpte fast och bad han bida:
"Sig än[6] thu äst här komin till,
att thu vider mik strida vill?
Jak siger thet thik sannirlik,
han räd thik bade fals och svik,
och var han ej thin goder vin,
ther thik viste hit till min.[7]
Hvath thu hafver honum gjort igen,
han skipade thet sva, thu gälder thet en."[8]
Herra Ivan svarade honum tha:
"Donde[9] man, hvi talar thu sva?
Jak vill ej vider thik att thrätta,
jak aktar thitt thrug[10] rätt ängte vätta.
Gör mik hvath thik mon lika,

[1] Är väl till måtta; är lagom åt henne. [2] Klagar. [3] Otillbörligt. [4] Begärde. [5] På min ära. [6] Om. [7] Han uttänkte åt dig falskhet och svek (var falsk och svekfull) och var ej din goda vän, som visade dig hit till mig. [8] Han lagade så, att du ensam umgäller det. [9] Duktige, hederlige. [10] Hot.

Digitized by Google

jak vill en fot ej fore thik vika."
Thet första herra Ivan hafde talath svo,
sitt örs med sporom fast han slo
och rände at risan thet sama sinn,
och stack han a hans björnskinn,
ther han hafde fore platana opp a,[1]
sva att blodit monde ther genom ga
och rann fra honum rätt som en ström.
Risin gaf thäs icke göm,[2]
utan thet första, han thet lagit[3] kände,
han grep the stang, han hafde i hände,
och slo herra Ivan tha sva fast,
att hans skjold all i stycke brast.
Herra Ivan vard vid thetta vred,
han svor then risa en högelikin[4] ed:
"Thu skal thetta sarlika gälda,
om jak ma mitt lif behalda!"
Han ryckte tha sitt goda svärd,
ther opta bötte fore hans färd,[5]
och hjog honum i hans änne[6] tha,
thy han hafde ängin hjälm opp a,
och hjog ther af sva stora ena stek
(thet gick Fiälskarpe tha af lek),[7]
sva att tva varga älla flerä
gato ej ätith i ett mal merä.
Han tröste sik[8] sva stark att vara,
att han forsmade vapn att bära.
Tha Fiälskarpir huggith fick,
tha öpte han sva rädelik:
"Thetta skal jak sva gälda thik,
att thik thorf aldre langa till[9] mik";
och slo han fastlika med sin stanga,

---

[1] Ofvanpå hvilket han hade (metallplåtarna) brösthärnesket. [2] Fästa ingen uppmärksamhet därvid. [3] Stöten. [4] Högtidlig. [5] Hjälpte honom i hans förehafvanden. [6] Panna. [7] Det kom F. att förlora sin munterhet. [8] Förlitade sig på. [9] Att du aldrig behöfver längta efter.

Digitized by Google

att han monde när af sadelin ganga.
Tha halp Gud herra Ivan mjok,[1]
att thet hugg ej rädelika tok.

Thet första leonit thetta sa,
att risin thorde hänna herra sla,
sa sarlika[2] hänne i hjärtad sved
och barde[3] sik själf, till hon vard vred,
och sprang tha sa rasklika fram
och lot thet se, hon var ej lam.
Thän risa månde hon bade rifva och bita,
all hans björnskinn af honum slita;
hvath hon rakar med sinne klo,
thet gik allt fore,[4] thet magin I tro.
Sva ängislika hon han tha bet,
bade sinur och kött af honum slet,
fran hans hals och till hans lända,[5]
hon vilde ej förra ater vända.[6]
Han far thän läkjara ej i ar,
ther honum heler thässin sar.
Med then mästä nöd man e[7] sa
tha slet Fjälskarp sik leonit i fra
och öpte tha med harda kärä[8]:
"Avi[9] thet jak är komin härä!"
Han löpte tha opp sin järnstang,
hon var bade stor och lang,
och hugsade sik[10] strax leonit sla.
Hon springer honum sköt[11] i fra
och räddis tha for sin sidä,
hon torde ej hugget bidä.
Thet första herra Ivan thetta sa,
att stangen starkelika[12] i jordena sta,
tha sprang han fram och till hans hjo,

[1] Mycket. [2] Bittert. [3] Slog. [4] Det förstördes. [5] Länder. [6] Upphöra. [7] Någonsin. [8] Högljudd klagan. [9] O ve! [10] Tänkte sig. [11] Hastigt. [12] Fast.

Digitized by Google

sva angistlikä han honum slo;
ett hugg han honum tha gaf
(han räddis tha enkte fore hans staf)
genom hans hofvud och sva hans bryst.
Then rese fick tha illä syst,[1]
sva att hans hjärtä nam thet i stad.[2]
Tha vard herra Ivan i hjärtat glad
och räddis tha ej med allä,
tha han sa resen att fallä.
Och lopp tha hvar ther mere[3] ma
allä thit som resen la.
The thackado herra Ivan och sagdo sva:
"I hafvin oss frälst af allä nöda,
Gud thacke ider, herra, for idrä mödä!"
Tha mälte then herra och the fruga:
"Vi bidjä thet gärnä, om thet ma duga,
mädan I mågen ej nu med oss in,
I komen her ater ett annat sinn."

Afslutning (vers 5733—5754).

Nu hafver jak sagt af herra Ivan,
allt hvath jak skrifvath af honum fann,
och änkte vätta lagt ther till;
late hva thet ej tro vill.
Jak lot thär änkte ater sta,
thet jak skrifvath for mik sa.
Tha thusand vintre thry hundrad ar
fran Guds födslo lidin var
och ther till thry i then sama tima,
vard thässe bokin gjord till rima.
Eufemia drötning, thet magin I tro,
lät thässa bokena vända svo

[1] *Syst* af 'sysla'; 'jätten fick då illa ställdt för sig'(?). [2] Så att det hugget fastnade i hans hjärta. [3] *Mera?* 'hvem som mera förmådde'? 'af alla krafter'? Kanske är betydelsen: 'Alla, som hade kraft därtill, sprungo då dit där resen låg'.

Digitized by Google

af valske[1] tungo och a vart mal.
Gud nade the ädla frugo själ,
ther drötning ofver Norge var
med Guds miskund thrättan ar.
Nu är thässe bok till ändä,
Gud oss sina nader sändä
Gud gifvi honum, ther hona gjorde,
och allum thöm, ther bokena hörde,
himerikes glädi for sina mödo
och frälse oss fran hälvitis dödä.

II.

UR NAMNLÖS OCH VALENTIN.

(Prosaroman, öfversatt till svenska i slutet af 1400-talet.)

Konung Krissosmos i Ungern äktade mot sin moders vilja konung Pippings i Frankrike syster Phila. Sedan denna blifvit moder till två tvillingsöner, lät svärmodern omedelbart efter deras födelse taga dem från Phila, som anklagas för att själf hafva bragt dem om lifvet. Med tillhjälp af den illasinnade biskop Frankart lyckas det ock för svärmodern att öfvertyga sin son om Philas brottslighet, hvarefter Phila blir förjagad. Tillsammans med en ädel riddare, Blandamär, som ägnar sitt lif åt hennes tjänst, irrar hon därefter kring under växlande äfventyr, till dess att både Blandamär och hon själf, hvar på sitt håll, råka i fångenskap.

De två barnen skulle enligt farmoderns befallning hafva dödats, men den tjänarinna, åt hvilken uppdraget anförtroddes, lade den ena i ett skrin, som sattes i en ström; den andra bar hon till skogen och lade i en buske. Denne senare blef tagen af en varginna, som uppfödde barnet tillsammans med sina ungar. Den förre påträffades af konung Pippings dotter Klarina och uppfostrades af denna under namnet Falantin (Valentin). Han växer upp till en stark och hjältemodig yngling. En gång slår han ihjäl en af konungens hofsvenner, som hånat honom, och blir därför kastad i fängelse.

---

[1] *Valsk* eller *välsk*, sydländsk, fransk.

Digitized by Google

På ett krigståg i Spanien blir konung Pipping slagen och sänder bud till sin dotter Klarina, att hon skulle sända honom förstärkning.

1. Valentin blir slagen till riddare.

Då bjöd jungfru Klarina öfver hela hennes faders rike, att alla skulle komma till henne med sina vapen till åtlydnad för hennes faders befallning. Därpå tog hon Falantin ut ur tornet och rådgjorde närmast med honom. Klarina gick med Falantin in i salen, där alla herrarne voro, och sporde, huru man skulle bete sig. Då sade den unge Falantin: "Jungfru, jag beder eder, att I tillåten mig fara med och försöka, om jag har någon makt eller styrka. Det skola hedningarne finna, att jag ej skall fly för dem. Det vill jag göra för eder skull, ädla jungfru; därför beder jag eder, att I värdigens gifva mig vapen, sköld och hjälm och hvad därtill hör, så att jag måtte blifva desto djärfvare att anfalla mina fiender." Klarina svarar honom: "Hvad I bedjen, det skolen I få." Då lät hon hämta en skön matta och breda den på jorden. Den bad hon Falantin ställa sig på. Hon satte så på honom en brynja, som var så utmärkt, att ingen man, huru kraftig och stark han än var, kunde bryta sönder en ring i henne, emedan hon var så mästerligt gjord, att Vår Herres blod var inneslutet i henne. Och till följd af dettas verkan kunde ingen blifva sårad i henne. Därpå kastade Klarina öfver honom en vapenrock, så dyrbart tillverkad af guld, att ett sken gick ut från honom som från solen. Därefter spände hon omkring honom ett svärd, som var värdt mycket penningar, samt den högra sporren och bad honom falla på knä. Därpå tog hon ett svärd och slog honom därmed tre gånger och sade: "Du skall öfva rätt ridderskap. Jag öfverlämnar åt dig sköld och svärd. Du skall vara en beskyddare för olyckliga jungfrur, änkor och faderlösa barn. Hvar du ser dem i någon nöd, skall du aldrig underlåta att hjälpa dem till deras rätt, och hvem som flyr till dig för att finna bistånd eller räddning, honom skall du trofast

Digitized by Google

hjälpa efter din förmåga. Och du skall vara oförfärad, då öfvar du rätt ridderskap!"

Falantin svarade henne ödmjukligen: "Ädla jungfru, jag skall hålla eder befallning; därtill hjälpe mig Gud. Låt mig nu fara härifrån, ty det duger ej att dröja längre." Då gick den stolta Klarina in i salen, där alla herrarne voro, och sade till dem alla: "Denne unge riddar Falantin skall vara eder höfvitsman på denna färd, till dess I kommen till min fader. Och jag beder eder, att I varen honom lydiga å min faders vägnar." De svarade alla därtill ja och voro alla glada, att det hade gått så med honom. Då ledde man fram en skön häst. Betsel, gjordar och stigläder* voro alla gjorda af guld. Fruar och jungfrur höllo hans stigbygel, men det ville han ej tillåta. Därpå gick den unge Falantin och lade sin hand på sadelbågen och sprang upp i sadeln utan stigläder eller stigbyglar. Därför tackade honom både fruar och jungfrur. Då kom den stolta Klarina och lämnade honom en hjälm af stål. Ofvanpå hjälmen var en krans af rödt guld, inne i kransen stod en bild af guld, alldeles som en jungfru, som ville le, och den bilden höll i sin hand ett fingergull, hvaraf ett underbart sken utgick. Herrarne togo nu afsked af Klarina, redo bort och kommo till Spanien.

Här utför Valentin utan att vara igenkänd stora hjältedater och blir, sedan han uppenbarat sig, föremål för mycken vänskap af konung Pipping.

2. Valentin träffar Namnlös.

Tidigt en morgon red konung Pipping på jakt och hade med sig tolf riddare och andra goda och berömda män. Då de redo på en ljuflig äng, sade en riddare: "Herre, se hvilket underligt djur, som springer där. Något sådant har jag aldrig förr sett!" Då satte två riddare i väg och började jaga djuret. Det djuret var Valentins broder, det kände hvarken far eller mor och hade intet förnuft, annat än hvad som framgick af dess natur. Djuret satte sig

* Läderremmar vid hvilka stigbyglarna hängde.

Digitized by Google

till motstånd mot de två riddarne. Då rände en af dem mot djuret med sitt spjut, men det sprang upp och fick ned riddaren af hästen och klämde ihjäl honom med sina händer. Äfven den andre riddaren råkade i stor fara; djuret ref af honom hans vapen och tillfogade honom svåra sår. Konungen började då fly, men djuret var snabbt och följde efter samt upphann honom och sårade honom och alla, som med honom voro.

Detta fick Falantin höra, att konungen varit på jakt och blifvit sårad. Då väpnade han sig på ögonblicket, sprang på sin häst, satte efter djuret och ville se hvad det var för ett djur, som var så förskräckligt. Då han kom ut på fältet, såg han djuret springa framför sig i samma upprätade tillstånd, som då det skildes från konungen. Då sade Falantin för sig själf: "Ack, Herre Gud, hvilket underligt och gräsligt djur!" Men han visste ej om, att det var hans egen broder. Falantin red efter djuret, och detta blef honom varse. Då sprang det mot honom och ryckte med sina starka händer ned Falantin ifrån hästen och skulle hafva kramat och rifvit ihjäl honom, om icke hans brynja varit så god och stark, att han blifvit osårad och oskadd. Den kraften hade hon af Vår Herres blod, som i henne var inneslutet. Genom fallet från hästen blef han likväl afsvimmad och låg, som om han vore död. Då djuret såg, att han icke rörde sig, vände det sig om och gick från honom. Då han kom till sig själf igen och förnam, att djuret var borta, var han glad, att han blifvit det kvitt, och sade till sig själf: "Det djuret är ej af något dåligt ursprung, då det är af sådant sinnelag, att det ej gjorde mig större men, fastän det såg mig vara värnlös." Därmed reste Falantin sig upp och fick åter sina vapen. Djuret såg sig tillbaka och såg, att Falantin hade stått upp. Då vände det sig hastigt om med mycket raseri och sprang emot Falantin och ville döda honom. Falantin han drog sitt svärd och högg till djuret, i detsamma som det kom till honom. Då blef djuret såradt mellan skuld-

Digitized by Google

rorna, så att det jämrade sig däröfver. Därpå bröt Falantin ett ris och slog därmed i såret så länge, att djuret föll på knä, liksom det ville säga: Nu gifver jag mig. Därpå tog Falantin och löste af sig sitt bälte och band därmed djuret om halsen och förde det fånget hem.

Dessförinnan hade konungen rustat sig för att möta Falantin med mycket folk och hjälpa honom. Då blef konungen varse, att Falantin kom ridande och förde djuret fånget i sitt bälte. Då blef konungen glad och red till Falantin och mottog honom väl och lofvade Gud, att han hade öfvervunnit det grymma djuret. Klarina fick veta, att djuret var gripet och att hennes egen riddare Falantin hade gjort det. Då gick hon ut emot honom och mottog honom med stor ära och sade till honom: "Min käraste vän, herr Falantin, hafven I blifvit sårad, så att det kan skada edert lif? Jag vill gifva eder balsam att dricka; däraf läkas alla edra sår." Därmed gick hon till honom, tog honom i famn och kysste honom på munnen. Då djuret fick se det, sprang det på henne med sina hårda händer och ref alla hennes kläder af henne, så att jungfrun blef högeligen förfärad. Då slog Falantin djuret hårdt med riset, som han hade, så att det sedan aldrig tordes göra henne emot. Då tog Falantin jungfrun vid handen, och de gingo in i salen, och djuret följde dem. Herrarne satte sig alla ned och undrade mycket öfver Falantins makt, och djuret lade sig på golfvet framför honom. Då bad Falantin de ädla männen, att de skulle gifva djuret namn. De sade, att det borde han själf göra; djuret tillhörde honom själf, och han finge gifva det hvad namn han ville. Då blef djuret kalladt Namnlös.

Därpå sade Falantin till Klarina: "Ädla jungfru, I behöfven ej längre rädas för Namnlös; han har ju ett människoansikte och lemmar, som passa därtill." Så bad den unga Falantin, att Klarina ville visa sig så välvillig och gifva Namnlös dricka af sin balsam, på det hans sår måtte varda läkta. Hon sade, att hon gärna ville göra det. Och

Digitized by Google

genast han hade druckit, så blefvo hans sår läkta. Och Namnlös föll på sina knän och böjde sitt hufvud inför henne, som om han ville säga: Jag tackar eder, jungfru, för min hälsa. Det gjorde han af sitt naturliga förnuft.

Därefter lät Falantin tillreda ett karbad och ledde Namnlös däri och sände så bud efter en barberare, att han skulle komma och raka af honom håret. Så snart som han började raka, blef Namnlös vred och kramade ihjäl honom med sina händer. Då Falantin såg, att barberaren var död, tog han riset i den ena handen och hårknifven i den andra och sade: "Jag vill våga mig på, om jag kan få någon hand med honom." Då Namnlös såg, att Falantin ville raka honom, satt han stilla och rörde sig ej alls. Dock var Falantin i stor lifsfara. Då fick han se, att Namnlös hade ett rödt kors mellan sina skuldror. Då blef Falantin glad och sade: "Sannerligen, du är af godt slag!" Därpå lät han kläda Namnlös i präktiga kläder. Då var han en dejlig ung man och lärde då först gå på två fötter. Därtill lärde han sig belefvenhet och seder och visade många goda egenskaper samt förstod hvad folk sade honom, fastän han ej kunde tala.

Hvart sedan Falantin for, så ville Namnlös vara med honom. Då Falantin förstod, att Namnlös ville följa honom, lät han göra honom en klubba af stål, som vägde ett skeppund, och lämnade henne vänligt i Namnlös' hand. Då Namnlös fick klubban, blef han särdeles glad och kastade henne både upp och ned och gjorde många konster med henne. Då Falantin såg, att klubban var honom så lätt, gladdes han i sitt hjärta och sade: "Jag vill nu ej längre stanna här; jag vill fara till främmande land, där jag är okänd, för att söka min fader och min moder och veta, från hvem jag härstammar. Jag behöfver ej rädas för en eller två, då Namnlös är mig trogen."

Då Klarina förstod, att herr Falantin ville fara bort, gick hon till honom och bad honom kärligen, att han ville göra väl och öfvergifva resan för hennes skull. Hon ville

Digitized by Google

vara hans egen hjärtanskär, hemligen och uppenbarligen, för hvem det än vore ljuft eller ledt. Hon ville helt och hållet följa hans vilja. Falantin svarade henne: "Det kan ej ske för närvarande, emedan Namnlös, min stallbroder, och jag hafva lofvat besöka främmande land, och vill jag veta, som förut är sagdt, af hvad släkt jag är kommen." Då Klarina förstod, att hon ingalunda kunde beveka honom, blef hon mycket bedröfvad och tog en liten flaska och fyllde henne full med balsam, på det att Falantin skulle hafva henne med sig, om han blefve sårad eller finge någon sjukdom. Drucke han då däraf, skulle han blifva helbrägda. Den flaskan gaf hon Namnlös och bad, att han skulle noga förvara densamma, ty hon förmodade, att om hon gifvit flaskan åt Falantin, hade han försmått den.

Falantin bad sig orlof att rida från den stolta jungfru Klarina. Då blef hon svåra bedröfvad, så att hon för sin häftiga gråts skull ej kunde så uppenbara honom sin välvilja, som hon hade velat. Dock bjöd hon dem godnatt och sade: "Gud allsmäktig vare eder beskärmare! Lycka och glädje vare med eder, hvar I faren!" Därpå red Falantin från henne, och Namnlös sprang före och var glad, att det hade kommit därhän, att han fick göra sin herre någon tjänst.

De råka under sin färd ut för en mängd äfventyr, under hvilka de bägge utföra stora hjältedater. De träffa först den fångne Blandamär, som befrias, därpå sin moder Phila i det ögonblick då hon, efter en falsk anklagelse, skulle brännas. Hennes fiender straffas, hvarpå hon och Blandamär åter draga sina färde, enär ingendera känner förhållandet med Namnlös' och Valentins börd. Därefter komma de också till Ungern och göra dess konung stora tjänster. Slutligen blir hemligheten af deras börd på ett underbart sätt känd. Krissosmos återfår sin drottning. Namnlös botas för sin stumhet, blir gift med en prinsessa Rosemund och efter sin fader konung i Ungern, Valentin blir gift med en prinsessa Rosalia och bestiger efter Pipping Frankrikes tron, medan Blandamär får Klarina och sedermera blir konung i Spanien.

Digitized by Google

FOLKVISOR.

(Ballader.)

I.

KÄMPAVISOR.

1. Vidrik Velandsson och Långe Bern reser.

Denna och närmast följande visa tillhöra en grupp, som handlar om Didrik af Bern och hans kämpar. Didrik är ursprungligen en historisk person, östgoternas konung Teodorik (d. 526 e. Kr.), som eröfrade Italien och en tid hade till sin hufvudstad Bern, d. v. s. Verona. Såsom flera andra historiska personligheter har han i medeltidens dikter förvandlats till en sagofigur, behandlad framför allt i den på prosa författade Didrikskrönikan samt i åtskilliga smärre tyska och nordiska visor. I de senare är det dock hufvudsakligen Didriks kämpar, som spela de viktigaste rollerna. Den i Norden mest kände och omtyckte af dessa var Vidrik Velandsson, son till den i nordiska myter och sägner kände konstfärdige smeden Veland (eller Wieland, Volund, Vaulunder) och konungadottern Botil (Bodvild). I Didriks kämpakrets synes Vidrik efter visornas framställning intaga en särställning. Möjligen har folktraditionen ansett honom som en ättling af och representant för Norden och därför ställt honom öfver Didriks öfriga kämpar i tapperhet.

I den nedan anförda visan skildras en bedrift af Vidrik. Didrik af Bern sitter i sin borg och berömmer sig af sin makt samt beklagar, att ingen finnes, med hvilken han kunde få mäta den. Den äldste af hans kämpar, Hillebrand (eller Hildebrand), nämner då såsom en farlig motståndare Bernevis, troligen en förvanskning af 'Berner ris' (d. v. s. rese), i danska visor kallad Langben Risker och längre fram i vår svenska visa Långe Bern reser, annorstädes äfven Långben eller Högben rese. Didrik befaller Hillebrand att rida främst på tåget mot denne. Men H. undskyller sig, och Vidrik åtar sig i stället det farliga uppdraget.

Digitized by Google

Han finner jätten, som han besegrar och dödar, hvarefter Vidrik tillåter sig ett skämt med Didrik och hans män för deras storordighet och modlöshet.

1. Kong Didrik sitter på Bertingsborg.[1]
han ser sig ut så vida:
"Gud gifve, jag visste kämpen den,
mig torde i morgon bida!"
Här står en borg för Bern,
och där bor inne kong Didrik.

2. Det svarade mäster Hildebrand,
han var en kämpe så vis:
"Visa vill jag dig kämpen den,
och han heter Bernevis."

3. "Hör du, mäster Hillebrand,
du äst en kämpe så starker,
du skalt rida främst uti Bertingsborg[2]
och föra vår sköldemärke."

4. Svarade mäster Hillebrand,
han var en kämpe så vis:
"Jag rider icke främst i skogen i dag,
ty mig sömmer[3] icke den pris."

5. Det svarade Vidrik Velandsson,
han var så modig i håge:
"Allt vill jag vara den förste man,
som rider i Bertings skoge."

6. Vidrik rider åt vägen fram,
han yppa'[4] en visa och kvad;
det hördes femton miler
uti det salta haf.

7. Det var Vidrik Velandsson,
han inåt skogen red;
där fann han på Långe Bern rese,
han låg både svarter och leer.

8. Det var Vidrik Velandsson,
han fram till resen red:
"Du res uppå dina långa ben!
Jag gör dig visserlig vred."

9. "Rid bort, rid bort, liten man,
du kan icke med mig strida!
Det tjänar icke en stalldräng
raske kämpe att bida."

[1] *Bertingsborg*, 'den glänsande borgen'. Detta namn bäres äfven af andra borgar än Didriks. I följande visa säges äfven Didriks motståndare Niklaus sitta på Bertingsborg. [2] *Uti Bertingsborg* = af kämparne i Bertingsborg. [3] Passar, tillkommer. [4] Tog upp (diktade).

Digitized by Google

10. "Jag är ingen stalledräng,
ändå du säjer så;
jag är en fri kämpe,
som man kan säja utaf."[1]

11. "Äst du en fri kämpe,
allt som du säjer för mig,
hvad som du i skölde förer,[2]
det vill jag veta af dig."

12. "Skräpping heter min goda sköld,
som mångt ett svärd har brutit,
och Blank så kallas min stolta hjälm,
däruti mång pil är skjutin.

13. Mimnering heter mitt goda svärd,
är hardt[3] i kämpeblode,
och Skymling heter min ädla häst,
är fallen af Bremmers stode.[4]

14. Veland heter min fader,
han var en smed så skön,
och Botel heter min moder,
en konungadotter vän.

15. Själf heter jag Vidrik Velandsson,
i järn så är jag klädder;
det vill jag för sanning säja,
jag är slätt ingen namnriddare."

16. "Och väl då känner jag Mimnering,
ditt leda förrostiga svärd,
och halfva böttna Skymling,[5]
din gamla utredna märr."

17. Skymling språng upp på båda sina ben
och midt uppå reserns sida,
och sönder då gingo hans refben sju,
och sedan begynte de strida.

18. Det var Långe Bern reser,
han tog sin stålstång i händer,

[1] Tala om. [2] *Hvaa som au i skölde förer* betyder här nog ej hvad vi mena med 'föra i skölden', d. v. s. hafva för afsikt, utan hänför sig till den sed, som förekom vid medeltidsdueller, att först nämna sitt namn och sin härkomst. Då riddarne hade slutet visir, så kunde sköldemärket lämna bevis. Det förekom ju äfven hos våra nordiska förfäder, att striden föregicks af ett ordskifte, i hvilket man prisade sig själf och sina anor samt nedsatte motståndaren. [3] Härdadt. [4] *Stod,* flock af ston med en hingst; i detta fall Bremmer. [5] *Halfva böttna,* betydelsen är oklar.

Digitized by Google

han slog efter Vidrik Velandsson,
att stången i berget rände.

19. Det var Långe Bern reser,
han började till att jämra:
"Nu ligger min stång i berget fast,
som hon vore slagen ved hamra."[1]

20. Det var Vidrik Velandsson,
han tog sin Mimnering i hände;
han högg ett hugg i reserens bryst,
att udden i tarmarna vände.

21. "Förbannat vare du, Vidrik,
och så ditt svärd ved din sida!
Du hafver gjort mig sår i mitt bryst,
däraf så yppas min kvida."

22 "Jag skall hugga dig, Reser, så små,
som löf blåser ibland stöfver,[2]
om du icke visar mig ditt röda guld,
som du hafver i denne skogen."

23. "Visa vill jag dig detta hus,
det skin som brinnande låge,
och där är mer guld inne,
än femtan kongar åga."

24. Vidrik red, och Reser kröp,
de voro båda lika höga;
så komme de till det välbyggda hus,
det hade förgyllande flöge.[3]

25. "Hör du, Vidrik Velandsson,
du stig ned af din häst
och vält den stenen från den dörr
och tag det gullet mest!"

26. Vidrik tog under med all sin makt,
han orka' icke stenen röra;
Reser tog till med sitt minsta finger,
han löfte stenen till sitt öra.

27. Svarade Vidrik Velandsson,
han fruktade för det gulle:[4]

[1] *Ved hamra,* 'vid berg', 'så fast som i berg'. [2] *Stöfver,* 'stoft', 'damm'. [3] *Flöge,* 'klippväggar'. Jätten hade sålunda ett slott, hvars väggar bestodo af själfva berget, som glänste af guld. [4] *Gulle.* Här kan omöjligen menas det guld, som jätten ägde, utan ursprungligen har det troligtvis här stått 'gildre', giller, nämligen stenen framför ingången. Äfven rimmet med 'spilla' blir då bättre.

Digitized by Google

"Det plägar ingen vis kämpe
sin makt uppå stenar spilla."

28. Det var Långe Bern rese,
han skulle gullet upphämta,
och så högg Vidrik hans huf-
vud af,
det måtte han fullväl vänta.

29. Då tog han den döde kropp
och reste honom till en ek,
så red han till konung Didrik,
sade af den underlig lek.

30. Så tog han den manneblod,
han smorde sig och sin häst,
så red han till konung Didrik,
sade sig vara skamlig läst.[1]

31. "Hafver du fått både hugg
och slag
af Reser, så är det illa;
så ville vi draga till Bern
igen
och ingen man mera spilla."

32. "Du vänd dig om, konung
Didrik,
du vänd dig snart med mig:
allt det guld, som Reser äger,
det vill jag visa dig."

33. Det var alla kung Didriks
män,
när de finge Reser se,
så lätt de åt skogen rände,
man måtte väl åt dem le.

34. Fram kom Vidrik Velands-
son,
han gjorde dem stor spe:
"Huru skulle I honom lef-
vandes bida,
I tår honom icke dödan se."

35. Vidrik stötte på rese med
skaft,
att hufvudet drog i mark:
"Det må jag för sanning säja,
Reser var en kämpe stark."

36. "Hafver du slagit Reser i dag,
det spörjs om landet så vida;
den kämpen är icke i världen
till,
du ju vill med strida."

37. Så togo de det röda guld,
de bytte[2] det på strand,
och Vidrik hände[3] den bäste
part till,
som värfvade det med sin
hand.
Här står en borg för Bern,
och där bor inne kong Did-
rik.

[1] *Läst*, 'lemlästad', 'slagen'. [2] *Bytte*, 'delade'. [3] Fick.

Digitized by Google

2. Sivar Snaresven och unge Hammerlund.

Konung Didrik och hans kämpar draga ut till strid och slå läger utanför Bertingsborg, där konung Niklaus (i Dridrikskrönikan och flerstädes kallad Isung) ser deras ankomst. Denne utsänder sin förnämste kämpe Sivar Snaresven (i Didrikskrönikan kallad Sigurd Sven, samme hjälte, som i de fornnordiska sagorna och Eddadikterna kallas Sigurd Fafnesbane) för att utfordra någon af främlingarne till tvekamp. Sivar ber att få se kämparnes vapen, och nu uppräknas deras sköldemärken, som åtminstone i vissa fall äro karakteristiska för deras ägare. Sivar verkställer utmaningen, och lotten faller på unge Hammerlund (en förvrängning af Aumlung, som samme person kallas i Didrikskrönikan). Ehuru han af den ädelmodige Sivar får fördelar i striden, blir han kastad ur sadeln. Sivar får därpå veta, hvem han besegrat, och med uppoffring af sin egen ära räddar han honom. Slutet är något dunkelt och säkerligen menadt att vara humoristiskt. Det tyckes antyda, att kung Niklaus låter afskräcka sig af Sivars nederlag, hvarefter ett gille firas på slottet, däri bägge partierna deltaga. I alla händelser framgår, att striden får anses afslutad med den skildrade tvekampen.

1. De vore sju och sju sine tjuge,
när de drogo ut frå hall,*
och när de komme till Bertingsborg,
där slogo de sin tjäll.
Det dånar under de raske hofmän, där de utrida.

2. Kong Niklaus ständer på högan tinne,
och ser han ut så vida:
"Hvi hafva de kämpar sitt lif så falt,
att dem lyster här att strida?

3. Och höre Sivar Snaresven,
och du hafver vankat så vida,
att du skall fresta dessa kämpers vapen
och dem under tjällen drifva."

4. Det var Sivar Snaresven,
han till dem under tjällen red:
"Och dusten vele vi samman pröfva,
eders vapen I låten mig se!"

5. Det skiner uti den förste sköld
ett lejon med krona och guld;
den förer konung Didrik,
han var sitt folk så huld.

6. Det skiner uti den andra sköld
en hammar och så en tång;

* Konungens hall eller sal.

Digitized by Google

den förer Vidrik Velandsson,
han slår och griper ingen till fånga.

7. Det skiner uti den tridje sköld
en gam så röd som guld;
den förer Hilbad Håkansson,
han var en stallbroder huld.

8. Det skiner uti den fjärde sköld
en orm, och han är röd;
den förer Holger Dansk,
han hugger en kämpe till död.

9. Det skiner uti den femte sköld
sittjandes hök på hall;
den förer mäster Hillebrand,
han vågar med kämper ett fall.

10. Det skiner uti den sjätte sköld
en hind, och hon är grön;
den förer unge Hammerlund,
han var en kämpe skön.

11. Det skiner uti den sjunde sköld
en ulfver allt så stark,
och den förer Ulf von Järn,
han brukar så stort hof-verk.[1]

12. Det skiner uti den åttonde sköld
en fedla[2] och en båge;
den förer Falkvord Spelman,
han vill dricka och intet sofva.

13. Det skiner uti den nionde sköld
en lindorm[3] allt så led;
den förer Orm Ungersven,
han fruktar för ingen vred.

14. Det skiner uti den tionde sköld
en ramn[4] med vingar bruna;
den förer Riker i Radengård,
som väl kunde dikta och rimma.

15. Det skiner uti den elfte sköld
tre pilar, och de äro hvita;
dem förer Brand Vidförling,
på honom må kämpar lita.

16. Det skiner uti den tolfte sköld
tolf förgyllta marker;
dem förer herr Magnus Almunson,
han strider alltid för jungfruens ära.

[1] Ridderliga bedrifter, storverk. [2] Fiol. [3] *Lindorm*, en i folktron förekommande orm af ofantlig storlek och fruktansvärd beskaffenhet. [4] Korp.

Digitized by Google

17. Slik kämper och märker voro här,
ho kan dem alla förtälja?
Och det var Sivar Snaresven,
han kunde icke länger dvälja.[1]

18. "Är det någon af konungens kämper,
som dusten lyster att rida,
han töfve icke för länge,
han möte mig under lida.[2]

19. Hvilken af eder, I raske hofmän,
som dusten kan rida bäst,
med honom vill jag rida i dag
om bäggjes vår sadel och häst."

20. De kämpar kasta tärning på tafvelbord,[3]
de tärningar stunke[4] så vida;
och det föll på unge Hammerlund,
han skulle med Sivar rida.

21. Hammerlund slog tärning i tafvelbord,
honom lyste ej längre leka;
det vill jag för sanning säja,
hans kinder gjordes bleka.

22. Upp stod unge Hammerlund
i det samma sinn,[5]
så går han i höga loft
för Vidrik Velandsson in.

23. "Hörer du, Vidrik Velandsson,
du äst så fri en man,
vill du läna mig Skymling i dag,
jag sätter dig därföre pant?"

24. "Icke får du Skymling i dag,
förutan du sätter mig god pant:
Lösings skog och femton slott,
de bästa uti ditt land."

25. "Åtta borger i Bertingsland,
dem sätter jag dig till fäste,[6]
därtill min yngsta syster,
jag tycker, hon är den bästa."

26. "Sivar han är en starrblind sven,
han ser icke sitt svärd till ände;
får Skymling någon skada i dag,
du böter han ej med alla dina fränder.[7]

[1] Dröja. [2] *Lid*, 'skogbeväxt sluttning'; *under lida*, 'i lunden'. [3] Spelbord, spelbräde. [4] Hoppade, sprungo. [5] I samma ögonblick. [6] I pant. [7] Meningen är, att Sivar till följd af sin dåliga syn lätt kunde komma att hugga ihjäl hästen i stället för ryttaren.

Digitized by Google

27. Så leker svärdet i Sivars hand,
som kringlan[1] hon ringlar i spåre;
du vakta dig, unge Hammerlund,
du kommer icke för den dåre!"

28. "Och alla mina borgar uppå Bertingsland
då sätter jag dig till pant,
min yngsta syster till din hand
och så därtill min hvita hals."

29. Hammerlund springer på Skymlings bak,
så gladelig månde han rida,
och Skymling tyckte, det underligit var,
att honom stod spåra i sida.

30. Det skiner på Hammerlunds förgyllta hjälm
som solen om midsommers tide:
"Herre Gud nåde mig, fattig ungersven,
skall jag efter Sivar bida!"

31. Den första dust de samman redo,
de vore både kämpar så starke,
sönder gick Hammerlunds sadelring,
han blef lagt i marke.

32. "Mig tyckes, du äst en fager ungersven,
din häst kan du väl rida;
stig du af och gjorda din häst,
en stund vill jag dig bida."

33. Den andre dust de samman redo,
de redo af full god håge,
och gick bägges deras sadlar i tu,
och Hammerlund för sadelbåge.[2]

34. "Nu hafver jag dig af hästen slagit,
och hästen han är nu min;
du säg mig, fager ungersven,
af släkt och härkomst din!"

35. "Drottning Elin heter min moder,
en drottning gäf och fin,

[1] *Kringla*, 'cirkel', 'rundt föremål'; här: 'trissan' i sporren. [2] *Hammerluna för saaelbåge*, d. v. s. H. föll ur sadeln.

Digitized by Google

konung Abdon Härdestål
så kallas faderen min."

36. »Är drottning Elin din moder,
som är min fulltrogen vän,
då gifver jag dig din häst igen,
du äst min systerson.

37. Tag nu dine skölderemmer,
du bint mig till denna ek,
och rid så till konung Didrik,
säg, att du har vunnit denna lek."

38. In kom unge Hammerlund,
han kasta' sitt svärd på bord:
"Tog jag Sivar Snaresven
och bant honom ved ekerot."

39. "Hör du, unge Hammerlund,
du far allt med tant:[1]
allt var det med vilja gjordt,
om du Sivar bant."

40. Vidrik talar till sin dräng:
"Lägg sadel på gångare grå,
och jag skall mig i lunden rida
och se, huru Sivar må."

41. Sivar ståndar i lunden,
och ser han Vidrik rida:
"Och finner mig Vidrik bunden här,
han hugger mig ref från sida."

42. Fram kom Vidrik lackandes,[2]
Skymling mände under honom skrida;
Sivar ryckte upp eken med rot,
han torde honom icke bida.

42. Konungen ståndar ved borgeled
uti sin brynja ny:
"Här kommer Sivar Snaresven
och bär oss sommer i by."

44. Där går dants på Bertingsborg,
där dantsar de starke hjältar,
där dantsar Sivar Snaresven
med eken ved sitt bälte.
Det dåner under de raske hofmän, där de utrida.

[1] Prat, osanning. [2] *Lackandes*, 'skridande', 'i sakta mak'.

Digitized by Google

3. Holger Dansk och Burman.

De föregående två visorna hafva rört sig med personer ur de tyska och nordiska hjältesagorna. Ämnet i denna återigen är ursprungligen franskt. Holger Dansk, på franska Ogier le Danois, träffas först i en fransk riddarroman om Karl den store, hvilken roman fick sin färdiga form i slutet af 1100-talet men är grundad på äldre sånger. Likheten mellan riddarromanen och visan är dock ej stor utan består väsentligen i namnens likhet samt de allra gröfsta dragen. I romanen berättas, huru den saracenska konungadottern Gloriande (visans jungfru Gloria), som är förlofvad med en annan, likväl eftersträfvas af den fruktansvärde Brunamont (visans Burman), från hvilken hon frälses af Ogier. Ehuru denne också är förälskad i Gloriande, ger han henne likväl till hennes fästman. Sådant slut har också den nordiska visan i sin danska form. Den svenska visan återigen låter Holger själf vinna jungfrun och halfva konungariket. Detta drag är sålunda en senare omdiktning i enlighet med folkfantasiens vanliga kraf. Att den danska visan är äldre, framgår då också af hennes större öfverensstämmelse med den franska källan.

Med anledning af sitt namn har Holger i danska visor och sägner blifvit förvandlad till en representant för Danmark, dansk hjältekraft och fosterlandskärlek. Bland annat har det berättats om honom, att han ännu skulle sofva i hvalfven under Kronborgs slott för att en gång vakna upp, när Danmark behöfde honom. En fånge skall en gång hafva gått ned och funnit honom sittande vid ett stenbord med skägget fastvuxet i skifvan. I stället för sin hand räckte honom fången en järnstång, i hvilken han kramade märken, med det yttrandet, att han kände, att det ännu fanns mannakraft i Danmark. Af denna förmenta danskhet finnes emellertid ej något spår i den här aftryckta visan, som varit mycket spridd och ganska tidigt bekant i Sverige. I Floda kyrka i Södermanland finnas takmålningar från 1400-talet, i hvilka afbildats Holger Dansk och 'trullet', d. v. s. Burman, och hvarest också visans omkväde läses.

1. Jag vill eder om Burman säja
och helst om Burmans växte:
han var femton alnar lång,
allt öfver sadel och häste.
Holger Dansk han vann seger öfver Burman.

2. Jag vill eder ock säja
om Burmans svärd det långe:
det var femton alnar långt
emellan udden och tången.

Digitized by Google

3. Burman rider för slottet upp,
han låter sin glafven[1] skina:
"Du gack ut, Islands konungen,
du gif mig dotteren dina!"

4. Konungen går uppå gården,
han skjuter sin hatt för änne:[2]
"Hvadan äst du kommen, du store man,
medan jag dig ej känner?"

5. "Jag är kommen ifrån Sporrestad,
och där hafver jag mine fränder;
och förrän jag rider af staden ut,
skall du väl lära mig känna."

6. Burman rider sig söder om by,
han kastar sin häst i väster:
"Du gack ut, jungfru Gloria,
se, huru fagert jag håller på häste!"

7. "Jag ser intet fagert på dig,
me'n soln skin så hviter;
en krokot näsa, är alnelång,
en skråpuke äst du liker."

8. Burman kastar sin häst omkring,
hans glafven sken så ljuse;
han förde en sten på hvar sin hand,
var som tu laglige huse.

9. Burman kaster sine stenar åstad,
det skedde så stort ett under:
stockar och bjälkar gingo omkull,
och murarna remnade sönder.

10. Jungfrun går till fadren sin,
hon sporde sin fader till råde:
"Och hvad skall oss till råde vara,
vi äre fridlöse både?

11. Om vi söke all världen omkring,
vi kunne ej kämpar finna,
utan det vore Holger Dansk,
som plägar vara van att vinna."

12. Jungfrun ropte så högt ett rop
utöfver alla fångar:
"Äst du här inne, Holger Dansk,
och orkar nu något gånga?"

13. Holger räcker sin ben ifrån sig,
de voro nästan långe,

[1] Spjut. [2] Panna.

Digitized by Google

han spänte omkull femton alnar mur,
som länge hade stått i bände.[1]

14. "Här hafver jag legat i femton år
allt som en fattig fånge;
det må jag för sanning säja,
jag orkar så litet gånga.

15. Här hafver jag legat i femton år
uppå de hårde rör;[2]
och hören I, jungfru Gloria,
hvad ståndere der till mödo?"—

16. "Hit är kommen en kämpe till oss,
en kämpe öfver alla kämpar,
han vill min fader af riket slå
och mig med oära hämta." —

17. "Vill han eder fader af riket slå,
han är icke eder like;
hans moder hon är ett haftroll
och ligger för Österrike."

18. Jungfrun gaf Holger kläder ny,
och helst utaf de bäste;
hennes fader gaf honom brönjan ny
och därtill sadel och häste.

19. Burman rider för staden ut,
han mände sin rumpa[3] krökja:
"Jag fruktar, här kommer Holger Dansk,
som allom plägar försökja."

20. Den första resan de sammanrede,
de rede tillsamman fiender,
hästerna gingo på hasorne,
och sönder gingo deras brönjor.

21. Holger drager sin brune bränd,[4]
han sken som solen röda;
så högg han Burmans hufvud i tu,
att blodet rann honom till döda.

22. Holger rider för slottet upp,
han låter sin glafven skina:

[1] Fast band. [2] Stenar. [3] Burman afbildas i medeltidsmålningarna med svans. [4] Svärd.

Digitized by Google

"Och hörer du, Islands konung,
du gif mig dotteren dina!" —

23. "Jag hafver ej mer än en dotter,
och henne är ogifven man,
och kan du henne för Burman fria,
det kommer eder båda till gagn." —

24. "Jag hafver skämtat med Burman i dag,
det var icke mycket länge,
och vi hafver varit i storm och strid
allt som två raska hofdrängjar." —

25. "Är det sant, du säger för mig,
du vill mig icke svika,
dig då gifver jag dotteren min
och halfparten af mitt rike."
Holger Dansk han vann seger öfver Burman.

4. En visa om en modig och stark jungfru i Småland.

(Syster befriar broder.)

I denna visa är det en ung kvinna, som utför hjältelika bedrifter, men tonen är tillräckligt heroisk för att berättiga den till en plats bland kämpavisorna. Jungfrun får tänkas såsom en sköldmö, som efter många års frånvaro i härnadståg kommer hem och frågar efter brodern.

1. Dotter talar till moder:
— faller fager rim —
"Har jag då ingen broder?" —
Så väl gånger med dansen.

2. "Broder har du bålle,*
är i grefvens vålde."

3. Jungfrun gånger åt stalle,
hon skådar fålar alla.

4. Hon skådar den hvita, hon skådar den grå,
den svarta lägger hon sadelen på.

5. Jungfrun rider i grefvens gård,
ute grefvinnan för henne står.

6. "I stån, grefvinna, och borstar ert hår,
och är eder herre hemma i gård?" —

* Båld.

Digitized by Google

7. "Min herre han drog i går till ting
att lösa riker en fånge sin." —

8. "I visa mig vägen till fånga-husdör!"
— "Där sitter så stark en järn-nagle för.

9. Där sitter så stark en järnbom försann,
ingen stolts jungfru inkomma kan."

10. Jungfrun rider till fångehus-dör:
"Broder, äst du här innanför?

11. Broder, äst du här inne,
hvi läst* du dig så binda?" —

12. "Mig bunde ej fyra, mig bun-de ej fem,
mig bunde konungens trettio hofmän." —

13. "Jag står här en mö och icke en man,
de skall icke binda min ena hand.

14. Jag är ingen man, men jag är en kvinna,
trettio hofmän skulle mig icke binda."

15. Jungfrun sparkar på dören med sin fot,
de järnnaglar flögo hennes broder emot.

16. Hon strök de bojor utaf hans ben,
grefvinnan hon satte i stället igen.

17. "Men vill din herre ha annan bot,
bed honom mig rida i marken emot."

18. De rida sig i sins moders gård,
ute hennes moder för henne står.

19. "Min dotter, var nu välkom-men hem!
Har du nu fått din broder igen?"

20. "Min broder har jag fått med mig hem,
— faller fager rim —
grefvinnan så satte jag där igen."
Så väl gånger med dansen.

* Lät.

Digitized by Google

II.

TROLLVISOR.

(Naturmytiska visor).

1. Harpans kraft.

I följande tre visor råka människor i naturväsendens våld men bli på olika sätt räddade, i den första genom musikens makt. Denna musikens underbara makt är ett i många folkvisor återkommande ämne. Exempel erbjuder redan föregående visa, men ingenstädes torde detta motiv vara så utomordentligt behandladt som i den närvarande. Den har också varit synnerligen utbredd och omtyckt i alla de nordiska landen. Visan erinrar i flera punkter om den antika sägnen om sångaren Orfeus och hans maka Eurydike. Då hon dog och fördes till undervärlden, sjöng Orfeus så rörande, att djur och fåglar, ja träd och stenar följde honom. Han lyckas till och med beveka underjordens härskare, så att denne återgaf honom hans maka. Men härvid var fäst det villkor, att han ej skulle se sig om efter Eurydike, förrän han kommit upp till jorden igen. Detta lyckades han ej uppfylla, och Eurydike försvann för evigt. Vissa forskare antaga till och med, att visan om harpans kraft uppkommit ur denna antika saga genom åtskilliga tillsatser och förändringar, samt att den skulle vara diktad af èn dansk omkring år 1400.

1. Herr Peder han for sig söder under ö,
där fäste han sig så vänan en mö.
Men hjärtans allrakäraste, hvad sörjen I då?

2. "Antingen sörjen I för fader eller mor,
eller sörjen I för syster eller bror?" —

3. "Och intet sörjer jag för fader eller mor,
och intet sörjer jag för syster eller bror." —

4. "Antingen sörjen I för sadel eller häst,
eller sörjen I för att jag hafver er fäst?" —

Digitized by Google

5. "Och intet sörjer jag för sadel eller häst,
eller sörjer jag för ni hafver mig fäst." —

6. "Antingen sörjen I för vägen är lång,
eller sörjen I för sadelen är trång." —

7. "Och intet sörjer jag för vägen är lång,
och intet sörjer jag för sadelen är trång."

8. "Sörjen I, att ni är för ung
att bära guldkronan för hon är för tung?" —

9. "Intet sörjer jag för jag är för ung
att bära guldkronan, hon är intet tung.

10. Jag sörja, jag sörja, jag sörja väl må,
jag vet så väl, huru mig lärer gå.

11. Och utanför den bredan ström
där miste jag mina systrar de fem.

12. Och utanför den bredan bro
där miste jag mina systrar de två." —

13. "Och jag skall låta göra den bron så bred,
jag vånne hon skull' kosta mig tolftusen träd.

14. Och jag skall låta göra den bron så stark,
jag vånne hon skulle kosta mig tolftusende mark.

15. Och själfver så skall jag bredvid eder rida
och femton mina hofmän på hvar eder sida."

16. Och när som de kommo till borgaregrind,
där dansade en hjort, där spelade* en hind.

* *Spela*, säges om ett djur, som springer framför jägaren och hans hundar.

Digitized by Google

17. Och alla så gåfvo de på djuret vara,
ensammen läto de den jungfrun fara.

18. Och när som hon kom uppå bredan en bro,
där stapplar hennes häst på fyra guldskor,

19. ja fyra guldskor, ja femton guldsöm,
den jungfrun for utför den stridaste ström.

20. Herr Peder han talar till sin lilla smådräng:
"Och hämten mig hit min guldharpesträng!"

21. Herr Peder han spelade så ljufvelig,
så fåglarne på kvistarne de dansa därvid.

22. Han spelade barken af hårdaste träd,
han spelade barnet ur moderens knä.

23. Han spelade vattnet ur bäcken,
han spelade ögonen ur näcken.

24. "Herr Peder, herr Peder, du spela ej så hårdt!
Du skall gärna din unga brud få." —

25. "Min unga brud den kan jag väl få,
jag vill också ha hennes systrar de sju."

26. Och där blef glädje och mycken gamman,
herr Peder och hans unga brud tillsamman.

27. Och där blef glädje och mycken fröjd,
och systrarne voro med svågeren nöjd.
Min hjärtans allrakäraste, hvad sörjen I då?

Digitized by Google

2. Helena och hafsmannen.

Liksom i föregående visa blir den kvinnliga hufvudpersonen frälst ur näckens eller hafsmannens våld. Men då frälsningen i föregående dikt betraktas uteslutande som en glädjande tilldragelse, kan i den följande upptäckas ett visst medlidande med den öfvergifne, som tecknas på ett genomgående sympatiskt sätt. De två sista stroferna äro tillagda ur en annan uppteckning af visan, än den som för öfrigt följts.

1. Helena hon gångar sig till hafsbryggan ner
— håhåhå, håhåhå —
hafsmannen henne med ögonen ser.
Håhåhå, håhåhå.

2. Han tog'na i sin famn, han kysste hennes mun,
så förde han henne till hafsens djupa grund.

3. Helena hon satt vid vaggan och sang,
så fick då hon höra, de stadsklockor klang.

4. "Och huru skall jag kunna, och huru skall jag få,
och huru skall jag mig i kyrkan få gå?" —

5. "Och väl skall du kunna, och väl skall du få,
väl skall du dig i kyrkan få gå,

6. om du tänker på de stora, om du tänker på de små,
om du tänker på den lilla, som i vaggan låg." —

7. "Visst tänker jag på de stora, visst tänker jag på de små,
visst tänker jag på den lilla, som i vaggan låg."

8. Så tager han på henne en klädning röd,
och guld i hvarendaste rynka det låg.

Digitized by Google

9. Så kammar han hennes fagergula hår,
så satte han sedan en guldkrona på.

10. Han tog'na i sin famn, han kysste hennes mun,
så förde han henne ur hafsens djupa grund.

11. Helena hon gångar sig åt kyrkogården fram,
där stod hennes moder och ropte hennes namn.

12. "Helena, Helena, hvar har du nu vart?
I åtta runda år jag väntat dig hvar natt."

13. Helena, Helena hon talte så brådt:
"Sju söner och en dotter jag med hafsmannen fått."

14. Så ledde de Helena till altaret fram,
så gifva de henne ett annat namn.

15. Hafsmannen inom kyrkodörren kom,
så alla bilderna i kyrkan de vände sig om.

16. "Du tänker väl på de stora, du tänker väl på de små,
du tänker väl på den lilla, som i vaggan låg?" —

17. "Jag tänker ej på de stora, jag tänker ej på de små
— håhåhå, håhåhå —
jag tänker ej på den lilla, som i vaggan låg."
Håhåhå, håhåhå.

"Gud nåde mig, arma, olyckliga man,
ty jag hafver mistat min allra bästa vän!"

Hans kläder de skeno liksom rödaste gull,
hans ögon de brunno utaf kärleken full.

Digitized by Google

3. Älfvefärd.

Många uppteckningar finnas af denna ballad, mer eller mindre från hvarandra afvikande. I det hela äro dock de svenska texterna mycket öfverensstämmande, och den här aftryckta torde meddela visans hela ursprungliga innehåll. I en dansk form finnes det säkerligen senare tillägget, att en af älfkvinnorna sändes fram för att ge riddaren en trolldryck. Denna kvinna visar sig likväl vara hans syster, som varnar honom för drycken. Brodern vill, att hon skall följa honom, men hon förklarar detta vara omöjligt.

1. Jag var mig en fager ungersven
och skulle rida till hofva;
rider jag ut om en aftonstund,
lägger mig i rosenlund att sofva.
Sedan jag henne först såg.

2. Jag lade mig under en lind så grön,
mina ögon fingo en dvala;
där kommo två jungfruer gående fram,
de ville allt med mig tala.

3. Den ena klappar mig på min kind,
andra hviskar i mitt öra:
"Statt upp, fagre ungersven,
om dig lyster älskog pröfva!"

4. De ledde fram en jungfru,
hennes hår det glimde som guld:
"Statt upp, fagre ungersven,
om du äst fröjdefull."

5. Den tridje begynte en visa att sjunga,
det gjorde hon af en god vilje;
därvid stadnad' den stride ström,
som förr var van att rinna.

6. Stadnade då den stride ström,
som förr var van att rinna,
och hinden med sine brune hår
förgat, hvart hon skulle springa.

7. Jag stog mig af jorden upp
och stödde mig vid mitt svärd;
de älfvekvinnor dantsa in och ut,
allt hade de älfvefärd.

8. Had' icke lyckan varit mig så god,
att hanen slagit ut sine vingar,
så hade jag sofvit i berget den natt,
allt hos de älfvekvinnor.
Sedan jag henne först såg.

Digitized by Google

4. Hafsfrun och herr Olof.

I denna visa vinner den trolska naturmakten seger, i det att hafsfrun får Herr Olof i sitt våld för alltid.

1. Herr Olof han sadlar sin gångare grå,
så rider han sig till hafsfruens gård.
Men linden gror väl, men linden gror väl.

2. Herr Olof han red, men gullsadelen flöt,
herr Olof han sjunker till hafsfruens sköt.

3. Och när som han kom på hafsfruens gård,
därute mot honom hafsfruen står.

4. "Välkommen, välkommen, ung Olof, till mig!
I femton år hafver jag väntat på dig.

5. Men hvar är du född, och hvar är du buren,
och hvar hafver du dina hofkläder skuren?" —

6. "På kejsarens gård är jag födder och buren,
och där hafver jag mina hofkläder skuren.

7. Och där hafver jag min fader och mor,
och där har jag syster, och där har jag bror.

8. Och där har jag åkrar, och där har jag äng,
och där står uppbäddad min bruaresäng.

9. Och där hafver jag min fästemö tro,
med henne mig lyster att lefva och dö." —

10. "Och hör, ridder Olof, kom följ nu med mig,
drick ur min sölfkanna det klaraste vin!

11. Hvar är du nu född, och hvar är du buren
och hvar har du nu dina hofkläder skuren?" —

Digitized by Google

12. "Jo, här är jag född, och här är jag buren,
och här hafver jag mina hofkläder skuren." —

13. "Hvar har du nu fader, och hvar har du mor,
och hvar har du syster och hvar har du bror?" —

14. "Jo, här har jag fader, och här har jag mor,
och här har jag syster och här har jag bror." —

15. "Hvar har du nu åkrar, och hvar har du nu äng,
och hvar står nu bäddad din brudesäng?

16. Och hvar har du nu din fästemö tro,
med den du vill lefva, med den du vill dö?" —

17. "Här har jag min åker, här har jag min äng,
här hafver jag bäddad min brudesäng.

18. Och här hafver jag min fästemö tro,
med dig vill jag lefva, med dig vill jag dö."
Den linden gror väl, den linden gror väl.

5. Gengångaren.
(Herr Mårten.)

De följande tre visorna äro s. k. gengångarvisor. Motiven till den dödes återkomst äro i dem alla olika. I den första är det en orättfärdig handling, som måste godtgöras. Och såsom ytterligare försoning låter den efterlämnade hustrun läsa sjuttio själamässor öfver den bortgångne. Tecknet med de blodfyllda skorna erinrar om de hedniska nordbornas tro, att om någon frånvarande anförvant blef mördad, skulle något honom tillhörigt i hemmet befintligt klädesplagg blifva betäckt af blod.

1. Det var inte länge,* herr Mårten var lagd på bår.
men det var i går, Så döder rider Mårten ige-
det spörja hofmän och knek- nom Fåglesång.
tar,

* Längesedan.

Digitized by Google

2. Det var Valdemar Skytte,
han rider i rosenlund;
mötte honom herr Mårten
i den samma stund.

3. "Hör du, Valdemar Skytte,
var intet för mig rädd!
Medan jag lefde i världen till,
jag hölt dig så mycket kär."

4. Svarter var hans sadel,
och svarter var hans häst,
och svarte voro de rackerna,*
som luppe herr Mårten näst.

5. Svarte vore hans stöfler,
och svarte vore hans sporrar,
och svarte vore de rackerna,
som luppe herr Mårten före.

6. "Hör du, herren Mårten,
hvi rider du så slik?
Här är intet mera än dagar två,
sedan vi båre dig lik."

7. "Jag får intet liggja,
och jag får ingen ro,
förrän jag har varit i Fåglesång,
bytt från mig den orätte jord.

8. Och säj det för min hustro:
om hon vill väl mig,
så bed henne taga den lilla tompt
och läggja bort från sig.

8. Och säj det för min hustro,
om hon dig icke vill tro,
bed henne se under min nattstufvesäng,
mine skor stå fulle med blod."

9. Tack herr Mårtens hustro,
hon ville herr Mårten väl.
Hon låte sjuttio mässer säja
för herr Mårtens själ.
Så döder rider Mårten igenom Fåglesång.

6. Jungfrun gråter sin fästman ur mull.
(Sorgens makt.)

Kärlekens strid med döden är det motiv, som behandlas i denna och följande visa, hvilka bägge tillhöra de yppersta alstren i sitt slag. Enligt en allmänt utbredd tro fick den döde ej ro i sin graf för de efterlefvandes sorg och klagan. Då i nedanstående visa den aflidne fästmannen återvänder till sin brud, tar hon med glädje emot honom och tvättar hans fötter med vin i stället för vatten såsom det största hedersbevis. Jungfrun följer den döde till grafven, och för att oförmärkt kunna försvinna leder han hennes uppmärksamhet på månen.

* Hundarna.

Digitized by Google

1. I väfve silke, och I spinne gull
— hvem bröt löf utaf linnebärsträd?[1] —
en fästmö gråter sin fästeman ur svarta mull.
Fröjder eder i alla dagar!

2. Ungersven går uppför högaloftsbro,[2]
ju mera han gret, slätt intet han log.

3. Han knappade på dörren med fingrarne små:
"Stå upp, skön jungfru, drag låsen ifrå!" —

4. "Och ingen jag hafver med stämma satt,
och ingen jag släpper in emot natt." —

5. "Och vissten I, hvem jag vore,
så gladelig släppten I er fästeman in."

6. Den låsen flög tillbaka, som förr har varit fram,
så gladeligen tager hon sin fästeman i famn.

7. Hon satte sin fästeman på ett skrin
och tvättade hans fötter i klara vin.

8. "Det lider så fast åt hönsen de gala,
jag får inte längre hos skön jungfrun vara." —

9. "I gången, hvart som I gånga vill,
så gladeligen följer jag eder hem." —

10. "Och jag är intet goder att följa hem,
mitt hem det är i svartan mull."

11. De bägge gingo sig åt kyrkogård:
"Min sköna jungfru, se, huru månan går!"

[1] *Linnebärsträa*, poetisk omskrifning för 'lind'. [2] *Högaloftsbro:* 'Loft' eller 'högaloft' var den öfre våningen i ett hus. Längs efter denna våning gick en af taket öfvertäckt, men utåt öppen gång, försedd med ett snidadt träräcke. Denna gång kallades 'svalgång' eller 'högaloftsbro'. Här tyckes dock 'högaloftsbro' beteckna den till svalgången ledande trappan.

Digitized by Google

12. Och jungfrun hon uppå månan såg,
så hastigt den ungersven från jungfrun bortsvann.

13. Och jungfrun hon uppå grafven satt,
och där satt hon den kalla, långa natt.

14. "Min sköna jungfru, I sitten intet här,
I gören mig intet mera oro!"

15. Och jungfrun hon utaf grafven gick,
så hastigt hon de dödssotar fick.

16. Och där blef glädje för mycken sorg och gråt
— hvem bröt löf utaf linnebärsträd? —
de unga kom tillhopa, som ha vatt skilda åt.
Fröjder eder i alla dagar!

7. Barnen gråta moder ur jord.

1. Det bodde en herre i Vidinge stad,
han fästade sig fru Silfverlad.
Så ädela mig en skön jungfru.

2. Han fästade henne och förde henne hem
med rödan guldkrona och blekblommand' kind.

3. De voro ej ihop mer än årena sju,
de fingo ej mer än småbarnen tu,

4. förrn döden han kom i Vidinge stad,
så tog han bort fru Silfverlad.

5. Den herren han gick att vandra,
så fäste han sig den andra.

6. Han fästade henne, han förde henne hem,
med rödan guldkrona och rödblommand' kind.

Digitized by Google

7. De unga de suto vid bordet och lekte,
småbarnen gingo på golfvet och greto.

8. De greto tårar, som föllo på kind,
de greto sin mor ur himmelen.

9. De greto tårar, de greto blod,
de greto sin mor ur svartan jord.

10. Fru Silfverlad gick sig för Kristum att stå:
"Och kunde jag åt jorderik få gå?" —

11. "Och hvad vill du i jorderik göra?
Talte ej du med din herre, medan du lefde?" —

12. "Jag har intet med min herre att tala,
jag har fastmer med mina små barn att göra."

13. Fru Rosenborg gick sig till stättan,
fru Silfverlad henne mötte.

14. "Och ståndén i fred, fru Rosenborg!
Ni är mina små barn till mycken sorg.

15. Jag lämna' efter mig båd' oxe och ko;
hvarföre får icke småbarnen ha strumpor och skor?

16. Jag lämna' efter mig det guldet så röd,
men mina småbarn de tigga bröd.

17. Jag lämna' efter mig de bolstrarne blå,
men mina småbarn de ligga på strå.

18. Jag lämna' efter mig båd' oxe och ko,
men mina småbarn de gråta blod.

Digitized by Google

19. Och om ni är mina småbarn så ond,
i helvete skall jag låta hålla er dom.

20. Men om ni är mina småbarn för mor,
i himmelen skall jag låta bygga er stol.

21. Jag har ej tid längre med er att tala;
jag redan hör, huru hanen han gal.

22. Men hade jag tid längre med er tala,
så skulle snart er hälsa få fara."

23. Fru Rosenborg gick så åt stenstugan in,
hon fällde så många tårar på kind.

24. Hon tog den äldsta, hon kämde* hennes hår,
den yngsta satte hon guldkronan uppå.

25. Den herren han låg och undra' uppå,
hvarföre ej småbarnen på golfvet fick gå.

26. "Det var ej längre än sedan i natt,
deras moder hon hos mig satt.

27. Hon sade, om jag är hennes småbarn så ond,
i helvete skall hon hålla min dom.

28. Men om jag är hennes småbarn för mor,
i himmelen skall hon låta bygga min stol."

29. Den herren han vände sig åt väggen,
han fällde så många tårar.
Så ädela mig en skön jungfru.

* Kammade.

Digitized by Google

III.

RIDDARVISOR.

1. Ebbe Skammelsson.

Riddarvisorna skilja sig från kämpavisorna väsentligen därigenom, att i de förstnämnda kärleken spelar en hufvudroll. Den första af de tvenne här meddelade anses vara en af de förnämsta och har varit vida spridd i alla de nordiska länderna. Huruvida någon verklig händelse ligger till grund för densamma eller ej, är obekant. Den är diktad omkring år 1300.

1. Skammel han bodde på Tidön,
han var både rik och båld;
så karske åtte[1] hans söner fem,
de två gick världen emot.
Förty träder Ebbe Skammelsson så mången stig vild.

2. Tre de äro döde,
och två de lefva än;
det vill jag för sanning säja,
de äro två raske hofmän.

3. Det var Ebbe Skammelsson,
han låter sadla sina hästar:
"Jag vill rida in under ö,
jungfru Lucie vill jag gästa."

4. Det var Ebbe Skammelsson,
han rider i jungfruens gård,
ute står jungfru Lucie lilla,
var svept i sabel[2] och mård.

[1] Ägde. [2] Sobel.

Digitized by Google

5. "I ståndеn här, jungfru Lucie,
äre svept i sabelskind,
viljen I låna mig hus i natt
och blifva allerkäraste min?" —

6. "Väl skolen I få hus i natt
och foder till edra hästar,
men det står min moder till
att svara sådane gäster.

7. I gå eder i stufvan in
och dricker mjöd och vin,
så länge jag går i stenstufvan
och rådes med moder min." —

8. "I sittja här, jungfruens moder,
äre svepte i sabelskind;
viljen I mig jungfru Lucie gifva
till allerkäraste min?"

9. Det var jungfruens moder,
månde således därtill svara:
"Eder gifver jag min käre dotter,
om hon eljest eder behagar." —

10. "Hören I, liten Lucie,
huru läng' viljen I efter mig bida,
så länge jag tjänar i konungens gård,
och lärer mig dusten rida?" —

11. "Eder bider jag i vintrar,
och så i vintrar två,
och eder bider jag så lång en tid,
som I mig läggje oppå!"

Digitized by Google

12. Ebbe han tjänar i kongens gård
både för guld och ära;
hemma går Peder hans broder,
bortlockar hans hjärtans kära.

13. Det var Peder Skammelsson,
han axlar skarlakan skinn,
så går han i frustufvan
för liten Lucie in.

14. "Hören I, jungfru Lucie lilla,
viljen I vara min kära?
Min broder han tjänar i kongens gård
han eder båd spotter och häder." —

15. "Så grant då känner jag Ebbe,
och Ebbe känner grant mig;
aldrig spotter han någer stolts jungfru,
fast mindre gör han det mig." —

16. "Så hören nu, jungfru Lucie lilla,
om I viljen blifva min fästemö;
så visst hjälpe mig den allsmäktige Gud,
att Ebbe, min broder, är död!" —

17. "Är det sant I säge för mig,
att Ebbe, eder broder, är död,
så hjälpe mig den evige Gud,
jag blifver eder fästemö."

18. De brygga och de baka,
de laga till bröllop i löndom;
Ebbe, som tjänar i kongens gård,
gås sådant allt före i drömmer.

Digitized by Google

19. Ebbe han drömde en dröm om natt,
i sängen där han låg;
om morgon, när han vaknade,
han sade sin stallbroder däraf:

20. "Jag drömde, att min kappa röd
det hon var blefven blå,
jag drömde ock, att min gode häst
var lupen mig ifrå."

21. Då svarade honom hans stallbroder,
var klädd i skarlakan röd:
"Där är en annor unger sven,
som lockar din fästemö."

22. Ebbe kläder sin kläder på
och axlar kappan sin,
så går han i högan sal
för sin nådige konung in.

23. "Min nådige konung, I gifve mig lof
hem till mitt fädernes land;
jag hafver sport min faders död
och mitt gods i annors hand." —

24. "Orlof så skall du få
att resa hem i ditt land;
vill du räckja mig handen din,
att du skall komma igen."

25. Ebbe tog orlof af herren sin
och reste hem i sitt land,
och så for han till Tidön,
det snarast som han kan.

Digitized by Google

26. Vid det Ebbe Skammelsson
kom i sin faders gård,
ute stå begge hans systrer,
som vore väl svept i mård.

27. "Här stån I, mina systrar,
I ären väl svepte i mård;
hvadan är detta myckna hoffolk,
som här är sambladt i gård?"

28. Svarade då den yngsta:
"'Jag kan det icke förtiga,
vår broder dricker bröllop med din fästemö,
jag skulle dig det ej säja."

29. Den ena gaf han guldkors på bröst,
den andra guldringen röd:
"Den har jag tjänt i kongens gård
och aktat* min fästemö."

30. Ebbe kastar sin häst omkring,
han ville då dädan rida;
efter lupe hans systrer två,
de bude honom hemma blifva.

31. Hans moder fick i betslet och hölt
och bad honom hemma blifva;
det ångrade henne mång tusend gång,
att hon icke lät honom rida.

32. Ebbe han går i stufvan in
och hälsar på alla bänker;
hans broder fick honom sölfkar i hand,
bad honom för bruden skänkja.

* Ämnat åt.

Digitized by Google

'33. Ebbe skänkte den långe dag
både mjöd och vin;
hvar den gång han på bruden såg,
runne honom tårer på kind.

34. Det lider så fast åt aftonen,
att bruden skulle gå till säng,
Ebbe och liten Lucie,
de gjorde sitt tal så länge.

35. Det var Ebbe Skammelsson,
leder bruden opp för loftsbro:*
"Minnes I liten Lussa,
I lofvade mig eder tro?" —

36. "All den tro jag lofvade eder,
den gaf jag eder broder;
i alla de dagar, jag lefva må,
vill jag eder vara för moder." —

37. "Jag fäste eder ej till moder
ej heller till min svära
utan att vara min fästemö
också min hjärtelig kära."

38. Det var Ebbe Skammelsson,
han sitt svärd utdrog;
det var liten Lucie,
hon under hans fötter dog.

39. Det var Ebbe Skammelsson,
han springer i stufvan in,
han var så vreder i hugen
och draget svärd under skinn.

* Se anm. 2 sid. 269.

Digitized by Google

40. "Nu har jag följt din brud i säng,
att hon skall intet drömma,
och veta skall du, min broder,
jag skall dig intet glömma."

41. Det var Peder hans broder,
han svarade honom så brådt:
"Så gärna vill jag dig unna
att sofva när bruden i natt."

42. Det var Ebbe Skammelsson,
tog till sin brune brand,*
och det var Peder hans broder,
han dödde för hans hand.

43. Så högg han sin broder ihjäl,
och en sin närskylde frände;
och det var Ebbe Skammelsson,
han måste åt skogen bortrymma.

44. Hans fader fick sitt banesår,
hans moder miste sin hand,
förty träder Ebbe Skammelsson
så mången vild stig öfver land.

45. Det var Ebbe Skammelsson,
han springer på sin häst;
nu måste han åt skogen rymma,
och skogen skyler honom bäst.

46. Det var Ebbe Skammelsson,
han gick sedan till smidje by;
där låter han slå sig ringar af järn,
och alle vore de ny.

* Svärd.

Digitized by Google

47. Det var Ebbe Skammelsson,
låte järnslå både händer och länder;
så vill han pelagrims reser gå
och försona sine synder.

48. Det var Ebbe Skammelsson,
han låte järnslå sina händer;
där sutte de så långan tid
till dess de själf sprunge sönder.[1]
Förty träder Ebbe Skammelsson så mången stig vill.

2. Peder Pallebogsson.

1. Arla var thet om morgonen,
så fagert lärkan sång,
upp stod herr Peder Pallebogsson,
han kläder sig för sin säng.
I riden ut.

2. Han kläder sig uti silke
och så uti ädelig pälle;[2]
det vet Gud Fader i himmelrik,
hvar som skall gästas i kvälle.

3. Han red sig till Halland,
uti Skåne där mände han vända;
där gäste han hemma sin moderbroder,
han hade ej bättre skyldfrände.

4. Där gäste han hemma sin moderbroder,
han hade ej bättre frände;
han gaf honom så godt ett råd,
att han skulle åter vända.

[1] Enligt medeltidstron voro synderna försonade, då bojorna af sig själfva föllo från lemmarna på den pilgrim, som låtit slå sig i järn. [2] *Päll,* dyrbart tyg (af olika slag).

Digitized by Google

5. "Nej, aldrig skall jag omvända,
förrän jag har vunnit den mö;
jag håller det för ingen hofman vara,
som räds fast han skulle dö.

6. Ej skall jag här omvända,
förrän jag har vunnit det vif;
jag håller det för ingen hofman vara,
som räds om sitt lif."

7. Det var herr Peder Pallebogsson,
han rider i rosenlund;
där mötte honom kongens lille smådräng
uti en så ond stund.

8. "Hillemo, Hillemo, fager ungersven,
hör hvad jag frågar dig:
Hvad är tidt* i kongens gård,
du dölj det ej för mig?" —

9. "Jag har varit i rosenlund,
släppt min herres häst i bet;
det görs mycket i kongens gård,
som jag så litet afvet.

10. Jag har varit in under ö,
släppt min herres hästar i änge;
det timas mycket i kongens gård,
som ej sägs för hans dräng je."

11. Han tog guldringen af sin hand,
guldkedjan af sin hals:
"Det gifver jag tig, liten hofdräng,
du var mig icke falsk!" —

* På färde.

Digitized by Google

12. "I Lunda kyrkja i Skåne,
där mässe klerker nie,
där kommer själfver kongen i dag,
där skall eder fästemö vijas.

13. I Lunda kyrkja i Skåne,
där mässa klerker femb,
dit kommer själfver kongen i dag
med alle sine raske hofmän."

14. Det var herr Peder Pallebogsson,
då läte han hästen springe,
de undrede alle, som såge därpå,
att jorden ej under honom rimbner.

15. Det var herr Peder Pallebogsson,
rider sig under gröna lida;
så fick han se den gyllene karm,
som glimer mot solen så vida.

16. Det var herr Peder Pallebogsson,
rider i järnet klädd,
och det var jungfru Kirstin liten,
hon blef så mycket rädd.

17. Det då mälte jungfru Kirstin lilla,
som var så mycket rädd:
"Hvad må det vara för en ungersven,
som kommer i järnet klädd?"

18. Först svarade hennes tärna,
som satt henne aldranäst:
"Det är herr Peder Pallebogsson,
jag känner hans apelgrå häst."

Digitized by Google

19. Sedan svarade hennes körsven,
som hade silkestömmar i händer:
"Det är herr Peder Pallebogsson,
så grant jag honom känner." —

20. "I riden bort, Peder Pallebogsson,
I gören eder själfve harm,
efter kommer själfver konunger
med herr Nils, min fästeman." —

21. "Litet aktar jag konungen,
slätt intet din fästeman;
du skall med mig följa i dag,
om hästen dig bära kan!"

22. Det var herr Peder Pallebogsson,
sätter jungfrun ved sin bak;
så rider han femton danska mil
uti så fullgödt mak.

23. Det var Peder Pallebogsson,
han rider på sin gård;
ute där stå hans systrar två
med krusadt och flätadt hår.

24. Då mälte hans äldsta syster,
som var så vänt ett vif:
"Jag fruktar, den brud, du har fört i dag,
lär kosta ditt unga lif."

25. Då mälte hans yngsta syster,
hon mälte ett ord med skäl:
"Jag fruktar, den brud, du har fört i dag,
hon skiljer både lif och själ." —

Digitized by Google

26. "I stå och tala så lång en stund,
jag tycker nästan länge;
min brud hon är af resan trött,
I följe henne till sänge!"

27. Herr Peder och liten Kirstin
de ginge sig till sänge;
efter kom själfver konunger
med alla sina raska hofdrängjer.

28. Då suckade liten Kirstin,
hon var så mycket rädd:
"Nu ser jag allt konungens hoffolk
på gården, i järnet klädd."

29. De stötte på dörren med störer,
med spjut och sporrspänd fot,
hvar den nagel, i dörren var,
de röke herr Peder emot.

30. Så togo de herr Peder Pallebogsson
i krusade gule lock,
så huggo de af hans hufvud
ved jungfrunes sängestock.

31. In då kom den unge herr Nils,
han var så mycket glad:
"Gud ske lof jag lefde den dag,
jag fick den jag ville ha!

32. Hören I, Kirstin lilla,
I ären en ros så röd,
jag tager eder så gärna en änka ung,
som I voren en mö." —

Digitized by Google

33. "Och hören I, unge herr Nils,
I tören det aldrig tänkja,
medan I icke röner mig mö,
aldrig må I få mig änkja.

34. Jag skall mig i klostret gifva,
där vill jag mina kläder slita;
den sven är ej född eller födas skall,
som mig med god vilja skall njuta."

35. Tack hafve liten Kirstin,
hon hölt sin ära och tro;
hon torde sig i klostret gifva
med fulla femton bo.
I riden ut!

3. Herr Peder pröfvar liten Kerstin*.

1. Herr Peder och liten Kerstin de sutto till bord,
— om sommaren —
de talte så många skämtsamma ord.
Min hjärtelig kär, släpp ingen in!

2. Herr Peder han talte till liten Kerstin så:
"Hvad skulle du göra, om jag blefve död?'" —

3. "Då skulle jag brygga, då skulle jag baka,
i fyratio nätter med tårar vaka!"

4. Herr Peder han slog sina handskar i bord:
"Och visserliga skall jag pröfva din ord!"

5. Herr Peder han reser allt på sin gård,
han lade sig själfver och dödde på bår.

* Denna humoristiska ballad skulle också kunna räknas till skämtvisorna.

Digitized by Google

6. Och hastigt kom det bud för liten Kerstin in:
"Herr Peder är döder, aldrakärestan din!"

7. Liten Kerstin hon talte dessa ord:
"I bären det liket allt på min log!"

8. Liten Kerstin tar på sig en pärlekrans,
så går hon med sina jungfrur i dans.

9. "Nu velom vi leka och hålla oss glad,
I dag kommer friare på vår gård.

10. I afton komma fyra, i morgon komma fem,
och visserligen skall jag ha en af dem."

11. Liten Kerstin hon hoppa såväl som hon språng,
hon hoppa allt öfver bårestång.

12. Herr Peder han såg utöfver sig:
"Och tvi vale dig, så du sörjer mig!" —

13. "Jag hade intet bort gråta mina ögon så röd,
jag visste så väl, att du intet var död!

14. Jag hade intet bort gråta mina ögon till skam,
vi äro förlofde, men ej är du min man." —

15. "Nu bären ut kistor, nu bären ut bår,
— om sommaren —
i morgon skall vårt bröllop stå."
Min hjärtelig kär, släpp ingen in!

Digitized by Google

IV.

HISTORISKA VISOR.

1. Konung Sverker och slaget vid Lena.

Sverker d. y. Karlsson blef fördrifven från Sverige af Erik Knutsson och flydde till Valdemar Sejr i Danmark, med hvars hjälp han utrustade en här för att återeröfra Sverige. Han möttes af Erik och svenskarne vid Lena i Västergötland, där danskarne ledo ett fullständigt nederlag 1202.

1. Det var unge herr Sverkling,
han går för konungen att stånda:
"Jag hafver lust allt Sverige vinna,
om I vilje mig bistånda."
Ut rida ryttare för Danmarks sköld,
för dem så gråta många.

2. "Dig vill jag låna mine män,
därtill tolf tusen juter,
som alle äre varaktige krigsmän
och kunna både spänna och skjuta."

3. Det var bittid om en söndags morgon,
att mässan var god till att höra;
det var unge herr Sverkel,
han låte sitt folk utföra.

4. Så rider han för Vardberg
och öfver Hallands åser;
de vore alle varaktige krigsmän,
där står hvarken dörrar eller låser.

5. Så rida de sig bättre fram
och in för — — — — — torne;
där falla juter för Sverkling,
som bönder skära korne.

Digitized by Google

6. Det var den svenske höfdingsman,
han satt på hästen hvita:
"Det har jag tillförene spått,
att vi skulle Sverkel bida."

7. Det var unge herr Sverkling,
han rider på hästen grå;
så rider han öfver hundra mil,
innan han sig tillbakas såg.

8. Emellan berg och dala
där liggja de krigsmän döde;
uti Danmark efter dem barnen små,
som gråta fast efter sin föda.

9. Där de danske fruarne
vänta sine herrer hemkomma;
hästarne komma blodige hem,
och sadlarne äro tomma.
Ut rida ryttare för Danmarks sköld,
för dem så gråta så många.

2. Herr Karl och klosterrofvet.

I Västergötland lefde en lagman Algot Brynjolfsson, som hade många söner, af hvilka en hette Folke och en annan Karl. Den förre älskade den mäktige Svantepolk Knutssons dotter Ingrid. Men Svantepolk hade trolofvat henne med den danske drotsen David Torstensson och tillsvidare satt henne i Vreta kloster. Därifrån blir hon bortröfvad af Folke med bistånd af brodern Karl på det sätt som visan berättar. En annan visa om samma ämne ("Falken Albrektsson") berättar, att de två unga flydde till Norge, dit flera af Folkes bröder sedermera begåfvo sig för att undgå konung Magnus' straff för kvinnorof. En af bröderna och den gamle fadern blefvo likväl gripna och kastade i fängelse. Händelsen skall hafva tilldragit sig 1284. Nedanstående folkvisa nppfattar händelsen så, som om det varit Karl, som varit förälskad i jungfrun. Dess historiska halt är därför mycket tvifvelaktig.

Digitized by Google

1. Herr Karl han gick för sin fostermoder in,
han frågade henne om råd:
"Hur skall jag sköna jungfrun,
med mig ur klostret få?"

2. "Du lägg dig sjuk, du lägg dig död,
du lägg dig uppå bår,
så kan du sköna jungfrun
med dig ur klostret få."

3. In kommo de småsvennerne,
voro klädde i kläderna blå:
"Och lyster skön jungfrun i vakstugan gå
och se herr Karl på bår?"

4. Och in kommo de småsvennerne,
voro klädde i kläderna röd:
"Behagar skön jungfrun i vakstugan gå
och se, herr Karl är död?"

5. Och in kommo de småsvennerne,
voro klädde i kläderna hvit:
"Behagar skön jungfrun i vakstugan gå
och se herr Karl stå lik?"

6. Och jungfrun gick för sin fostermoder in
och frågade henne om råd:
"Ack, kan jag i vakstugan få gå
och se herr Karl på bår?" —

7. "Och inte vill jag gifva dig råd,
ej heller så nekar jag dig;
men om du i afton i vakstugan går,
herr Karl han sviker dig."

Digitized by Google

8. Och jungfrun inför dörren gick,
hon glimmade som en sol;
men herr Karls falska hjärta,
det låg på bår och log.

9. Och jungfrun till hans hufvud gick,
hon såg på hans krusade hår:
"Ack, medan du här lefde,
du höll mig ganska kär!"

10. Och jungfrun hon till fötterna gick,
Hon lyfter på hvitan linn':
"Ack, medan du här lefde,
du var allrakärasten min!"

11. Och jungfrun hon till dörren gick,
hon bjöd sina systrar god natt;
herr Karl, som uppå båren låg;
sprang upp, tog henne fatt.

12. "I bären ut min bår igen,
I skänken mjöd och vin;
i morgon skall mitt bröllop stå
med allrakärasten min!"

13. Det var de klosternunnor,
de läste uti bok:
"Visst var det en Guds ängel,
som bort vår syster tog."

14. Och alla klosternunnor
de sjöngo för sig:
"Krist, gif en sådan ängel
kom' tog båd mig och dig!"
Men herr Karl sofver allena.

Digitized by Google

V.

SKÄMTVISOR.

1. Bonden och oxen.

Denna visa har dansats så, att en person i dansen föreställt grefven och en annan 'oxen', som 'dansar i pansaren'.

1. Bonden åtte[1] en oxe,
och han var fullväl voxen.
Men oxen dansar i pansaren!

2. Och bonden körde sitt fä i haga,
och grefven ville han oxen taga.

3. Och grefven talar till svenner två:
"Huru skola vi then oxen få?"

4. "Och ej må vi then oxen få,
vi hafvom intet bandet läggja honom uppå."

5. Grefven var icke så bandegrann,[2]
han kastar guldringer och silfbälte fram.

6. Grefven fattar i oxens horn,
så lägger han honom bandet uppå.

7. "Och käre min grefve, tu bint icke så hård,
jag hafver icke aktat löpa bort!"

8. Grefven löser upp bande,
och oxen springer utur handen.

[1] Ägde. [2] Noga med bandet.

Digitized by Google

9. Oxen skumper både mossar och dy,
och efter lopp grefven i silket ny.

10. Oxen dansar både dalar och lunder,
silfbältet och 100 mark i en pung.

11. Thet lider fast ath kvälle,
och en[1] kom oxen gångande hem.

12. "Tu var väl kommen, käre oxe blek,
än hafver tu stått en hardan lek!

13. Thet kan jag se på titt horne band,
att hafver tu varit i grefvens hand."

14. Och arla om morgonen then dagen vardt ljus,
och tå var bonden at tinget fus.[2]

15. "Och ej få mina hästar stå på stall,
och ej får min boskap gå i vall."

16. "Min käre bonde tu klaga icke så hårdt;
men tacka Gud för then del tu hafver fått."
Men oxen dansar i pansaren.

2. Bonden och hans hustru.

1. Hustrun hon kastade sin rock i vägg:
"I hämpten mig både smör och ägg,
I hämpten mig hit itt skinkefat,
jag vill sättje och få mig mat!

2. . . Itt skinkefat,
jag vill sättje och få mig mat,
I hämpten mig hit en kanne möd,
jag vill göra min kinne röd.

[1] Ensam. [2] Ifrig till tinget.

Digitized by Google

3. . . En kanne möd,
jag vill göra min kinne röd.
I hämpten mig en, I hämpten mig två,
I hämpten mig bolster jag sofver uppå!

4. . . En och två,
I hämpten mig bolster jag sofver uppå!"
Bonden kom af skogen hem:
"Får jag något af maten din?"

5. . . Af skogen hem:
"Får jag något af maten din?" —
"Min kär bonde, tu töf en stund,
så länge min ögon the få en blund."

6. . . Tu töf en stund,
så länge min ögon the få en blund."
Bonden gick sig till vedakast,
han kvistade the käppar, som icke brast.

7. . . Till vedakast,
han kvistade the käppar, som icke brast;
han kvistade en, han kvistade två,
så månde han åt stugun gå.

8. . . En och två,
så gick han dit, som hustrun låg.
Bonden fick hustrun i gålan lock:
"Min hjärtelig käre, tu statt nu upp!"

9. . . I gålan lock:
"Min hjärtelig käre, tu statt nu upp!"
Hustrun och bonden the dantsade så,
att käpparna sönder på golfvet låg.

Digitized by Google

10. . . The dantsade så,
att käpparne sönder på golfvet låg:
"Min käre bonde, tu hålt upp slå,
jag vill löpa, när tu beder gå."

11. . . Tu hålt upp slå,
jag vill löpa, när tu beder gå."
Thet gjorde hustrun i stora nöd,
hon gaf sin bonde både smör och bröd.

12. . . I stora nöd,
hon gaf sin bonde både smör och bröd.
"Råde vill jag hvar grannhustru min,
hon neke ej maten åt bonden sin.

13. . . Hvar grannhustru min,
hon neke ej maten åt bonden sin.
Ej, förty jag gjorde så,
Therföre är min rygg så blå."

3. Gummans gris.

1. Gumman hade söner två,
söner två;
den tredje var den grisen grå,
Golorum-gris, söner två, grisen grå,
den tredje var den grisen grå, Golorum-gris.

2. Hon satte den grisen på stie,
på stie,
hon ville grisen göda,
Golorum-gris, stie, göda,
hon ville grisen göda, Golorum-gris.

Digitized by Google

3. Men grisen växte stor och stark,
stor och stark;
han trampa stian ner i mark,
Golorum-gris, stor och stark, ner i mark,
han trampa stian ner i mark, Golorum-gris.

4. Grisen gick för visthusdörr,
visthusdörr,
han åt opp femton tunnor smör,
Golorum-gris, visthusdörr, tunnor smör,
han åt opp femton tunnor smör, Golorum-gris.

5. Grisen gick för källardörr,
källardörr,
han drack ur femton tunnor öl,
Golorum-gris, källardörr, tunnor öl,
han drack ur femton tunnor öl, Golorum-gris.

6. Den grisen hade hufve,
hufve,
det var stort som en stuge,
Golorum-gris, hufve, stuge,
det var stort som en stuge, Golorum-gris.

7. Och grisen hade mage,
mage,
den var stor som en hage,
Golorum-gris, mage, hage,
den var stor som en hage, Golorum-gris.

8. Och grisen hade fötter,
fötter,
som store grane-rötter,
Golorum-gris, fötter, grane-rötter,
som store grane-rötter, Golorum-gris.

Digitized by Google

9. Och grisen gick på rene,*
på rene,
var mången man till mene,
Golorum-gris, på rene, till mene,
var mången man till mene, Golorum-gris.

10. Då grisen gick på berget blå,
berget blå,
det syntes efter hvar en tå,
Golorum-gris, berget blå, hvar en tå,
det syntes efter hvar en tå, Golorum-gris.

11. Då grisen gick på berget,
på berget,
syns han till kungen i Sverge,
Golorum-gris, på berget, i Sverge,
syns han till kungen i Sverge, Golorum-gris.

12. När grisen börja skumpa,
skumpa,
känns hela jorden runka,
Golorum-gris, skumpa, runka,
känns hela jorden runka, Golorum-gris.

13. Det kom en ryttare ridandes,
ridandes,
och grisen kom framskridandes,
Golorum-gris, ridandes, framskridandes,
och grisen kom framskridandes, Golorum-gris.

14. Och ryttaren drog sitt rostiga svärd,
rostiga svärd:
"Dej så skall jag hugga ihjäl."
Golorum-gris, rostiga svärd, hugga ihjäl,
dej så skall jag hugga ihjäl, Golorum-gris.

* Åkerren.

Digitized by Google

15. Och ryttaren börja rusta sej,
rusta sej:
"Nå Gud bevare mej från dej."
Golorum-gris, rusta sej, mej från dej,
Nå Gud bevare mej från dej, Golorum-gris.

16. Och riddaren gjorde kors för sej,
kors för sej:
"Nå Gud bevare mej från dej."
Golorum-gris, kors för sej, mej från dej,
Nå Gud bevare mej från dej, Golorum-gris.

17. Och grisen sträckte ut sin nos,
ut sin nos,
och ryttaren flydde fort sin kos,
Golorum-gris, ut sin nos, fort sin kos,
och ryttaren flydde fort sin kos, Golorum-gris.

18. Där satt en kråka i sin topp,
i sin topp,
hon hacka grisen i hans borst,
Golorum-gris, i sin topp, i hans borst,
hon hacka grisen i hans borst, Golorum-gris.

19. Hon hacka grisen, tills han dog,
tills han dog,
däraf föll femton milar skog,
Golorum-gris, tills han dog, milar skog,
däraf föll femton milar skog, Golorum-gris.

20. Och grisen föll, och blodet rann,
blodet rann,
femton tunnor och en spann,
Golorum-gris, blodet rann, och en spann,
femton tunnor och en spann, Golorum-gris.

Digitized by Google

21. Och alla de djur i skogen var,
i skogen var,
de hade mat i åtta dar,
Golorum-gris, i skogen var, i åtta dar,
de hade mat i åtta dar, Golorum-gris.

4. Den bakvända visan.

Nedanstående visa är näppeligen att räkna som en ballad, men ballader finnas med samma slags innehåll.

1. I fjol vid jul då grisa min ko,
då kalfva min so, då drunkna min märr uti solskin.
Jag sadla min stöfvel, jag smorde min häst,
och sporra bant jag på öra.
Så red jag öfver solen, där skogen gick ner,
där hänk två murknade brömsar,
där hänk två präster, där sång två lik,
där satt två brokota hästar.
Jag låg och jag satt,
jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.

2. Den döfve han hörde, den dumbe han log,
den tumlöse spelte på lira;*
den blinde han skulle gå ut och bese,
hvad natten hon mände här lida:
så fick han se en så'n underlig ting:
den handlöse lekte med flickan sin.
Jag låg och jag satt,
jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.

3. Det var två skator, som bygga ett bo,
de bygga ett bo på vår loge;

* Lyra.

Digitized by Google

det var två hönor, som spänna en hök,
de flögo med honom åt skogen.
Jag låg och jag satt,
jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.

4. Laxen han klifver i eketopp
och ristar ner stora löfgrenar;
och ekorren springer på hafsens bott
och välter upp stora grå stenar.
Jag låg och jag satt,
jag drömde den natt,
jag drömde den visan var bakvänd satt.

Digitized by Google

BISKOP THOMAS.

I.

FRIHETEN.

1. Friheth är thet betsta ting,
ther sökjas kan all världin umkring,
then frihet kan väl bära.[1]
Vilt tu vara tik själfver hull,
tu älska frihet mer än gull,
thy frihet fölger ära.

2. Frihet ma väl liknas vid ett torn,
ther en väktar bläsir af sith horn.
Tu tak tik väl til vara!
Nar tu af thet tornith gar
och en annar thet i händir far,
ther fällir tu om tara.

3. Och är frihet lik then stad,
ther all ting fölgjas väl i rad,[2]
ther är fullgodt att byggja.
Varder frihet fra tik vilt,[3]
tha är thet betsta niderspilldt,
svą later jak mik hyggja.[4]

[1] För den som väl förstår att bära friheten. [2] Där allting fogar sig på det bästa sätt. [3] Villad, beröfvad. [4] Så menar jag.

Digitized by Google

4. The gambla skript och sva the ny,
the bjuda frid i hvarjom by;
togh[1] kan ej frider blifva,
forutan frihet är ther när,
som frid och frälse uppe bär
och ofrid ma fordrifva.

5. Hafver thu frihet i thinne hand,
tu lykt väl til och bint om band,
thy frihet liknas vid en falka,
att hvo som frihet gifver upp,
han skulle tagas vid sin tupp[2]
och sättjas ibland skalka.[3]

6. Flyger frihet bort fran tik,
hon kan väl sidan vakta sik
ä hvart tu red eller rände
tu kant ej gifva sva stort rop,
tu sither tog kvar i kapo[4] snop[5]
och bort flög hökir af hände.

7. Jak rader nu tik, haf frihet kär,
om tu kan märkja hvat frihet är,
hon är ej god att mista.
Frid och frälse drager hon hem,
hugnat och glädi allom them,
som skylas under henne kvista.

8. Friheth är en siger[6] hampn,
thet visar frihet med sith nampn,
thöm som henne kunno lyda.
En hampn vär[7] for vind och vag,
frihet beskirmar bade hög och lag,
thy bör man frihet pryda.

---

[1] Dock. [2] Lugg. [3] Brottslingar. [4] Kåpa. [5] Snopen. [6] Säker. [7] Värjer.

Digitized by Google

II.

UR ENGELBREKT.

1. Thet var en man, han het Engilbrikt,
af honum nu börjas thessa dikt,
i Sverige var han föddir.
Han förde um land klubbo och svärd,
han fäktade fast forutan flärd,
och ther till var han nöddir.

2. Utländske rädo[1] Sverige tha,
thet kunne ej värre i rikit sta,
the styrde land och fäste.
Svenske män hafde tolka[2] nöd,
the villo tha hellir vara död
än lida länger slika gäste.

3. The lidu vald och stor armod,
the gutu uth thera svett och blod,
thet kunde engen böta,
for än Gud med sinne nad
gaff them ther till hjälp och rad
then orätt nider stöta.

— — — — — — — — — — — —

5. Konung Erik thet ej akta vill,
skatt och tunga ökade han till,
och landit lät han härja.
Han läth sva rada onda män,
att Sverige bär stor skada än,
han ville thet ej värja.

[1] Behärskade. [2] Sådan.

Digitized by Google

6. Guld och sölf thet fördis allt bort,
lag och rätt älskadis ej stort,
rof och valdsverk öfdis.
Han lät thet vara sith testament,
att then fick värst, som bätst hafde tjänt,
thet kunde tha med sannind pröfdis.

— — — — — — — — — — — —.

8. Thet blef sva i femtigi ar,
at tolken ofvervälle star,
thet var nog hart at lidä.
Gud, ther väger med jämpne vikt,
han gaf thet til synda plikt,
tok giorde han nade um side.

9. Han väckte up Engilbrikt, then litsla man,
som til thet ärende litid kan,
han gaf honum makt och shille.
Slott, städer, folk, län och land,
the gingo honum fullt snart i hand,
Gud fögdit,[1] som han ville.

— — — — — — — — — — — —

11. Tha han hafde sva manliga stridt,
och ryktid gick ofver världina vidt,
tha fick han thet til löna:
en tid han for af Örebro,
tha vardt han slagen i goda tro.
Sva plägar man troskap röna.

12. Han vardt kervat[2] som then fisk,
som stekara läggja a sin disk,
thet var en omild gärning.

[1] Fogade det. [2] Karfvad, sönderhuggen.

Digitized by Google

Han fick uti sik väl 15 skutt,
thet var en sorgfull ärfvelutt,
hans hustru fick til värning.[1]

13. Göksholm ropade bade va[2] och ve,
at the gärning skulle ske,
thet var thy nider brutit.
Alle the, som gafvo ther til rad
och hulpo til thet ondo dad,
thet hafva the litid nutid.[3]

14. Ther togs upp the menlösa ben
och fördis sva til Örebro igen,
Gud gör ther stora nada.
Manger pelegrim sökir tith,
han varder ther sin vanda kvitt
och gar hem uthan vada.[4]

— — — — — — — — — — —

25. Slipper en fogil af snaŗa eller kvist,
han tager sik vara for tolke list.
Sverige, tu äst nu sluppit.
Vilt tu i the snara igen,
som for var bundin um thin ben,
thet ma vel sta tik uppit.

26. O ädla svensk, tu statt nu fast
och bättra thet, som förra brast,
tu lat tik ej omvända.
Thu vaga thin hals och sva thina hand
att frälsa titt eghit fädhernesland:
Gud ma tik tröst väl sända.

[1] Att värja sig med. [2] Olycka. [3] Haft liten glädje af. [4] De följande stroferna handla om tilldragelserna efter Engelbrekts död och om Karl Knutsson.

Digitized by Google

27. En fogil han vär sin egen bur,
sva gör och all villena djur,
nu märk, hvat tik bör göra.
Gud hafver tik gifvit sin[1] och själ,
var heller fri än annars träl,
ämedan[2] tu kant tik röra.

[1] Förnuft. [2] Så länge.

Digitized by Google

RIMKRÖNIKOR.

I.

UR ERIKSKRÖNIKAN.

1. Inledning (vers 1—84).

Gud hafve heder, äro och lof,
han är till alskons dygd upphof,
all jorderikis frygd och hymmerikis nade,
thy han är velduger ofver them bade,
att gifva och läna hvem han thet an.[1]
Väl er then thet forskylla kan.
Världena hafver han skipat[2] sva väl,
hvor här sva lifver, tha är han säl,
thet han gömer hans helga bud,
tha far han hymmerikis frid med Gud.
Världena hafver han skipat sva vida,
skog och marka, berg och lida,[3]
löf och gräs, vatn och sand,
mykin frögd och marg land,
och ett ther med, som Sverige heter.
Hvar som nor i världena leter,
tha far han finna hvar thet är.
Goda thjägna[4] finder man ther,
ridderskap och hälada[5] goda,
the Didrik fan Berner[6] väl bestodo.
Huro herra och första hafva ther lifvat,
thet finder man her i bokene skrifvit.

[1] Behagar. [2] Inrättat. [3] Lunder. [4] Män, krigare. [5] Hjältar. [6] Se sid. 245.

Digitized by Google

Huro the hafva lifvat, gjort och farit,
här star thet skrifvat, huru thet hafver varit.
Hvo thet hafver ej förra hört sagdt,
nu ma han thet höra, hafver han tess akt,
fore lust att höra fager ord
och skämptan med oss, till vi ga till bord.
Först af en konung, han het Erik,
han hafde rikit allt under sik.

— — — — — — — — — — — —

Erik konunger var nokot sva läsper vid,
haltan thet var ock hans sid.
Han storkte gärna skäl och räth
och älskade gärna sin egin ätt,
han hjolt husära och ädela sid,
och bondom gaf han godan frid.
A alvora kunne han sik väl forsta,
med tornej[1] kunne han ej mykit umga.
Ingeborg sva heit hans syster,
henne timade ock thet mangom lyster,
att giftas, tha hon kom till sin ar,
ther vider tror jak, att världin star.
Tha varo the mange, henne bado,[2]
tha vardt konungenom thet til rada:
han gaf henne en ösgötskan man,
Birger kallade folkit han.
Han var födder i Bjälbo
och vard en järl, förr än han do.

— — — — — — — — — — — —

2. **Korståget till Tavastland** (vers 89—156).

Tha[3] böd konung Erik ofver allt sith rike
bade riddare och riddare like,
sva ock bönder och tjänistomän,
sva som herra pläga ock än
att sigja sinom mannom till,

[1] Tornering. [2] Bådo om henne, friade. [3] Då.

Digitized by Google

tagar[1] han ett örlog drifva vill.
Sva böd han them till hedith land
och satte thet sinom mage[2] i hand,
att han skulle vara thera forman,
forty att han trodde bätst a han.
Hans mager tok ther gärna vider,
han ville ock gärna vitha[3] hans heder,
och redde sik tha vapn och tyge
raska hälada[4] och oblyge.
Hjälma, plator[5] och pantsere
vordo tha gäfve[6] och gjordos flere.
Hvar redde sik tha i sin stad
och gjordo gärna hvat konungen bad
och skuto ut snäckjor[7] och löpande skutör.
Marger[8] stor penningaknuter
vard tha löster och gifven them,
ther tha skuldo skiljas vid thera hem
och vissto ej, nar the komo ather.
Vridna händer och starker grater
vard tha af mange fruo seder,
tho gladdos the, att Guds heder
skulle meras af then färd.
Mangt ett gamalt fädernis svärd
vardt tha nider af naglom[9] krängt,[10]
som ther hafde manga daga hängt.
Them vardt tha vänlika följgt till strand,
hälsades väl och togos i hand.
Margin röder mun vardt tha kust,
som aldrig kysstes sidan af hjärtans lust,
thy att the sagos summi aldrig mer:
af tolkom skylnad tolkit sker.

Them bleste bör,[11] the segldo thädan,
the hedno reddo sik ock mädan.

[1] Så snart. [2] Släkting, svåger. [3] Bevisa. [4] Hjältar, kämpar. [5] Plåtar, brösthamesk. [6] Värderade, efterfrågade. [7] Mindre krigsfartyg. [8] Mången. [9] Spikar. [10] Ryckt. [11] Medvind.

Digitized by Google

The vissto väl, att the skullo koma
a thera skada och engen froma.
The krisno lagdo ther till hampna.
Marge otalike gylte stampna[1]
matto hedne män ther se,
ther mera matto sörja än le.
The toko thera baner och gingo a land
them krisno gick ther väl i hand.
Thera skjölla loto the ther skina
ofver allt thet land och hjälma sina.
The villo thera svärd gärna fresta
uppa the hedna tafvesta,[2]
som jak vänter, att the gjordo[3]
gull och sölf och starka hjorde.
The tafvesta tha undan runno,
the hedno tappade, the krisne vunno.
Hva them ville till handa ga
och kristin varda och dop untfa,
honom loto the gots och lif
och frid att lifva allt utan kif.
Hvilkin hedin ej ville sva,
honom loto the dödin ofverga.
The krisne byggdo ther eth fäste
och sutto ther i vine och näste;[4]
thet hus heiter Tafvesta borg,
the hedno hafva ther än fore sorg.
The satto thet land med krisne män,
som jak vänter, att thet star ock än.
Thet samma land thet vardt allt kristith,
jak tror, att rytsa konungen mistit.

3. **Konung Birgers bröllop i Stockholm 1298** (vers 1386—1457).

Konung Birgers bröllop var
ther epter innan thet tridjo ar.

[1] Stäfvar. [2] Tavaster. [3] Utkräfde. [4] Vänner och fränder.

Digitized by Google

I Stockholm var tha mykin gläde
och var thera bröllops kläde
af baldakin[1] och bliant.[1]
Ther med lösto lekara thera pant.[2]
Ther var margen[3] ärlik räkke[4]
och baro thera örs[5] fortäcke[6]
af baldakin och sindal.[7]
Vare ther Gavion och Persefal,[8]
the gato sik ej bätter skickat.
Konungsins baner var ther utstickat:
ett gylldt leon med tre hvita bara,[9]
ther under marge ädla vara,
the ther konungenom tillhördo.
En riddare hans baner förde.
Bade man hörde och man sa
pipara, bombara[10] och trumpara.[10]
The gjordo rusk[11] och mykit bang.[12]
Af örs var stöf[13] och mykit trang,[14]
och marger var ther illa ridin.
Then dag var mer än half lidin,
förr än ther var ändt thet behord[15]
och the herra gingo till bords.
Ther var kost och ädla sid
och all the gläde man thorfte vid,[16]
mjöd och öl och kersedrank[17]
och vin bade rödt och blankt.
Och stolte herra baro thera kar,[18]
sva som them till rätta bar.[19]
Ther var engin gläde affat.[20]
Then dag forgick, tha kom the natt;

[1] Tyger väfda af guldtråd och silke. [2] D. v. s. med det tyg, de då erhöllo, kunde de lekare (spelmän), som användes vid festligheterna, betala sina skulder. [3] Mängen. [4] Kämpe. [5] Hästar. [6] Schabrak. [7] Sidentyg. [8] Berömda riddare vid konung Artus hof. [9] *Bar*, 'ginbalk' (i ett sköldemärke) [10] Trumslagare. [11] Buller. [12] Bång. [13] Damm. [14] Trängsel. [15] *Behord* eller *Bohora*, riddarspel, hvari man kämpade icke parvis utan i två skaror, som på en gång sprängde mot hvarandra. [16] Behöfde. [17] Körsbärsvin. [18] Bägare. [19] Med rätt tillkommer. [20] Saknades ingen glädje.

Digitized by Google

hvar man sith härberge sökte,
hvar gjorde sva, som honom töckte:
Summi drucko, och summi gingo att sofva,
a gatone slogo sik the bofva.[1]
Arla om morgonen dagin kom,
margin hälade,[2] stolt och from,[3]
tha var i hertog Eriks rota,[4]
bade riddara och riddara nota.[5]
Först villo the mässo höra,
sidan loto the sin örs fram föra.
I hertog Eriks härberge var tha hofvat,[6]
hans tokt[7] gitter engen man fullofvat[8]
elle sagt, huro mykin hon var.
Hans milla hjärta och blid antsvar[9]
the fägrade alla hans gärninga sva
som gull the stena ther innan sta.[10]
Konungen bidade ock ej tha länger,
ett baldakin a fyra stänger
var ther vänlika[11] ut spredt,
ett thet vänaste man hafver sett,
thet var tha ofver konungenom fördt.
Mangt örs var ther a sido rördt[12]
sva att thet for i sprung och i hyrte,[13]
sva att en ofver then andra styrte.
Uppa then plats, ther konungen hjolt[14]
i mykle äro, blid och stolt,
man sa ther utan till koma och fara
riddara och svena, en höfvelik[15] skara.
Hans broder hertug Erik,
vare thet en ängil af hymerik,
han skipade sik ej bäther än sva.
Hvar man bad väl for honum ther han sa.
Han vardt riddare aff konungsins hand,

[1] Slogs löst folk. [2] Hjälte. [3] Tapper. [4] Skara. [5] Riddares vederlikar. [6] Hölls då festligt samkväm. [7] Höfviskhet. [8] Kan ingen tillräckligt prisa. [9] Svar. [10] Som guld, hvari ädla stenar innefattats. [11] Vackert. [12] Sporrades i sidan. [13] Häftig fart. [14] Satt. [15] Ståtlig, höfvisk.

Digitized by Google

sidan marge andre af främada land.
Drottningen Märita ville ej annat hafva
af konungenom till morgongafvo:
hon bad lös Magnus Algutsson.
Nu lifver än mangen man thet mon.[1]
Henne tackade hvar then man thet hörde
fore then ädlahet hon tha gjorde.

II.

UR KARLSKRÖNIKAN.

Jösse Erikssons tyranni och Engelbrekts klagomål
(vers 716 och följ.).

The fattige böndere i Dalana bo,
there fogda gjorde them sva mykin oro;
han loth them sva sara plaga
och skattade them af mest hvat the aga.
Han loth the bönder i rök upphängja,
sva sara loth han them trängja.
There kvinnor loth han ther med plaga,
the späntis for hölass, them skulle the draga.
Them gjordis ther med sva stor nöd,
the föde strax barn, som varo död.
— — — — — — — — — — — — —
The bönder gingo alle till rada,
for konungen ville the käre[2] sin skada.
Engelbrekt skulle there ärende värfvä,[3]
huru fogten them fordärfva.
— — — — — — — — — — — — —
Som allmogan bad, månde Engilbrekt göra
och theris kära lot konungen höra
och talade till honom och sagde sva:

[1] Som minnes det. [2] Klaga öfver. [3] Framföra.

Digitized by Google

"The fattiga böndere i Dalana boa
the bidja ider for Guds vilja,
att I Jösse Eriksson fra them skilja.
Han hafver them mykin oräth gjort,
som I hafven opta sport.
Förre än the lida länger then vanda,
förre ville the fra ärfva och egit ganga.
The villa nu heller lida död
än lifva länger i tolka nöd."
Än sagde Engilbrekt, then goda man:
"Herre, allmogans käro[1] är sann;
ther pa thör jak vädja[2] min hals,
att there käro är utan fals.[3]
I idher torn och järn later mik bevara
och later Jösse Eriksson hit fara
och later oss koma i rätten saman,
thet bider jak ider utan gamman.
Vinder jak han, och ma jak rada,
jak vill han hängja utan nada.
Hafver jak orätt, och finds thet sa,
late han sama rätten ofver mik ga."
Konungen svarade tha ther till:
"For sannind jak thet sigja vill,
thu hafver nog högt budit tik till rätta
um the saka I um trätta.
Rikens rad skall ider at skilja;
later ider nöja, thet är var vilja."
Engilbrekt gjorde, som konungin bath,
red hem alt thet han gat.[4]
Konungen skref till rikesens rada:
"I faren i Dala och hören then vada.
I skilen thöm at om thera trätta,
Jösse Eriksson hjälper jo till rätta.
Kan ock orätt på honom raka,[5]

---

[1] Klagan. [2] Våga. [3] Falskhet. [4] Förmådde. [5] Befinnas.

Digitized by Google

I skrifven oss thet ater tillbaka.
Rikens rad gjorde som konungin böd,
the rido i Dala och hörde then nöd.
Allmogen loth thöm thet forstanda,
huru Jösse Eriksson hafde gjort them vanda.
The ransakade the ärende all full grann,
thet allmogen kärde[1] var sann.
Thet löste allmogen tog enkte vetta.[2]
Rikens rad matte ej them hjälpa till rätta.
— — — — — — — — — — — — — —
Konungen lydde ej stort there rad
thy hjoldis the for spott och hath.
— — — — — — — — — — — — — —
Konungin ville thet litet sättä[3]
och öfver Jöss' Eriksson engeledes rätta.
The fattiga böndere gingo tha saman.
Thet gik thöm tha allt af gamman.
Förre än the länger ville thåla then nöd,
förre ville the lata sla sik död.
The räddis vid och sagde sva:
"Vi viljom oss än höfvitsman fa."
The bönder ock sva gjorde,
sva vide man thet sporde.
The keste[5] tha till höfvitsman
Engelbrekt Engelbrektis son, then goda man.

[1] Klagade. [2] I ingen mån. [3] Akta på. [4] Valde.

Digitized by Google

ANMÄRKNINGAR.

Behandlingen af de isländska egennamnen.

Den nära frändskapen mellan tvenne språk sådana som svenskan och isländskan medför en alldeles särskild svårighet i fråga om egennamnens återgifning vid en öfversättning från det ena språket till det andra. För sin del är utg. af den föreliggande läseboken öfvertygad därom, att det är *två* metoder (kanske de oftast använda), som äro fullständigt olämpliga, nämligen antingen att konsekvent öfversätta alla isländska namn till svenska eller att konsekvent låta alla isländska namn kvarstå fullständigt oförändrade.

I fråga om det första tillvägagångssättet kan anmärkas, icke blott att karaktären af egennamn ju därigenom alldeles försvinner, utan särskildt att det i fråga om de geografiska namnen skulle alldeles förrycka den *isländska* kartans karaktär, om man t. ex. i stället för 'Melrakkasletta' sätter 'Räfslätten'. Vidare är det svårt att förstå, hvilken fördel man kan ha att förändra ett personnamn sådant som 'Hrafn' till ett namn 'Ram', som alldeles icke är något svenskt namn och därför förekommer en svensk lika främmande som det isländska namnet. Ej sällan visa sig också öfversättarne rätt osäkra, huru det isländska namnet rätteligen bör transponeras, såsom då man för 'Astrid' finner dels 'Estrid', dels 'Åstrid', dels också 'Åstrid'. Särskildt misslyckade förefalla sådana öfversättningar som dessa, då 'Astrid' ej torde vara så ovanligt som svenskt dopnamn, hvaremot Åstrid eller Åstrid näppeligen lär kunna uppvisas. Definitivt oriktiga och meningslösa 'öfversättningar' äro ej heller så svåra att framdraga, såsom då man ser 'Hlodvesson' öfversatt med ett 'Ladversson' (!) i stället för 'Ludvigsson'.

Digitized by Google

Å andra sidan är det ej heller lämpligt att låta alla isländska namn få kvarstå oförändrade. Ty för det första böra alla de namn, som blifvit verkliga svenska lånord, upptagas i sin sedvanliga form. Det kan ju aldrig komma i fråga att skrifva 'Thrandheimr' för 'Trondhjem' eller 'Fridthiofur' för 'Fritjof', liksom det i allmänhet vore onödigt och tyngande att begagna den isländska namnformen, då en synnerligen nära liggande svensk finnes, såsom isl. Sveinn, sv. Sven.

Utgifvaren anser därför lämpligt att låta för svenskan okända isländska namn behålla sin isländska form, att låta synnerligen likljudande namn försvenskas, att låta namn, som blifvit historiska och geografiska lånord, stå kvar i sin historiskt gifna form.

Men vidare kan det stundom vara opraktiskt att behålla ett isländskt namn i sin helhet oförändradt, då t. ex. ett ortnamn har en sista sammansättningsled, hvars direkta motsvarighet finnes i svenskan. Då det t. ex. i isl. heter: '... vellir sléttir; þat heita Gleipnis vellir', så vore det mindre tilltalande att öfversätta: 'slätter (eller 'vallar') som heta Gleipnisvellir'. Bättre synes då att ge namnet en partiell försvenskning, så att den sista sammansättningsledens appellativa karaktär kommer till sin rätt, utan att det isländska namnet helt och hållet förintas; sålunda: 'släta vallar, som heta Gleipnisvallarna'. Slutligen må påpekas, att utg. ansett sig böra bortkasta det för svenska öron tyngande nominativ-r'et, utom i de ord, som blifvit i svenskan inlånade med sådant r (t. ex. Mjolner).

Att med principer som de ofvan framställda återgifningen af de isländska namnen på mer än ett ställe blir beroende på tycke och framför allt på smak, är oundvikligt. Att den i flera fall kan bli föremål för olika omdömen, är utgifvaren beredd på.

Digitized by Google

Ändringar i Gödeckes öfversättning af Eddakvädena.

Gödeckes öfversättning (andra upplagan) i nedan citerade strofer, där utg. af läseboken vidtagit de ändringar, texten utvisar, lyder.

Voluspa strof 1 (Göd. strof 4) r. 5—6:
Du vill, att jag Valfaders
verk täljer.

Voluspa strof 2 (Göd. str. 5) r. 6—8:
nio urträd,
förr än världsträdet
vuxit ur mullen.

Voluspa strof 6 (Göd. str. 9) r. 10:
att åren tälja

Voluspa strof 7 (Göd. str. 10) r. 3—6:
timrade höga
hof och altar,
frejdade sin styrka,
frestade allt,
byggde smedsässjor,
smidde guld.

Voluspa strof 8 (Göd. str. 11):
Guldtafvel på gården
de, glade, lekte,
allt af guld
de i öfverflöd hade;
tills ur jättars hem
till de höge kommo
trenne mäktiga
tursamöar.

Voluspa strof 19 (Göd. str. 22) r. 4:
är stänkt med hvit ör.

Voluspa strof 20 (Göd. str. 23) r. 9—12:
Lyckans lotter,
lif och död,
hjältars öde,
allt är af dem.

Digitized by Google

Voluspa strof 33 r. 1—4:

Den telningen såg jag
af sorglig lyckträff
från Höds båge
hinna sitt mål.

Voluspa strof 44 (Göd. str. 47) r. 5—8:

Mycket jag fattat,
fram ser jag längre,
till Ragnarök,
de rådandes kamp.

Voluspa strof 47 (Göd. str. 51) r. 1—4:

Då skälfver Yggdrasils
ask, den ståndande,
urträdet ger sig,
jätten lossnar.

Voluspa strof 50 (Göd. str. 54) r. 1—2:

Rym styr ur östern
öfver stormhäfd våg.

Voluspa strof 51 (Göd. str. 55) r. 1—4:

Ett skepp från öster
på skimrande bölja
bär Muspells ledung
med Loke till rors.

Voluspa strof 59 (Göd. str. 64) r. 1—4:

Men ur svallet åter
ser hon jordens
grund stiga
och grönskas på nytt.

Voluspa strof 62 (Göd. str. 67) r. 4—7:

Balder komma
och i Ropts segersalar
bo samman och dela
valen med Höd.

Dessutom förekomma i Voluspa några mindre betydande ändringar, som torde vara öfverflödigt att särskildt påpeka.

Digitized by Google

Ändringarna äro företagna helt eller väsentligen efter Ljungstedt i stroferna 6, 7, 8, 19, 33, 50.

Havamal, strof 30, r. 6:
få ofrågad i torr dräkt dröna.

Havamal, strof 32, r. 4—6:
jämt yppas torde
trätor slika,
att gäst tar blodhämnd på gäst.

Havamal, strof 40 r. 4—5:
ofta till leda sparas
det till lisa var ämnadt,

Havamal, strof 53 r. 6:
hvar tid har väl två slag.

Havamal, strof 59 r. 1—3:
Stig arla upp,
egga dina drängar;
har du få, så se upp och följ dem!

Havamal, strof 63 r. 1—2:
Fråga slugt
och svara listigt

Havamal, strof 134 r. 8—12:
ofta från skrumpna läppar
skrädda ord komma,
från dem, som hänga vid huden
och skälfva med skinnet
och stappla för stafvakarlar.

Volundarkvida, strof 1 r. 3—4:
med Allvitter unga
att öden kora

Volundarkvida, strof 2 r. 1—4:
En af dem famnar
mö, fager för män,
och binder vid bländhvit
barm Ägil

Digitized by Google

Volundarkvida, strof 4 r. 1—4:

Kom från jakten
klarsynt skytt,
Völund, vandrande
från väg så lång

Volundarkvida, strof 20 r. 3—4:

onda voro hans ögon,
när däri de sågo.

Afven i Havamal och Volundarkvida äro ytterligare några obetydande ändringar gjorda. Dessutom äro i det sistnämnda kvädet de särskilda versradernas sammanförande till strofer på några ställen ändradt. Slutligen bör framhållas, att de gjorda rättelserna betingats mera af hvad som varit *möjligt* än af hvad som på flera ställen kunde varit *önskligt*.

Återgifningen af den versifierade fornsvenska texten.

De ändringar i stafningen, som vidtagits, hafva, såsom i företalet antydts, skett uteslutande i syfte att göra fornsvenskan lättare att förstå för lärjungarne. Däremot har ingen normalisering skett. Så t. ex. har i profven ur Ivan Lejonriddaren den stundom ganska nyckfulla växlingen af e och æ bibehållits, enär den ej torde vara menlig för lättlästheten. Ändringen består i detta fall endast däri att typen æ återgifvits med ä.

De viktigaste förenklingarna äro följande:

Dubbel vokal som tecken för långt vokalljud har ersatts med enkel, t. ex. 'en', 'lif' för 'een', 'liiff',

dubbel konsonant med enkel, t. ex. 'lof', 'skrifva' för 'loff', 'scriffwa';

enkel konsonant med dubbel, t. ex. 'vill', 'fann' för 'wil', 'fan';

konsonantiskt i har återgifvits med j, t. ex. 'jak', 'jomfru', 'hjärta' för 'iak' eller 'iach', 'iomfru', 'hiærta';

gh och dh äro återgifna med d och g, t. ex. 'fruga', 'gjord' för 'frugha', 'giordh'.

Däremot är th öfverallt bibehållet.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

UR DEN FORNISLÄNDSKA LITTERATUREN.

Eddakväden.

Ur Voluspa ..... sid. 7
Trymskvida ..... » 13
Ur Havamal ..... » 18
Volundarkvida ..... » 28
Sagan om Sigurd Fafnesbane i kort sammanfattning » 35

Skaldekväden.

Ur Bjarkamal det gamla ..... » 42
Ur Ynglingatal ..... » 43
Ur Glymdrapa ..... » 47
Ur Eiriksmal ..... » 49

Ur Snorres Edda.

Tors färd till Utgårdaloke ..... » 51
Balders död ..... » 60
Njord och Skade ..... » 64

Sagodiktning.

Gunnlaug Ormstungas saga ..... » 65
Ur Njals saga ..... » 97
Ur Hervararsagan ..... » 117
Ur Fritjofs saga ..... » 127

Ur de norska konungasagorna.

Sagoberättaren ..... » 132
Audun ..... » 134
Konung Håkan tvingas att deltaga i ett blotgille ..... » 140
Slaget vid Svolder ..... » 142
Torgny lagman på Uppsalatinget ..... » 152

Digitized by Google

UR DEN FORNSVENSKA LITTERATUREN.

Runinskrifter ..... sid. 161

Landskapslagar.

Ur äldre Västgötalagen ..... » 172
Ur Upplandslagen ..... » 176
Ur Östgötalagen ..... » 181
Ur Dalalagen ..... » 182
Ur Hälsingelagen ..... » 184
Ur Gotlandslagen ..... » 185

Ur Den Heliga Birgittas Uppenbarelser ..... » 187

Legender.

Ur ett fornsvenskt legendarium.

Järtecken af jungfru Maria ..... » 194
Sju sofvare ..... » 195

Ur Själinna Tröst.

Det heliga korset ..... » 201
Veronikas svetteduk ..... » 204
Sankt Göran och draken ..... » 205
Simon Magus ..... » 207
Om Mahomet ..... » 210

Riddardiktning.

Ur Ivan Lejonriddaren ..... » 213
Ur Namnlös och Valentin ..... » 238

Folkvisor.

Kämpavisor.

Vidrik Velandsson och Långe Bern reser » 245
Sivar Snaresven och unge Hammerlund ... » 250
Holger Dansk och Burman ..... » 255
En visa om en modig jungfru i Småland ... » 258

Trollvisor.

Harpans kraft ..... » 260
Helena och hafsmannen ..... » 263

Digitized by Google

Älfvefärd ..... » 265
Hafsfrun och herr Olof ..... » 266
Gengångaren ..... » 267
Jungfrun gråter sin fästman ur mull ..... » 268
Barnen gråta moder ur jord ..... » 270

Riddarvisor.

Ebbe Skammelsson ..... » 273
Peder Pallebogsson ..... » 280
Herr Peder pröfvar liten Kerstin ..... » 285

Historiska visor.

Konung Sverker och slaget vid Lena ..... » 287
Herr Karl och klosterrofvet ..... » 288

Skämtvisor.

Bonden och oxen ..... » 291
Bonden och hans hustru ..... » 292
Gummans gris ..... » 294
Den bakvända visan ..... » 298

Biskop Thomas.

Friheten ..... » 300
Ur Engelbrekt ..... » 302

Rimkrönikor.

Ur Erikskrönikan ..... » 306
Ur Karlskrönikan ..... » 312
Anmärkningar ..... » 315

Till professor Adolf Noreen, som godhetsfullt genomsett de i den fornsvenska litteraturen intagna runinskrifterna, hembäres utgifvarens' tacksamhet. För urvalet bär utg. ensam ansvaret.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MINNESOTA
3 1951 D02 687 743 C